

IRINEL STEGAR

**VALEA JIULUI – PROBLEME
ȘI POLITICI SOCIALE**

**EDITURA FOCUS
PETROȘANI
2007**

*Editura FOCUS este recunoscută de către Ministerul Educației
și Cercetării și este **acreditată CNCSIS***

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

STEGAR, IRINEL

**Valea Jiului – Probleme și politici sociale/
Irinel Stegar – Petroșani Focus 2007**

Bibliogr.

ISBN 978-973-677-103-3

316.48(498 Valea Jiului)

CUPRINS

Cuvânt înainte	5
INTRODUCERE	7
Capitolul 1 POLITICA SOCIALĂ ÎN ROMÂNIA	13
1.1 Conceptul de politică socială și obiectivul său global	13
1.2 O etapizare a politicii sociale în România	18
1.3 Evaluarea politicilor sociale	27
1.4 Sectorialitate și priorități în politica socială	34
1.5 Politică socială la nivelul pieței muncii	38
1.6 Ocuparea forței de muncă și șomajul	40
1.7 Politică socială românească în contextul integrării europene	51
Capitolul 2 ARIA ȘI METODOLOGIA CERCETĂRILOR	57
Capitolul 3 RESTRUCTURAREA ECONOMICĂ ÎN VALEA JIULUI	73
3.1 Direcții de reformă ale mineritului la nivel național	73
3.2 Situația demografică a zonei	75
3.3 Forța de muncă	78
3.4 Premisele reformei în mineritul Văii Jiului	81
3.5 Ordonanța nr.22 și efectele ei imediate	86
3.6 Caracterul voluntar al disponibilizărilor de personal	91
Capitolul 4 DECLINUL ECONOMIC-SOCIAL ȘI CULTURA NEMUNCII	101
4.1 Cultura nemuncii	102
4.2 Intenții de angajare ale persoanelor fără loc de muncă: acțiuni întreprinse în vederea angajării	105
4.3 Intenții de angajare: unde ar dori să lucreze, ce fel de muncă și pentru ce salariu	108

4.4 Necesitatea schimbării mentalității	118
Capitolul 5 POLITICI SOCIALE ÎN VALEA JIULUI	123
5.1 Șomajul postdisponibilizare între realitate și statistică	123
5.2 Politici pasive de protecție socială	131
5.3 Politici și măsuri active de protecție socială în Valea Jiului	144
5.3.1 Legea zonelor defavorizate	144
5.3.2 Venitul minim garantat	155
5.3.3 Legea privind sistemul asigurărilor sociale pentru șomaj și stimularea ocupării forței de muncă	157
5.3.4 Bursa locurilor de muncă	163
5.3.5 Reconversia profesională	169
5.3.6 Legea privind prevenirea și combaterea marginalizării sociale	179
5.4 Programe și proiecte derulate în Valea Jiului în vederea reducerii șomajului și a stimulării ocupării forței de muncă	180
5.5 Soluții pentru redresarea economică a Văii Jiului	189
Capitolul 6. DEPENDENȚA EFICIENȚEI POLITICILOR SOCIALE EFECETIVE DE ÎNȚELEGEREA PROBLEMEI SOCIALE	203
6.1 Ce este o problemă socială?	206
6.2 Obiectul și natura problemei sociale	210
6.3 Conștientizarea problemei sociale	217
6.4 Sinteză asupra înțelegerii corecte a problemelor sociale	224
CONCLUZII ȘI SUGESTII	227
Bibliografie	239
Lista figurilor din text	253
Lista tabelelor din text	254
Anexe statistice	258

Cuvânt înainte

În cercetarea științifică, în orice domeniu s-ar realiza ea, cercetătorul se apleacă asupra unei teme evaluând trei interese ce trebuie să se intersecteze: cel gnoseologic, cel practico-social și cel personal.

Interesul **gnoseologic** se referă la gradul de noutate al potențialei teme, la măsura în care ea este – parțial ori integral – necunoscută, necercetată. Interesul **practico-social** pune în evidență măsura în care societatea (instituții, organizații, public) este interesată de o temă, interes în virtutea căruia va solicita și susține efortul de cercetare. În ecuație intervine bineînțeles și interesul **personal** al cercetătorului, motivat de cunoaștere precedentă, preferințe și abilități, care îl fac să fie sensibil față de anumite teme și indiferent față de altele.

Forma în care își prezintă demersul cercetătorul, depinde însă preponderent de destinatarul apreciat ca țintă a demersului său. Această țintă poate fi **publicul larg**, **beneficiarul** care a comandat/finanțat cercetarea ori **comunitatea științifică** a celor ce profesază în domeniu. Și cercetările sociologice se supun rigorilor privind **principalul destinatar** al cunoașterii rezultate din cercetare, deși este evident că destinatarul nu este exclusiv. O temă oarecare (șomajul, pensiile, alegerile etc.) poate interesa un public de milioane de oameni, o instituție (guvern, agenție, companie, partid etc.) ce comandă o cercetare, dar și comunitatea sociologilor. Însă forma în care rezultatele cercetării sunt oferite, va **diferi** în funcție de destinatarul apreciat ca principal.

Publicul larg cere mai puține informații dar esențiale ca impact, fără precizări metodologice, realizate într-un limbaj cât mai accesibil și prezentate fără prea multe explicații. Un beneficiar direct are nevoie doar de rezultate esențiale credibile, nefiind interesat de calea prin care ele au fost obținute și dorește ca cele constatate să fie însoțite de sugestii/soluții de ameliorare a disfuncționalităților. Comunitatea sociologilor citește și apreciază în alt mod rezultatele unei cercetări. Ea se așteaptă la rigoare pe toate planurile, la

prezentarea explicită a ipotezelor, la prezentarea în amănunt a metodologiei cercetării, la întemeierea pas cu pas a aserțiunilor pe dovezile obținute din cercetare, la posibilitatea de a aprecia validitatea și fidelitatea rezultatelor ei, la șansele ca rezultatele să fie predictive pentru evoluția fenomenului cercetat ș.a.m.d.

Demersul nostru – politicile sociale în aria specifică a Văii Jiului – corespunde celor trei interese de alegere a temei, deși el nu s-a referit la toate politicile sociale sectoriale, ci s-a concentrat mai ales pe cele privind ocuparea forței de muncă. **Forma** în care l-am redactat are ca destinatar principal comunitatea sociologilor, fiind în esență un program de cercetare realizat în cadrul pregătirii pentru doctoratul în sociologie. Am fi putut rescrie întregul text, ceea ce ar fi însemnat să schimbăm și destinatarul său prezumtiv, lucru care ni s-a părut a fi inutil. De aceea am menținut în text elemente ca ipotezele explicite ale demersului, explicațiile de ordin metodologic, simbolizarea cercetărilor realizate, întemeierea statistică în amănunt a fiecărui aspect, anexele statistice laborioase etc.

Dacă informația esențială din această carte ar fi avut drept adresant un public larg și nespecializat, textul ar fi trebuit drastic epurat de tabele și figuri, multe aserțiuni ar fi putut fi doar enunțate fără întemeiere statistică etc.

Mai trebuie să dăm o explicație legată de datele statistice valorice, **de evaluările în bani**. Textul a fost depus ca teză de doctorat la sfârșitul anului 2005 și susținut la începutul lui 2006. Între timp, de la 1 ianuarie 2007 au devenit obligatorii evaluările în RON. Nu am refăcut toate statisticile pe care le conține lucrarea, astfel încât toate datele financiare din aceasta sunt exprimate în „lei vechi”.

În concluzie, textul păstrează caracteristica de a fi destinat în primul rând specialiștilor din domeniu, fapt ce nu exclude potențiala sa importanță și pentru autorități și alte categorii de cititori.

INTRODUCERE

Acest demers urmărește evidențierea **importanței** resurselor umane în cadrul unei societăți, aspectul concret al demersului referindu-se la o **comunitate locală**. El vrea să atragă atenția și asupra **respectului** ce trebuie să-l aibă societatea/comunitatea față de oamenii ei, respect al cărei principală formă ar trebui să conștina în a le asigura **ocuparea și eficiența utilizării** potențialului de care dispun.

În a doua jumătate a secolului XX devenise un enunț aproape banal aserțiunea că bogăția și puterea unei națiuni nu constă atât în posesia unor resurse financiare ori naturale, sau în volumul producției în diferite sectoare de activitate, cât în **resursele ei umane**, mai ales în **calitatea** (educarea, instruirea) lor.

Economiști și sociologi de renume avertizau că “aceia societate care nu va ști să investească, la fel de inteligent ca celelalte în dezvoltarea umană va rămâne în urma celorlalte” (P.R.Hanna, 1962) ori că “limitele «umanului» mai curând decât cele ale capitalului financiar constituie elementul fundamental care îngreșește dezvoltarea societății” (D.Bell, 1964). Consecința o constituia convingerea că “nu există factor mai eficace al progresului civilizației decât perfecționarea continuă și în proporții de masă a capacităților umane”(Richta ș.a., 1970, p.194-195).

Dar ca să te bazezi pe resursele umane și să ți le gospodărești corect trebuie mai întâi să le ai, acest lucru implicând ideea de **politică demografică**. Profesorul Traian Rotariu precizează (2000) că într-o asemenea politică existența obiectivelor pur demografice “nu exclude existența și a altor tipuri de obiective (economice, sociale etc.). Mai mult, ea nu exclude faptul că obiectivul demografic poate fi **subordonat** (subl.ns.) unui alt obiectiv de natură

economică, politică (de putere) sau socială. De regulă chiar așa se întâmplă” (Rotariu, 2000, p.205). Asemenea obiective pot fi asigurarea unui raport convenabil între contingentele de populație tânără, aptă de muncă și contingentele de populație vârstnică retrase din activitate, ori a unui raport convenabil între bărbați și femei, sau a unui raport convenabil între volumul populației și resursele mediului ș.a.m.d. De regulă deci, chiar dacă există scopuri de politică demografică formulate intrinsec (spre exemplu o politică anume privind natalitatea), ele tind să asigure realizarea altor obiective economice, politice, sociale, ecologice, militare etc. Iar faptul că un mare număr de obiective vitale în societate se realizează **prin** politicile demografice, justifică și, spre exemplu, îngrijorarea că la o fertilitate sub rata de înlocuire a generațiilor prognoza pesimistă arată că în jurul anului 2050 populația României să coboare la aproximativ 15 milioane locuitori (Rotariu, op.cit.p.201).

În mod logic consecvent, afirmarea importanței resurselor umane ar fi trebuit să legitimeze o veritabilă politică de **economisire** a lor, bazată pe eliminarea risipei și acțiunea cât mai puțin îngrădită a legii economiei de timp (de muncă). Pentru resursele materiale – în special cele de energie – se făcuseră ample studii prospective, cum ar fi raportul din 1973 către Clubul de la Roma care stipula că “reducerea risipei reprezintă astfel unul din aspectele gestiunii resurselor care trebuie să fie incluse în obiectivele economice și sociale ale societății, obiective ale căror complexitate este în continuă creștere” (Gabor ș.a., 1983, p.304).

Dar chiar și în economiile avansate în care se manifestau puternice **modificări fundamentale** în structura muncii, în calificarea și instruirea ei, gradul de atenție acordat resurselor umane a fost – comparativ – mai scăzut decât cel acordat celorlalte resurse. Cu atât mai mult în țările foste socialiste, caracterizate de o structură deficitară economiei, consecință a unei scheme de industrializare axate pe industria grea, bazate pe dezvoltare extensivă și mitul

utilizării depline (dar slab eficiente, spunem noi) a forței de muncă, situația a fost și mai deficitară.

Și această situație nu s-a ameliorat sensibil în România după 15 ani de perioadă de **tranziție** și aceasta nu numai din cauze obiective ci și dintr-un complex de motive subiective ce tind să claustreze societatea în proporțiile ei actuale. Deși în opinia multor analiști societatea este într-o permanentă tranziție, în ideea că ea suportă tot timpul modificări de evoluție, în sensul mai restrâns, termenul de tranziție este folosit doar pentru denumirea unor perioade de schimbări **structurale** și **globale**. Este și cazul tipic al perioadelor de “ruptură”, de treceri “între” sisteme, spre exemplu între socialism (societate bazată pe economie condusă planificat de la centru) și capitalism (societate bazată pe economie de piață).

Cei aproximativ 15 ani de tranziție românească au fost marcați pe majoritatea planurilor de disfuncționalități, neîmpliniri și decepții. Viciile principale care au generat disfuncționalitățile sunt mai ales **perspectiva pe termen scurt, nesesizarea corectă a tendințelor și lipsa unei viziuni strategice**.

Este un lucru știut că perspectiva pe termen scurt o alungă pe aceea pe termen lung. Când un prim ministru al Guvernului României declara în 1997 că “guvernul ce-l conduce a făcut în două luni ceea ce țările occidentale n-au realizat în 15 ani” avea dreptate. A redus forța de muncă din minerit cu peste 50%, ajungând la un nivel ce fusese prognozat pentru anul 2005 ! Dar prin acesta **n-a rezolvat nimic** ci a generat un cumul de fenomene și situații ale căror efecte se vor resimți încă mulți ani.

Puțini guvernanți și autorități locale înțeleg că schimbarea poate avea loc când între valorile aflate în schimbare și condițiile economice se realizează o joncțiune. În cazul pe care îl relatăm, între măsura disponibilizării și realitățile concrete (locuri de muncă alternative mineritului, reconversie profesională, condiții de migrație din centrele miniere spre alte zone etc.) nu a existat o

confluență. De aceea se spune că o planificare strategică nu este posibilă fără o **viziune** strategică.

Erori de tipul celor sesizabile în tranziția românească nu se produc din lipsa avertismentelor teoretice deduse, la rândul lor, din alte experiențe concrete. Cităm o altă idee a lui Naisbitt (1989, p.28) – “tendențele pleacă de jos în sus, ciudățeniile de sus în jos”. Este destul de evident că într-o zonă monoindustrială ca Valea Jiului, în care majoritatea populației trăiește din minerit, este cel puțin o “ciudățenie” să crezi că prin acordarea a 12 – 18 salarii compensatorii cei disponibilizați vor deveni oameni de afaceri, vor învăța să opereze pe calculator, își vor schimba scala de valori și stilul de viață, vor (re)migra la țară etc.

Dacă modalitatea cea mai sigură de anticipare a viitorului este înțelegerea prezentului, atunci cei ce adoptau în august 1997 Ordonanța nr.22 a Guvernului, trebuiau să ia în calcul faptul că mineritul se bazează în proporție covârșitoare pe forța de muncă masculină, că obiectivele economice create în perioada comunistă pentru absorbția forței de muncă feminine din Valea Jiului fuseseră desființate, să înțeleagă deci că disponibilizarea unui mare număr de bărbați ale căror soții sau fiice nu au locuri de muncă va crea probleme sociale cvasiinsurmontabile.

Posibil ca asemenea discrepanțe multiplicare între așteptări și realități să-l fi făcut, în 2004, pe profesorul Cătălin Zamfir să scrie că tranziția “este procesul de trecere de la speranța că lucrurile vor evolua conform așteptărilor și bunelor intenții la o realitate modelată de o mulțime de factori care nu puteau fi luați în considerare de la început” (Zamfir, 2004, p.13).

Obsesia beneficiului imediat nu este singura care a marcat perioada tranziției, la aceasta putându-se adăuga și obsesia soluției “unice”, a soluției “totale”, obsesia “modelului” pe care să îl copiem ori să ni-l impună alții etc.

Foarte multe din cele întâmplare în ultimii 15 ani în România vin dintr-o atitudine în fond **pasivă**, chiar dacă anumite accese de **voluntarism** par să o infirme. Pasivitatea de fond vine din **acceptarea** unor modele/politici pentru

care România nu era pregătită, modele de dezvoltare **impuse** de organismele internaționale (FMI, Banca Mondială, UE) ori pe care ni le **autoimpunem** din practicarea uneia din cele mai slab calitative forme ale învățării: **imitația**. Există convingerea exprimată de mulți autori că pasivitatea și dezastrul se corelează pozitiv.

În epoca exploziei informaționale și a “legii cunoștințelor utile descrescânde” (Malița, 1972, p.43-56) rata de cădere în desuetitudine a cunoștințelor umane este foarte mare.

Pe lângă **analfabetismul propriuzis** care pare să crească în România și care a condus la conceptul de “generație irosită” (Coombs, 1968) apare și problema **analfabetismului funcțional**, constând într-o pregătire inactuală, depășită, puțin utilizabilă în activități prezente și mai ales în cele viitoare.

De aici semnalele de evitare a risipei **potențialului de învățare** umană, considerată una dintre principalele limite interioare ale progresului social. Cerința ce se impune este “nu numai de a diminua numărul valorilor și imaginilor depășite, ci și, lucru mult mai important, de a lichida rămânerea în urmă a învățării, prin anticiparea și modelarea valorilor viitoare cerute de micșorarea decalajului uman” (Botkin ș.a., 1981, p.105).

Dacă “istoria politicilor sociale este istoria statului care și-a asumat o responsabilitate în domeniul social, a statului conștient de funcția sa socială” (Pop, 2005, p.7), atunci statul prin administrația sa centrală și locală este responsabil și de erorile care duc la subutilizarea resurselor umane ale societății.

Mai ales cu ocazia alternanțelor la guvernare (1996, 2000, 2004) pare că principala preocupare a puterii instalate după alegeri devine aceea de a anula ori modifica tot ce a făcut sub aspect legislativ și instituțional guvernarea anterioară.

Fortând nota doar din rațiuni argumentative, am spune că s-ar putea realiza un doctorat doar inventariind, contrapunând și comentând acțiunile pe care le comit guvernării pe parcursul unui ciclu de exercitare a puterii. Adică,

axându-ne pe acele “acte voluntare, sau cel puțin, a unor acte marcate de dorințe, aspirații, a unor acte conștiente conforme cu planuri, scheme, modele și norme concrete” (Dabu, Ielici, 1995, p.52). Pentru că ceea ce fac guvernările posedă toate “ingredientele” unei acțiuni sociale, de la scop la actori și până la efecte. Și din păcate o caracteristică a acțiunii guvernamentale privită chiar pe termen lung pare a fi **instabilitatea**.

Din acest punct de vedere demersul nostru a încercat să surprindă măcar câteva **constante** ale efectelor politicilor sociale și ale percepției asupra acestora; evident că acest demers poate fi tot timpul expus fluctuației percepțiilor ca urmare a fluctuației politicilor. Ca să dăm un singur exemplu, ne imaginăm că dacă programul nostru de cercetări ar fi avut loc în 2005 el ar fi fost expus unor accentuate fluctuații de percepție, câtă vreme guvernul actual și-a modificat politica fiscală de patru ori în nouă luni, sau când un venit ce se impozita acum câteva luni cu 1%, este impozitat actualmente cu 10% și prognozat să se impoziteze în 2006 cu 16% ! Din asemenea motive ne-am planificat cercetările pe parcursul a patru ani (2001 – 2004), cu revenire asupra unor teme, în speranța de a putea degaja totuși percepții și atitudini rezultând dintr-o experiență mai de durată, dintr-o experiență repetată, dominată de o anumită notă de constanță.

În privința Văii Jiului există și câteva studii/programe de acțiune ce includ și unele anchete/sondaje făcute de organisme exterioare Văii ori invocate ca anchete de presă. Ne temem că majoritatea lor suferă de diagnosticul pus de profesorul Petru Iluț, dar pe care sperăm că demersul nostru l-a evitat: “un exemplu frapant al naivității (imoralității) în acest domeniu este utilizarea fără restricții și cu inconștiența și iresponsabilitatea diletantului a anchetelor și sondajelor. Nimeni nu poate interzice specialiștilor din alte discipline decât (psih)sociologia să întreprindă cercetări de această factură, dar fără a cunoaște temeinic achizițiile din științele de profil, riscurile gnoseologice și, bineînțeles, de intervenție practică pe baza lor sunt enorme” (Iluț, 2000, p.23).

Capitolul 1

POLITICA SOCIALĂ ÎN ROMÂNIA

O prezentare teoretică – chiar succintă – a **politicii sociale** (concept, accepțiuni, obiective, dimensiuni, modele, etape etc.) ne pare a fi nu doar utilă, ci de-a dreptul necesară pentru înțelegerea celor ce vor fi ulterior prezentate.

Deși a existat în mod ocazional și izolat din timpuri vechi, sub forma unor acțiuni de tip caritabil / filantropic, politica socială (ca, de altfel, și **asistența socială**) apare ca **atitudine, programe și acțiuni** în secolul XX (Mărginean, 1993, p.437-440), devenind mai elaborată în ultimele decenii ale acestuia, în legătură cu „statul bunăstării” și a „revoluției comunitare”.

Din rațiuni umanitare ori pragmatice, politicile sociale urmăresc rezolvarea problemelor anumitor segmente ale societății cu scopul explicit, sau doar subînțeles, al asigurării păcii sociale. Și este de înțeles că **motivarea și realizarea** acestui scop să fie marcată de **ideologia** inițiatorilor și a celor ce aplică politicile sociale. Orientările unor politici sociale fondate pe concepții politice de dreapta (modelele individualismului represiv și ale individualismului liberal – vezi Mărginean, 1993) accentuează rolul și responsabilitatea libertății individului în asigurarea bunăstării, în timp ce modelul universalist corespunzător unor orientări politice de centru ori de stânga, accentuează răspunderea Statului în asigurarea bunăstării cetățenilor săi.

1.1. Conceptul de politică socială și obiectivul său global

Suntem în prezența unui concept polisemic, având mai multe accepțiuni, ce rezultă la rândul lor din criteriile de care uzăm pentru definire.

Am amintit deja accepțiunea cea mai generală, prin care politica socială implică **atitudinile, programele și acțiunile** de rezolvare a problemelor sociale.

Dacă avem în vedere criteriul **existenței actorilor** (deci răspundem întrebării „**cine** face politică socială?”) există în principiu, două răspunsuri:

- o accepțiune **lărgită** ce implică în politica socială mai mulți actori: autoritățile publice, sectorul neguvernamental și cel privat (Mărginean, 1993, loc. cit.);
- mulți autori privilegiază o formulare mai **restrânsă**, restrângând calitatea de autor în principal la **stat**, pe care îl consideră principalul responsabil de inițierea și derularea politicilor sociale.

Un asemenea punct de vedere aparține, spre exemplu, prof. Elena Zamfir care consideră că „**politica socială** reprezintă intervenția **statului** (s.n.) în configurația proceselor sociale caracteristice unei colectivități, în sensul modificării lor într-o direcție considerată de actorii politici a fi dezirabilă” (E.Zamfir, 1995, p.112). Același punct de vedere este subliniat și de prof. Lazăr Vlăsceanu care apreciază că „politicile sociale sunt strategii coerente și focalizate, promovate **direct sau indirect de guvern** (s.n.) în acele domenii «distributive» prin care se asigură bunăstarea socială sau un alt mod determinant de viață în comunitate [...] Guvernul constituie politici în aceste domenii fie direct, prin alocarea de servicii și beneficii, fie indirect, prin reglementarea și / sau subvenționarea serviciilor private și / sau nonprofit” (Vlăsceanu, 1995, pp.138-139). Atunci când C. Zamfir (1997) consideră și el că politicile sociale sunt „răspunsul politic la problemele sociale ...” (Zamfir, 1999, p.117) sugerează în fond că aceste politici sunt inițiate de autoritatea politică, nu de ONG-uri, firme private ori indivizi. Același punct de vedere l-am citat deja în Introducere (Pop, 2005). În plus, precizarea că politicile sociale răspund problemelor sociale care, la rândul lor, sunt numeroase și variate, sugerează și ea că politica socială nu vizează întregul (sistem social) ci doar **părți** (puncte, sectoare, probleme) ale acestuia.

Gradul diferit al cuprinderii sistemului social de către politicile sociale depinde de **decizii politice** cu caracter complex, determinate de tipul organizării sociale și ideologia actorilor principali și dominanți, cum sunt cei politici. Aceștia le aparține aprecierea **importanței și ierarhizarea** problemelor sociale și vor decide în chestiuni ca acelea de a adopta ori nu o politică socială, de a adopta un model ori altul de rezolvare, de a asocia ori nu actori privați ori voluntari etc.

Este constatabil faptul că, la nivelul **simțului comun**, unora sau altora astfel de decizii (implicit probleme) pot să le pară ca „evidente”, „imperios necesare”, „prioritare”, „de bun simț” ș.a.m.d. Dar ele **depind** de o multitudine de factori: tradiții istorice, nivelul dezvoltării economice, concepția despre dezvoltarea economică, conflictele de putere și de interese, raporturile dintre diferitele categorii sociale, opțiunile ideologice și programele politice. Dintre acești factori, unul **decisiv** pentru orientarea politicilor sociale îl reprezintă **opțiunile valorice și ideologice**. Nu întâmplător în concluzia analizei opțiunilor de politică socială, profesorul Cătălin Zamfir conchide că „nici o schimbare importantă în politica socială nu poate avea loc dacă nu se produc modificări radicale în ideologia actorilor politici” (Zamfir, 2000, p.33).

Obiectivul politicilor sociale poate fi înțeles / formulat global ori particularizat. Într-o formulare globală, acest obiectiv este **bunăstarea**, înțeleasă ca bunăstare **colectivă**, ce se „referă la asigurarea întregii colectivități cu bunurile și serviciile necesare realizării unui mod de viață considerat a fi normal la nivelul respectivei colectivități” (E.Zamfir, 1995, pp.22-23).

Acest obiectiv global poate fi particularizat pe anumite **direcții** de acțiune și intervenție, care juxtapse, corelate, să conducă la realizarea obiectivului general. Asemenea direcții pot viza:

- **promovarea**, spre exemplu, a unor bunuri cu caracter public: apărarea, infrastructura, educația, știința, cultura, sănătatea, ordinea socială etc.;

- **protecția**, înțelesă ca protecție socială și realizată prin două subdirecții principale: asigurările sociale și asistența socială. Această politică socială vizează în mod diferit segmentele populației, deci se manifestă în grad diferit;
- **dezvoltarea** socială. Ea poate fi rezultată din asigurarea prin politici sociale a condițiilor dezvoltării în domeniul științei, educației și învățământului, a familiei și copilului, a culturii, stării de sănătate, coeziunii și solidarității sociale etc.

Asemenea direcții se pot defalca apoi pe **domenii și probleme**, apărând deci o serie de politici sociale **sectoriale**, adică cele referitoare la sănătate, învățământ, forța de muncă, minorități etnice, familie, copii, persoanele cu handicap, femei ș.a.m.d.

Am formulat obiectivul politicii sociale într-o manieră pozitivă: asigurarea bunăstării colective. Dar putem să-l formulăm și prin antipodul bunăstării (**sărăcia**), deci să-l considerăm ca fiind **reducerea /eliminarea sărăciei**. În zeci de ani de studiu al sărăciei, s-au configurat patru tipuri de discursuri asupra ei: discursul **administrativ**, cel **moralist**, cel **științific** și discursul **strategic**, acesta provenit direct din militantismul săracilor înșiși (Friedmann, 1996, p.246-259). Aceste patru perspective se găsesc mai ales în abordările anglo-saxone ale sărăciei, dar elemente esențiale ale lor se pot constata și în teoria și practica (politică și socială) a altor țări.

Cel mai uzitat este discursul administrativ ce invocă criteriul presupus “obiectiv” al venitului și care clasează în categoriile sărăciei absolute, relative și chiar al sărăciei subiective pe cei al căror venit se află sub **pragul de sărăcie**.

Interesant este discursul despre **deposedare**, înțelesă ca având la rândul ei trei dimensiuni:

- dimensiunea **socială**, constând în faptul că săracii nu au acces la resursele care să le permită producerea mijloacelor de subzistență de care au nevoie;

- dimensiunea **politică**, care înseamnă că săracii nu-și pot face auzită vocea și nu au o platformă proprie și clară și
- dimensiunea **psihologică**, prin faptul că săracii posedă o “conștiință de sine” a lipsei de valoare și – în consecință – manifestă o supunere pasivă față de autoritate.

John Friedmann ne propune ca atare obiectivul strategic al autoorganizării săracilor pentru asigurarea supraviețuirii colective, deci un model de **autonomizare**. Acest model este unul “local” și pentru a deveni “global” el trebuie să se transforme într-un **nou contract social** care să se bazeze pe dreptul fiecărui om la mijloacele de subzistență.

Autorul ne propune chiar un **decalog al drepturilor cetățenești** (Friedmann, op.cit., p.256) care ar fi:

1. O naștere asistată de specialiști.
2. Un spațiu de viață sigur și protejat.
3. Un regim alimentar adecvat.
4. Îngrijiri medicale accesibile.
5. O educație practică solidă.
6. Participarea la viața politică.
7. O viață productivă din punct de vedere economic.
8. Protecția împotriva șomajului.
9. O bătrânețe respectată.
10. Un mormânt.

Și se poate ușor constata faptul că a asigura aceste drepturi înseamnă a realiza în fond politicile sociale sectoriale. Deci, de a acționa pe linia sănătății, a educației și învățământului, a locurilor de muncă și protecției anti-șomaj, a locuirii, a alimentației, a protecției persoanelor în vârstă etc.

1.2. O etapizare a politicii sociale în România

Am amintit la începutul acestui capitol că elemente de politică socială au existat din timpuri vechi, dar în accepțiunea modernă a conceptului avem în vedere secolul XX, mai ales ultimele decenii ale acestuia. Totodată, am accentuat deja rolul determinant al factorului politic (motivată ideologic) în stabilirea politicii sociale. Cum cele mai evidente „rupturi” le provoacă venirea la putere a altor clase sociale (deci revoluțiile, cu sau fără ghilimele), atunci, în România secolului XX putem constata trei etape: **1900-1945; 1945-1989** și cea de **după revoluția din 1989**. Și, fiindcă ne interesează comparații ale situațiilor mai recente, putem considera că suntem, în ultimele decenii, în prezența **contrastului** dintre politica socială în **socialism** și aceea **postrevoluționară**, ulterioară anului 1989.

Etapa anterioară acestei date s-a caracterizat prin **raritatea produselor, șomajul nerecunoscut ori mascat**, ca și prin diverse forme de **reducere a veniturilor salariale** (vezi Zamfir, 1995, pp.414-415). Asemenea aprecieri eminentemente critice, negative, surprind o realitate a socialismului. Dar trebuie să depășim obsesia nihilistă (refuzată și de către autorul citat) potrivit căreia tot ceea ce a caracterizat socialismul este negativ. Ca atare, remarcăm că numite aspecte ale politicii sociale (locuri de muncă, gratuitatea totală a serviciilor medicale și învățământului, asigurarea în măsură satisfăcătoare a locuirii etc.) au avut – chiar în condiții de insuficiență ori nivelare – și anumite laturi pozitive.

Dar de un interes aparte este etapa de după 1989, cea **postrevoluționară**, care, la rândul ei, poate fi **subetapizată** în funcție de **obiective** și **alternanța la putere** a diverșilor actori politici.

Profesorului Cătălin Zamfir îi aparține o etapizare în largă măsură recunoscută, cu atât mai mult cu cât prima etapă și debutul celei de-a doua s-au realizat în timpul ministeriatului său în cadrul primului guvern postrevoluționar. Este drept că această etapizare este subsumată ideii unei societăți în **tranziție**. Același autor declară (Zamfir, 2004) că „nu se poate însă fixa o dată precisă

când se va încheia (tranziția; n.n.). Nu există un indicator global care să identifice momentul precis al finalizării tranziției. Elementele posttranziție s-au cristalizat deja și, în ultimul timp, ele s-au extins și consolidat. S-ar putea recurge la un indicator la nivelul conștiinței colective: tranziția se va încheia când colectivitatea nu va mai vorbi de ea” (Zamfir, 2004, p.14).

Anticipând puțin lucrurile, credem că putem deja vorbi și de o etapă **posttranziție**, mai ales în domeniul politicilor sociale, etapă al cărei debut îl plasăm aproximativ în 2003-2004. Argumentele le pot constitui **predominanța proprietății private** și al PIB-ului creat pe baza ei, acordarea pentru România a statutului de **economie** (aproape) **funcțională de piață** și **integrarea** în Uniunea Europeană. Și dacă tot am subliniat în mod repetat prioritatea actorului politic **dominant** și a ideologiei sale, alternanța la guvernare realizată în 2004 este și ea un argument, producând deja vizibile modificări ale politicii sociale.

Revenind la etapizare, profesorul C. Zamfir (1999, p.41-112) sugera (trei etape după 1989:

- **etapa reparatorie** – de la revoluție până la mijlocul anului 1990;
- **etapa construirii unui nou cadru** (legal și instituțional) pentru politicile sociale ale tranziției, ea durând până în jurul anului 2003 – 2004;
- **suprapusă** ca timp perioadelor celor două etape este **politica socială efectivă**, pe care sursa citată o delimitează între 1990-1998 (textul a fost publicat în 1999), dar evident că ea, ca politică **efectivă** continuă în toate etapele;
- la aceste în fond **două** etape (reparatorie și construirii noului cadru) noi mai adăugăm și etapa **posttranziție**.

Etapa **reparatorie** a urmărit să elimine ori să îndrepte nedreptățile comise de regimul socialist. Asupra unor chestiuni de genul **dacă** este normal și moral să se producă reparații, **ce** și **cât** trebuie reparat, dacă reparațiile nu vor produce **alte inegalități** etc. au existat controverse, neîncheiate nici astăzi.

Imediat după revoluție și până prin iunie 1990, reparațiile au vizat:

- **lichidarea rarității** produselor, la care au contribuit sistarea exportului forțat, ridicarea restricțiilor privind importurile, utilizarea pentru consum a resurselor valutare disponibile, mărirea loturilor de pământ pentru folosire personală a țăranilor etc. La aceasta a contribuit și importul masiv de bunuri vândute pe piața românească la prețuri sub cele din Occident;
- **eliminarea șomajului mascat și a reducerilor salariale**. Ea s-a realizat prin nerestricționarea angajărilor, reintroducerea plății muncii suplimentare și a altor beneficii;
- **reduceri** importante de prețuri, care au condus la o creștere cu 25% a veniturilor reale în 1990;
- măsuri reparatorii pentru **victimele politice** ca și pentru **participanții** la revoluție și **urmașii** victimelor revoluției din '89;
- creșterea cheltuielilor pentru **protecția socială**, pentru categorii ca vârstnicii, handicapații, mame și copii.

Cu toate aceste măsuri, a apărut o stare de nemulțumire care a condus relativ repede la criza acestei perioade. În urma satisfacerii anumitor revendicări pentru un segment al populației, creșteau presiunile revendicative din partea altora. Pe fondul incoerenței politice, economice și sociale, procesul de acordare al „reparațiilor” – materiale în cea mai mare parte a lor – s-a desfășurat fără nici o bază de calcul economic, lucru care, pe la jumătatea anului 1990 a dus la conturarea tot mai clară a ideii necesității de realizare a unui sistem rațional, de construire a noilor structuri sociale și economice. Politica socială de tip reparatoriu a fost motivată în principal de starea de spirit a populației din perioada imediat următoare revoluției, de estimarea eronată a problemelor și perspectivelor pe termen scurt ale economiei și de mecanismele politico-sindicale. În ceea ce privește mecanismele sindicale, acestea au fost un factor determinant în adoptarea unei astfel de politici sociale, revenirea lor în acțiune

ducând la avalanșe de revendicări care generau continuu alte asemenea probleme, mai ales că toate acestea se petreceau pe un fond politico-social destul de instabil. În urma acestor presiuni s-a ajuns repede la concluzia că orice revendicare salarială de tip sectorial satisfăcută, ducea la nemulțumiri ale altor segmente de populație, care cereau la rândul lor rezolvarea problemelor specifice, motiv pentru care a devenit imperios necesară elaborarea, pe baza unui consens național a unui nou sistem de salarizare. Mai simplu și global spus – etapa reparatorie a intrat în **criză**.

Pe de altă parte, sistemul politic aflat în fază de cristalizare a fost nevoit să dea curs măsurilor de tip reparatoriu pentru a câștiga popularitate iar situația a devenit curând (la mijlocul anului 1990) bizară, resursele economice aflându-se într-un rapid proces de epuizare și economia în declin pe fondul unor măsuri reparatorii, dintre care unele adoptate fără nici o bază economică.

Etapa elaborării strategiei tranziției și a cadrului legislativ și instituțional minim

La câteva luni de la revoluție s-a încercat creionarea strategiei economice viitoare, problema fiind pusă între cele două alternative referitoare la **ritmul** tranziției: tranziție graduală sau de tip șoc.

„Schița privind Strategia înfăptuirii economiei de piață în România” (Zamfir, 1999, p.54) elaborată în 1990 sub coordonarea profesorului Tudorel Postolache avea ca obiectiv general tranziția, complementar cu o protecție socială accentuată, perspectivă care va contura ideea costurilor economice și sociale ale tranziției. Pe măsura conștientizării existenței acestor costuri sociale ale tranziției, apare tot mai clar nevoia elaborării unui sistem de protecție socială specifică acestei perioade, care să se reflecte în două funcții principale:

- funcția compensatorie a efectelor sociale negative ale tranziției, care să acționeze în special în cazul grupurilor sociale care devin vulnerabile, prin preîntâmpinarea și compensarea parțială a efectelor distructive ale tranziției;

- funcția stimulativă, prezentă în reorientarea forței de muncă disponibilizată din anumite întreprinderi și sectoare economice spre altele.

În ceea ce privește construcția instituțională a noului sistem de politică socială, ea a fost dominată de două mari obiective în prima parte a anului 1991 (Zamfir, op.cit. p.59):

- **Stoparea** ciclului destructiv al revendicărilor / reparațiilor caracteristic primei faze și constituirea unor noi forme a relațiilor dintre guvern și sindicate prin:
  - invitarea sindicatelor la discuții comune cu Ministerul Muncii și Protecției Sociale pentru elaborarea unor reglementări globale și stoparea acțiunilor revendicative separate;
  - impunerea de către guvern (iulie 1990) a unui moratoriu asupra revendicărilor sindicale, până la organizarea unui proces de reglementare la nivel național.
- **Elaborarea** unei legislații noi în domeniul social și dezvoltarea noilor instituții, lucru realizat prin:
  - reglementarea sistemului de suport social pentru șomeri, Legea ajutorului de șomaj nr. 1/7.01.1991 creând sistemul de protecție socială al șomerilor într-o perioadă în care șomajul nu era semnificativ (1,8% rata medie anuală în 1991);
  - reglementarea relațiilor de muncă, domeniu în care s-au elaborat legi referitoare la noile relații de muncă (Legea sindicatelor nr. 54/1.08.1991);
  - reglementarea conflictelor de muncă (Legea conflictelor de muncă nr. 15/11.02.1991 și Legea Contractului colectiv de muncă nr. 13/8.02.1991), legi care ofereau statut legal conflictelor de muncă, stabilind modalitățile de desfășurare, limitele și modul de soluționare;

- legiferarea noului sistem de salarizare (Legea salarizării nr. 14/8.02.1991) ocazie cu care s-a stabilit salariul minim pe economie pentru a asigura o protecție fundamentală a muncii;
- reglementarea suportului pentru familiile cu copii, domeniu în care existau reglementări complexe ce trebuiau doar corectate și adoptate noi realități (extensia concediului de maternitate, universalizarea dreptului de alocație pentru copii, desființarea impozitului pentru adulții fără copii).

Cu toate modificările de natură legislativă, politica socială în această perioadă e caracterizată de lipsa unei concepții strategice clare și bazată pe corelarea realităților cu posibilitățile economice și bugetare.

Etapa posttranziție ce o identificăm în elaborarea politicilor sociale de după '89 este a treia etapă, în privința căreia am și anticipat câteva argumente. Timp de doi ani (2003 și 2004) organisme internaționale de tip FMI și Consiliul Europei ne-au dat calificativul de societate cu o **economie** aproape **funcțională**. Cu ambiguități de formulare determinate de considerente politico-diplomatice, această apreciere are totuși un suport real. În agricultură proprietatea privată este cvasitotală, deși prea fărâmițată și, în consecință, slab eficientă. În industrie și servicii o serie de unități etalon (SIDEX Galați, ROMTELECOM, Uzinele Reșița, Combinatul MIDIA – Năvodari, RAFO – Onești, Banca Română de Dezvoltare, Banca Comercială Română ș.a.m.d.) au fost, mai mult sau mai puțin reușit privatizate. Chiar dacă unele privatizări au fost contestabile și contestate (ARO Câmpulung, Semănătoarea, Tractorul Brașov, UM Reșița etc.), procesul privatizării este ireversibil și, cu câteva excepții notabile, puternic dominant în economie. Și, dacă marea majoritate a produsului intern brut se realizează pe bază de proprietate privată, putem considera **tranziția de la economia centralizată la economia de piață liberă** în mare parte încheiată. În plus, semnarea în aprilie 2005 a Tratatului de aderare la Uniunea Europeană și aderarea efectivă la 01.01.2007, obligă la finisarea acelor aspecte ale tranziției

ce n-au fost realizate integral. Am putea deci considera ca indicator subiectiv faptul că „toată lumea vorbește de integrarea în UE și aproape nimeni despre tranziție”.

Politica socială efectivă

Pentru primele ei etape postrevoluționare dispunem de ample și pertinente prezentări (Zamfir, coord., 1999, cap.5). Dar, în toate etapele, politica socială a fost marcată de **contradicții, decalaje și opțiuni controversate**. Cel mai evident decalaj se constată între **nevoi și posibilități**, reliefat de analiza bugetului alocat în fiecare perioadă. Existau rațiuni puternice pentru **creșterea** cheltuielilor sociale:

- precaritatea serviciilor sociale moștenite în 1989; sănătatea și învățământul aflându-se într-o formă avansată de degradare datorită lipsei resurselor;
- dificultăți economice în creștere ale unui segment tot mai larg al populației datorită șomajului și scăderii veniturilor reale;
- necesitatea creșterii cheltuielilor sociale datorită faptului că în vechiul regim standardul de viață era foarte scăzut;
- o schimbare importantă la nivelul metodelor și mecanismelor protecției sociale concretizată prin acceptarea unui procent de șomaj real, abandonul politicii de subvenționare a prețurilor, apariția ajutorului social bazat pe testarea mijloacelor, măsuri tranzitorii de ușurare a presiunii șomajului (posibilitățile de pensionare timpurie).

Toate aceste motive au condus inevitabil la ideea necesității unei protecții sociale speciale în perioada de șoc a tranziției, care urma să ia forma unei creșteri a efortului bugetar orientat spre programe sociale.

Referitor la posibilitățile creșterii cheltuielilor sociale, argumentele care au putut fi invocate în prima fază în favoarea acestora au fost: nivelul scăzut al cheltuielilor sociale în România înainte de revoluție, inexistența datoriei externe care oferea spațiu de manevră pentru politica socială și eliminarea subvenționării

prețurilor, urmând ca din fondurile bugetare destinate acestora o parte să treacă în sistemul transferurilor directe al protecției sociale.

Asigurarea tuturor nevoilor ar fi condus la o politică de protecție socială excepțională, o **extraprotecție** care să permită absorbirea în mare măsură a șocurilor provocate de tranziție. Dar vom constata că, deși 2/3 din perioada postrevoluționară a aparținut ca guvernare unor guverne autodeclarate ca social-democrate, în mod paradoxal o asemenea extra protecție nu s-a produs în realitate.

Opțiunile politicii sociale au fost marcate de etapa în care ea se găsea, fiind evident că în etapa reparatorie a fost necesară o creștere a cheltuielilor publice sociale. Dar pe măsură ce PIB-ul **scădea** (față de 1989) efortul de menținere a unui procent din el pentru anumite sectoare (sănătate, învățământ) ori chiar de mărire a cheltuielilor, a însemnat în cifre absolute, scăderi.

Referitor la cheltuielile publice globale, politica socială în România a avut o orientare contrară ipotezei protecției sociale excepționale, caracterizată fiind de o creștere moderată a cheltuielilor sociale, efortul cel mai mare de creștere fiind realizat în sfera serviciilor sociale (sănătate și educație) în timp ce transferurile bănești directe cu rol de protecție a grupurilor cu risc crescut, nu numai că nu s-au majorat dar – cu excepția anilor 1990, 1991 și 1997 – au tins să fie chiar mai scăzute decât în 1989 (Zamfir, 1999, p.74).

Serviciile sociale fundamentale au fost accentuat finanțate (învățământ, sănătate) în detrimentul efortului pentru protecția socială efectivă a segmentelor în dificultate. Transferurile sociale directe către cei aflați în nevoie s-au erodat rapid, ceea ce a generat creșterea polarizării sociale și explozia sărăciei.

Pe ansamblu, politica socială după 1989 s-a caracterizat printr-o retragere a statului din funcțiile sale de protecție socială (Zamfir, 1995, p.171), tendință semnificativ diferită de politica socială a altor țări foste socialiste, prin presiunile de retragere a Statului din economie care au pendulat între centralizarea birocratică și descentralizarea haotică.

Nu trebuie să uităm că, după revoluție, au existat două **alternanțe la guvernare**, aceea a CDR între 1996-2000 și a Alianței D.A. din decembrie 2004. Guvernările PDSR și PSD auto declarate de sorginte **social democrată**, deși au adoptat uneori soluții de politici sociale mai de dreapta, au fost, în esență, mai înclinate spre protecție socială, în timp ce guvernările de **dreapta** au încercat să instituționalizeze și să adopte politici sociale bazate pe ideologia **liberală**.

În perioada postrevoluționară au fost adoptate aproximativ 300 de acte normative din domeniul politicilor sociale. Ele constau în legi, decrete-lege, ordonanțe și hotărârile de guvern privind **protecția familiei și a copilului, protecția socială pe piața muncii și ajutorul social, salarizarea, șomajul, pensionarea, asigurările de sănătate, drepturile speciale** (pentru veterani de război, foști deținuți politici, revoluționari, persoane cu handicap etc.), **locuințele, concediile ș.a.m.d.**

Este oarecum normal ca, în momentul venirii la guvernare a unor forțe politice cu ideologie diferită de a celor precedente, să existe tentația **abrogării** ori modificării unor acte normative. În special guvernarea CDR între 1997-2000, care reprezenta o primă venire la putere după 50 de ani a unor forțe politice de dreapta, a fost cuprinsă de o veritabilă frenezie a **schimbării** cu orice preț.

Schimbările legislative au exprimat opțiuni de politică socială privind restructurarea și reforma, bazate pe masive disponibilizări cu plăți compensatorii, protecția socială și șomaj, pensionarea și pensiile, asigurările sociale de sănătate, asistența de sănătate publică etc.

Și guvernul instalat în decembrie 2004 a demarat schimbări de orientare cu implicații mari în politicile sociale. Reforma **fiscală** având ca pivot **cota unică de impozitare** de 16% are implicații ce stârnesc controverse în organismele internaționale (FMI), organizațiile patronale naționale și în federațiile sindicale. O **serie de prezumții** ale acestei reforme, cum ar fi creșterea pronunțată a venitului populației, scoaterea la suprafață a economiei

subterane, creșterea puternică a colectării veniturilor bugetare și altele, nu se prea confirmă. Creșterea cu doar 2% a colectării veniturilor la buget în primul trimestru al anului 2005 comparativ cu 2004 este în fond, nesemnificativă, la fel ca și recalcularea a aproximativ 300.000 pensii, comparată cu creșterea puternică a tarifelor la utilități, creșterea prețului unor produse de bază, dublarea (la 3%) a impozitului pentru IMM-uri, preconizata creștere de 10 ori a impozitului pe veniturile din piața de capital, reducerea ponderii de compensare a medicamentelor, impozitarea cu 10% a dobânzilor ș.a.m.d.

Și n-ar trebui să uităm că aceste schimbări provocate de rațiuni ideologice (implicit electorale) se bazează în fond pe **aceeași economie**, deci pe același buget, deci cam pe aceleași **resurse**. Deci restricțiile de politici sociale acționează cu o anumită inerție și schimbările spectaculoase apar – cel mai des – ca iluzii.

1.3. Evaluarea politicilor sociale

A evalua înseamnă **a determina** (o valoare, o mărime, un preț), **a socoti**, **a prețui** ori **a estima**. Ca în orice proces de evaluare, este prioritar **modelul** pe care îl adoptăm. Între model și **criteriile** evaluării există o legătură indisolubilă: în funcție de model ne fixăm criteriile, iar la rândul lor acestea sugerează modelul adoptat. În fine, în funcție de model/criterii, alegem și **metodele** și – eventual – ne confruntăm cu **dilemele** evaluării.

Urmându-l în principiu pe prof. C. Zamfir (1995, p.366-377), vom constata de la început că pentru politicile sociale evaluarea este în general **confuză** și marcată de **ambiguități**. Această situație provine din **complexitatea** obiectivelor politicii sociale și, mai ales, din influența asupra acestora a opțiunii politico-ideologice a actorilor principali. Confuzia pornește deci de la obiective (ce înțeleg unii ori alții prin bunăstare, spre exemplu) și se transmite în criterii și metode.

Criteriile mai uzitate în evaluarea politicilor sociale sunt cele pe care le nominalizăm și le comentăm succint în continuare. Primul ar fi **securitatea**

individuală, ca sentiment component al bunăstării și care rezultă din gradul de **protecție** al fiecărui individ față de **riscurile majore ale vieții**.

Asemenea riscuri – dintre care unele sunt inevitabile/implacabile – sunt bătrânețea și boala dar și accidentele ori pierderea locului de muncă. Se vor cere deci măsurate și estimate sistemul de pensii, serviciile de sănătate, sistemul asigurărilor de sănătate, întreaga politică de suport pentru șomeri, sistemul de educație și învățământ etc. Și în toate acestea se cer evaluate cel puțin două aspecte: **gradul de acoperire** și nivelul la care acesta corespunde **standardelor de bunăstare**.

Tratăm împreună **accesibilitatea și calitatea** serviciilor de interes colectiv, deoarece aceste criterii acționează corelat, de cele mai multe ori (sau, de la un anumit nivel) în mod **divergent**. Este vorba de servicii de genul celor privind învățământul, locuirea, sănătatea, cultura ori utilizarea timpului liber.

Accesibilitatea se referă la **proporția** din populație ce are acces la serviciu (accesul putând fi universal ori în diferite grade limitat) și la **modalitatea** accesului (gratuit ori cu diferite grade de contribuție). Accesibilitatea va fi deci **universală** când toți (copiii, bătrânii, bolnavii, șomerii etc.) dispun de servicii și ea va fi **parțială** (incompletă) când accesul privește doar segmente ale populației, mai ales în funcție de status social, implicit și de venit. Evident că soluția maximă a accesibilității o reprezintă serviciile **universal-gratuite** dar de regulă o asemenea situație nu asigură și calitatea maximă, accesibilitatea și calitatea neputând “merge” împreună decât până la un punct.

Să ne imaginăm că vrem ca **toți** vârstnicii să beneficieze de pensii egale, fie că au lucrat ori nu în viață, sau indiferent de perioadele lucrate și de calitatea muncii efectuate, deci să asigurăm o accesibilitate totală. Dacă am opta și pentru calitate ridicată (pensii foarte mari), am epuiza resursele pentru câteva tipuri de politici sociale sectoriale doar cu problematica pensionarilor. Același lucru s-ar întâmpla dacă am organiza învățământul gratuit pentru **toți** copiii și tinerii la

toate nivelurile/formele de învățământ, dacă am oferi medicamente gratuite la **toți** bolnavii și indiferent de boli, dacă am asigura gratuit operarea în străinătate a **tuturor** bolnavilor doritori de așa ceva ș.a.m.d.

Din asemenea motive problema accesibilității și a calității este supusă unei succesiuni de **selecții** pe priorități și **restricții**. Spre exemplu, se face întâi opțiunea că serviciile de învățământ și de sănătate sunt prioritare în raport cu cele culturale și de loisir, că foștii salariați trebuie să aibă pensii mai mari decât agricultorii, că învățământul obligatoriu poate să includă doar nivelele sub liceale, că învățământul gratuit trebuie completat de cel cu taxă, că medicamentele gratuite și compensate sunt mai ales cele indigene, că programul “Laptele și cornul” se aplică doar preșcolarilor și școlărilor etc.

Universalitatea asigurării unui minim de bunăstare este un indicator al stării de bunăstare colectivă. În cadrul abordărilor administrative se fac diverse calcule privind “nivelul minim de viață”, “venitul minim”, “cheltuielile necesare pentru coșul zilnic” etc., toate conducând la stabilirea unui **prag al sărăciei**. Cei aflați sub acest prag se află în stare de sărăcie **absolută** iar cei ce-l depășesc cu doar 20-25 %, sunt considerați ca aflându-se în stare de sărăcie **relativă** (ori de cvasi-sărăcie). Tot John Friedmann arată că în 1992 în SUA, pragul oficial de sărăcie era stabilit pentru o familie de patru persoane la 14335 \$ iar cel de cvasi-sărăcie la 125%, deci la 17919 \$ (Friedmann, 1996, p.258).

O altă modalitate de exprimare a criteriului sărăciei este aceea a **consumului de calorii**. El se poate practica în țări foarte sărace și/sau în care nu există statistici disponibile ale venitului. Un indicator absolut (de stare) – spre exemplu 1000 calorii/zi – se transformă în indicator de evaluare – “de aproape trei ori mai puțin decât consumul normal pe zi”. Transformând consumul de calorii în unități monetare, putem stabili și în mod mediat venitul minim oficial, corespunzând unui număr de calorii vitale supraviețuirii. În același fel, rapoartele anuale ale Băncii Mondiale indică pentru fiecare țară procentul de populație ce trăiește **sub** pragul sărăciei. Dacă în următorii ani acest procent

scade, înseamnă că părți ale populației sunt **scoase din zona sărăciei** iar acest lucru reprezintă în fond indicatorul de eficiență al protecției sociale, de asigurare a bunăstării colective. Spre exemplu, pentru România, raportul din septembrie 2003 al Băncii Mondiale indică aproape 7 milioane de locuitori având venituri sub pragul sărăciei (= 29% din populație), în timp ce raportul anterior indica în 2002 un procent de 35%. “Scoateră” între 2002-2003 a unui procent de 6% din populație de sub pragul sărăciei, indică global o anumită eficiență a protecției sociale. Am mai face o referire la **motivația** unor asemenea politici de protecție socială. Ea ar putea fi considerată “intrinsecă” atunci când apelează la argumente de ordin moral, de tipul “toți (sau oricine) au dreptul la bunăstare”. Ea poate fi și “extrinsecă” atunci când politicile de protecție socială urmăresc doar evitarea/reducerea tensiunilor și conflictelor sociale și/sau evitarea efectelor negative ale sărăciei: delincvența, prostituția, vagabondajul, criminalitatea, proliferarea fenomenelor de genul “copiii (oamenii) străzii” ș.a.m.d.

Reabilitarea bunăstării individuale înțelesă ca **redobândire a independenței** celor asistați. Se consideră eficient un sistem de protecție care nu duce la o dependență durabilă a individului de sprijinul social, un sistem care nu incită (tentează) individul sărac să se complacă în situația de asistat social, de șomer cronic, de sărac permanent. Există pericolul ca o protecție socială consistentă (ca ajutor de șomaj, ca ajutoare sociale etc.) să demotiveze individul în raport cu dorința de a se reabilita prin efort individual, de a-și căuta de lucru, de a se zbate pentru depășirea stării temporare de incapacitate. Mai ales dacă câștigul prin efort propriu are un **solid pozitiv nesemnificativ** față de ajutorul gratuit pe care îl pierde prin reinsertia în câmpul muncii (ieșirea din starea de dependență), individul și grupurile vor tinde să se fixeze în starea de asistat (e).

Un alt criteriu de evaluare îl reprezintă **costurile** funcționării sistemului bunăstării. Eficiența sistemului depinde de raportul eficacitate/cost, eficacitatea însemnând capacitatea sistemului de a-și atinge rezultatul scontat. Dacă pentru

anumite servicii costurile sunt prea mari, ele absorb prea multe resurse, diminuându-le pe cele alocate și necesare serviciilor respective. Spre exemplu, în 2005 au fost angajate 3000 persoane pentru operația de recalculare a pensiilor, fapt ce reprezintă un cost suplimentar. Dacă aceste mii de persoane se vor permanentiza în sistem, costurile pentru ele vor greva în continuare însăși posibilitatea creșterii pensiilor. Se apreciază că prestațiile **universale** au costuri mai mici (3-4% din resursele utilizate), în timp ce asistența bazată pe testarea mijloacelor urcă costurile la 10-14 %.

Gradul de selectivitate al furnizării bunăstării funcționează și el ca un criteriu al evaluării. O selectivitate corectă trebuie să elimine două posibile erori: de a acorda sprijin și celor ce **nu ar trebui** ajutați, ori eroarea de a nu acorda sprijin social unora care **ar trebui** să-l primească.

A acorda beneficii și celor ce nu ar trebui să le primească duce la **risipa de resurse**. Cazuri tipice le constituie în sistemele universaliste, acordarea alocațiilor pentru copii, ale ajutoarelor pentru încălzire, ale unor ajutoare pentru handicapați etc. Definițiile foarte largi pentru anumite concepte (“handicapat”, “revoluționar” etc.) favorizează acest tip de eroare. Spre exemplu, dacă în categoria de “handicapat” îl includem și pe cel care și-a pierdut un membru, dar și pe cel ce suferă de diabet, vom acorda alocații și pentru cei ce n-ar trebui să le primească. În fond orice boală este un handicap și ne amintim de faptul că în primii ani de după revoluție, destui medici acordau calificativ (deci și premiză a certificatului) de “handicapat” bolnavilor de diabet, ulcer, hepatită etc.

Există și eroarea inversă de a **nu acorda** sprijin social tuturor celor îndreptățiți a-l obține. Cauzele pot fi multiple:

- **lipsa de informație**, neștiința, necunoașterea faptului că individul ar avea dreptul la sprijin social. Exemple: unii veterani de război nu au solicitat pensia în cauză, nu toți refugiații din Basarabia și Herța știu că pot beneficia de anumite gratuități, nu toți revoluționarii cunosc toate facilitățile conferite de lege etc.

- **nesolicitarea** sprijinului din motive de prestigiu, “de fațadă”, din cauză că ajutorul este considerat social stigmatizant. Exemple: deși ai avea dreptul la medicamente gratuite/compensate nu faci demersurile de a le obține, deși cunoști faptul că revoluționar cu certificat fiind, ai putea obține credit imobiliar până la 20000 euro cu dobândă suportată de stat, nu uzezi de acest drept, deși ai putea obține bilet de tratament ca pensionar renunți la el datorită condițiilor pe care acesta le oferă etc. S-ar putea obiecta că asemenea renunțări presupun că nevoia acestui sprijin **nu este imperioasă**. Dar, în fond, nesolicitarea unui sprijin pentru ceva îl obligă pe individ la **renunțări voluntare** pentru alte aspecte ale vieții, la care nu are dreptul la sprijin social.

- **imposibilitatea obținerii sprijinului** deși a fost solicitat. Este cazul situației în care imensa majoritate a celor ce ar avea dreptul la medicamente gratuite și compensate, nu le găsesc din cauza epuizării fondurilor lunare în primele zile ale acesteia, ori numărul mic de bilete de odihnă și tratament pentru pensionari în raport cu solicitările. Această a treia cauză se corelează și cu eroarea de a acorda sprijin celui care nu îl merită. Am putea considera că obținerea de către un individ a unui sprijin social la care în fond nu ar avea dreptul, îl privează de sprijin pe un individ care s-ar califica pentru acest drept.

Toate criteriile se contopesc sub aspectul eficienței politicilor sociale în **reducerea** ori **eliminarea** sărăciei. În funcție de obiectivul propus – fie reducerea, fie eliminarea totală a sărăciei – anumite criterii devin mai importante în evaluare în raport cu altele. Deci se constată, din nou, că și în politica socială totul pornește de la fixarea obiectivelor, acestea marcând în continuare întregul ciclu. **Costul, beneficiul, eficacitatea și eficiența** politicilor sociale reprezintă consecințe, deci și instrumente ale evaluării lor.

Prin **cost** înțelegem resursele financiare cheltuite pentru o anumită politică de protecție vizând educația, șomajul, sănătatea, copiii ori vârstnicii etc.

Costurile **directe** sunt mai vizibile și evidente, ele însumând resursele utilizate în sistem, deci totalul cheltuielilor cu pensiile, alocațiile pentru copii, ajutoarele de șomaj, medicamente gratuite și compensate, funcționarea centrelor de plasament pentru copii, a azilurilor pentru bătrâni ș.a.m.d. Dar există și cheltuieli **indirecte**, cele care se vor cere făcute pentru a suplini/corecta imperfecțiuni și/sau lipsuri ale unor politici sociale deficiente. Spre exemplu, dacă un program social de asistență al copiilor (orfani, handicapați, “ai străzii”) nu este eficace, va apare necesitatea cheltuirii altor resurse pentru corective: de combatere a delincvenței și criminalității, de absorbție în muncă a segmentelor specifice de populație, de asigurare a condițiilor de locuire etc.

Eficacitatea rezultă din beneficiile măsurabile, deci din **rezultatele** politicii respective. Se poate calcula cu ce procent a scăzut numărul șomerilor, al celor plasați sub pragul sărăciei, cu cât s-a redus numărul celor fără locuință ori numărul copiilor străzii, cu cât au crescut pensiile etc.

Eficiența reprezintă raportul dintre cost și eficacitate/beneficiu. Orice politică socială este mai mult sau mai puțin eficientă, în funcție de resursele cheltuite și rezultatele obținute. Sistemul poate fi foarte eficace dar în același timp foarte puțin eficient. Să ne închipuim că am crea în fiecare localitate cel puțin un adăpost pentru copiii străzii ori pentru soțiile victime ale violenței în familie. Am avea o eficacitate aproape maximă, orice caz dintre cele vizate beneficiind de protecție asigurată. Dar pentru imensa majoritate a localităților asemenea adăposturi ar fi dacă nu integral inutile, atunci cel puțin foarte rar necesare, deci eficiența lor ar fi foarte scăzută. Același ar fi cazul în care am crea școli în localități cu număr foarte redus de elevi, așezăminte de sănătate în zone cu foarte puțini potențiali pacienți etc.

În plus și costurile pot fi apreciate atât sub aspectul consumului total, cât și cele interne sistemului, putându-se distinge între resursele ce **ajung direct la beneficiarii** serviciului și cele consumate pentru **funcționarea sistemului** însuși. Și este evident că sistemul are o eficiență mai bună cu cât consumă mai

puține fonduri pentru funcționarea proprie. Reiterând un exemplu avansat anterior, cei 3000 de funcționari angajați actualmente pentru recalcularea pensiilor, reprezintă un cost intern ce scade momentan eficiența sistemului. Experiența arată că sistemele **private** (de pensii, de asistență medicală, de asigurări, de protecție a copiilor, de învățământ) consumă din totalul resurselor alocate, de două-trei ori mai mult pentru propria lor funcționare.

1.4. Sectorialitate și priorități în politica socială

S-a mai menționat ideea că politica socială nu se referă la **întregul sistem social** ci doar la “puncte” ale acestuia, la acele aspecte care reprezintă probleme și în care statul crede că trebuie să intervină corectiv în raport cu acțiunea unor mecanisme sociale complexe și spontane. Lucrul este în fond logic și normal. Un sistem social în care ar trebui protejați **toți** cetățenii și sub **toate** aspectele vieții lor, ar fi unul în ansamblu ineficient și neviabil.

Ori politicile sociale trebuie să rezolve doar problemele **unor** categorii de cetățeni, sub **unele** aspecte ale vieții lor, pentru a echilibra și egaliza șansele lor de acces. Din acest motiv nu există o singură politică socială globală, ci mai multe politici sociale sectoriale. **Global** poate fi formulat obiectivul politicii sociale (bunăstarea, reducerea sărăciei) ori orientarea ei de principiu (de stânga ori de dreapta), deci ideologia ce o inspiră. În rest, toate abordările enumără **domeniile** în care se consideră că există probleme, deci este necesară **protecția socială** cu cele două componente ale ei: **asigurările** sociale și **asistența** socială.

Într-o enumerare aleatoare ca ordine, asemenea domenii/politici sociale sunt:

- politica socială în domeniul sănătății;
- politica socială în domeniul educației;
- politica salarială;
- politica fiscală;
- politica socială în domeniul prevenirii și combaterii criminalității;
- politici de suport pentru șomerii;

- politici de suport pentru femei;
- asigurările sociale;
- politica socială de locuire;
- politica socială față de minoritățile naționale;
- politica socială față de persoanele cu handicap/cerințe speciale;
- politica socială de protecție a copilului;
- politica socială în domeniul populației și familiei;
- politica socială în domeniul dezvoltării comunitare;
- politica socială la nivelul pieței muncii;
- politica socială de protecție a persoanelor în vârstă.

Enumerarea acestor domenii de politică socială am considerat-o în bună măsură aleatoare ca ordine, ele nefiind toate **la același rang de necesitate și importanță**. Primul lucru ce ar trebui remarcat este acela că domeniile (sectoarele) de politici sociale se constituie într-un **sistem** al acestora, bazat pe multiple intercondiționării, interacțiuni.

Dacă discutăm aceste intercondiționări în termeni de **dependențe** sociale, vom constata că ele aparțin tuturor categoriilor acestora, adică dependențelor cauzale, funcționale și structurale.

O **dependență cauzală** globală există între starea economiei unei țări și protecția socială ce o asigură, ori între ideologia actorilor politici pe de o parte și nivelul/forma protecției sociale pe de altă parte. În **interiorul** sistemelor de politici sociale vom observa dependența cauzală între cele privind asigurarea locurilor de muncă, politica salarială și fiscală pe de o parte și politicile locuirii, ajutorării șomerilor ori combaterii criminalității, pe de altă parte.

Este destul de evident că dacă oamenii au locuri de muncă, obțin venituri bune din muncă, nu sunt impozitați excesiv etc., ei nu vor avea nevoie de ajutoare de șomaj, vor manifesta tendințe deviate mai reduse ori vor avea nevoie mai redusă de ajutoare pentru întreținere, subvenții pentru încălzire în timpul iernii etc. La fel, o bună politică generală de sănătate va diminua solicitarea pentru starea de sănătate a unor segmente ale populației (copii,

bătrâni), ca și faptul că o bună politică socială în domeniul învățământului și educației va micșora amploarea politicilor de prevenire și combatere a criminalității.

Dependențe **funcționale** există, spre exemplu, între politica salarială și cea fiscală, între politica socială la nivelul pieței muncii și aceea de suport pentru șomeri, între politica salarială și aceea de protecție pentru persoanele în vârstă etc. Cum bunăstarea înseamnă în fond venituri, ele sunt cu atât mai mari cu cât fiscalitatea este mai redusă.

Nu degeaba actorii politici de pretutindeni încearcă să obțină beneficii electorale din promisiunea **reducerii impozitelor**, lucru ce ar asigura creșterea venitului real. Chiar în România, promisiunea electorală a Alianței D.A. a fost aceea a tentantei cote unice de impozitare de 16%, deși observatorii avizați avertizau asupra dificultăților pe care ea le va genera sub aspectul constituirii veniturilor la buget. Ori realitatea a dovedit necesară **majorarea impozitelor** (atât directe cât și indirecte) printre care creșterea de la 1% la 3% a impozitului pe profit la I.M.M.-uri, de la 1% la 10% la impozitele privind veniturile de pe piața de capital, preconizatele majorări de impozite pe terenuri, clădiri ori autoturisme, discuția despre creșterea la 22% a T.V.A.-ului etc. Adăugând la acestea majorările de prețuri la energia electrică, energia termică, gaze naturale și celelalte produse, ajungem la concluzia că veniturile reale ale majorității populației vor scădea. Implicit va crește necesitatea protecției (a fondurilor) pentru ajutoarele de încălzire, chirii, medicamente ș.a.m.d.

Am explicat o dependență funcțională și deja a devenit vizibil faptul că în majoritatea cazurilor de acest gen este vorba de relația dintre **instrumentul** adoptat și **procesul** la baza căruia acesta stă. Ca instrumente pot fi salariul, impozitul, ajutorul de șomaj, pensia, alocația pentru copii, alocația de maternitate, CAS-ul etc. Iar procesele sunt însăși politicile sociale sectoriale: suportul pentru șomeri, pensionari, copii, mame, încălzire, sănătate ș.a.m.d. Un instrument favorabil (salarii mari, impozite mici) reduce din volumul resurselor

necesare protecției sociale, în timp ce instrumente slabe cresc nevoia politicilor sociale protective.

Există și **dependențe structurale** cum ar fi cele dintre locurile de muncă și politicile de suport pentru șomeri, între dezvoltarea comunitară – locuire, sau între politica de sănătate și cea față de persoanele cu dizabilități.

Există o relație structurală între locurile de muncă disponibile pentru populația activă și proporția șomerilor în cadrul ei, ori între populația ocupată și pensionari. Deși multe materiale de specialitate incriminează un **șomaj mascat** înainte de 1989, este o realitate faptul că atunci populația ocupată reprezenta peste 10 milioane de oameni iar în mai 2005, populația salariată număra doar 4,56 milioane. Dintre aceștia 1.730.000 lucrau în industrie, 627.300 în comerț, 346.000 în construcții, 403.100 în învățământ și 325.300 în sănătate și asistență socială (cf. TVR 1, 12 august 2005).

În Valea Jiului salariații din minerit erau 54.493 în 1990, 14.227 în 2004 și se prognozează scăderea lor la 12.500 în 2007. Dacă considerăm cifra din 1990 ca egală cu 100%, atunci ponderea scade la 26,30% în 2004, cu tendința de a reprezenta doar 22,93% în 2007. La nivelul țării există astăzi aproximativ 6,5 milioane de pensionari în raport cu 4,5 milioane salariați, deci raportul este de 1,45/1. Chiar dacă ne raportăm doar la pensionarii din sistemul asigurărilor sociale de stat, ei erau în semestrul I 2005 de 4.606.000 față de numărul de salariați de 4.577.800, deci raportul era tot negativ: 1,06/1 (INS, DJSH, 2005, pp.7-8).

Din **asemenea structuri** se nasc problemele protecției pentru șomeri, problema pensionarilor și a recalculării/recorelării pensiilor etc. Raportul defavorabil dintre populația ocupată și cea neocupată face aproape insolubilă problema unor niveluri de pensii care să asigure un trai minim decent și independent al pensionarilor și consumă resurse pentru medicamente gratuite și compensate, ajutoare sociale, ori alte politici de sprijin pentru persoanele vârstnice. Din însăși majoritatea dependențelor ce le-am enunțat și exemplificat,

rezultă că de regulă unul din termenii relației ține de **sfera economicului**. Am și declarat dependența cauzală globală dintre economie și politicile sociale, dar și prioritatea în interiorul sistemului politicilor sociale ce o au cele din sfera economică. Astfel încât, în directă legătură nu numai cu acest imperativ, dar și cu tema principală a demersului nostru, vom consacra un paragraf politicilor de pe piața muncii.

1.5. Politica socială la nivelul pieței muncii

Piața este privită în principiu fie ca un **cadru** (de interacțiune a vânzătorilor cu cumpărătorii), fie ca un **mecanism** de confruntare a cererii și a ofertei și de stabilire implicită a unor proporționalități.

Piața muncii este una din componentele economiei de piață alături de piața bunurilor și a capitalului, ea având ca obiect **forța de muncă**. Deci ea va fi acea “piață pe care se negociază și se stabilesc condițiile de angajare în muncă” (Popescu, 1993, p.431).

Într-o altă formulare, ea “este cadrul de confruntare între cererea și oferta de forță de muncă într-un interval de timp și într-un anumit spațiu, care se finalizează prin vânzarea – cumpărarea de forță de muncă în schimbul unui preț numit salariu, funcționând în fiecare țară, pe diferite grupuri de țări și la scară mondială” (M.Cojocaru, 2003, p.604).

În mare, piața muncii are două componente:

- **cererea de (forță de) muncă** care cumulează locurile efectiv ocupate și cele potențiale (neocupate) din cadrul unei economii. Ea se exprimă nu doar prin numărul locurilor de muncă ci și prin relațiile, raporturile și conexiunile vizând volumul și structura pe profesii și niveluri de calificare a necesarului de forță de muncă.
- **oferta de (forță de) muncă** privește disponibilul total de lucrători (ori de ore/om de muncă) în cadrul unei economii. Din totalul celor apti de

muncă se scade numărul celor ce nu doresc să se angajeze în nici o activitate, ajungându-se astfel la disponibilul de forță de muncă.

Cererea și oferta de forță de muncă sunt dinamice mai ales pe termen lung. Pe termen scurt ele sunt practic invariabile, deoarece nu se pot crea în timp foarte scurt nici un număr important de locuri de muncă, nici o forță de muncă de o anumită calificare și structură. În același timp, cererea și oferta de forță de muncă nu sunt omogene (se evidențiază la nivel de subgrupuri), oferta mai ales fiind perisabilă și rigidă.

Piața muncii are mai multe **funcții** (M.Cojocaru, op.cit., p.608):

- funcția **informativă**, oferind patronatului date despre volumul forței de muncă disponibile, structura ei socio-profesională, condițiile de muncă etc. Și la noi, spre exemplu, ziarele, radioul și televiziunile anunță periodic “**burse ale locurilor de muncă**” prin care **agențiile** (națională ori județene de ocupare a forței de muncă) prezintă oferta de locuri disponibile pe economie/ramuri/localități și structura pe meseriile solicitate. Spre exemplu Rompress-ul anunță că ANOFM oferă 19.426 locuri de muncă. Între acestea 755 (=3,88%) sunt pentru cei cu studii superioare și 18.671 (=96,12%) pentru cei cu studii medii și profesionale. Dintre aceste locuri, 1230 sunt pentru confecționer-asamblator de articole din textile, 1061 pentru agent de pază, 831 pentru montator sub ansamble etc. (cf. TVR 1, 28 august, 2005).

O lectură comparativă a diverselor asemenea oferte indică locuri în mare majoritate pentru muncitori (în special confecționeri în industria ușoară, lucrători în construcții etc.), a persoanelor cu studii la nivelul școlilor profesionale și al liceelor, a ofertei în domeniul diverselor servicii etc.

Pe același principiu se prezintă și oferta unor firme ori chiar țări. Sunt notorii ofertele internaționale (pentru Spania, Italia, Germania, Franța etc.) privind culegătorii de produse agricole, personalul medical cu pregătire medie, muncitori în construcții ori personal în servicii hoteliere sau menajere etc.

- o a doua funcție este aceea de a **acorda asistență partenerilor sociali** în probleme de negocieri și conciliere, legate de contractele colective de muncă ori conflicte de muncă.

- **studiile de prognoză** pe care diferite organe ale Ministerului Muncii și Solidarității Sociale le fac pe localități ori direcții de formare profesională și pe care le pun la dispoziția partenerilor sociali (sindicate, patronate, unități de învățământ). Rostul unor asemenea prognoze este de a orienta cererea și oferta de forță de muncă din timp util spre direcții cât mai conforme cu cerințele economiei.

Aminteam anterior că oferta este destul de perisabilă deoarece anumite specializări și nivele de pregătire nu se mai cer, în timp ce altele au cerere cu trend ascendent. Ea poate fi și rigidă, în sensul că cerințele de supraviețuire îl obligă pe individ să-și găsească cât mai repede loc de muncă. Ori prognozele corecte tocmai acest lucru îl urmăresc: să **orienteze** cât mai repede oferta conform cu cererea.

Într-un **sens mai larg** – socio economic și educativ – funcțiile pieței muncii se referă și la **alocarea** corectă a resurselor de muncă, la **mărirea** volumului de muncă disponibilă, la influența ei în privința **formării și distribuției veniturilor**, la influențarea **climatului de muncă**, la **orientarea și reconversia profesională**.

1.6. Ocuparea forței de muncă și șomajul

Ocuparea este un indicator important al eficienței utilizării resurselor umane. Aceste resurse au o contribuție vitală în asigurarea activității economice eficiente și **gradul lor de ocupare**, de utilizare, indică și el starea unei economii.

În terminologia specifică sunt utilizate mai ales următoarele concepte (MMPS, DJH, 1994, p.2):

- **resursele de muncă** = totalitatea persoanelor în, sub și peste vârsta de muncă, apte de muncă, într-un teritoriu;
- **populația activă** = totalitatea persoanelor apte de muncă sau aflate în căutarea unui loc de muncă, în, sub și peste vârsta de muncă;
- **populația ocupată** = totalitatea persoanelor în, sub și peste vârsta de muncă, apte de muncă, având un loc de muncă remunerat (dar se includ și lucrătorii familiari neremunerați);
- **șomerii** = totalitatea persoanelor apte de muncă, în vârstă de muncă, care se află în căutarea unui loc de muncă și se află în evidența oficiilor de muncă.

Aceste patru concepte reprezintă indicatori de sinteză, dar se apreciază că populația ocupată ar putea deveni în timp un indicator barometric, adică de prognoza mediului economico-social, indicator a cărui testare cere însă o perioadă lungă de timp. În privința ocupării se poate calcula și o **rată de creștere a ocupării**, în variantele de rată de creștere **națională** a ocupării, rată de creștere **regională** a ocupării și rată de creștere **regională a ocupării în funcție de rata de creștere națională** a ocupării (sursa 25, p.8-11).

Se poate înțelege că la nivel național rata ocupării să crească, în timp ce într-o zonă (Valea Jiului spre exemplu) ea să scadă. Acest lucru este cu atât mai posibil cu cât regiunea respectivă are un mai pronunțat caracter **monofactorial de dezvoltare**, acesta fiind și cazul zonelor miniere. Dacă în regiuni mai diversificate de dezvoltare există posibilitatea creșterii ratei de ocupare chiar în condițiile de restrângere a activității în 1-2 sectoare, în zonele axate prioritar pe o singură activitate, decăderea acesteia duce inevitabil la **scăderea regională a ratei de ocupare** a forței de muncă.

Datele statistice arată că în primul semestru al anului 2005, numărul funcționarilor la nivelul țării a ajuns la 173.000 față de 80.000 în 1990. Creșterea procentuală a numărului funcționarilor a fost în semestrul I al anului 2005 de 10% față de media de 4% a creșterii numărului de salariați pe întreaga

economie națională. Creșterea absolută de 15.000 funcționari în administrația publică contrastează cu scăderea de 11.500 salariați în industrie, în semestrul I /2005 (Ziarul „Financiar” 19 august 2005).

Oricum asemenea rate de creștere rezultate din mărirea în 2005 a numărului de salariați pe țară cu 137.000 față de mai 2004, nu se regăsesc și în Valea Jiului.

Organizația Internațională a Muncii (OIM) a elaborat anumite standarde internaționale în virtutea cărora operează cu trei categorii de bază: populația **ocupată**, populația **în șomaj** și populația **inactivă** (MMPS, DGH, 1995, p.1- 4).

Aceste trei categorii rezultă din combinarea a patru criterii:

- principiul **activității**, ce stabilește statutul persoanei pe baza a ceea ce face ea efectiv în perioada de referință;

- **regulile de prioritate** ce stabilesc criteriile de clasificare în cele trei categorii. Deci se consideră că ocuparea are prioritate asupra șomajului iar șomajul are prioritate asupra inactivității economice. În virtutea acestor reguli, un individ care lucrează dar caută în același timp de lucru, este considerat ocupat, în timp ce un student ce învață dar în același timp caută și este disponibil pentru lucru, este considerat șomer. **Prioritatea** ocupării se concretizează în ultimă instanță în faptul că dacă ai lucrat numai o oră într-o săptămână, ești deja considerat ocupat;

- **perioada de referință** poate fi scurtă (o zi, o săptămână) ori lungă (un an). În general se privilegiază perioadele scurte care cresc ponderea populației ocupate și reduc % șomerilor; evident că la perioade de referință lungi scade ponderea populației ocupate și crește aceea a șomerilor;

- **limitele de vârstă** care în raport cu diferite țări sunt foarte variabile: 6 ani în Egipt, 10 ani în Brazilia, 16 ani în Suedia și SUA etc. În majoritatea țărilor limita **minimă** pentru ocupare este 14-15 ani, multe

țări având legislații în care sunt corelate durata învățământului obligatoriu cu vârsta minimă a încadrării în muncă. Există și o limită **maximă** de vârstă care poate fi de 62, 65 ori chiar 75 de ani, aceasta din urmă în Suedia, Norvegia, Danemarca și Finlanda. În puține țări se folosesc limite maxime de vârstă și acolo ele se cer corelate cu durata și speranța medie de viață.

Organizația Internațională a Muncii a produs și o clasificare internațională a Statutului de Ocupare (ICSE) (MMPS, DGH, 1995, anexa 3) care definește categoriile de **patron, lucrător pe cont propriu, lucrător angajat, lucrător familial neremunerat și de membru în cooperativa agricolă de producție**. Acest Statut precizează că “populația ocupată cuprinde toate persoanele de 14 ani și peste, care au desfășurat o activitate economică sau socială producătoare de bunuri sau servicii, de cel puțin o oră în perioada de referință (o săptămână) în scopul obținerii unor venituri sub formă de salarii, plata în natură sau alte beneficii”. (loc. cit.)

Precizările ICSE includ (mențin) în populația ocupată și alte câteva categorii:

- **persoanele temporar absente** de la lucru în cursul săptămânii de referință (concedii de odihnă, boală, maternitate, de studii, de incapacitate temporară de muncă), ori absențe provocate de conflicte de muncă, greve, cursuri de perfecționare/profesionale, suspendare temporară a lucrului din cauza condițiilor;
- **persoane care nu sunt remunerate** temporar, pe perioadă nedefinită, dar care au contract de muncă;
- **persoane care în cursul săptămânii de referință desfășoară muncă aducătoare de venit** chiar dacă învață, sunt pensionari sau șomeri;
- **elevii și studenții** care lucrează;
- **lucrătorii familiari neremunerați**;
- **ucenicii și stagiarii remunerați**.

Se vede deci că nu numai includerea populației în doar trei categorii (ocupată, șomeră și inactivă) dar și interesul de a mări gradul de ocupare, face ca jocul criterii/limite/exceptii să tindă la un calcul care să ducă la un procent cât mai mare de populație ocupată.

Cu excepția antipodului ocupării (șomajul) avem și situații caracterizate de lipsa **parțială** de lucru, definită de conceptul de **subocupare**. Subocuparea “există atunci când ocuparea unei persoane este neadecvată în raport cu normele specifice, sau cu o ocupare alternativă, ținându-se seama de pregătirea acesteia pentru ocupare” (ICSE loc. cit.).

Există o subocupare vizibilă și una invizibilă. Subocuparea **vizibilă** se exprimă în insuficiențe ale volumului ocupării. Subocuparea **invizibilă** este caracterizată de veniturile mici, subutilizarea pregătirii, productivitate mică sau alți factori. Unii autori folosesc pentru subocuparea invizibilă și împărțirea ei în subocupare “**deghizată**” legată de venituri scăzute și pregătire nefolosită și subocupare “**potențială**” (de productivitate scăzută). Un exemplu de subocupare invizibilă în varianta ei “deghizată” este și faptul că peste o treime din absolvenții învățământului superior minier (deci cu calificare de inginer), ocupă de nevoie, în minele din Valea Jiului, poziții profesionale de șefi formații de lucru sau de maiștri.

Consecința subocupării, deci diferența până la ocupare totală, o constituie **surplusul de muncă** sau **rezerva de forță de muncă** care se estimează prin compararea unităților de lucru disponibile în raport cu cele folosite ori necesare, în condițiile unei productivități date.

Șomajul reprezintă situația extremă de **totală** neocupare, totală lipsă de lucru. Dicționarul de Sociologie (1993) reia definiția OIM: “șomer este oricine care are mai mult de 15 ani și îndeplinește simultan următoarele condiții: este apt de muncă, nu muncește, este disponibil pentru o muncă salariată, caută un loc de muncă” (M.Voinea, 1993, p.632). O definiție apropiată am citat-o deja (Ghidul practic MMPS). La fel, noua **Lege privind sistemul asigurărilor de**

șomaj și stimularea ocupării forței de muncă (Legea nr. 76) aduce câteva completări, definind **șomerul** ca persoana ce îndeplinește cumulativ următoarele condiții:

- este aptă din punct de vedere fizic și psihic pentru prestarea unei munci;
- nu are loc de muncă, este în căutarea acestuia de la vârsta de minim 16 ani (definiția BIM stipula minim 15 ani – vezi INS Anuar Statistic al României, 2000, p.95) și până la îndeplinirea condițiilor de pensionare;
- este disponibilă pentru a începe lucrul în perioada imediat următoare (BIM – 15 zile) dacă și-ar găsi un loc de muncă;
- este înregistrată la Agenția Națională pentru Ocupare a Forței de Muncă (ANOFM) sau la alt furnizor de servicii de ocupare ce funcționează în condiții legale.

Ca fenomen de neocupare totală a unei populații apte și doritoare de muncă, șomajul este în general blamat, considerat un fenomen negativ care exprimă **dezechilibre**, iar în cadrul societăților în tranziție la economia de piață este considerat ca un efect negativ al liberalizării pieței muncii. În principiu așa și este, șomajul exprimând dezechilibrul principal pe piața **muncii** (oferta de muncă depășește cererea) dar și pe piața **bunurilor și serviciilor**, când oferta depășește cererea. Cu totul în treacăt semnalăm o eroare conținută în cadrul sursei 29, în care se consideră că pe piața bunurilor și serviciilor “șomajul apare când producția este **inferioară** (s.n.) cererii” (loc.cit.). Este exact invers: când producția este inferioară cererii, deci este loc să produci ca să acoperi cererea, poți folosi forța de muncă, poți angaja oameni, deci să crești ocuparea. Doar când producția este superioară cererii, când produsele și serviciile sunt în surplus, trebuie să reduci/restrângi activitatea și să trimiți forța de muncă în șomaj. Totodată opinăm că într-o economie de piață o rată a șomajului de doar câteva procente nu este prin definiție o problemă socială, o disfuncționalitate

economică majoră. Ea poate avea – repetăm, la un nivel redus – chiar efecte economice benefice: menține o anumită tensiune pe piața muncii, stimulează competitivitatea, perfecționarea, adaptarea la cerințele zilei etc. Convenim însă că la proporții mai mari șomajul este cu atât mai grav cu cât rata lui este mai mare. **Sursele** șomajului sunt în principal două: **pierderea** locurilor de muncă de către unii ocupați și **oferta** de muncă (ce nu-și găsește ocupare) din partea noilor generații ce ating vârsta legală de angajare și termină forme de instruire. Pe baza conceptelor enunțate se pot calcula câțiva indicatori ca **rate**:

- **rata de activitate** este raportul dintre populația activă și populația totală cu vârsta de peste 15 ani; populația activă este compusă din populația ocupată plus șomerii;
- **rata de ocupare** ca raport între populația ocupată și populația totală cu vârstă de peste 15 ani;
- **rata șomajului (BIM)** este raportul între numărul șomerilor în accepțiunea BIM și populația activă;
- **rata șomajului (în accepțiunea românească, vezi Anuarul Statistic al României)** ca raport între numărul șomerilor înregistrați la agențiile de ocupare a forței de muncă și populația activă civilă.

Rata șomajului reprezintă deci raportul dintre numărul șomerilor înregistrați și populația activă civilă, compusă din șomeri și populația ocupată, definită conform balanței forței de muncă. Cei care (în contextul Legii nr. 1/1991 republicată în 1994 și completată prin OG nr. 47/1997) se numeau șomeri înregistrați, în accepțiunea noii legi au devenit persoane în căutarea unui loc de muncă, cu specificarea că trebuie să se afle în mod obligatoriu în evidențele ANOFM sau a altui furnizor de servicii de ocupare.

Combaterea șomajului – cu precădere a șomajului de lungă durată – se conturează ca una dintre cele mai importante coordonate ale politicii sociale a

statelor membre UE, ea căpătând o prioritate sporită începând cu a doua jumătate a deceniului al nouălea.

Este în general acceptată ideea conform căreia se impune tot mai mult o orientare a politicilor pieței muncii de la măsuri preponderent pasive spre cele mai active, care sprijină ocuparea forței de muncă. Dacă astfel de probleme există și în țările dezvoltate, cu atât mai mult, în procesul economic de tranziție al țării noastre, șomajul a devenit un fenomen social cu influențe negative puternice.

Conform unei analize, „în 1995, șomajul a scăzut brusc (cu 226 mii persoane) față de anul precedent. Tendința de scădere a continuat până în 1996, an în care s-a înregistrat cel mai mic număr de șomeri (658 mii persoane) și cea mai mică rată (6,6%) din perioada dificilă a tranziției, cu excepția anului de început al reformelor – 1991. În 1998, numărul șomerilor înscriși la oficiile de Forță de Muncă și Șomaj a crescut cu peste 360 mii persoane, rata de șomaj ajungând la 10,3%. O asemenea evoluție s-a datorat accelerării restructurării în sectoare cum sunt mineritul, chimia, petrochimia, dar și noii legislații privind plățile compensatorii în caz de disponibilizare. În aceste condiții, ocuparea a fost «împinsă» pe o traiectorie descendentă [...] (aceasta) s-a accentuat începând cu a doua parte a anului 1997, rata șomajului reluându-și dinamica crescătoare”. (C.Mihăilescu, 2001, p.203).

Conform datelor statistice din tabelul 1.1, situația pare să se fi redresat oarecum în decursul anilor 2002-2003, rata șomajului scăzând considerabil (6,2%) în luna iunie a anului 2004, iar în primul semestru al anului 2005, scăzând chiar la 5,5%. Datele de prognoză (tabelul nr. 1.2) din cadrul scenariului restructurant al dezvoltării economiei României pe termen mediu indicau în anul 2000 cifre ipotetice mai mari decât cele care sunt oferite de statistică (Isărescu, Postolache, 2000).

Tabelul nr. 1.1

Situația șomajului în România în perioada 1991 – iunie 2005
(la sfârșitul perioadei)

Șomaj \ Anul	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Total șomeri (mii persoane)	337,4	929,1	1164,7	1223,9	998,4	657,6	881,4
Rata șomajului (%)	3,0	8,2	10,4	10,9	9,5	6,6	8,9

(continuare)

Șomaj \ Anul	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	iunie 2005
Total șomeri (mii persoane)	1025,1	1130,3	1007,1	826,9	760,6	689,5	557,9	488,8
Rata șomajului (%)	10,4	11,8	10,5	8,8	8,4	7,9	6,2	5,5

Surse: Institutul Național de Statistică, Anuar Statistic al României, 2000, p. 112

INS – Buletin statistic lunar – județul Hunedoara, mai 2003, p. 6

INS – Buletin statistic lunar – județul Hunedoara, decembrie 2004, p. 8

INS – Buletin statistic lunar – județul Hunedoara, iunie 2005, p. 7-8

Tabelul nr. 1.2

Șomajul și rata șomajului prognozate pentru perioada 2000-2004

Șomaj \ Anul	2000	2001	2002	2003	2004
Nr. șomeri (mii pers.)	1290	1124	995	943	822
Rata șomaj (%)	13,3	11,7	10,5	10,2	9,1

Sursa: Isărescu, Postolache, op.cit

Cele două tabele compară o prognoză cu cifrele oficiale care se presupune că surprind corect realitatea. Din comparație rezultă că prognoza a fost mai rezervată, mai pesimistă, realitatea – repetăm, dacă ea este corect prezentată – indicând o îmbunătățire semnificativă. În actuala etapă de tranziție

economico-socială a României, cauzele care au generat creșterea șomajului au fost, în principal (M.Cojocaru, 2003, p.609-614):

- disponibilizarea forței de muncă ocupată în sectoarele economice supuse restructurării;
- creșterea nesemnificativă a numărului de locuri de muncă, datorată lipsei de diversitate în activitățile economice și dezvoltării foarte lente a sectorului privat;
- un nivel de școlarizare și calificare profesională aflat, nu de puține ori, în dezacord cu ofertele de pe piața muncii;
- scăderea capacității de investiție în sectoarele economice importante.

Apariția șomajului ca fenomen de masă are consecințe directe asupra pieței muncii:

- scăderea și degradarea ocupării forței de muncă;
- creșterea și generalizarea sărăciei, în special în zonele puternic afectate de restructurarea economică (este și cazul Văii Jiului);
- apariția inegalității sociale, a fenomenului de marginalizare a anumitor grupuri sociale defavorizate;
- creșterea continuă și progresivă a resurselor financiare alocate protecției sociale;
- un trend ascendent al fenomenului infracțional, apariția unor fenomene noi (vagabondajul, copiii străzii, cerșetoria), creșterea ratei criminalității, a violenței.

La ora actuală, în domeniul pieței muncii se disting două mecanisme de acțiune pentru creșterea gradului de ocupare al forței de muncă:

- mecanisme **active** ce se referă în special la: reconversia profesională; forme și modalități de încurajare a inițiativei private în special în rândul șomerilor; politici sociale de susținere a mobilității forței de muncă și posibilități de încurajare pentru derularea lucrărilor de

utilitate publică, care să rezolve cel puțin temporar problema șomajului;

- mecanisme **pasive** ce includ formule de pensionare anticipată sau progresivă; politici salariale specifice de participare la profit sau de subvenționare de către autoritatea publică a unei părți din salariul oferit de către angajator; flexibilizarea timpului de muncă etc.

Din tot ce s-a spus până acum iese în evidență prioritatea de importanță a fenomenelor legate de piața muncii (ocuparea, subocuparea, neocuparea), fenomene vitale în fond pentru existența societății însăși. Devine deci clar faptul că în legătură cu aceste fenomene trebuie să existe o **protecție socială**, deci politici sociale orientate pe mai multe direcții dintre care cea mai importantă o reprezintă **politicile de combatere a șomajului**. Alături de acestea mai există nevoi legate de **legislația** protecției sociale specifice, **medierea** muncii și a șomajului, **informarea** pe piața muncii, modalitățile de **identificare** a locurilor de muncă, **calificarea** și recalificarea profesională și **consultanța** în afaceri.

Reiterăm ideea că dintre toate aceste direcții/politici sociale, cea mai importantă o reprezintă politicile de combatere a șomajului. **Scopul** final al acestor politici este **reintegrarea** în muncă a șomerilor dar până la realizarea acestui obiectiv, scopul intermediar este realizarea unei protecții sociale a celor care neavând loc de muncă, nu-și pot asigura prin efort propriu cele necesare unui trai decent.

Din **mecanismele** posibile ale creșterii gradului de ocupare rezultă și **politicile** de combatere a șomajului care pot fi:

- politici **active** ce urmăresc cu prioritate **depistarea** locurilor de muncă, încurajarea (mai ales prin mecanismul medierii muncii) **inițiativei private**, **reconversia** profesională, răspunsul rapid și elastic la **cerințele** ofertei de pe piața muncii etc.

- politici **pasive** care în esență au la bază un suport financiar de compensare și care reduc interesul și efortul șomerilor de a depăși independent situația (pensionări, concedieri cu salarii compensatorii, suportarea de către stat a unei părți a salariului acordat de angajator, venit minim garantat apropiat de câștigul posibil prin efort propriu ș.a.m.d.).

Aceste politici reclamă și existența unor **servicii** prin care ele să se deruleze. Principalele necesare sunt serviciile **financiare**, de **intermediere** (mediere) a muncii, de **informare și consiliere**, de **formare** (inițiere, calificare, recalificare, perfecționare) **profesională** etc. Aceste servicii sunt în mod necesar interdependente deoarece finanțarea, medierea, informarea și formarea implică puncte comune, “suprapuse”. Pentru a da un singur exemplu, consultarea unui ghid de mediere (Horghidan, Nicolau, 1994, p.65 + 10 anexe) arată toate aceste intercondiționări.

1.7. Politica socială românească în contextul integrării europene

Găsim utilă încheierea acestui scurt periplu prin demersul clarificator al conceptelor de bază cu care vom opera în continuare, cu o sumară privire aruncată în viitorul unei Româнии integrate european de la 01.01.2007. Ca orice integrare, ea depinde de caracteristicile **mediului integrator**, deci de tipul de Europă unită în care am intrat. Ideea de Europă unită este veche de un mileniu, pornind de la Carol cel Mare, trecând prin Napoleon, Bismark și ajungând, în a doua jumătate a secolului XX, să ia forma Planului Schuman, Tratatului de la Roma (1957), Comunitatea Economică Europeană, Uniunea Economică Europeană, iar astăzi sub forma Uniunii Europene (UE). Deși implică și aspectele **politic și social**, esența UE o reprezintă **prioritatea aspectului economic**: piața comună, libera circulație (a produselor, serviciilor, a forței de muncă) și moneda unică.

Aderarea presupune îndeplinirea unei sume de condiții pe diferite planuri și nu este un secret faptul că România este cel mai puțin pregătită tocmai pe planul economic, mai ales la aspectele **productivitate și competitivitate**. Dar și alte aspecte care au implicații directe cu politicile sociale sunt defavorabile României. Unul evident este **câștigul minim pe cap de locuitor** care este cel mai mic dintre cele ale țărilor membre. El se cifrează doar la 72 euro în 2005, cu o creștere de 10 euro față de 2003, în timp ce în Bulgaria câștigul minim a crescut de la 58 euro în 2003 la 79 euro în 2005.

Tabelul nr.1.3

**Câștigul minim pe cap de locuitor în unele țări europene
(iulie 2005)**

Țara	Câștig minim (euro)
România	72
Bulgaria	79
Letonia	116
Lituania	145
Polonia	205
Ungaria	232
Belgia	1210
Olanda	1265
Franța	1297
Anglia	1297
Luxemburg	1467

Sursa: Institutul European de Statistică – cf. Realitatea TV (“Cifrele realității”), 20 august 2005

Este ușor de intuit ce va însemna și pe planul protecției sociale efortul de sprijin a unor segmente de populație într-o țară în care câștigul minim pe locuitor este **de 18 ori sub media** câștigului minim al membrilor vest-europeni ai Uniunii.

Pe noi interesându-ne politicile sociale, prima întrebare fundamentală care se pune este **dacă există** o politică socială europeană și dacă există, reprezintă ea un **model social al UE** ?

La prima subîntrebare răspunsul este că dimensiunea socială a UE a generat și o **politică socială** a Uniunii în virtutea obiectivului de **stat al bunăstării** vizat de componenții vest europeni inițiali. Corespondența cu criteriul economic este vizibilă în formulări de genul: “politicile sociale europene nu sunt rezultatul unui sentiment de solidaritate între **cetățenii** Europei, ci sunt o consecință necesară a creării pieței unice europene” (Frunzaru, 2002, p.57). Și Tratatul de la Maastricht stipulează că scopul politicilor sociale europene îl reprezintă realizarea unui “nivel ridicat de ocupare a forței de muncă și de protecție socială, creșterea nivelului și calității vieții, coeziunea economică și socială și solidaritatea între statele membre” (art. B titlul I și art. G titlul II).

Nu este de mirare că principalul aspect al politicilor sociale europene îl reprezintă **politicile de pe piața muncii**, deci cele referitoare la drepturile muncitorilor, ocuparea forței de muncă, prevederi sociale și protecție socială. În consecință toate documentele europene conțin asemenea prevederi specifice:

- Tratatul Comunității Europene a Cărbunelui și Oțelului, Paris, 1951, art. 2, 3, 46, 50, 51, 56, 58, 67, 68, 69;
- Tratatul de la Roma, 1957, privind Fondul Social European (FSE), art. 3, 123-125;
- Tratatul Uniunii Europene, art. 39-42 (Muncitori), art.125-130 (Ocuparea forței de muncă), art.136-145 (Prevederi sociale);
- Protocolul Social European – asociat Tratatului Uniunii Europene;
- Carta Socială (Maastricht, 1996);
- Tratatul de la Amsterdam (1996) și Agenda Socială de la Nisa (2000).

Însăși titlul unui document extrem de important – **Carta comunitară a drepturilor fundamentale ale muncitorilor** – sugerează prioritatea prevederilor obligatorii “în domeniul condițiilor de muncă, libertatea circulației, în formarea salariaților, consultarea salariaților, egalitatea tratamentelor și securitatea la locul de muncă” (Frunzaru, op.cit., p.68).

O a doua sub întrebare pusă mai sus se referea la eventualitatea existenței unui model social **unic** al UE. Ioan Mărginean (2003) opinează că “Spre deosebire de politica economică, pentru care s-a realizat unificarea, [...] **în politica socială nu există și nici nu se prevede, constituirea unui model unic**” (Mărginean, 2003, p.14).

Dacă un asemenea model nu există atunci în ce constă politica socială europeană? Răspunsul constă în existența a două niveluri: politicile sociale **naționale europene** și politicile **europene**. Statele naționale se ocupă de asigurarea împotriva celor mai multe riscuri (boală, accident, șomaj, sărăcie etc.) iar UE se preocupă mai ales de circulația liberă a forței de muncă, de nediscriminarea ei în funcție de sex ori naționalitate, de aspectele ocupării forței de muncă etc. Între politicile sociale naționale europene pot exista – și există realmente – mari diferențe provocate de nivelul economiei, ideologia ce le fondează, ori resursele alocate obiectivelor sectoriale.

Un indicator sintetic al diferențelor îl poate reprezenta **procentul cheltuielilor sociale raportate la PIB**, care în unele țări europene este dublu față de altele și în raport cu care se produc și diferențele sectoriale. Pentru exemplificare, putem menționa cunoscutul **model german** al politicilor sociale, cu un nivel ridicat al beneficiilor versus cheltuieli sociale mari (30% din PIB, fără cheltuieli pentru învățământ), în cadrul căruia în ceea ce privește numai protecția socială a șomerilor „oamenii rămași fără serviciu, primesc încă, timp de 32 de luni, un ajutor de șomaj care ajunge până la 60% din ultimul salariu (67% dacă au și copii). Apoi suma scade la nivelul 53% și 57% fără limită de timp, se mai adaugă alte sume primite ca ajutor pentru casă și familie, ceea ce face ca șomajul să fie preferabil unui serviciu prost plătit” (M.Boiangiu, 2004, p.5). Este mai mult decât evident că o astfel de politică a protecției șomerilor nu poate exista în România, în special în privința alocațiilor financiare (de altfel și în Germania se încearcă reducerea ajutorului de șomaj la 12 luni).

În această situație a imposibilității încă multă vreme de realizare a modelului unic european și a pronunțatele diferențe naționale, cuvântul de ordine devine **compatibilizarea**. Prin toate tratatele adoptate de UE se prevăd **recomandări** ori **dispoziții obligatorii** pentru a face **legislațiile și mecanismele** de politici sociale compatibile cu normele europene. Nu întâmplător pentru țările foste candidate la UE (România și Bulgaria), anii de **preaderare** au fost o perioadă de compatibilizare, de armonizare cu legislația europeană în cele mai variate domenii, printre care și cel al politicilor sociale.

O ultimă întrebare de principiu care își cere răspunsul, este cât de pregătită și compatibilă se prezintă România din punctul de vedere al politicilor sociale, cu țările membre ale UE? Răspunsul ar fi că “**există doar o compatibilitate parțială** [...] Discrepanța se manifestă în privința **nivelului redus al cheltuielilor sociale, a inconsecvenței în aplicarea prevederilor legale privind drepturile sociale, a neacoperiri cu servicii sociale** în teritoriu pentru diverse intervenții sociale, în funcție de nevoi, pentru persoane vulnerabile” (Mărgineanu, op.cit.p.147). Într-adevăr, organizarea sistemelor de asigurări sociale ca cele de pensii, concedii de boală, de maternitate și îngrijire a copilului, ajutoare de șomaj, alocații pentru copii, pentru persoane cu handicap, venitul minim garantat etc. sunt în principiu compatibile (vezi și Legea nr.76/2002 privind asigurările sociale și stimularea ocupării forței de muncă). Dar într-o țară în care **rata de sărăcie severă** a fost de 13,8% în 2000 și a coborât la doar 10,9% în 2002, iar **rata sărăciei** a fost de 35,8% în 2000 și de 28,9% în 2002 (S.Ilie, 2003, p.111), contextul socio-economic diferă substanțial de cel al țărilor europene bogate.

Compatibilitatea doar parțială se exprimă și în volumul cheltuielilor sociale din PIB care în România reprezintă aproximativ 15% în anul 2003, ori volumul compatibil cu cel european ar trebui să fie în momentul aderării de 28-30%. Se apreciază (Mărgineanu, 2003) că modelul politicii sociale de **austeritate**

adoptat la noi, a fost diferit – opus chiar – față de cele urmate de alte țări europene, chiar foste socialiste, cum ar fi Polonia.

Nu întâmplător își fac tot mai insistent loc idei de genul: “Ținând seama de marile probleme pe care le ridică țările în tranziție din punctul de vedere al costurilor sociale ale acestui proces [...] apreciem că politicile sociale vor deveni la fel de importante ca și politicile economice, dacă nu mai importante, în perspectiva tranziției omenirii spre o dezvoltare umană durabilă, bazată pe compatibilitatea considerentelor de eficiență economică cu cele de eficiență social-umană și ecologică” (Trandafir, 2002, p.20). Iar discuția repetată privind procentul din PIB ce trebuie acordat învățământului, conform legii, confirmă și ea importanța finanțării domeniului respectiv de politică socială.

Capitolul 2

ARIA ȘI METODOLOGIA CERCETĂRILOR

Sistemul de cercetări derulat între anii 2001 – 2004, a avut antecedente atât tematice cât și de aria pe care o numim generic **Valea Jiului**. Sintagma de Valea Jiului corespunde unei realități pe care o putem privi din mai multe puncte de vedere: geografic, economic, social și politico-administrativ.

Din punct de vedere **geografic** vorbim de o depresiune între munții Șurianu, Parâng, Vulcan și Retezat, cu o lungime de aproximativ 50 km și fixată pe văile Jiului de Est și de Vest.

Din punct de vedere **economic** ne referim la cel mai mare bazin carbonifer al țării, axat pe exploatarea în subteran a huilei și pe prepararea acesteia. Exploatățile importante – Petrila, Vulcan, Aninoasa, Lupeni – au un trecut de peste un secol și pe fondul lor au apărut și s-au dezvoltat centrele muncitorești miniere. Numărul exploatărilor miniere subterane ajunsese înainte de 1990 la 13, la care se adăugau și două cariere pentru exploatarea la zi (Cimpa în extremitatea estică și Câmpu lui Neag – în cea vestică a Văii), acestea din urmă fiind abandonate chiar de la începutul perioadei de tranziție. De altfel întregul minerit al Văii Jiului a fost coordonat de peste 60 de ani de către un singur organism economic, fie că s-a numit Societatea Anonimă Română (S.A.R.) Petroșani, Sovromcărbune, Combinatul Minier Valea Jiului (C.M.V.J.), Centrala Cărbunelui Petroșani (C.C.P.), Regia Autonomă a Huilei (R.A.H.) Petroșani, ori – astăzi – Compania Națională a Huilei (C.N.H.) Petroșani.

Din punct de vedere **social** suntem în prezența unui centru muncitoresc monoindustrial, axat pe exploatarea și valorificarea cărbunelui, a cărui rezervă ar permite exploatarea sa încă un secol. Într-o apreciere făcută în 1975 la Petroșani,

Henri H. Stahl considera Valea Jiului ca un **centru urban polinuclearizat**. Acesta se compunea din orașul reședință al Văii – **Petroșani**, alături de alte câteva orașe (Lupeni, Vulcan, Petrila) iar în diferite etape, au dobândit statut urban și localitățile Uricani, Aninoasa și Lonea. Toate aceste localități se iviseră grefate pe câte o mină, inclusiv centrul administrativ Petroșani în care exista încă din perioada interbelică mina Dâlja iar ulterior s-a creat și mina Livezeni.

În mod normal, cu cât localitatea grefată pe 1–2 exploatări miniere avea o populație mai redusă, cu atât caracterul ei de centru muncitoresc, evidențiat de **ponderea muncitorilor** în totalul salariaților localității, era mai pronunțat. Un studiu pe această temă făcut cu peste trei decenii în urmă (Krausz, 1974, p. 79-86) arăta că față de 1930 (considerat = 100%) populația țării în 1972 reprezenta 142%, populația județului Hunedoara 159%, iar populația municipiului Petroșani 221%. Ponderea muncitorilor în cadrul salariaților era de 74% la Petroșani, 85% la Lupeni, 87% la Petrila și Vulcan și de 93% la Uricani. Aceste date reprezintă o confirmare atât a caracterelor de centre **muncitorești** dar și a celor de centre **miniere**. Din punctul de vedere **politico-administrativ** entitatea Văii Jiului reprezenta în 1989 un singur municipiu (Petroșani) în care existau șase orașe: Petroșani, Lupeni, Vulcan, Petrila, Lonea și Uricani, populația municipiului fiind de aproximativ 160 – 170 mii de locuitori. Actualmente în Vale există trei municipii (Petroșani, Lupeni, Vulcan) cu orașele Petrila, Aninoasa și Uricani, la care se adaugă și câteva comune suburbane.

Am făcut acest scurt excurs asupra **ariei** în care ne-am cantonat cercetările, vrând să scoatem în evidență caracteristicile de **unitate** ale activităților social-economice și cele de centru muncitoresc **preponderent monoindustrial**.

Tema centrală a demersului nostru reprezentând-o **politicile sociale prioritare în reabilitarea Văii Jiului**, am fost preocupată de necesitatea ca informația concretă obținută asupra ei să rezulte din **mai multe** cercetări

concrete care să se completeze, să se sprijine reciproc. Ca atare, între 2001–2004 am realizat **patru cercetări de bază**, pe patru teme distincte, la care s-au adăugat și două cercetări suplimentare, una de revenire pe aceeași temă după doi ani (2002/2004) deci având un anumit caracter de anchetă panel, iar alta (aceea despre problema socială) completată în 2004 cu un lot profesional de subiecți necuprins în ancheta din 2003 pe aceeași temă.

Am anticipat o explicație în privința anchetelor pe care le-am efectuat. Ca principiu am avut **intenția de cuprindere totală** a majorității subcategoriilor de subiecți. Când ancheta a avut ca subiecți autoritățile publice, am încercat să obținem opiniile **tuturor** primarilor, viceprimarilor și șefilor de servicii din **toate** primăriile Văii. Când am vizat conducerile unităților economice din minerit, i-am abordat pe **toți** directorii, inginerii șefi, contabilii șefi și șefii de sectoare din **toate** exploatările miniere. Când i-am avut ca subiecți pe angajații în serviciile teritoriale publice de asistență socială, ne-am gândit la **toți** aceștia care erau în număr de 58 în cele șase primării ale orașelor Văii. Când în 2004 am completat cercetarea “problema socială”, cu lotul celor care lucrează în biblioteci, i-am investigat pe **toți** cei din județul Hunedoara care au fost prezenți la întrunirea anuală ținută la Biblioteca Universității din Petroșani.

Rezumând aspectul intenției cuprinderii complete în anchete, a unor categorii de subiecți (directori, directori adjuncți, ingineri șefi, șefi de servicii, primari, viceprimari, sindicaliști etc.), vom remarca faptul că **reușita** cuprinderii efective a oscilat între 82 – 100%. Uneori i-am găsit pe toți subiecții unei subcategorii în timp ce alte ori, câte unul – trei dintre aceștia au fost indisponibili în perioada cercetărilor.

Intenția anchetei complete a existat și sub aspectul “**toți din perioada...**”. Spre exemplu, în cercetările de amploare am apelat ca operatori de interviu la grupuri mici și special antrenate de studenți ai specializării Psihosociologie care își efectuau practica de vară de regulă între 1–20 iulie. Asistați permanent de către mine, ei au lucrat la unele componente ale

anchetelor despre **șomeri** și **venitul minim garantat** asigurând interviurile. Considerăm că această participare a reprezentat pentru ei un prilej de instruire și în spiritul Codului Deontologic al Sociologilor, le mulțumim, remarcând totodată că prin efort solitar faza de teren a anchetelor de amploare (1024 subiecți și 1118 subiecți), nu ar fi fost posibilă.

Din cele afirmate rezultă că în marea majoritate a cercetărilor nu ne-am confruntat cu probleme de **eșantionare** tocmai din intenția de a-i cuprinde pe toți dintr-o subcategorie ori perioadă. În puținele cazuri când a fost necesară o eșantionare am apelat la aceea **pe cote** cum a fost în cazul agenților economici privați. Dispunând de o situație completă a acestora, am fixat cotele pentru numărul minim de angajați, volumul activității și tipul de activitate, practicând cotele “legate”. Este cazul celor 140 de agenți economici privați din cercetarea “problema socială” în anul 2003, lista formală a acestora fiind de peste 1000.

Vom descrie succint în continuare componentele acestui **sistem de cercetări**, dându-le și câte un indicativ – **A, B (B₁, B₂), C (C₁,C₂) și D** – indicative prin care vom face referire la ele în capitolele în care le vom analiza.

Ancheta asupra șomerilor (A) efectuată în 2001 pe un număr de 1024 șomeri în plată aflați în evidență la Oficiile forțelor de muncă din cele șase orașe ale Văii Jiului: Petroșani, Lupeni, Vulcan, Petrila, Aninoasa și Uricani. Cum condiția de șomer implica și obligația legală de prezență lunară pentru vizarea legitimației la Oficiul local al forțelor de muncă, în prima decadă a lunii iulie 2001 s-au prezentat la cele șase oficii 1024 șomeri. Toți au fost supuși unui interviu individual, această anchetă sociologică având pentru noi indicativul de **ancheta A**. În tabele și analize îi vom numi “**șomeri**”, ajutorul de șomaj fiind plătit din bugetul asigurărilor sociale. Pentru a nu mai reveni în capitolele de analiză la prezentarea pe câteva structuri a lotului celor 1024 de subiecți, o facem în tabelele următoare.

Tabelul nr.2.1

Structura după sex a subiecților

Sex	masculin	feminin	total
Valori			
Absolute	407	617	1024
Procente	39,75	60,25	100

Tabelul nr.2.2

Structura după vârstă a subiecților

Vârstă	până la 25 ani inclusiv	26 – 45 ani	peste 45 ani	total
Valori				
Absolute	455	366	203	1024
Procente	44,43	35,74	19,83	100

Tabelul nr.2.3

Structura după starea civilă

Starea civilă	necăsătorit(ă)	căsătorit(ă)	total
Valori			
Absolute	509	515	1024
Procente	49,71	50,29	100

Tabelul nr.2.4

Structura după studii a subiecților

Studii	subliceale	liceale	superioare	total
Valori				
Absolute	546	425	53	1024
Procente	53,22	41,50	5,18	100

Structura după vechimea în muncă

Vechime Valori	fără vechime	până la 5 ani	6 – 10 ani	peste 10 ani	total
Absolute	347	201	121	355	1024
Procente	33,87	19,63	11,83	34,67	100

Lotul de 1024 șomeri care s-a prezentat era deci compus în **majoritate** din femei, aproape 80% până la vârsta de 40 de ani, doar jumătate dintre ei căsătoriți și cu studii de nivel inferior, peste 53% fără vechime ori cu vechime mică în muncă.

Ancheta privind beneficiarii de venit minim garantat (B: B₁-2002; B₂-2004).

Pe baza Legii venitului minim garantat (nr.416/iulie 2001) și a Legii privind sistemul național de asistență socială (decembrie 2001), a apărut pentru prima oară obligația beneficiarilor acestor legi de a presta lunar maxim 72 de ore de “muncă în folosul comunității”.

Toți cei care s-au prezentat în prima decadă a lunii iulie 2002 (615 persoane) și iulie 2004 (503 beneficiari) la primăriile celor șase orașe pentru a efectua această obligație, au fost supuși unui interviu. Deci pe același instrument – protocol de interviu – s-a repetat cercetarea dar evident pe alt lot de subiecți, caracterul de “panel” vizând doar instrumentul nu și colecția de subiecți. Rezultatele comparative ale anchetei le codificăm cu simbolul **B**, ancheta din 2002 fiind simbolizată cu **B₁** iar cea din 2004 cu **B₂**. În tabele și analize îi vom numi “**asistați social**” veniturile lor asigurându-se din bugetul asistenței sociale.

Caracteristicile celor două loturi de subiecți sunt prezentate în continuare.

Tabelul nr.2.6

Structura după sex

An/valori		Sex		
		masculin	feminin	total
2002	abs.	285	330	615
	%	46,34	53,66	100
2004	abs.	200	303	503
	%	39,76	60,24	100
total	abs.	485	633	1118
	%	43,38	56,32	100

Tabelul nr.2.7

Structura după vârstă

An/valori		Vârsta			total
		până la 25 ani inclusiv	26 – 45 ani	peste 45 ani	
2002	abs.	113	411	91	615
	%	18,37	66,83	14,80	100
2004	abs.	100	314	89	503
	%	19,88	62,43	17,69	100
total	abs.	213	725	180	1118
	%	19,05	64,85	16,10	100

Tabelul nr.2.8

Structura după studii

An/valori		Studii			total
		subliceale	liceale	superioare	
2002	abs.	523	90	2	615
	%	85,04	14,44	0,32	100
2004	abs.	417	74	12	503
	%	82,90	14,71	2,39	100
total	abs.	940	164	14	1118
	%	84,08	14,67	1,25	100

Structura după vechimea în muncă

Vechime An/valori		fără vechime	1 – 3 ani	4 – 10 ani	peste 10 ani	total
2002	abs.	258	54	123	180	615
	%	41,95	8,78	20,00	29,27	100
2004	abs.	226	53	95	129	503
	%	44,93	10,54	18,89	25,64	100
total	abs.	484	107	218	309	1118
	%	43,29	9,57	19,50	27,64	100

Este vorba deci de subiecți în **majoritate** femei, cei în vârstă de până la 45 de ani, în proporție covârșitoare (84%) cu studii subliceale și peste 50% fără vechime ori cu vechime doar până la trei ani.

Ancheta privind problema socială (C: C₁ în 2002 și C₂ în 2004)

În 2002 au fost cuprinși în anchetă **394** subiecți reprezentând **agenți economici = 275** (dintre care 135 agenți economici de stat și 140 din sectorul privat), **autorități publice = 70** și **lideri sindicali = 49**. Toți cei implicați dețineau funcții de conducere ca: directori, primari, directori adjuncți, ingineri șefi, șefi de servicii și de sectoare, viceprimari, șefi de servicii în primării, lideri sindicali, șefii unor instituții descentralizate ale statului etc. Față de intenția cuprinderii totale (cu excepția agenților economici) “pierderile” au reprezentat doar 3-4 %.

Structura după sex

Subiecți		Sex		total
		masculin	feminin	
Agenți economici	abs.	167	108	275
	%	60,73	39,27	100
Autorități publice	abs.	35	35	70
	%	50,00	50,00	100
Sindicate	abs.	44	5	49
	%	89,79	10,21	100
Biblioteci	abs.	11	56	67
	%	16,42	83,58	100
Total	abs.	257	204	461
	%	55,75	44,25	100

Structura după vârstă

Subiecți		Vârstă		total
		până la 35 ani inclusiv	peste 35 ani	
Agenți economici	abs.	73	202	275
	%	26,54	73,46	100
Autorități publice	abs.	25	45	70
	%	35,71	64,29	100
Sindicate	abs.	13	36	49
	%	26,53	73,47	100
Biblioteci	abs.	19	48	67
	%	28,36	71,64	100
Total	abs.	130	331	461
	%	28,20	71,80	100

La cei 394 subiecți din anul 2002 am adăugat în 2004 o altă categorie – **bibliotecarii** – în număr de **67**. Intenția cuprinderii celor din sistemul județean al bibliotecilor a fost de a putea realiza o oarecare comparație cu subiecții din **C₁ (toți din Valea Jiului și cu responsabilități pe plan local)** și cu cei și **din afara** Văii Jiului, activând într-un domeniu puțin implicat politico-economic.

Toate cele 461 de persoane au completat același chestionar, tabelele prezentând câteva caracteristici ale lor.

Tabelul nr.2.12

Structura după studii

Subiecți	Studii	liceale și asimilate lor	superioare	total
	Agenți economici	abs.	48	227
%		17,45	82,55	100
Autorități publice	abs.	11	59	70
	%	15,71	84,29	100
Sindicate	abs.	31	18	49
	%	63,27	36,73	100
Biblioteci	abs.	27	40	67
	%	40,30	59,70	100
Total	abs.	117	344	461
	%	25,38	74,62	100

Este destul de evident faptul că din punct de vedere al sexului decalaje mai puternice sunt la liderii sindicali (în mare majoritate bărbați) și la angajații din biblioteci, în mare majoritate femei. Aproape $\frac{3}{4}$ dintre repondenți sunt în vârstă de peste 35 de ani (ceva mai tineri sunt agenții economici privați) și cam aceeași proporție posedă studii superioare (reprezentanții sindicali oferă un puternic contrast cu doar $\frac{1}{3}$ de posesori de studii superioare).

Ancheta cu angajații din serviciile teritoriale publice de asistență socială (ancheta D)

din primărie s-a derulat în 2003 și a vizat pe toți cei 58 de angajați în acest sistem, din care s-a reușit anchetarea a doar **47** de persoane. În tabelele următoare prezentăm câteva din structurile acestui lot supus anchetei.

Tabelul nr.2.13

Structura după sex

Sex	masculin	feminin	total
Valori			
Absolute	6	41	47
Procente	12,77	87,23	100

Tabelul nr.2.14

Structura după vârstă

Vârstă	până la 25 ani inclusiv	26 – 45 ani	peste 45 ani	total
Valori				
Absolute	8	34	5	47
Procente	17,02	72,34	10,64	100

Tabelul nr.2.15

Structura după studii

Studii	liceale	superioare	total
Valori			
Absolute	19	28	47
Procente	40,42	59,58	100

Tabelul nr.2.16

Structura după vechimea la locul de muncă

Vechime	până la 1 an	1 – 3 ani	4 – 10 ani	peste 10 ani	total
Valori					
Absolute	10	12	11	14	47
Procente	21,28	25,53	23,47	29,79	100

Angajații serviciilor teritoriale sunt în majoritate femei, persoane în tronsonul de vârstă 26-45 ani, posesoare doar în proporție de 60% de studii superioare și de doar 54% cu o vechime de peste 4 ani. O analiză mai fină după criteriul vârstă, arată că 61,70% dintre “asistenții sociali” au vârstă de până la 35 de ani. Deși sunt angajați în oficii de asistență socială, între cei 28 de subiecți

posesori de studii superioare nu există nici unul care să fi absolvit specializarea de Asistență socială, doar trei au absolvit Psihosociologia iar restul au urmat studii de profil tehnic, economic ori juridic. Această structură a studiilor pare a ridica semne de întrebare asupra competenței în raport cu sarcinile funcției îndeplinite, dar contactul permanent cu asistații social le conferă o cunoaștere foarte bună asupra motivațiilor, mentalităților și intențiilor acestora. Astfel încât acești “asistenți sociali” au realizat bine scopul nostru, acela de a fi verificatori ai opiniilor asistaților.

Cumulând cele patru cercetări de bază, ele au cuprins **2650** subiecți, dintre care **2142** au fost supuși **interviurilor** și **508** cuprinși în anchete cu **autocompletarea** chestionarelor.

Metodologia folosită în cercetări a avut și ea un anumit caracter de **complexitate**. Principalele metode folosite au fost **documentarea**, **observația** propriu-zisă și **ancheta sociologică** în variantele de **interviu** și anchetă **indirectă**.

Ne ratașăm părerii (Rotariu, Iluț, 1997, p.194, 214) “că o poziție rațională și cu multe virtuți predictive și explicative este cea ce pornește de la constatarea că în științele mature există două metode fundamentale: **observația** și **experimentul** [...] În rezumat susținem că științele umane uzează, în principal, de cinci metode fundamentale de investigare a universului empiric: experimentul, observația (propriu-zisă), analiza documentelor, interviul, **ancheta**, ultimele patru fiind, cum am spus, variante ale observației, dar care, datorită diferențelor mari dintre ele, pot fi considerate ca metode de sine stătătoare”.

Această părere este apropiată și de altele (Stahl, 1974, Vlăsceanu, 1986) care vorbesc despre “observarea acțiunilor și comportamentelor” ca și despre “observarea opiniilor”, ori despre celelalte metode “ca variații sau derivații ale aceleiași metode generale de observare” (vezi Sthal, 1974, p.45, 47; Vlăsceanu, 1986, p.178).

Analiza documentelor am practicat-o în întreprinderi, oficii de muncă, primăriei, prefectură și oficiul prefectural ca și în alte instituții. Informațiile recoltate proveneau din dări de seamă statistice, programe de acțiune, prognoze ori publicații statistice oficiale. Constatarea cea mai generală – și în același timp neplăcută – ce o putem face în privința aspectului **statistic** al documentării, este legată de **diferențele** și chiar **contradicțiile** statistice referitoare la același fapt/fenomen chiar și în documentele **oficiale** cu același emitent ori cu emitenți diferiți. Dacă Radovan Richta vorbea (1970) de nevoia în societatea modernă a unei “severe igiene informaționale”, noi apreciem – printr-o adaptare a formulării sale – că ar trebui să existe și o “igienă statistică” care este deocamdată doar un deziderat. El este semnalat și de prof. Traian Rotariu (2000) cu referire la fenomenul migrației, dar situația este valabilă și pentru șomaj: “este de menționat că aceste cifre trebuie luate cu multă prudență [...]. Pe de altă parte, la noi în țară se perpetuează încă practicile vechiului regim în accesul la informația de această natură, ba chiar și referitor la alte aspecte mult mai benigne” (Rotariu, 2000, p.198).

Se poate constata că pentru același fenomen se folosesc mai multe variante de calcul, astfel încât, dacă căutăm aceeași realitate (de exemplu numărul șomerilor) la nivel de oraș, municipiu, județ ori din Anuarul Statistic al României, regula devine aproape de a obține cifre diferite. Aceleași situații diferite se referă la numărul de salariați ori la producția de cărbune atunci când le obții de la Compania Națională a Huilei din Petroșani și le compari cu datele inserate în buletinele statistice județene ori naționale, ori când compari rata șomajului emisă de un organ local cu aceea enunțată de un organ central.

Obiectul documentării l-au reprezentat și diferite **programe de acțiune** privind Valea Jiului, programe care au proliferat în ultimii ani și în care situațiile “de pornire” sunt destul de diferit prezentate.

Observația propriu zisă am utilizat-o ca participantă la interviurile realizate de operatorii - studenți. De regulă am primit în oficiile de forță de

muncă ori în primărie, o sală special destinată interviurilor și în care cinci – șase operatori efectuau simultan câte un interviu. Prezentă fiind, am fost atentă la tipul de întrebări pe care le puneau subiecții în faza inițială a interviului, la tonul cu care își exprimau opiniile și intențiile, la gradul de fermitate al intenției de a găsi loc de muncă ori de a se recalifica, la limbajul nonverbal al răspunsurilor la întrebări etc. Asistând la aproape 1400 de interviuri, am reușit să-mi conturez un punct de vedere privind intențiile și speranțele formulate de șomeri și de asistații social, care m-a ajutat în analiză și interpretare. Ceea ce vreau să spun este că auzind mii de răspunsuri și văzând mii de reacții la anumite întrebări, am intrat oarecum în atmosfera în care trăiesc și gândesc subiecții, ceea ce reprezintă un avantaj în raport cu situația de a interpreta niște rezultate statistice obținute printr-un proces la care n-aș fi participat.

Interviul și ancheta prin autocompletare au fost metodele principale ale cercetărilor, **2142 (= 81%)** dintre subiecți fiind supuși interviurilor și **508 (= 19%)** cuprinși în anchete indirecte.

Instrumentele utilizate – protocoalele de interviu și chestionarele de anchetă – au fost în general foarte suple, cu un număr relativ redus de întrebări (între 13 și 28) pentru a nu stârni reacții adverse prin “oboseala de interviu” ori durata autocompletării.

Sub aspectul conținutului lor, 2/3 din întrebările din protocoale și chestionare erau **de opinie** și 1/3 întrebări **factuale**, majoritatea acestora din urmă fiind cele de **identificare** (sex, vârstă, studii, vechime, stare civilă, rezidență). Am menționa că în cercetarea “problema socială” (C) peste 70% din întrebările de opinie au avut și caracteristici de **întrebări de cunoștințe**, lucru ce va fi justificat și comentat în capitolul de analiză respectiv.

Din punctul de vedere al **formeii răspunsului** 65% din întrebările de opinie au fost **precodificate deschis** iar o treime dintre ele **precodificate închis**. Evident că 92% din întrebările de identificare (21 din 23) au fost precodificate închis.

Din punctul de vedere al **funcției instrumentale** îndeplinite în chestionar, s-au folosit aproape toate tipurile de întrebări: de debut, filtru, de pasaj și de verificare.

Ipotezele de cercetare. Suntem convingși de ideea că “O investigație științifică nu se realizează niciodată în afara sau în lipsa unor ipoteze. Este o iluzie faptul că ipotezele ar lipsi din cercetare; ele există sub formă inconștientă sau nespecificată chiar atunci când cercetătorul se străduiește să studieze o realitate în mod cât mai «obiectiv», fără «idei preconcepute »” (Rotariu, 1991, p.41).

Ca atare am fost preocupați să formulăm cât mai explicit un set de ipoteze, atât de tip **inductiv** (provenite din constatări directe, din experiență directă) cât și de tip **deductiv** (deduse din teorie, din lucrări anterioare). Unele ipoteze au grad mai mare de **generalitate**, “acoperind” mai multe cercetări, spre exemplu anchetele pentru șomeri și pentru asistații social. Altele sunt mai specifice, valabile pentru o singură cercetare. Bineînțeles că fiecare ipoteză are în structura ei cele trei componente: enunțul supozițional, termenul relațional și enunțul concluziv. Principalele ipoteze sunt:

1. **Dacă se aplică soluții alternative dezvoltării monoindustriale, atunci politicile sociale de reabilitare a Văii Jiului pot avea succes.**

Este o ipoteză deductivă și generală, fiind valabilă pentru anchetele **A** și **B**.

2. **Cu cât politicile sociale apelează la soluții active, cu atât ele sunt mai eficiente.**

Este tot o ipoteză deductivă și are legătură cu anchetele **A**, **B** și **D**.

3. **Dacă înțelegerea teoretică a problemelor sociale este corectă, atunci și soluțiile adoptate pot avea efecte pozitive.**

Este o ipoteză inductivă pe care este construită întreaga anchetă **C**.

4. **Cu cât situația economică a șomerilor și asistaților social este mai precară, cu atât ei vor accepta orice muncă și oriunde.**

Este o ipoteză inductivă, valabilă pentru anchetele **A**, **B** și **D**.

Ipotezele au fost formulate la modul mai accentuat **determinist**, lucru ce răzbate și din termenii ce indică tipul de relație între cele două enunțuri ce le conțin. Se înțelege că formularea unei ipoteze poate fi făcută în mai multe feluri, accentuând fie caracterul determinist, fie – dimpotrivă – pe cel **probabilist**. Dacă, spre exemplu, pentru cercetarea **C** am fi formulat ipoteza: “gradul de cunoaștere a problemei sociale determină (sau este direct proporțional etc.) șansele de rezolvare a problemelor concrete”, am accentua și mai mult caracterul ei determinist. Iar dacă am spune “când cunoașterea teoretică a problemei sociale este bună, probabil (ori posibil, există șansa etc.) că rezolvările concrete sunt mai eficiente”, atunci ipoteza ar fi în grad mai înalt probabilistă.

Capitolul 3

RESTRUCTURAREA ECONOMICĂ ÎN VALEA JIULUI

3.1. Direcții de reformă ale mineritului la nivel național

Industria minieră are o influență puternică asupra vieții economice în ansamblu și la rândul ei, este supusă unor presiuni economice din partea altor ramuri ale economiei, motiv pentru care mineritul se află într-o perioadă de transformări semnificative de ordin cantitativ și calitativ. Ținând cont că în România, condițiile de exploatare sunt dificile și costurile de producție sunt destul de ridicate atât în exploatarea la suprafață cât și în cele din subteran, statul român susține producția minieră prin alocații bugetare destinate investițiilor și subvențiilor. Începând cu anul 1990 și cu trecerea la economia de piață, restructurarea de fond a industriei miniere a fost concretizată pe câteva direcții:

- 1) **restructurarea tehnologică a producției** ce a avut ca efect: restrângerea producției din subteran și creșterea ponderii producției obținute în exploatarea la zi; creșterea ponderii livrărilor de huiă energetică și reducerea cantităților de huiă preparată pentru cocs; creșterea activității de extracție și preparare a minereurilor de cupru și metale prețioase și începerea activității de modernizare a marilor cariere de lignit;
- 2) **restructurarea organizatorică și managerială** care a constat în desprinderea din cadrul unităților miniere a unor activități complementare și organizarea acestora ca societăți comerciale distincte (așa numita “externalizare”);

- 3) **restructurarea personalului** din cadrul unităților miniere și, în special, **reducerea masivă** a acestuia prin intermediul: **desprinderii de activități** și organizarea acestora sub formă de societăți comerciale; **pensionării anticipate**, cu reducerea timpului de muncă, și **disponibilizării** cu acordare de plăți compensatorii. „Până în decembrie 1999, aproximativ 90.000 mineri, dintr-un total de 175.000 au părăsit industria minieră. În jur de 70.000 au acceptat plățile compensatorii pentru disponibilizare, iar alți 20.000 au plecat prin pensionare sau pentru că activitățile lor de serviciu au fost scoase în afara sistemului minier” (Fodor, Baican, 2001, p.23).
- 4) **restrângerea sau sistarea activității productive** la unele mine cu rezerve geologice în epuizare, cu condiții geologice deosebit de grele care aveau costuri de producție foarte mari. „În perioada 1990-2000 sprijinul Guvernului pentru industria minieră a fost de aproximativ 6.000 milioane dolari SUA, reprezentând subvenții pentru producție, alocații bugetare pentru cheltuielile de capital, transferuri și pierderi de exploatare. Este adevărat că subvenția a scăzut de la an la an, astfel că, în anul 2000, subvenția totală pentru întreg mineritul românesc s-a situat sub 200 milioane dolari SUA.. Din datele existente la ministerul de resort rezultă că, între anii 1995 și 2000, în timp ce producția de cărbune a scăzut cu cca 45% iar cea de metale neferoase cu cca 15-30%, subvențiile totale au scăzut de 4 ori iar cheltuielile de capital de la buget de peste 5 ori” (loc.cit.).

În baza Legii minelor (nr. 61/1998) a demarat și continuă procesul de închidere a capacităților de producție la care rezervele geologice sunt în epuizare, au condiții geologice foarte grele sau costuri de producție prea mari. În perspectiva anului 2005, ca **efecte ale restructurării** în minerit se anticipează:

- **creșterea** volumului producției fizice pentru cărbunele energetic, cupru în concentrate, metale prețioase și sare;

- **limitarea** exploatării în subteran a cărbunelui superior destinat fabricării cocsului;
- **creșterea** productivității muncii;
- **diminuarea** costurilor de producție, astfel încât activitățile să devină productive în comparație cu costul produselor miniere importate.

În aceste condiții, strategia de restructurare economică a mineritului preconizează ca la 1 ianuarie 2011 acesta să nu mai beneficieze de subvenții.

3.2. Situația demografică a zonei

Județul Hunedoara este considerat – alături de Timiș, Constanța și Brașov – un județ de „influență națională în ceea ce privește imigrarea (180.676 imigranți interni – număr al migranților pe durata vieții la recensământul din 1992)” (Rotariu, Mezei, 1999, p.27). Dintr-o ierarhie de zece județe, în lucrarea menționată, Hunedoara se plasează din punct de vedere al cifrei absolute a imigranților din alte județe, pe locul 5, în anii 1991 și 1995 și pe locul 4 în anul 1996.

Una dintre cauzele fluxurilor de imigrație spre această zonă a fost Valea Jiului, areal în care, până în decembrie 1989 au existat așa numitele „acțiuni 7.000, 8.000, 10.000”, cu alte cuvinte „detașările” masive de personal pentru industria minieră, în special din Moldova. Este mai mult decât evident faptul că astfel de mișcări în peisajul demografic al zonei au avut efecte atât în ceea ce privește principalii indicatori demografici cât și referitor la cultura și tradițiile autohtonilor.

Conform datelor statistice, cel mai mare număr al populației a fost înregistrat în Valea Jiului în anul 1997, **tendința crescătoare fiind neîntreruptă** în perioada anilor 1991-1997, după care numărul populației s-a diminuat brusc cu 6% în decursul unui singur an. Explicația este oarecum la

îndemână, având în vedere masivele disponibilizări de personal demarate în septembrie 1997, care au generat o emigrare a populației spre zonele natale.

Tabelul nr. 3.1

Populația Văii Jiului
(persoane, date la 1 iulie a fiecărui an)

Anul Localitatea	1989	1996	1997	1998	2000	2002	2004
Aninoasa	4783	6311	6438	6068	6110	5129	5106
Lupeni	32402	32844	32978	31365	31053	31502	30642
Petritla	28536	30446	30695	28531	28371	26379	25840
Petroșani	53324	53201	53302	51316	50452	46714	45195
Uricani	12059	12992	13422	12056	12006	10460	10227
Vulcan	35931	35861	35988	33324	32718	30555	29740
Total	167035	171655	172823	162660	160710	150739	146750

Surse: Institutul Național de Statistică, Direcția de Statistică a județului Hunedoara, buletine statistice trimestriale nr. 4/1996; 4/1997; 4/1998; 3/2000; 3/2002

Anuarul Statistic al României 1990/p. 43

Direcția Județeană de Statistică Hunedoara, situație 08.2004

Diferența cea mai grăitoare este cea între valorile anului 2004 și cele ale anului 1997, adică o scădere a numărului populației cu 15,09% în Valea Jiului. Fiind vorba de date statistice ne permitem o mențiune: la 28 martie 2002, în urma centralizării datelor primite de la recenzori, Primăria Petroșani a transmis Prefecturii județului Hunedoara o situație în care numărul total al locuitorilor Văii era de 147.880 persoane pentru ca, la data de 1 iulie a aceluiași an, evidența statistică a județului să raporteze cu 2.859 persoane mai mult. Fiind însă date publicate în rapoartele statistice, oficiale, calculele noastre se desfășoară funcție de acestea.

În ceea ce privește **ponderea** populației Văii Jiului în cea a județului, situația rămâne cam aceeași și în urma recensământului (tabelul nr. 3.2).

Tabelul nr. 3.2

Populația Văii Jiului și a județului Hunedoara în perioada 1989-2002
(persoane)

	1989	1996	1997	1998	1999	2000	2002
Total județ	567455	543848	543109	531238	526834	524704	493760
Total Valea Jiului	167035	171655	172823	162660	161358	160710	150739
Pondere V.J. în județ (%)	29,4	31,6	31,8	30,6	30,6	30,6	30,5

Surse: Institutul Național de Statistică, Anuarul Statistic al României, 1990/p. 43; 2000/p. 59; 2003/p. 54

Chiar dacă variațiile ponderii populației Văii Jiului în cea a județului înregistrează valori mici (de maxim 1,3%) și în această situație se observă influența „momentului 1997” și a reformei economice gândite prin prisma disponibilizărilor. Aceeași stare de fapt este evidențiată și de valorile sporului migratoriu a populației din Vale în perioada 1990-1998 (tabelul nr. 3.3).

Tabelul nr. 3.3

Efectivul schimbărilor de domiciliu în orașele Văii între 1990-1998

Anul	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Sosiri	6856	2250	3797	2851	3008	2991	3626	3093	2635
Plecări	6236	2478	3721	2616	2596	2987	3006	7168	5674
Spor migratoriu	620	-219	76	235	412	4	620	-4075	-3093

Sursa: Chiribucă D., Comșa M., Dâncu V.S., Rotariu T. – op.cit p.8.

„În anul 1990 se produce în Vale un flux important de migrație și pe direcția sosirii și pe cea a plecării, obținând un fenomen care se observă la nivelul întregii țări: populația scăpată din chingile impuse de fostul regim comunist în privința posibilităților de schimbare a domiciliului a declanșat în 1990 un adevărat val de migrații. După refluxul firesc din anul următor, cifrele sunt destul de stabile și în nici un caz nu denotă vreo tendință de părăsire a zonei înainte de 1997, dimpotrivă, anual se obțin ușoare sporuri pozitive. Abia începând din 1997 plecările devin importante, zona ajungând clar o zonă de emigrare” (Chiribucă ș.a., 2000, p.8).

3.3 Forța de muncă

Conform datelor statistice, în perioada 1997-2002 structura populației active și a celei ocupate la nivel național, a cunoscut următoarea evoluție (tabelul nr. 3.4):

Tabelul nr.3. 4

Populația activă și ocupată în perioada 1997-2002 (mii persoane)

		1997	1998	1999	2000	2001	2002
Populația activă		11756	11577	11566	11585	11447	10079
Populația ocupată în	Economie	9023	8813	8420	8629	8563	8329
	Industrie	2450	2317	2054	2004	2017	2122
	Ind. extractivă	184	169	146	140	140	133

Sursa: Institutul Național de Statistică, Anuarul Statistic al României, 2000/p. 98; 2003/p. 105

Este evident **trendul descrescător** al populației ocupate în industria extractivă la nivel național ca urmare a aplicării programelor de restructurare, în 2002 numărul acesteia fiind diminuat cu 51 mii persoane față de anul 1997. Spre deosebire de industria extractivă, numărul populației ocupate în diversele ramuri ale industriei crește față de nivelul anului 2000.

În ceea ce privește valoarea acestor indicatori la nivel de județ, datele statistice indică pentru populația ocupată în economie

- 187,9 mii persoane în decembrie 1999 (INS, Anuarul..., 2000, p.623);
- 202,7 mii persoane în iulie 2001 (AJOFM, 2001);
- 195,8 mii persoane în decembrie 2002 (INS, Anuarul..., 2003, p.687) din care 66,8% în industrie și 20,4% în industria extractivă.

În anul 2002, populația ocupată în industrie în județul Hunedoara a fost de 66,8 mii persoane, față de 61,5 mii persoane în 1999, cei din industria extractivă reducându-și numărul cu 2200 persoane în timp ce în industria prelucrătoare s-a constatat o creștere de 8200 persoane.

Programele de restructurare economică în minerit – concretizate în special pe desprinderea de activități și reducerea de personal – au continuat și după anul 2002, ultimele disponibilizări de persoane din cadrul Companiei Naționale a Huilei realizându-se în aprilie 2004 (1500 persoane) și în perioada martie – aprilie 2005 (1600 persoane).

În ceea ce privește Valea Jiului, indicatori de genul „populație activă” și „populație ocupată” nu figurează nici măcar în Buletinele Statistice județene, motiv pentru care procurarea lor a fost destul de dificilă, la nivel local neexistând consemnări centralizate ale acestora până în 2004.

Diferențele vizibile – toate valorile se diminuează drastic pe parcursul a trei ani – pot fi rezultatul reglementării situațiilor cu ocazia recensământului din martie 2002. Populația **ocupată scade** față de anul 2001 cu 33% în timp ce numărul șomerilor crește cu 3%, cifre raportate la o **diminuare a populației active** cu 28%. Spre deosebire de evidența AJOFM-ului, în luna octombrie a aceluiași an, Strategia pentru dezvoltarea zonei Văii Jiului (Prefectura Județului Hunedoara, 2001, anexa 3), indica pentru zona în discuție o populație activă de 90.033 persoane, cu 15.528 persoane mai mult decât situația din iulie. Discrepanța este cu atât mai greu de înțeles cu cât AJOFM-ul a colaborat la

elaborarea proiectului, și este oarecum imposibil ca, la o populație totală de 147.000 locuitori, cea activă să crească cu 17% în trei-patru luni.

Tabelul nr. 3.5

**Situația populației active, ocupate și a șomerilor în Valea Jiului,
în iulie 2001 și august 2004 (persoane)**

Localitatea	Populație activă		Populație ocupată		Șomeri	
	07.2001	08.2004	07.2001	08.2004	07.2001	08.2004
Aninoasa	2668	1637	1972	1310	696	327
Lupeni	19335	9963	16375	7761	2960	2202
Petrila	12592	9104	10495	7041	2097	2063
Petroșani	24709	17853	21582	14573	3127	3280
Vulcan	16201	11641	12777	8961	2424	2680
Uricani	-	3641	-	2518	-	1123
Total Valea Jiului	75505	53839	63201	42164	11304	11675

Sursa: AJOFM Hunedoara – Deva pentru situația din iulie 2001
Direcția Județeană de Statistică Hunedoara, pentru situația din august 2004

Efectele asupra pieței muncii induse de restrângerea activității în minerit pot fi evidențiate urmărind și evoluția numărului mediu al salariaților (tabelul nr. 3.6).

Tabelul nr. 3.6

Numărul mediu al salariaților la nivel național

(mii persoane, la sfârșitul perioadei)

Anul Salariați în	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005 iunie
Economie	5939	5597	5369	4761	4623	4619	4568	4334	4398	4578
Industria	2586	2443	2272	1991	1873	1901	1891	2055	2048	2077
Ind. extractivă	252	225	181	154	140	141	136	132	130	131

Surse: Institutul Național de Statistică, Anuarul Statistic al României, 1999/p. 138; 2003/p.106
INS, Buletine statistice lunare ale județului Hunedoara, ian.2004, ian.2005, iunie 2005

În ceea ce privește județul Hunedoara, datele statistice nu ne oferă imaginea unei reduceri atât de spectaculoase (tabelul nr. 3.7), deși cele mai masive dislocări de forță de muncă în industria extractivă au avut loc în Valea Jiului. De altfel, ca și în cazul populației ocupate, se constată o creștere a numărului de salariați în celelalte ramuri ale industriei (prelucrătoare, energie electrică, termică, apă, gaze) pe măsură ce în domeniul extractiv acesta se diminuează.

Tabelul nr. 3.7

Numărul mediu al salariaților în județul Hunedoara (mii persoane)

Salariați în	1997	1999	2002	Diferențe 2002 – 1997	
				abs.	%
Economie	174	125	125	– 49	– 28,17
Industrie	82,3	61,5	62,2	– 20,1	– 24,55
Ind. extractivă	28,4	22,6	20,9	– 7,5	– 26,41

Sursa: Institutul Național de Statistică, Anuarul Statistic 2003, p. 690, 697

3.4 Premisele reformei în mineritul Văii Jiului

O prognoză (vezi Covaci ș.a., 1974) realizată între anii 1973 – 1974, în perspectiva anului 2000, bazată pe o anchetă Delphi (care a cuprins experți ai mineritului din producție, cercetare și învățământ), a conturat – pe baza previziunilor ce au întrunit un **consens ridicat** (peste 80%) – câteva evenimente **recomandabile** și importante în dezvoltarea acestui domeniu:

- “mineritul se va bucura de atenție sporită trebuind să cunoască în următorii ani un reviriment important: ramura se va dezvolta continuu pe baza punerii în evidență a noi rezerve”;
- “producția totală de cărbune a României va fi în anul 2000 de 100 milioane tone/an”;

- “creșterea continuă, până în 1990, a ponderii combustibilului solid în balanța energetică”.

În ceea ce privește **producția de cărbune**, chiar dacă nivelul prognozat (100 milioane tone/an) n-a fost atins, ea crescuse de la 22,8 milioane tone în 1970 la 49,8 milioane tone în 1985. Programul de exploatare a vizat noi deschideri de câmpuri miniere sau cariere (exploatări la zi) iar forța de muncă a fost dirijată cu precădere spre zonele miniere. Valea Jiului a fost punct de sosire – până chiar în ziua de 22 decembrie 1989 – pentru așa numitele acțiuni “7.000”, “10.000”, “11.000” – ce vizau detașarea de forță de muncă în special din Moldova.

„În bazinul minier Valea Jiului sunt cantonate cele mai importante rezerve de huiă ale României [...] Rezervele industriale de cărbune se estimează la aproximativ 1 miliard tone huiă și sunt distribuite în 13 perimetre de exploatare din care se extrage huiă energetică și cocsificabilă” (Fodor, Baican, 2001, p.47).

În ultimii 50 de ani, importanța extragerii și prelucrării huilei pentru economia națională a impus **creșteri ale producției** care – în anul 1988 – ajunsese la peste 10 milioane tone, lucru care a dus la o dezvoltare rapidă a zonei, dar la o economie de tip monofactorial. Strategia actuală de dezvoltare a mineritului estimează că, în viitor, Valea trebuie să se profileze pe o producție anuală de 4-4,5 mil. tone huiă.

Datorită restructurării siderurgiei românești, care a renunțat parțial la cărbunele din Valea Jiului în favoarea importului, cererea de huiă a scăzut de la 10,9 milioane tone în 1989 la 5,7 milioane tone în 1997; la ora actuală producția de huiă este limitată la 3,5-3,8 milioane tone, ea fiind destinată celor doi mari beneficiari, termocentralele Paroșeni și Mintia. Pe de altă parte, producția de huiă netă a anului 2000 a reprezentat o **treime** din cea a anului 1989 (8,3 milioane tone, conform sursei citate) și 51% din cea a anului 1996, an premergător restructurării efective.

Diminuarea continuă a producției de cărbune a avut, până în 1997, două mari cauze:

- diminuarea cererii pe piața internă;
- lipsa investițiilor pentru deschideri de câmpuri miniere, re tehnologizare și modernizare.

Tabelul nr. 3.8

Evoluția producției de cărbune pe perioada 1990-2003 (mil. tone)

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
PBE	5,89	5,27	5,79	5,93	6,50	6,54	7,16	5,75	4,40	3,82	3,70	4,09	4,02	3,75
PNP	4,62	4,01	4,26	4,40	4,99	5,08	5,53	4,40	3,24	2,80	2,98	3,21	2,98	2,70
HN*	3,9	3,8	4,1	4,2	4,8	4,9	5,3	4,3	3,2	2,75	2,74	-	-	-

Surse: Compania Națională a Huilei Petroșani, situație 08.2004

* Fodor D., Baican G., op cit. p. 21

PBE – producția brută extrasă; PNP – producția netă preparată; HN – huilă netă

La nivelul anului 1997, mineritul era deja considerat o veritabilă „gaură neagră” a economiei naționale care, având în vedere disproporția dintre venituri și cheltuieli, „înghițea” tot mai multe fonduri de la buget.

Chiar dacă nu ar fi existat o modificare de concepție politică în ceea ce privește sistemul de tranziție al economiei (1996-1997) **necesitatea** restructurării sau, cel puțin a reorganizării mineritului, s-a făcut simțită și în zonă. Suntem în măsură să exemplificăm starea de spirit a celor angrenați în sistem cu câteva din rezultatele a două anchete sociologice desfășurate în Vale (Krausz, 2000, p.331-343):

- ancheta din 1993-1994 efectuată în 11 întreprinderi miniere pe 695 subiecți, asupra percepției referitoare la **eventuala restrângere** a activității miniere;

- ancheta din 1997 realizată în 12 întreprinderi miniere, pe 826 subiecți, centrată pe problematica **restructurării și protecției sociale**.

Având în vedere că ambele cercetări au avut o tematică comună în proporție de 70% vom utiliza datele din lucrarea amintită sub forma totalurilor, pentru a încerca evidențierea tendințelor și a percepției angajaților în minerit **înainte** de momentul “septembrie 1997”.

Tabelul nr. 3.9 (%)

Opinia subiecților față de situația mineritului și viața populației

Variabile	Anul		
	1994	1997	
Opinia despre situația generală a mineritului față de anii anteriori: - 1994 față de 90-93 - 1997 față de 90-96	s-a îmbunătățit	22,12	8,71
	a rămas aceeași	24,13	19,49
	s-a înrăutățit	53,75	71,80
Opinia despre viața populației față de perioadele anterioare	mult mai rea + mai rea	51,22	67,78
	cam aceeași	22,98	22,51
	mai bună	25,80	9,71

Dacă la numai patru ani de tranziție, mai mult de jumătate dintre cei investigați, angajați în minerit (muncitori, lideri sindicali și cadre de conducere) percepeau o situație mai proastă a acestuia, considerarea **deteriorării** acestei stări de fapt crește cu 18% în 1997. „Că percepția stării vieții o «urmează» pe cea a mineritului este evident și, deși o politică salarială mai avantajoasă într-o perioadă de timp a determinat un decalaj de percepție, totuși **tendința** deteriorării se menține. Astfel, pe parcursul a trei ani considerarea **înrautățirii** vieții **crește** de la 52% la 68%, în timp ce opinia privind **îmbunătățirea** standardului de viață **scade** de la 24% la doar 9% (Krausz, op.cit., p.334).

În ceea ce privește opinia cetățenilor țării despre fenomenul considerat a fi **cel mai periculos** în societatea românească, seria cercetărilor de tip „Barometrul opiniei publice” în perioada martie 1994 – iulie 1996, clasează **șomajul** pe locul al treilea, după teama de prețuri și boală în timp ce, în Valea

Jiului teama de pierdere a locului de muncă (șomajul) se menține pe locul secund și în 1994 și în 1997. Dacă în 1994 principala sursă de îngrijorare era inflația, în 1997, teama de șomaj este depășită de cea față de restructurare și de restrângere a activității. Având în vedere faptul că ancheta din 1997 a fost realizată pe **angajați**, într-o perioadă în care abia începea să se pună în mod serios problema restrângerii activității în minerit, teama de pierdere a locului de muncă (31,59%) este mult mai mare față de cea de inflație (14,10%), în timp ce, la nivel național, aceasta reprezenta primul element de îngrijorare pentru populație. Cele prezentate pot fi susținute cu concluziile altui studiu efectuat în zonă (M.Larionescu ș.a., 1999, p.21) în 1998, conform cărora principalele îngrijorări ale populației vizau **șomajul** (92,5%) și **costul ridicat al vieții** (92,3%).

Revenind la ancheta sociologică menționată (1997) și la perioada de timp în care ea a fost realizată (înaintea aplicării Ordonanței nr. 22/1997), rezultatele acesteia au indicat că „71% dintre cei intervievați acceptă **necesitatea** restructurării, dar abia 55% și posibilitatea ei. Apare însă problema **forme** și a **ritmului** în care ea ar trebui făcută. Pentru **aceeași** formă și ritm ca în restul industriei, optează doar 11% dintre subiecți [...]. Cei 45% dintre subiecți care recunosc necesitatea restructurării dar consideră că ea trebuie să se facă **altfel** decât în restul industriei, acuză fie **forma** (26%) fie **ritmul** (19%) în care ea a început în alte ramuri economice; ei reclamă deci un tratament **specific** al problemei, decurgând din specificul mineritului”.

Tratament specific sau nu, în 1997 devenise cert că se impunea regândirea și reorganizarea mineritului, marea majoritate a celor incluși în sistem deveniseră **conștienți** de această necesitate, cu atât mai mult cu cât resursele financiare alocate investițiilor și re tehnologizării **scăzuseră** de la an la an, iar balanța de cheltuieli înclina spre costuri de producție tot mai mari.

“Ne reamintim obstinația cu care ministrul Industriei și Comerțului – Radu Berceanu – prezenta la diferite posturi de televiziune următoarea legendă:

« minerul coboară în subteran având într-o pungă 6000 de lei; el îngroapă acolo 5000 de lei și revine la suprafață cu 1000 lei». Istoria – în fond un mit – voia să sugereze că la cheltuieli de 6000 lei se produc doar 1000 lei. În primul rând raportul real nu era de 6:1 ci de 2-3:1, dar lucrul cel mai grav este că un asemenea raționament a stat la baza unei întregi politici: aceea că este mai **ieftin** să plătești oamenii ca să nu muncească! ” (Krausz, 2000, p.342).

“În perioada 1991-1998, în industria extractivă a cărbunelui și minereurilor s-au **pierdut** peste 4 miliarde de dolari. Numai Compania Națională a Huilei, aflată în Valea Jiului, a înregistrat pierderi de aproape 2 miliarde dolari, din care 1 miliard dolari subvenții” (Boboc, 1999, p.3).

În concluzie, degringolada economică de după '89 a condus la fenomene de **reducere** a investițiilor, de **subfinanțare** a producției, deci la scăderea continuă a acestora și la o creștere vizibilă a cheltuielilor de personal, mai ales în urma măsurilor salariale cu caracter reparatoriu, luate în 1990-1991.

La nivelul anului 1997, “**costul economic**” al mineritului a fost prima **cauză** ce a stat la baza intenției de restructurare și la apariția Ordonanței Guvernului nr.22/1997.

3.5 Ordonanța nr. 22 și efectele ei imediate

Regimul politic instaurat în 1996 și-a propus, printre altele, o reformă radicală și rapidă în economia românească, în special în sectoarele nerentabile. Mineritul – subvenționat și lipsit de eficiență ca peste tot în lume – a fost primul domeniu vizat și primul în care s-a aplicat reforma bazată în special pe reducerea de personal. În acea perioadă, Ordonanța nr. 22/1977 a fost prezentată drept una dintre cele mai importante realizări ale guvernării, având ca **efect** disponibilizarea a aproape **jumătate** din numărul angajaților în minerit, într-o perioadă extrem de scurtă.

Premierul de atunci – Victor Ciorbea – a concluzionat mulțumit: “Am demarat restructurarea sectorului minier, obținând în câteva luni ceea ce altor țări le-a luat ani să înfăptuiască.”

Dacă așa numitul “cost economic ” al mineritului a fost premiza acestei modalități de reformă, costurile sociale evident nu au fost estimate de loc, pentru că la numai un an diferență, un alt premier – Radu Vasile – aprecia formula reducerii masive de personal drept “o măsură idioată”. Ordonanța Guvernului nr.22/1997 se adresa în special celor din sistemul mineritului și prevedea în plus față de Ordonanța Guvernului nr.9/1997, posibilitatea **voluntariatului** în vederea disponibilizării și **creșterea** plăților compensatorii de la 12 la 20 de salarii medii lunare din industria minieră, funcție de vechimea în muncă.

Conform datelor obținute de la Compania Națională a Huilei: “după 1 august 1997 și până la sfârșitul anului au fost disponibilizate 19.796 persoane, reprezentând 43,9% din totalul angajaților. La 1 ianuarie 1998, Regia înregistra un număr de 23.240 angajați, reprezentând 51,4% din efectivul înregistrat cu un an în urmă, la aceeași dată.

Din totalul disponibilizațiilor înregistrați până la sfârșitul anului 1997, 18.190 persoane au beneficiat de prerogativele Ordonanței 22, respectiv 43% din totalul inițial și 91,8% din total disponibilizați din a doua jumătate a anului. Aceste procente depășesc semnificativ așteptările inițiale ale Guvernului, care prevăzuse un procent de ieșiri din sistem de aproximativ 15% din total angajați” (A.Tudosie, 1999, p.25).

Ne simțim obligați să remarcăm că și în această situație, datele statistice referitoare la cei disponibilizați în anul 1977 diferă – uneori substanțial – funcție de surse:

- 19.796 persoane (Tudosie Ana, op cit.);
- 18.312 persoane (AJOFM – Deva);
- 18.185 persoane, din care numai 11.032 înregistrați la AJOFM și cu drept de șomaj (Boboc I., op cit., p. 7);

- 15.959 persoane (Chiribucă D., Comșa M., Dâncu V., Rotariu T. op cit. p.19).

Conform situațiilor statistice ale Agenției Locale pentru Ocuparea Forței de Muncă Petroșani, situația celor disponibilizați în 1997 este următoarea:

- 1. Total disponibilizați** 18.312 persoane
- 2. Structura pe sexe**
  - bărbați 15.037 – 82,12%
  - femei 3.275 – 17,88%

Tabelul nr.3.10

Structura după nivelul de studii

Studii	Nr. persoane	% din total
Primare + 10 clase	15.062	82,25
Medii	2.747	15,00
Superioare	503	2,75

Tabelul nr.3.11

Structura după nivelul de calificare (total muncitori 15.062)

	Nr. persoane	% din total muncitori	% din total disponibilizați
Muncitori, din care	15.062	100	82,25
muncitori calificați	10.844	72,00	59,22
muncitori necalificați	4.218	28,00	23,03

Structura pe meserii a muncitorilor disponibilizați

	Nr. persoane	% din total muncitori	% din total disponibilizați
Total muncitori, din care:	15.062	100	82,25
mineri	4.066	27,00	22,20
lăcătuși	2.937	19,50	16,04
electricieni	1.582	10,50	8,64
alte meserii*	6.477	43,00	35,37

*mecanic mașină extracție, mecanic compresoare, măsurător gaze etc.

Structura după vârstă a personalului disponibilizat

Vârsta	Nr. persoane	% din total disponibilizați
Până la 25 ani inclusiv	3.440	18,79
26-35 ani	6.100	33,31
36-45 ani	4.915	26,84
Peste 45 ani	3.857	21,06

În ceea ce-i privește pe primii beneficiari ai Ordonanței 22, marea lor majoritate au fost bărbați – lucru firesc dacă ne gândim la specificul activității; cei mai mulți dintre cei ieșiți din sistem au avut un nivel de instruire redus, ponderea cea mai mare având-o muncitorii calificați și cei relativ tineri. Și în această situație ne simțim datori să remarcăm că – la capitolul „muncitori” – AJOFM-ul i-a inclus doar pe cei cu maxim 10 clase, în timp ce la întreprinderile miniere foarte mulți dintre cei cu studii medii (uneori și superioare) au fost încadrați ca muncitori.

Primul “val” de disponibilizați a redus efectivul CNH-ului cu un procent estimat a fi atins doar în anul 2005. Ca principiu de bază, restructurarea a vizat eficiență și productivitate.

Luând în considerare evoluția numărului de angajați din CNH și comparând-o cu cea a producției realizate (tabelul nr.3.14), vom constata că – per total – numărul de angajați s-a redus în perioada 1997-2003 cu 59% iar producția realizată în anul 2003 față de anul de referință, s-a redus cu 48%, având ușoare fluctuații în acest interval. Nu poate fi vorba însă de o relație directă de cauzalitate între reducerea numărului de personal și creșterea productivității, atât timp cât – în minerit – cifrele de plan depind de foarte mulți alți factori, dintre care cei mai importanți sunt dotarea tehnică și lucrările de deschidere-pregătire a câmpurilor miniere.

Tabelul nr. 3.14

Evoluția numărului de angajați, a producției realizate și a productivității fizice a muncii în perioada 1990-2004

Anul	Nr. angajați CNH (persoane)	Producție brută extrasă (mii tone)	Productivitatea fizică a muncii, t/persoană,an
1990	34614	5898,6	145,5
1991	33751	5275,7	134,5
1992	34281	5798,9	144,2
1993	35365	5939,9	142,3
1994	35822	6502,1	154,2
1995	35505	6546,1	156,5
1996	34796	7169,4	173,2
1997	29306	5759,5	160,9
1998	18179	4401,7	197,2
1999	15843	3821,0	203,3
2000	15402	3701,1	219,0
2001	15281	4098,5	238,0
2002	14902	4023,2	244,0
2003	14382	3750,0	247,5
2004	14227	3614,0	266,5

Sursa: Compania Națională a Huilei, situații 11 august 2004

Un calcul sumar ne poate indica totuși o vizibilă **creștere** a producției realizate per angajat, ceea ce este firesc în condițiile reducerii drastice a

efectivului; dar această creștere ar fi fost mai dătătoare de seamă, în cazul în care cifrele de plan s-ar fi menținut la nivelul anului 1996.

Față de anul 1996, în anul 2004 efectivul de personal era mai **reduc** cu 60%, producția realizată mai mică cu 50%, în timp ce productivitatea fizică a muncii se **apreciase** cu 35% tone/angajat,an (tabelul nr.3.14).

În perspectiva anului 2007, **proгноza CNH-ului** indică un număr de 12500 angajați, 4200 mii tone producție brută extrasă și o productivitate fizică a muncii cu valoarea 365,2. Cifrele prevăzute pentru perioada 2005-2007 sunt deja depășite cel puțin în ceea ce privește numărul de persoane. Pentru finele anului 2004, CNH-ul estimase un număr de 15500 angajați, în timp ce la jumătatea anului mai rămăseseră 14227. Ca urmare a ultimei disponibilizări din sistem (martie-iunie 2005), numărul de salariați **s-a reduc** cu încă 8% (angajați în august 2005 – 13228, conform datelor CNH).

Restrângerea activității în minerit nu a rămas fără ecouri în celelalte ramuri de activitate, dezvoltate destul de puțin în Valea Jiului. Pe baza datelor statistice, în 1999 numărul total de salariați în zonă s-a reduc cu 36,87% (față de 1997), ajungând în octombrie 2001 la valorile de 30.816 **persoane angajate** din total forță de muncă activă 90.033 persoane, adică o pondere de 34,23%. Cu toate acestea, pe termen foarte scurt – câteva luni din momentul aplicării ordonanței – aceasta a avut și efecte pozitive, concretizate în reducerea costurilor de producție pentru CNH (care includeau salarizarea și alte beneficii materiale pentru cei plecați din sistem) și o oarecare revigorare a activităților comerciale în Vale, datorată faptului că majoritatea plăților compensatorii primite au fost cheltuite în zonă în perioada imediat următoare.

3.6 Caracterul voluntar al disponibilizărilor de personal

Considerăm a fi destul de important să stăruim asupra acestui aspect, cu atât mai mult cu cât cifrele reale ale restructurării de personal au **depășit** cu mult previziunile celor ce au gândit-o.

Am menționat deja că, în anul 1997, percepția despre perspectivele mineritului indica o stare de incertitudine și îngrijorare iar fenomenele considerate a fi cele mai periculoase erau – în opinia celor angajați în minerit – **șomajul și restructurarea economică**. Într-un astfel de context general, în care oamenii își puneau probleme legate de pierderea locului de muncă pe vremea când încă nu se concretizase ideea reducerii masive de personal, o atare dislocare de forță de muncă plecată **benevol** în numai câteva luni, a ridicat firești semne de întrebare. De ce s-au disponibilizat angajații CNH într-un număr atât de mare și **cât de voluntară** a fost plecarea lor din sistem?

Pentru a elucida succint aceste două aspecte, vom apela la rezultatele unei cercetări sociologice (Krausz, Stegar, 1999, p.46-53) realizate în vara anului 1998 pe un număr de 857 disponibilizați înregistrați la agențiile locale pentru ocuparea forței de muncă din orașele Petroșani, Vulcan și Lupeni.

Protocolul de interviu (27 de întrebări: 13 de opinie + 7 factuale + 7 referitoare la caracteristici socio-profesionale) a fost axat pe câteva probleme:

- gradul și sursele de informare asupra conținutului ordonanței;
- motivația deciziei de disponibilizare;
- modalitatea luării deciziei;
- aprecierea (în 1998) deciziei luate în 1997;
- proiectele de viitor în acel moment (în 1997) și gradul realizării lor (în 1998);
- intențiile și realizările unei activități pe cont propriu (sector privat).

Lotul de subiecți a avut caracteristicile prezentate în tabelul nr. 3.15. Caracteristicile eșantionului corespund situației generale a celor disponibilizați, cei investigați fiind în marea lor majoritate muncitori, aproape două treimi dintre ei având un nivel redus de instruire (școală gimnazială + profesională) și peste jumătate fiind persoane relativ tinere (sub 35 ani).

Cei aproximativ 18000 de oameni care și-au cerut disponibilizarea în 1997, s-au aflat la acea dată în fața unei importante decizii; ori valoarea unei

decizii – implicit succesul acțiunii bazate pe ea – sunt dependente de **calitatea și gradul** informării ce a precedat-o.

Tabelul nr. 3.15 (%)

Caracteristici ale eșantionului

Caracteristica	Petroșani	Vulcan	Lupeni	Total
Înregistrați la	73,82	11,76	14,42	100,00
Vârsta sub 35 ani	59,99	61,00	57,22	58,81
Vechime în muncă sub 10 ani	54,25	57,00	40,59	53,90
Studii sub nivel liceal	59,77	73,00	74,79	63,47
Muncitori (necalificați și calificați)	85,79	95,00	91,51	87,58
Căsătoriți	70,98	51,00	71,54	68,72

În cazul ce-l avem în vedere, informația necesară și autentică constă în însuși conținutul Ordonanțelor în virtutea cărora urma să aibă loc disponibilizarea. Menționăm că doar 15,76% dintre repondenții anchetei s-au disponibilizat în baza Ordonanței nr. 9 (sub 10% la Vulcan și Lupeni) și 84,26% – în baza Ordonanței nr. 22 (peste 90% din cei de la Vulcan și Lupeni).

În general, oamenii știau **câte ceva** despre prevederile Ordonanțelor, din variate surse de informare (colegi, sindicate, administrație, presă), fără a cunoaște însă în **amănunt și precis** condițiile și restricțiile prevăzute pentru statutul de beneficiar al unei astfel de ieșiri din sistem.

Conducerile întreprinderilor miniere și organizațiile sindicale au jucat un rol important în **furnizarea** de informații. Au existat numeroase cazuri în care oamenii s-au aflat în momente de dezorientare – fiind pe de o parte atrași de perspectiva plăților compensatorii și îngrijorați de ideea reducerii de personal și, pe de altă parte, fiind sceptici în ceea ce privește șansele de angajare într-un alt domeniu de activitate – momente în care decizia le-a fost **sugerată** (dacă nu

forțată) de către forurile amintite, în sensul „să plece acum, cât sunt plătiți, mai târziu vor fi dați afară fără bani”. Expresia aparține unuia dintre cadrele de conducere de la Întreprinderea Minieră Livezeni care, în zilele disponibilizărilor (5–15 septembrie 1997), se declara încântat că efectivul întreprinderii se redusese deja la jumătate „cifra care era prevăzută pentru anul 2005”!

Tabelul nr.3.16 (%)

Cunoașterea conținutului Ordonanței

Localitatea \ Variante	da, precisă	nu	total
Petroșani	37,22	62,78	100
Vulcan	22,00	78,00	100
Lupeni	24,19	75,81	100
TOTAL	33,60	66,40	100

Constatarea conform căreia oamenii aveau noțiuni destul de vagi despre conținutul Ordonanței este întărită și de cunoașterea **surselor** din care s-au obținut informațiile (tabelul nr.3.17).

Tabelul nr.3.17

Sursele de informare

Sursa de inf. \ Localitatea	colegi/prieteni	sindicat	conducerea întreprinderii	presă	familie rude	alta	TOTAL
Petroșani	25,09	22,14	24,39	13,98	8,07	6,33	100
Vulcan	35,22	21,38	25,08	10,16	7,54	0,62	100
Lupeni	34,58	29,58	15,83	13,34	2,50	4,17	100
TOTAL	27,59	23,21	23,16	13,47	7,16	5,41	100

Informația obținută din presă (ziare, TV, radio) este modestă (10-13 %) ca și cea obținută prin familie, iar o posibilă sursă – direcțiile/oficiile Ministerului Muncii și Protecției Sociale – este practic inexistentă, având o pondere de 0,51% pe total.

Motivația oricărei acțiuni mai importante este **complexă** și este normal să ne așteptăm ca cei ce și-au cerut disponibilizarea s-o fi făcut din mai multe motive. În primul rând CNH-ul avansase o listă de “criterii” pentru restructurarea de personal, menită să-i conducă pe oameni la hotărârea de a părăsi sistemul. Menționăm două dintre ele: “soțul/soția aflat în sistem” (situații frecvente în mineritul Văii, care impuneau plecarea cel puțin a unuia dintre ei) și “implicarea într-o afacere privată”, care presupunea o alternativă de venit.

Primul motiv rezumă **temerea că reduceri masive de personal** erau iminente în perspectiva restructurării, deci cei 33% dintre repondenți l-au indicat în virtutea temerii că, dacă nu-și cer voluntar disponibilizarea, vor fi oricum eliminați din întreprindere, idee susținută și de către conduceri, care încercau să stimuleze lichidările.

Tabelul nr.3.18 (%)

Principalele motive ale cererii disponibilizării

Motive Localitatea	Reduceri de personal	Starea de sănătate	Plecarea din localitate	Afacere proprie	Soț/soție în sistem	Altele*
Petroșani	31,00	11,65	9,50	8,24	7,25	27,07
Vulcan	40,60	15,31	7,51	9,77	3,75	21,80
Lupeni	35,54	11,82	15,00	14,09	6,82	12,72
TOTAL	32,81	11,98	10,14	9,26	6,87	24,45

*) Sunt grupate motive neincluse în codificarea întrebării; diferența până la 100% o reprezintă nonrăspunsurile

Celelalte motive posibile reprezintă criterii incluse în Contractul Colectiv de Muncă, în ideea reducerii de personal, pensionari reangajați,

pensionabili, cei care au o afacere privată, cei ai căror soț/soție sunt angajații aceluiași sistem etc.

Aceste trei motive însumează pe total 48,94% (32,81 + 9,26 + 6,87) – procent la care se adaugă cel puțin jumătate din cei ce au ales “altele”. Însumarea de 24,45% de la “alte motive” rezultă dintr-o lungă listă în care s-au semnalat: teama de accidente, dorința de schimbare, intenția plecării în străinătate, condițiile de muncă, salarii proaste, motive familiale, conținutul muncii ș.a.m.d.

Interesant este faptul că teama de a-și pierde locul de muncă și fără compensații, deși inclusă între motivele precodificate (și explicată de operatori), a fost “dublă” prin formulări proprii la “alte motive”; ca atare, aproape 60% din cei care au cerut să formuleze ei însuși unul dintre cele trei motive pe care le indicau, au formulat în genul “teama de închiderea minelor”, “pierderea locului de muncă”, “oricum pierdem locul de muncă” etc. Dacă adăugăm la cei 50% un procent de 12-14 % dintre cei care au indicat în felul mai sus explicat “alte motive”, ajungem la constatarea că aproximativ 62-64 % din motivația disponibilizării este una ce indică o anumită (auto) **constrângere**, o opțiune spre care oamenii s-au simțit în bună măsură forțați.

De altfel, celelalte motive care nu conțin explicit ideea de constrângere, se referă la starea de sănătate (12%), dorința părăsirii localității (10%) și apropierea pensionării (3%). Semnalăm această structură a motivației pentru a atrage atenția în privința unor **iluzii** pe care le-au nutrit autorii Ordonanțelor, acelea de reîntoarcere masivă în localitățile de origine (“la țară”), **reinsertia** în agricultură, inițierea unor **afaceri private** în masă etc.

În ceea ce privește **influențarea** deciziei disponibilizării, 60,91% din totalul subiecților au declarat că au decis **absolut singuri**, pentru ca la o altă întrebare doar 52,94% să declare că nu i-a influențat **nimeni**. Diferența (12%) pare illogică dar exprimă ceea ce se numește “falsul sentiment al liberului arbitru” și totodată este un bun exemplu de diferență anchetă – interviu, în

ultimul neexistând posibilitatea parcurgerii inițiale a tuturor întrebărilor chestionarului și a pregătirii corelate a răspunsurilor din partea subiectului.

Să convenim deci că 53% dintre disponibilizați au luat decizia singuri și 47% – la sugestia/presiunea altora. Tabelele de corelație arată că cei ce au luat decizia **singuri** sunt și cei superior mulțumiți de aceasta, care s-au temut mai puțin de restructurare, care își consideră starea vieții după disponibilizare nu prea înrăutățită și au un nivel mai bun de studii.

Cei a căroră **influență** a fost mai pronunțată, au fost:

- soția/soțul = 31,78%
- colegii = 21,68%
- conducerea unității = 13,52%
- șeful direct = 12,64%
- sindicatul = 11,15%
- alții = 9,23%

Și de aici reiese că aproximativ 60% din influențe au aparținut factorilor din întreprindere, fie ei în postură instituționalizată (conducere, sindicat), ori în regim informal de sfătuitori (colegii).

În general, cei ce recunosc că au luat decizia **influențați** (mai ales cei influențați din interiorul întreprinderii) se declară **nemulțumiți** de decizia disponibilizării, s-au **temut** puternic de restructurare, consideră că viața lor este mult **mai rea** și aparțin în mai mare măsură **vârstei** peste 35 de ani și **vechimii** în muncă peste 10 ani.

La un an după ce a fost luată, aprecierea deciziei disponibilizării conține implicit părerea despre măsura în care s-au realizat planurile, îndeplinirea așteptărilor, starea vieții după disponibilizare, șansele reinsertiei în activitate etc.

Marea majoritate a celor disponibilizați au **presupus** (și au fost **încurajați** să creadă) că își vor relua activitatea în alte sectoare,

profesii/ocupații. **Planurile** ce le aveau în acel moment erau, în principal (pe total):

❖ schimbarea meseriei/locului de muncă	= 26,31 %
❖ începerea unei afaceri pe cont propriu	= 16,28 %
❖ plecarea în altă parte și în agricultură	= 13,94 %
❖ reangajarea în același loc de muncă, după o perioadă	= 9,11 %
❖ nici un plan	= 8,45 %
❖ să trăiască din dobânzi	= 6,96 %
❖ să nu se reangajeze	= 6,45 %
❖ alte planuri	= 12,50 %

Cei care nu-și propuneau să se reangajeze erau aproape de pensionare ori cu stare precară a sănătății. Câteva zeci de persoane au nutrit iluzia că vor lua salariile compensatorii și vor reveni la aceleași locuri de muncă după o perioadă, reglementarea interzicând reangajarea timp de un an. Dar Ordonanțele vorbeau de crearea de locuri de muncă, activități economice alternative, facilități, mijloace de stimulare ș.a.m.d. Este de înțeles că, probabil $\frac{3}{4}$ dintre cei atunci disponibilizați, nu ar fi luat o asemenea decizie dacă ar fi știut că mai nimic din cele enumerate nu va avea corespondent în realitate.

Tabelul nr.3.19 (%)

Câteva aspecte caracteristice situației postdisponibilizare

Localitatea	Petroșani	Vulcan	Lupeni	TOTAL (medie)
Aspecte caracteristice				
Nemulțumiți de hotărârea de a se disponibiliza	51,89	52,00	65,85	53,42
Starea vieții este mult mai rea	51,93	52,00	72,35	54,69
Nu și-au realizat aproape de loc planurile	55,26	40,00	65,06	54,85
Au primit maxim 12 salarii compensatorii	46,23	37,00	45,52	45,03
Nu au după 1 an, nici o legătură cu privatizarea	86,20	92,00	82,11	86,35
Participă la un curs de calificare/recalificare	6,46	9,00	1,63	6,06

Peste jumătate din respondenți își exprimă retroactiv nemulțumirea de a se fi disponibilizat, apreciere legată evident de **neîndeplinirea** planurilor ce și le-au făcut și de constatarea că viața lor este în **situație gravă** sau oricum, **mult mai rea** decât înainte. Aproape jumătate (45% pe total) au beneficiat de maxim **12 salarii compensatorii**, realitate în concordanță cu vechimea în muncă dar care contrazice mult clamata în public aserțiune: ”s-au primit cele 20 de salarii...”

Legătura cu **sectorul privat** este foarte slabă – doar 13% putând să o menționeze, iar în cadrul acestora, majoritatea au lucrat ocazional la întreprinzători privați și doar 14 indivizi (1,6%) și-au constituit o **firmă privată**.

Principalele dificultăți legate de abordarea privatizării sunt considerate: **lipsa banilor** (34,79%), **insuficiența cunoștințelor** (13,22%), **lipsa curajului** (13,22%), **lipsa spațiilor** (10,66%), **nesiguranța muncii la patron** (11,40%) etc. Corelațiile arată că stările negative îi caracterizează mai ales pe cei care au luat decizia disponibilizării la **sugestia altora**, pe cei care au un nivel de studii mai scăzut, vârstă și vechime mai mare.

Concluziile acestei cercetări sunt în concordanță cu cele ale unui studiu (Boboc, 1999, p.12) realizat în Vale: “foști mineri din Valea Jiului – în prezent șomeri de peste 2 ani (care au căzut pradă *mitei* guvernamentale în 1977), cred că principalul **vinovat** de trecerea lor în șomaj și de agravarea fenomenului de șomaj în zona lor este Guvernul în general și Ministerul Industriei și a Comerțului în special iar în opinia minierilor încă activi, urmează conducerea CNH.”

Am insistat în demersul nostru pe acest aspect al primelor disponibilizări și al caracterului lor voluntar, din două motive:

- marea majoritate a celor care au realizat studii postdisponibilizare în Valea Jiului și în special presa, au acreditat ideea conform căreia

salariile compensatorii (plătite atunci pe loc) ar fi fost principala cauză a numărului mare de ieșiri din sistem, în septembrie 1997;

- acești 18000 de oameni disponibilizați în 1997 sunt cei a căror situație și ale căror revendicări vor cauza primele tensiuni sociale în zonă și vor forța implementarea primelor măsuri active și pasive de protecție socială.

Speriați de perspectivele restrângerii activității în minerit, sau ademeniți de plățile compensatorii, era cert încă de atunci că șansele de reîncadrare în muncă a celor disponibilizați erau extrem de puține și că alte alternative economice erau departe de a fi prefigurate. Indiferent de motivul disponibilizării sau de presiunile exercitate asupra lor, cei în cauză au constatat destul de repede că sumele primite nu erau de natură să le netezească drumul spre privatizare și că în afara promisiunilor și a protecției sociale de tip pasiv Guvernul începuse să asiste neputincios la declinul economico-social al zonei.

Capitolul 4

DECLINUL ECONOMICO-SOCIAL ȘI CULTURA NEMUNCII

În perioada anilor 1997-1999, “aproape nimeni nu a crezut în reducerea drastică a activității miniere în Valea Jiului, astfel încât mulți dintre cei care s-au disponibilizat au fost convinși că într-un an ori doi se vor reîncadra în muncă. La peste doi ani de la furia disponibilizărilor din 1997 se constată că nu s-a realizat aproape **nimic** pe planul crierii de noi locuri de muncă; ba chiar s-au restrâns ori au dispărut locuri de muncă existente în unități ca «Vâscoza», fabricile de mobilă (Livezeni și Petrila), fabricile de confecții și tricotaje (Vulcan, Petroșani), fabricile de lapte și pâine (Livezeni) etc. Deci, închiderea a 7-8 capacități (întreprinderi) și ne apariția altora a făcut ca aproximativ 15000 de oameni să șomeze de peste doi ani” (Krausz, 2000, p.340).

Aproape toate studiile și cercetările realizate în Vale în aceea perioadă n-au făcut decât să confirme faptul că situația se agrava continuu, nu numai pentru cei aflați în căutarea unui loc de muncă dar și pentru cei angajați, afectați inerent de procesul de pauperizare a zonei și de tensiunile sociale crescânde. Începând cu luna decembrie a anului 1999, când marea majoritate a disponibilizaților “primului val” au ieșit din formele legate de susținere financiară (indemnizații de șomaj și alocații de sprijin), autoritățile locale și centrale s-au văzut expuse numeroaselor proteste ale celor în cauză care solicitau locuri de muncă.

Soluția acestor probleme s-a conturat de la bun început ca fiind nerealizabilă în ceea ce privește alternativele economice, iar **reacția** statului a fost, în cele din urmă, determinată de formele grave pe care le-au luat protestele șomerilor (de la greve și deplasări la București, până la greve ale foamei,

autoincendieri și chiar sinucideri); **soluția** găsită a fost tot una de moment, adică ajutorarea șomerilor cu susținere financiară de scurtă durată (în special ajutoare de urgență aprobate în baza Hotărârilor de Guvern).

Începând din 1998 și luând în considerare și faptul că și în decursul anilor 2000 – 2003 s-au efectuat restructurări de personal în Vale – chiar dacă mult mai reduse din punct de vedere cantitativ și mult mai puțin mediatizate – la care s-a adăugat continua lipsă a alternativelor de ocupare, la nivelul anului 2004 s-a ajuns la concretizarea unei situații cel puțin bizare: pe de o parte autoritățile și agenții economici îi **acuzau** pe cei aflați în căutarea unui loc de muncă, de dezinteres și de o stare de inerție totală iar pe de altă parte, aceștia luau respectivele acuzații drept un mijloc utilizat de cei abilitați pentru a **scuza** lipsa posibilităților reale de dezvoltare economică.

4.1. Cultura nemuncii

Conceptul de “**cultură a nemuncii**” (Chiribucă ș.a., 2000, pp.13-14) a apărut prima dată în 1999, legat de atitudinea disponibilizaților față de oferta de locuri de muncă – ne semnificativă – de atunci. În esență, această problemă a fost mai întâi preluată fără rezerve tot de către cei – autorități și agenți economici – care ar fi trebuit să colaboreze pentru un program de redresare economică. În perioada (1997-1998) în care primii disponibilizați au beneficiat de plăți compensatorii și indemnizații de șomaj, s-a constatat o oarecare **pasivitate** din partea lor în privința inițiativelor de a se reangaja. Înainte de a creiona câteva posibile **explicații** ale acestei stări de fapt, menționăm că acest aspect nu poate fi sub nici o formă generalizat la întreaga masă de șomeri.

1. Mineritul din Valea Jiului în special, a beneficiat din partea statului de o atenție diferită față de cea acordată altor sectoare de activitate, cam până în 1996. Evenimentele de după '89 (mineriadele) nu au făcut decât să întărească convingerea celor angajați în sistem că ei reprezintă o categorie socio-profesională mai “specială”. Cu alte cuvinte, mineritul se simțea “**al statului**” și

minerul era obișnuit ca acesta să-i poarte de grijă. A fi angajat în cadrul CNH sugera o stare de securitate profesională și materială la care cei mai mulți au renunțat, nutrind speranța unei eventuale reveniri, în cazul în care alte variante de angajare ar fi fost excluse. Când a devenit clar pentru toți că acest lucru nu se mai poate realiza, oamenii au rămas dezorientați, puși în fața unei situații care implica nu numai căutarea unui loc de muncă dar și calificarea în alte domenii.

Pe lângă aceasta, s-a **susținut** și faptul că cei plecați din minerit au fost obișnuiți cu salarii mari – comparativ cu alte ramuri de activitate – pe care le-au primit în schimbul unui regim de lucru de 6 ore/zi și orice alt tip de slujbă mai puțin plătită și cu o normă de 8 ore/zi, nu le era pe plac. În plus, a existat un număr – relativ mic – de foști angajați care au fost plătiți “în fals”, cu salarii și beneficii de subteran, în timp ce prestau alte activități în interiorul sau în afara exploatărilor miniere (în special sportivi).

Astfel de situații au fost comentate și apoi generalizate la întreaga masă de șomeri, în ideea conform căreia oamenii preferă să fie întreținuți de stat, decât să muncească pentru salarii mai mici. “Singura treabă care trebuie schimbată în mintea lor este acea mentalitate că el se duce la un loc de muncă și trebuie să câștige 5 milioane pe lună. Nu, ei trebuie să înțeleagă că [...] pentru cei un milion și ceva – două milioane pe lună, ei trebuie să muncească. Nu trebuie să meargă și să stea ” (director general UPSRUEEMP) (Chiribucă ș.a. op.cit.p.13).

2. O altă explicație mai plauzibilă, rezidă în faptul că în perioada de șomaj, disponibilizații au **avut suficiente** resurse de trai (plățile compensatorii, indemnizațiile de șomaj și alocațiile de sprijin) și nu și-au pus în mod serios problema reîncadrării în muncă. Mentalitățile populației din zonă, potrivit statutului de angajat al CNH (de genul: lucrează la mină, e plin de bani, are gratuități și cine știe cât muncește) s-au transferat asupra celui disponibilizat (a luat o grămadă de bani, ar fi avut din ce trăi, ce a făcut cu ei?). Nu ni se pare lipsit de importanță să menționăm că – în 1998 – autoritățile, presa, studiile și

cercetările realizate în Valea Jiului s-au învârtit în jurul acestui subiect: ce au făcut minerii cu banii?

Contrar ideii mult mediatizate conform căreia “minerii și-au cheltuit banii în restaurante și la jocuri de noroc”, una din cercetările realizate în zonă concluzionează că “50% din minerii Văii Jiului care au fost disponibilizați în 1997, au depus o parte din bani la băncile existente în Vale” (Boboc, 1999, p.17), restul preferând să înceapă o afacere (6%) și mai ales să-i cheltuiască pe bunuri de folosință îndelungată (34%), doar 3% declarând că au riscat o parte din bani la jocurile de noroc. De altfel, Valea Jiului a fost pentru opt-zece luni de zile, o zonă extrem de profitabilă pentru comercianți, vânzările crescând semnificativ în special la capitoulul imobiliare și bunuri de folosință îndelungată.

Deci, o oarecare stare de securitate economică coroborată cu o confuzie generală cauzată de lipsa alternativelor de ocupare și de ineficiențele legislative și organizatorice, au creat o imagine a șomerului **pasiv**, care nu dorește să muncească și care – mai târziu – chiar refuză locurile de muncă.

Suntem de părere că această imagine a fost **întreținută** în mod special de către factorii de conducere, cei care – în lipsă de soluții – au preferat să generalizeze cazuri izolate de oameni care nu au acceptat anumite slujbe, fără a menționa însă și condițiile care li se impuneau acestora din punct de vedere al salarizării, condițiilor de muncă, calificării etc.

“Păi, este o categorie destul de numeroasă aici, care, pur și simplu, așteaptă să li se pună ceva în față [...]. Marea parte dintre locuitori și cei aflați în nevoi, pur și simplu se complac așa, într-o stare de... mă rog, sunt indolenți, îi interesează prea puțin ...Pentru că s-ar **găsi foarte multe locuri de muncă** dacă oamenii ar fi interesați” (director ASTRAL). “Într-adevăr, oameni care și-au pierdut speranța, oameni apatici, nimeni efectiv nu mai face nimic, așteaptă să li se dea ceva, să li se ofere ceva sau să vadă de unde pot să fure ceva, să jefuiască ceva” (președinte PNȚCD tineret – Petroșani) (Chiribucă ș.a., op.cit.p.13).

Exemple de acest gen ar putea continua însă, chiar de la nivelul funcțiilor de conducere, dar pe lângă problemele de mentalitate ale oamenilor, se recunoaște și lipsa de perspective pe piața muncii.

4.2. Intenții de angajare ale persoanelor fără loc de muncă: acțiuni întreprinse în vederea angajării

Rezultatele cercetărilor sociologice pe care le-am efectuat pe disponibilizați (șomeri) și beneficiari de ajutor social pe parcursul a patru ani, ne îndreptătesc să considerăm mult mediatizata “cultură a nemuncii” ca exagerată și, din nefericire, făcută cu intenție.

Dacă de-a lungul perioadei 1999-2004 autoritățile și angajatorii au susținut lipsa interesului celor neocupați pentru a-și găsi un loc de muncă, ni s-a părut oportun să cerem părerea acestora vis a vis de acțiunile întreprinse în vederea angajării, locul în care ar accepta să muncească, ce tipuri de locuri de muncă speră să găsească, dacă ar fi de acord să presteze muncă necalificată etc.

Prezentăm succint și cumulativ aceste rezultate (tabelul nr.4.1), obținute în urma anchetelor sociologice din anii 2001, 2002, 2004 (**A**, **B₁**, **B₂** – vezi cap. Arie și metodologie).

Șomerii anului 2001 proveneau din concedierile colective mai recente (1999-2000); se aflau încă în plata indemnizațiilor de șomaj dar cu toate acestea, majoritatea lor încercaseră deja variante de reîncadrare în muncă. Beneficiarii de venit minim garantat par a fi și mai interesați în căutarea unui loc de muncă, situația lor fiind mai rea decât a celor abia intrați în șomaj. Ponderea celor care declară net că nu s-au preocupat de această problemă este relativ mică și există și aici explicații:

- șomerii care nu s-au interesat de locuri de muncă puteau fi la începutul perioadei de șomaj, având asigurată încă câteva luni, o oarecare securitate materială;

- câțiva dintre asistații sociali nu provin din rândurile șomerilor ci a persoanelor care nu au avut nici odată un loc de muncă (în special romii), pentru care ajutorul social reprezintă mai mult decât au avut vreodată ca venit, deci nu au nici un interes în a-l schimba pe salariu.

Tabelul nr.4.1 (%)

Acțiuni întreprinse în vederea angajării (pe total variante de răspuns)

Acțiuni Subiecți *	Au căutat de lucru la stat	Au căutat de lucru în sectorul privat	Au urmat cursuri de calificare/recalificare	Au încercat o afacere pe cont propriu	Nu au făcut nimic special	Altceva	TOTAL (alegeri)
Șomeri 2001	36,32	31,67	6,12	8,24	8,00	9,65	1699=100
Asistați social 2002	44,13	31,45	7,86	3,98	10,82	1,76	1081=100
Asistați social 2004	40,62	34,87	7,59	4,72	9,44	2,76	869=100
Total	39,65	32,87	6,99	6,14	9,18	5,67	3649=100

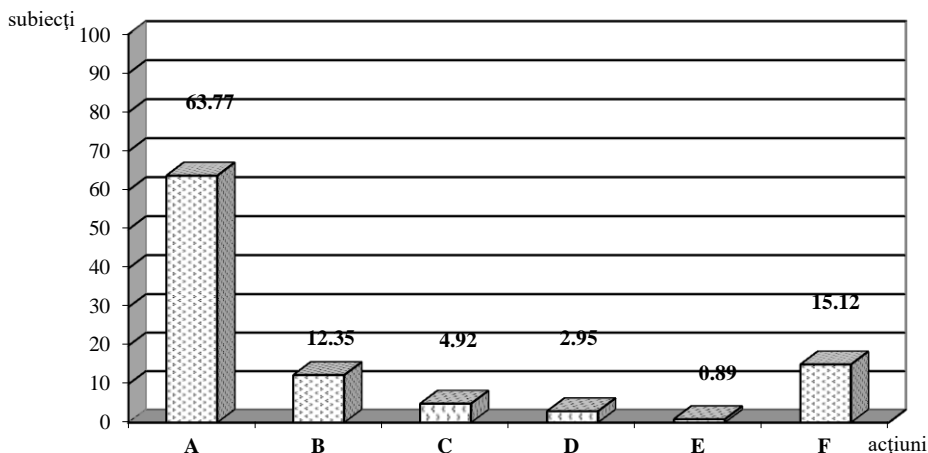
* Șomeri 2001 = 1024 persoane;
asistați social 2002 = 615 persoane;
asistați social 2004 = 503 persoane;

Așadar, interesul oamenilor de a-și găsi o slujbă nu pare să se fi diminuat, a crescut **orientarea** spre sectorul de stat și s-a **redus** cea către activitățile private pe cont propriu. Cel puțin în ceea ce-i privește pe asistații sociali (anchetele **B₁** și **B₂**), dacă întrebarea n-ar fi oferit posibilitatea a două opțiuni de răspuns, interesul pentru a-și oferi forța de muncă în sectorul de stat a cumulat 63,77 procente (fig.1).

Încercările de a se reprofila pe agricultură, de a-și realiza o situație în străinătate sau de a-și continua studiile, au obținut doar 6 %.

Figura nr.1. (%)

Acțiuni întreprinse în vederea angajării
(anchetele **B₁** și **B₂**, total prima variantă de răspuns, total 1.118 subiecți)

*A – au căutat de lucru la stat;   D – au încercat o acțiune pe cont
B – au căutat de lucru la privați;   propriu;
C – au urmat cursuri de calificare;   E – altceva;
F - nu au făcut nimic special;*

Atât timp cât **interesul** pentru a se reangaja există, ne-am pus problema **motivelor** (tabelul nr.4.2) pentru care nu au reușit să o facă (întrebare comună doar beneficiarilor de venit minim garantat).

Tabelul nr.4.2 (%)

Motive pentru care nu au reușit să se angajeze
(loturile de asistați social 2002, 2004)

Motive Subiecți	locurile de muncă sunt puține	locurile de muncă nu sunt conform calificării	saliile oferite sunt mici (minim pe economie)	locurile de muncă sunt nesigure	nu s-au interesat	alt motiv	TOTAL
Asistați social 2002	31,22	23,90	15,45	15,77	6,67	6,99	615=100
Asistați social 2004	21,87	18,09	16,50	14,72	13,51	15,31	503=100
TOTAL	27,01	21,29	15,93	15,29	9,75	10,73	1118=100

Conform răspunsurilor primite, marea majoritate au încercat să se reangajeze. Din cei care au opinat pentru “alt motiv”, doar câteva persoane au reclamat starea de sănătate, restul incriminând probleme de corupție, dezinteres al autorităților și lipsa de calificare pentru meseriile cerute pe piața muncii. Ponderea celor care nu au făcut nici un fel de demers în vederea reîncadrării în muncă (tabelul nr.4.1), este aproximativ egală cu a celor care declară net că nu s-au reangajat pentru că nu au fost interesați. Totuși, contrar opiniei autorităților și în special, a angajatorilor, majoritatea covârșitoare (90%) au încercat cel puțin, să redevină angajați. Exemplificăm cu rezultatele obținute pentru aceeași întrebare din ancheta realizată în 2004, pe angajații în Serviciile Teritoriale de Asistență Socială din cadrul primăriilor Văii Jiului (D): din totalul de 47 asistenți sociali (în mare parte aceste posturi fiind ocupate de personal cu studii superioare – 59,58% – dar nu în specialitate), peste un sfert (26,61%) convin că “locurile de muncă oferite sunt puține”, aproape o treime (31,91%) că “salariile oferite sunt foarte mici” și peste jumătate (51,06%) acuză lipsa de interes a asistaților social, faptul că se complac în situația de întreținuți ai societății, mentalitatea conservatoare de genul “statul să-mi dea loc de muncă” etc.

4.3. Intenții de angajare: unde ar dori să lucreze, ce fel de muncă și pentru ce salariu.

Locurile de muncă existente în Valea Jiului au fost mereu extrem de **puține**, cele mai multe fiind cuprinse în programele de tip comunitar și fiind sezoniere (3 – 6 luni). Având în vedere că zona nu a oferit în decursul anilor 1998 – 2004 posibilități de angajare, am încercat să “cuantificăm” într-un fel dorința **reală** de angajare a subiecților, prin intermediul a două întrebări: unde ar accepta un loc de muncă și, mai ales, dacă ar accepta să presteze muncă necalificată.

În ceea ce privește **aria spațială** în care oamenii ar accepta un loc de muncă, problema – aparent secundară – nu este totuși lipsită de interes. În

contextul restrângerii activității în minerit, celor plecați din sistem li s-au promis **alte** ocupații, plasarea forței de muncă în alte activități/sectoare economice, alternative care au rămas în fază de proiect până în prezent. Confrunțați cu deprecierea tot mai vizibilă a situației vieții, oamenii și-au pus speranțele în emigrarea în străinătate sau spre locurile natale (în special spre Moldova) însă numărul celor care au reușit în această direcție este ne semnificativ. Exceptând unele sugestii de indubitabilă stupiditate, avansate de oameni cu responsabilități chiar guvernamentale (de genul culesului plantelor medicinale sau al fructelor de pădure, 1997), oamenii au sperat cel puțin, în propuneri și proiecte de genul lanțului de hidrocentrale de pe Olt și Gilort, a șoselei Câmpu lui Neag – Herculane, a diverselor autostrăzi, a tronsonului Simeria – Petroșani – Târgu Jiu – Filiași ș.a.m.d. În **ipoteza** că astfel de proiecte – sau altele, mai recente – ar avea vreodată șanse reale de realizare (adică finanțare pentru implementarea lor), participarea la ele **obligă la deplasarea** – chiar dacă temporară – în alte județe sau localități, ori acest lucru nu este tocmai la îndemâna unor oameni mai în vârstă, cu familii și în condițiile în care, de stimulentele vechilor “imigranți” (anii 70 – 80) nici nu poate fi vorba. Am pornit de la ideea că, într-o asemenea situație, un cap de familie care ar fi nevoit să muncească la zeci de kilometri de casă, care plătește aproape totul în **ambele** localități (în care muncește și în care are familia), nu poate agreea decât în cazuri **limită** o asemenea ofertă.

În raport cu aserțiunile formulate anterior, inclusiv cu opiniile celor ce susțin “cultura nemuncii”, rezultatele denotă **dorința disperată** de a obține un loc de muncă. Putem constata că interesul pentru a se angaja/reangaja în Valea Jiului scade în decursul celor patru ani (motivul fiind permanenta lipsă de locuri de muncă) și crește **orientarea** spre alte zone ale țării și spre străinătate.

În anul 2001 s-au derulat în zonă recrutări pentru munca în construcții în Israel, ceea ce a determinat aproape o isterie generală în rândul celor neocupați. Autoritățile locale s-au văzut în imposibilitate de a face față valului de cereri, drept care au mutat sediul recrutărilor la București, în speranța că toate costurile

cu transportul, cu actele și garanțiile necesare vor diminua avântul doritorilor. Evident acesta a fost rezultatul, cei mai mulți neavând posibilitățile financiare necesare înscrierii într-o cursă pe care o puteau ușor pierde. Viceprimarul de atunci al municipiului Petroșani – Florin Racolțea – declara într-o emisiune TV locală că “oamenii n-au de gând să muncească, ei cred că acolo e mai ușor ca aici și se înșeală”, părându-li-se probabil mai ușor să fi întreținut de societate aici decât să muncești din greu, pe salariu, acolo.

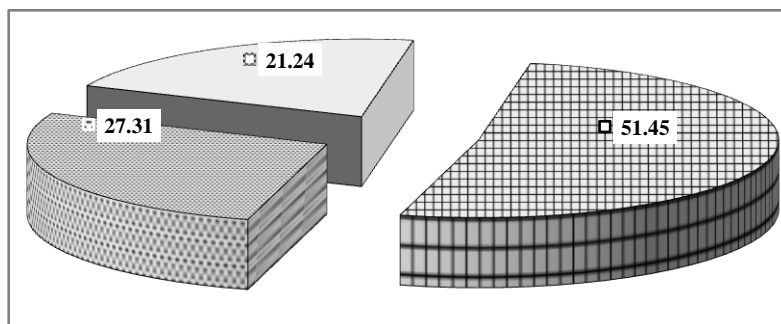
Tabelul nr.4.3 (%)

Unde ar accepta șomerii/asistații social un loc de muncă

Aria spațială Subiecți	oriunde (în țară sau în străinătate)	numai în localitatea de domiciliu	numai în Valea Jiului	numai în județele limitrofe	TOTAL
Șomeri 2001	46,78	25,29	24,12	3,81	1024=100
Asistați social 2002	49,76	29,11	20,33	0,80	615=100
Asistați social 2004	52,88	29,22	16,51	1,39	503=100
TOTAL	49,07	27,31	21,24	2,38	2142=100

Figura nr.2. (%)

Aria spațială unde ar accepta un loc de muncă (total subiecți 2.142 = 100)

□ oriunde (în țară sau străinătate)

▨ numai în localitatea de domiciliu

▤ numai în Valea Jiului

În anii 2003 – 2004, programele de măsuri active de ocupare a forței de muncă derulate prin intermediul AJOFM, au inclus din nou recrutări pentru forță de muncă (în special necalificată) în Spania iar reacția celor neocupați a fost la fel de intensă, pentru 124 de locuri de muncă înregistrându-se în martie 2004, 4678 de cereri.

Pentru cei (48,55%) care preferă locuri de muncă numai în localitatea de rezidență sau, cel puțin în arealul Văii Jiului, motivațiile sunt firești: sunt prea în vârstă (pensionabili), au probleme de sănătate, sunt unici susținători de familie iar un loc de muncă mai îndepărtat implică mutarea întregii familii, au în general studii superioare și speră locuri de muncă în zonă, conform calificării lor.

Corelațiile realizate pe beneficiarii de venit minim garantat (2002 și 2004) ne relevă mai exact (vezi tabelul de corelații nr.1, Anexă) că cei care ar fi dispuși să accepte un loc de muncă oriunde (în țară sau în străinătate) sunt cei **foarte tineri**, cu vârste până la 25 de ani, în special **bărbați**, cei care speră să găsească locuri de muncă chiar cu **calificare diferită** față de cea pe care o au.

Evident, din toate cele prezentate, se vede că, cu cât oamenii au o poziție mai fragilă ca instruire, vechime în muncă și șanse mai reduse de opțiune, ei sunt **nevoiți** să accepte aproape orice și oriunde. Pentru cei care prin studii, vârstă, vechime în muncă și funcții anterioare au pretenții (probabil și șanse) mai mari, acest lucru se reflectă și în **condiționarea** spațială a locului de muncă. Dar, indiferent la care din cele două categorii facem referire, cert este că există un numitor comun care – pe lângă altele – demontează teoria nemuncii: interesul pentru un loc de muncă.

Din extrem de puținele locuri de muncă oferite prin intermediul Burselor Locurilor de Muncă, ponderea celor care nu reclamă nici un fel de calificare este foarte mică (în medie 3 – 5 %). Cu toate acestea, am încercat – în intenția noastră de a demonstra interesul oamenilor pentru un loc de muncă – să vedem dacă, în lipsa altor job-uri, oamenii ar accepta să lucreze nu numai sub calificarea pe care o au dar chiar să presteze munci necalificate.

În urma prezentării rezultatelor obținute din cercetările efectuate în 2001(A) și 2002 (B₁) (șomeri și beneficiari de venit minim garantat), reacția autorităților, a angajatorilor și mai mult, a unor persoane din mediul universitar al Văii Jiului a fost una de scepticism total: “nu se poate”, “ei vorbesc aiurea”, ”n-ar accepta”, “îi cunoaștem noi mai bine” ș.a.m.d.

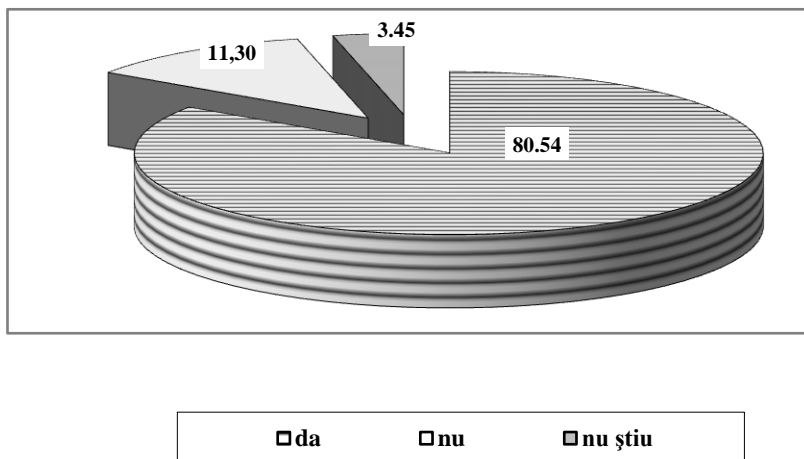
Ancheta din 2004 (B₂) pe beneficiarii de venit minim garantat nu a făcut decât să **confirme** rezultatele anterioare, motiv pentru care ne permitem să opinăm că, dacă au mințit, oamenii au făcut-o cu o consecvență demnă de respect. Contrar opiniei generale a agenților economici și a autorităților din zonă, oamenii nu numai că doresc să muncească, dar marea lor majoritate și acceptă **orice** fel de muncă chiar necalificată. Acordul mai pronunțat față de o atare opțiune a asistaților social este explicabil datorită faptului că 54% dintre ei au cel mult studii gimnaziale, deci practică de obicei muncă necalificată. Oricum, un procent de 80% din totalul subiecților ar fi de acord să presteze muncă necalificată (cu sau fără criterii care să vizeze salariul și condițiile de muncă) iar dacă luăm în calcul faptul că, din același total, 64% au cel puțin școală profesională – deci calificare – rezultatul nu pare de loc să indice o stare de apatie colectivă ori un dezinteres major în privința intențiilor de angajare.

Tabelul nr.4.4

Ar accepta un loc de muncă de necalificat

Variante Subiecți	da, cu siguranță	da, în anumite condiții	mai degrabă nu	categoric nu	nu știu	TOTAL
Șomeri 2001	42,68	30,96	6,05	16,31	4,00	1024=100
Asistați social 2002	78,05	10,73	1,79	7,32	2,11	615=100
Asistați social 2004	73,17	11,33	5,57	5,96	3,97	503=100
TOTAL	60,00	20,54	4,71	11,30	3,45	2142=100

Ar accepta un loc de muncă de necalificat

Cumulând cele două grade de intensitate (da, cu siguranță + da, în anumite condiții), **acceptul** unei munci necalificate crește de la 73% în 2001, la 89%, în 2002, ponderea mare a acestuia menținându-se și în 2004 (84,5%), ceea ce relevă nu numai **interesul** oamenilor pentru a-și găsi un loc de muncă dar și o **deteriorare** continuă a șanselor de angajare.

În ceea ce-i privește pe beneficiarii de venit minim garantat (2002, 2004) corelațiile (vezi tabelul de corelație nr.2, Anexă) ne indică faptul că cei care refuză sau nu și-au pus problema unei munci necalificate, sunt în special cei care:

- au nivel de pregătire mediu și superior;
- au o vechime în muncă ce depășește 10 ani;
- încă mai speră să-și găsească locuri de muncă conform pregătirii/calificării pe care o au;
- au vârste relativ înaintate (peste 45 de ani), majoritatea lor motivându-și opțiunea făcută, din două puncte de vedere: în general

muncile necalificate reclamă o condiție fizică bună, pe care mulți dintre cei în discuție nu o au, sau este vorba de faptul că unora (în special celor cu studii superioare) li s-a părut degradant să presteze muncă necalificată, după ce mult timp au avut posturi conforme cu pregătirea lor.

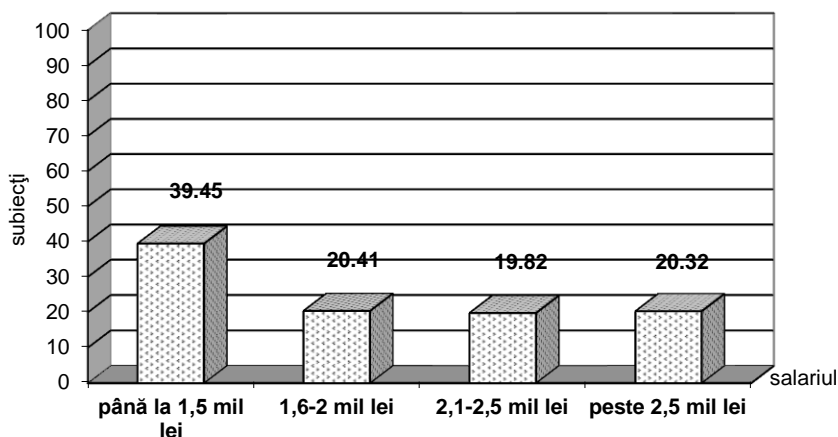
La polul opus se află cei (87%) care ar accepta o muncă necalificată, evident aceștia fiind mai ales cei cu studii gimnaziale, cu vechimi relativ reduse în muncă (4 – 10 ani) și cei foarte tineri (până la 25 de ani).

Teoria “culturii nemuncii” s-a născut având ca premiză așa-zisa lipsă de interes a oamenilor de a obține un loc de muncă și a culminat cu teoria **refuzului** locurilor de muncă. Convingerea că oamenii nu vor să muncească a fost exemplificată de către autorități cu câteva cazuri disparate de refuz a unor locuri de muncă pentru care, pe lângă calificare se cereau probe suplimentare și se ofereau condiții deloc avantajoase. În general, justificarea unui asemenea comportament (al refuzului locurilor de muncă), rezidă în sistemul de salarizare, salariul oferit nedepășind – de cele mai multe ori – quantumul ajutorului social primit. Cel puțin în familiile numeroase, acesta este mai ridicat, un salariu minim pe economie determinând chiar diminuarea veniturilor. În lipsa posibilităților de angajare, s-a încetățenit ideea conform căreia oamenii nu vor să muncească decât “pe bani mulți”.

Subiecții celor trei cercetări au fost chestionați în privința **salariului minim** pentru care ar accepta să muncească, iar rezultatele obținute au fost prezentate – eșalonat – autorităților și angajatorilor din zonă, devenind obiectul unor remarci categorice referitoare la lipsa de sinceritate a respondenților.

Prezentăm separat aceste rezultate, deoarece la nivelul anului 2001 salariul minim pe economie avea un quantum mult mai redus decât în prezent, opțiunile șomerilor de atunci exprimându-se funcție de acesta (fig. nr.4).

Salariul minim pentru care ar accepta un loc de muncă
(ancheta A, șomeri 2001, 1.024 subiecți)

Contrar teoriilor vehiculate, cei plătiți bine la întreprinderile miniere și care ar munci numai “pe bani mulți” sunt foarte puțini, asta în situația în care peste 2,5 milioane lei era un salariu destul de apropiat de minimul pe economie (1,5 milioane lei în 2001). Ținând cont ce medii salariale existau încă de pe atunci în economia românească (în special în sectorul financiar și în cel al tutunului), pretențiile șomerilor nu par de loc prea mari, atâta timp cât mai mult de o treime dintre ei (39%) ar accepta un salariu minim, cu condiția să existe și locul de muncă aferent.

În ceea ce privește pe beneficiarii de venit minim garantat, limita inferioară a salariului cerut (3 milioane lei) nu constituia nici în respectivele perioade ceea ce unii numesc salarii mari (tabelul nr. 4.5).

Salariul minim pentru care ar accepta un loc de muncă
(anchetele asistați social **B₁** și **B₂**)

Salariu (lei) Subiecți	până la 3 milioane	3,1 –5 milioane	5,1 – 7 milioane	peste 7 milioane	TOTAL
Asistați social 2002	76,26	20,00	1,95	1,79	615=100
Asistați social 2004	44,33	41,55	9,15	4,97	503=100
TOTAL	61,90	29,69	5,19	3,22	1118=100

Deplasarea majorității preferințelor spre suma de 3 milioane lei reprezintă, în fapt, o corelare a salariului dorit cu creșterea costului vieții iar “saltul” nu este de loc spectaculos dacă ne reamintim că la 1 ianuarie 2003, salariul minim pe economie era de 2,5 milioane lei. Suntem datori a menționa că oamenii au fost lăsați să răspundă liber la această întrebare, deci nu a existat o precodificare care să le sugereze anumite intervale salariale.

Este cert faptul că fără un loc de muncă și aflați în întreținerea statului, aproape două treimi din asistații social ar accepta să muncească pentru un salariu apropiat de cel minim pe economie, cei cu “pretenții mari”(salarii peste 5 milioane lei) fiind extrem de puțini – sub 10%.

Mai mult, cei care beneficiau de ajutor social – conform legii veniturii minim garantat – au fost întrebați dacă ar accepta un **loc de muncă stabil** plătit cu un salariu **echivalent** cu susținerea financiară primită. Aceeași întrebare a fost pusă și asistenților sociali încadrați la Serviciile de Asistență Socială ale primăriilor din Valea Jiului (ancheta **D**), tot în intenția de a compara opiniile celor asistați cu cele ale autorităților (tabelul nr.4.6).

Acceptarea unui loc de muncă stabil, plătit la nivelul ajutorului social primit

Variante Subiecți	da	nu	nu știu	TOTAL
Asistați social 2002	40,49	53,33	6,18	615=100
Asistați social 2004	36,38	53,28	10,34	503=100
Asistenți sociali 2004	44,68	27,66	27,66	47=100
TOTAL	38,88	52,27	8,85	1165=100

Spre deosebire chiar de cei în cauză, asistenții sociali – care au în permanență contact cu asistații și cu problemele lor – își exprimă în mai **mare măsură** convingerea că aceștia ar dori un asemenea loc de muncă. Faptul că mai mult de jumătate din beneficiarii de venit minim garantat refuză o atare variantă are, cel puțin, două explicații:

- mulți dintre ei sunt persoane singure iar cuantumul ajutorului social este mult redus comparativ cu cel acordat pentru familii mai numeroase;
- în schimbul acestui ajutor social primit, ei au obligația să presteze cel mult 72 de ore pe lună muncă în folosul comunității, ceea ce reprezintă 9 zile de muncă față de o medie de 20-21 zile lunar. Avantajul unei încadrări în regim normal de lucru, chiar plătită la nivelul ajutorului social, ar fi cartea de muncă și drepturile de angajat. Să nu omitem însă că multe din aceste ajutoare sociale nu depășesc 1 milion lei, deci pare firesc să refuzi un loc de muncă plătit astfel.

Întrebarea a avut mai mult scopul de a verifica răspunsurile anterioare privind intențiile de angajare dar a relevat totuși, două aspecte: există cazuri (mai mult de o treime) care ar accepta această variantă (deci un salariu de maxim 2,5-3 milioane lei), ceea ce spune destul de mult despre interesul lor de a deveni salariați; pe de altă parte, se pare că cei direct implicați în problema

asistaților (asistenții sociali din primărie), au o percepție mai corectă decât celelalte instanțe (autorități publice, organe abilitate – AJOFM, angajatori) în privința interesului de a munci al oamenilor.

Ne permitem deci să avansăm ideea că, atât timp cât oamenii declară că ar lucra **orice** (chiar și sub calificare), **oriunde** și pentru un **salariu echivalent** cu cel minim pe economie (uneori chiar cu ajutorul social primit), suntem îndreptățiți să credem că teoria nemuncii a fost vehiculată de către cei aflați în **necunoștință** de cauză ori în **imposibilitatea** de a oferi soluții.

4.4. Necesitatea schimbării mentalității

Ca efect al reformei economice, șomajul – prost gestionat încă de la început – a devenit în Vale cauza tuturor problemelor: agravarea stării de sărăcie, creșterea gradului de infraționalitate, a fenomenului de corupție, a dezorganizării sociale, a stării de conflict între șomeri și autorități. Soluția acestor probleme s-a conturat ca fiind nerealizabilă în ceea ce privește alternativele economice de dezvoltare. Astfel, transformarea unei zone de tip monoindustrial, în care mineritul susținea toată economia, într-o regiune diversificată din punct de vedere al variantelor de ocupare, s-a lovit – în primul rând – de **mentalitatea** locuitorilor și de **rezistența** acestora la schimbare.

Marea majoritate a celor plecați din minerit nu a crezut prea mult în interdicția de reangajare pe timp de un an (sau după) în activitatea minieră și au sperat în reluarea locului de muncă. Acest lucru nu numai că nu a fost posibil, dar restructurarea de tip “disponibilizare” a continuat și în perioadele următoare, chiar dacă nu la aceiași parametri. Ajunși în situația de asistați social, o masă de aproape 40.000 de oameni nu-și găsesc locul în peisajul economic al zonei, fapt ce întreține starea de nemulțumire și tensiune.

Dacă în ceea ce privește alternativele economice nu s-au produs schimbări, o schimbare de mentalitate se impune de la nivelul celui aflat în căutarea unui loc de muncă și până la factorii de decizie care trebuie să găsească

soluții de rezolvare. “Schimbarea de mentalitate este – ca multe altele – una «combinată», ea vizând obiectul și domeniul, lucru evident dacă ne referim la mentalitatea față de **muncă** și de activitate în general. Într-adevăr, în mentalitatea față de acestea sunt implicate convingeri, valori, norme, obiceiuri și tradiții care au, la rândul lor, natură economică, politică, științifică etc. Toate acestea fac parte din mutația concepției despre activitate, poate cea mai importantă problemă sub aspectul interesului practic și imediat” (Krausz, 1999, p.113). După părerea noastră, “rezistența la schimbare” – analizată de numeroasele cercetări desfășurate în zonă – a avut atât cauze **obiective** cât și **subiective**, primele ținând cont de imposibilitatea relansării economice, ultimele – de mentalitatea oamenilor.

1. Alternativele de dezvoltare economică și implicit locurile de muncă promise în momentul restructurării **nu au apărut** nici în prezent. Reforma mineritului în Vale a fost gândită “pe moment și pentru moment”, soluțiile de diversificare a activităților economice – vehiculate de toate studiile realizate, de prognozele și strategiile oficiale de redresare a zonei – au rămas pe hârtie, în timp ce sărăcia s-a generalizat și s-au înmulțit “întreținuții societății”;

2. “Fiind o categorie de bază a muncitorimii, minerii au fost mai expuși mitului **rolului conducător al clasei muncitoare în societate** [...], mineritul se simțea «**al statului**» pe care îl considera **unic responsabil** de soarta sa, indiferent de modul și eficiența cu care se derulează activitățile” (Krausz, op.cit., p.135). Rămași fără locuri de muncă în baza propriilor lor decizii, cei mai mulți au sperat că tot “statul ” le va oferi slujbe fiecăruia, fără mare greutate, dacă nu în alte sectoare, cel puțin tot acolo de unde au plecat. Conștientizarea faptului că trebuie să te zbați pentru a obține un loc de muncă (ceea ce implică căutare, prezentare, acceptare a condițiilor, posibilă recalificare etc), a intrat în directă contradicție cu mentalitatea generală, obligându-i pe oameni la o “adaptare” rapidă, “din mers” cu noile cerințe ale economiei de piață;

3. Nivelul de studii și calificare a celor plecați din minerit a fost – în general – redus, motiv pentru care s-au impus programele de reconversie profesională. Acestea s-au realizat de cele mai multe ori, fără concordanță cu ofertele de pe piața muncii, după cum concluzionează cele mai multe studii realizate în Vale. Cu toate acestea – cel puțin în perioada imediat următoare restructurării, în anii 1998 – 2000 – această situație era firească, atât timp cât pe piața muncii în zonă, nu existau nici un fel de oferte, nici un fel de alternative de angajare. Numărul celor care au frecventat astfel de cursuri a scăzut pe parcursul anilor, cauza cea **mai** frecventă fiind lipsa de speranță a oamenilor că la absolvirea unui astfel de curs vor găsi și loc de muncă. O putem trata ca pe o problemă de mentalitate, dacă ne referim la ideea conform căreia omul ar trebui să se reorienteze profesional în speranța unei “investiții pe termen lung”, adică ceva de genul “mă calific într-o meserie de viitor, pe care o pot practica oricând”. Date fiind însă condițiile precare de trai ale celor din zonă, aceștia s-au calificat în meserii căutate pe moment, în speranța ocupării imediate a unui loc de muncă. Numărul celor calificați și angajați ulterior, este sub un sfert din totalul celor care au absolvit un astfel de curs (pe durata a cinci ani, 1997 – 2002), motiv pentru care oamenii nu mai văd utilitatea programelor de reconversie profesională. Reamintim că din acest punct de vedere, există o continuă dispută între autorități și agenții economici – care reclamă slaba flexibilitate a forței de muncă disponibilă – și cei neocupați, care consideră aceasta drept o scuză abilă pentru justificarea lipsei de locuri de muncă;

4. Dacă în domeniul economic nu s-a făcut mai nimic pentru cei aflați în căutare de loc de muncă, din perspectiva asistenței și protecției sociale s-au concretizat anumite lucruri: acordarea alocațiilor de solidaritate, a ajutoarelor de urgență și mai recent (2002) a venitului minim garantat, a condus la susținerea financiară nu numai a disponibilizaților din sectorul minier ci și a altor categorii (tineri absolvenți și persoane care nu au avut nici odată un loc de muncă). Aceștia din urmă s-au dovedit a fi exponenții a ceea ce s-a numit “cultura

nemuncii”, beneficiarii de ajutoare materiale și financiare care și-au făcut o strategie din a reclama locuri de muncă, în speranța obținerii acestor facilități. Situația nu poate fi generalizată, mai ales atunci când marea majoritate a celor în cauză declară și în prezent că ar lucra **orice, oriunde** și uneori, chiar pentru un **salariu echivalent** cu ajutorul primit. O părere emisă dintr-un fotoliu de director și conform căreia “s-ar găsi foarte multe locuri de muncă, dacă oamenii ar fi interesați” (Chiribucă ș.a., op.cit., p.13), nu ni se pare deloc realistă, cu atât mai mult cu cât vine din partea unui localnic, în timp ce persoane exterioare zonei, au constatat o penurie totală de locuri de muncă. Revenim la părerea noastră conform căreia o **mentalitate potrivnică muncii** a fost vehiculată în special de către cei care erau abilitați să rezolve problemele.

5. Pentru a nu incrimina în mod subiectiv organismele locale îndrituite să demareze redresarea economică a Văii Jiului, putem spune în favoarea lor că marea majoritate a proiectelor și a programelor propuse și aprobate, nu au avut șanse reale de implementare. Părerea unanimă a cercetătorilor este că, pentru o perioadă destul de îndelungată, Valea va depinde încă de minerit, chiar dacă se preconizează ca la 1 ianuarie 2011, subvențiile pentru acest domeniu să înceteze.

Motivele pentru care redresarea economică nu s-a realizat sunt variate:

- **lipsa surselor de finanțare** pentru obiectivele propuse;
- **rezistența și atitudinea de monopol** a principalilor agenți economici din zonă la infuzia de capital străin, motiv pentru care nici cei care ar fi putut beneficia de statutul de zonă defavorizată, nu s-au grăbit să investească;
- **lipsa spațiilor /terenurilor** de care aveau nevoie investitorii, acestea fiind în cea mai mare parte în patrimoniul CNH, de cele mai multe ori dezinteresat în a le scoate pe piața imobiliară;
- **incoerențe** de ordin legislativ și **dezinteres** la nivel local: o atitudine obedientă a organismelor alese (primari, consilieri) față de agenții economici locali, în detrimentul investitorilor exteriori zonei;

- **starea deplorabilă** a economiei zonei, care implica în primul rând refacerea infrastructurii, a fondului de locuințe, pentru ca obiective de viitor – de genul turismului – să poată fi luate în calcul;
- **forță de muncă** în general slab calificată sau calificată în meserii fără căutare în peisajul economic al zonei;
- **birocrația** excesivă și **corupția** instituționalizată, care îngreunează semnificativ procedurile de privatizare, atât pentru investitorii locali cât și pentru cei externi;
- **sărăcia generalizată**, puterea de cumpărare foarte scăzută, motiv pentru care mulți oameni de afaceri au preferat alte zone ori au plecat din Valea Jiului;
- existența și menținerea unei **imagini publice negative** datorată formelor colective de protest (mineriade, greve, marșuri), imagine susținută în special de către mass-media și, nu de puține ori, de reprezentanții oficiali ai zonei;
- **escaladarea stării de tensiune** și a **conflictelor sociale** cauzate de lipsa de perspective profesionale și de penuria de locuri de muncă, tensiuni care au culminat, în anul 2000, cu forme grave de protest: autoincendieri, greve ale foamei, sinucideri.

Așadar, o schimbare de mentalitate se impune cu necesitate nu numai în felul de a gândi al celor fără loc de muncă, ci chiar la nivelul întregii populații a zonei, în special a celor responsabili de bunul mers al acesteia.

Capitolul 5

POLITICI SOCIALE ÎN VALEA JIULUI

5.1 Șomajul postdisponibilizare între realitate și statistică

În România, după binecunoscuta perioadă a politicilor sociale de tip **reparatoriu** (începutul anilor 90), politicile forței de muncă și cele de protecție a populației neocupate, au cunoscut cele mai semnificative evoluții, fiind de multe ori puse în fața unor situații neprevăzute anterior. Restructurarea economică gândită într-o primă fază prin dislocarea forței de muncă în exces – în vederea rentabilizării unităților economice – a condus la scurt timp, la necesitatea adoptării unor metode de protecție socială, preponderent de tip pasiv, adică bazate în special **pe suport financiar** acordat șomerilor.

“Procesul de tranziție la o economie de piață, cu profundele restructurări pe care le implică, afectează mari grupuri profesionale și chiar întregi comunități [...]. Șomajul reprezintă un adevărat șoc psihologic și cultural pentru oamenii obișnuiți în trecut să aibă un loc sigur de muncă, găsit cu ușurință și menținut cu o mai mare ușurință.” (E.Zamfir, 1999, p.45)

Restructurarea și restrângerea activității în mineritul Văii Jiului a avut drept consecință imediată și directă o rată a șomajului care a deținut mult timp locul întâi în clasamentele pe regiuni, **rata șomajului** reprezentând raportul dintre numărul șomerilor **înregistrați** și populația activă civilă (formată din șomeri plus populația ocupată, definită conform metodologiei balanței forței de muncă). Noțiunea de **șomeri înregistrați** și luarea ei în calcul la stabilirea ratei șomajului, face ca aceasta să capete valori autentice numai pentru o scurtă perioadă de timp de la momentul în care a fost stabilită, numărul real al

șomerilor (ieșit din evidențe) fiind desigur mult mai mare. Cu alte cuvinte, valoarea calculată a ratei poate fi considerată **reală** numai în situația în care toți cei ieșiți din evidențele agențiilor de profil și-ar fi găsit locuri de muncă și ar fi fost angajați, ceea ce a fost, fără doar și poate, o imposibilitate în perioada la care ne referim.

O serie de valori înregistrate într-un anumit moment al anului, nu sunt suficient de edificatoare privind variațiile numerice ale șomajului; spre exemplu, numărul cel mai mare de șomeri în anul 2002, s-a înregistrat în decembrie (54.573 persoane) iar rata șomajului pe județ a fost de 21,8%.

Tabelul nr.5.1

**Evoluția ratei șomajului și a numărului de șomeri, în perioada
1996-2005**

(date la 1 iulie a fiecărui an pentru județul Hunedoara)

Anul Variable	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	* 2005
număr șomeri județ	32461	19568	38721	54222	40070	36262	30233	25264	24553	23302
rată șomaj județ (%)	11,2	6,8	13,3	21,1	18,1	15,5	13,4	11,6	11,3	10,9
număr șomeri Valea Jiului	9903	15293	15004	17241	14658	11304	12143	7668	7288	8214
ponderea Văii Jiului în județ (%)	30,51	78,15	38,75	31,80	36,58	31,17	40,16	30,35	29,68	35,25
nr.disponibili-zați în județ	-	23061	6034	21514	9051	2419	1659	9468	6123	-

*pentru anul 2005, valori ale lunii martie 2005

Surse: Direcția Județeană de Statistică, Buletine statistice trimestriale cu date privind județul Hunedoara nr. 4/1996, 4/1997, 4/1998, 4/1999, iulie 2000, 2001, 2002, octombrie 2003, august 2004, mai 2005.

AJO FM Deva, Situațiile privind numărul de șomeri în Valea Jiului (iunie 2005) și totalul concedierilor colective realizate în județul Hunedoara în perioada 1997 – 2004 (ianuarie 2005)

Ne permitem o precizare: în afara datelor obținute din rapoartele statistice oficiale, cele utilizate depind în mare măsură de acuratețea înregistrărilor; nu de puține ori am avut situații în care documente provenite de la aceeași sursă indicau valori diferite, iar cele mai frecvente **nepotriviri** întâlnite pe parcursul documentării au vizat situațiile șomajului. De altfel (conform tabelului nr.5.1), raportând numărul de concedieri colective la numărul înregistrat al șomerilor din județ, putem lesne constata că acesta nu crește în mod corespunzător: față de anul 1996, au ieșit din activitate 79328 de oameni iar în 2004, numărul șomerilor este mai **mic** față de 1996 cu 25%. Exceptându-i pe cei retrași total din activitate (pensionați, al căror număr mediu pe județ este de 120098 la finele anului 2004, variațiile lunare ale acestui număr fiind de 0,1 – 0,3 %), ar trebui să presupunem că mare parte din forța de muncă disponibilă s-a reintegrat pe piața muncii. Și mai exact (DJSH, oct.2003, dec.2004): în decembrie 2002, județul avea 21265 șomeri, în cursul următorului an s-au disponibilizat 9468 persoane iar la finele lui 2003, numărul șomerilor era de 26616, situație extrem de favorabilă dacă din cei 5351 de persoane care nu ies la socoteală, în afară de cei pensionați ori decedați, restul și-ar fi găsit un loc de muncă. Într-un alt caz, agențiile locale de ocupare a forței de muncă din Vale (Petroșani, Aninoasa, Petrila, Lupeni și Vulcan) raportau la data de 1 iulie 2001, un număr de 10536 șomeri în zonă, în timp ce o situație primită de AJOFM Deva (care prelua și centraliza informațiile din Valea Jiului) indica – pentru aceeași dată – un **plus** de 768 de persoane pe total și separat, pentru fiecare oraș, o cifră mai mare. (Situația populației active și ocupate în județul Hunedoara, AJOFM Deva, 19.07.2001).

Lăsând la o parte “micile” nereguli, este evident că o rată a șomajului calculată funcție de numărul de șomeri înregistrați, nu poate reflecta o stare de fapt reală – cel puțin pentru Valea Jiului – afirmație în sprijinul căreia mai oferim un exemplu: situațiile de mediere a muncii indică, în general, “numărul de dispoziții de repartizare în muncă” emise dar, pentru șomerii angajați, nici o

altă evidență ulterioară nu specifică dacă aceștia s-au angajat pe perioadă determinată, cu alte cuvinte, ei pot redeveni persoane neocupate înregistrate (șomeri în plată) sau – în cazul în care nu revin la agențiile de ocupare – șomeri neînregistrați, pierduți din evidențe. Scoaterea din evidență se realizează și după încetarea formelor legale de plată (indemnizație de șomaj, ajutor de integrare profesională), motiv pentru care apreciem că înregistrările generale existente se dovedesc a fi utile doar pentru calcule statistice ce pot da o imagine de ansamblu a fenomenului și nu constituie un indicator **precis** al stării de fapt.

Rata șomajului a cunoscut așadar, diverse valori, ce au avut ferma tendință de creștere după anul 1997. “Județul Hunedoara înregistrează cea mai mare pondere a șomajului din regiune (49%). Mai mult, rata șomajului în acest județ este cu 5,8 mai **mare** decât media națională [...]. În județul Hunedoara, numărul șomerilor **neindemnizați** se ridică la 12.033” (ANDR, 1999, p.22).

“Până la sfârșitul anului 1998, cifra disponibilizaților din rândul minerilor care au lucrat în minele din Valea Jiului depășea 20.000. AJOFP raporta în mai 1999 o rată a șomajului de **45%**, pentru ca în septembrie să ajungă la 54% iar în noiembrie, la 56%” (Boboc, op.cit., p.7).

“Numărul de persoane fără locuri de muncă era estimat la sfârșitul anului 1999 la peste 36.000 persoane” (Chiribucă ș.a., op.cit., p.59)..

La finele anului 1999, rata șomajului pe județ (INS, Anuarul...., 2000, p.666) era de 21,3%, menționată ca fiind **cea mai mare** din țară și s-a menținut pe această poziție în 2000 (18,1%) și în 2001 (15,5%). La sfârșitul anului 2002, statistica oficială (INS, Anuarul..., 2003, p.700-703), plasează județul Hunedoara pe locul al **cincisprezecelea**, cu 9,8% rată de șomaj, într-o ierarhie ce are ca vârf de top județul Vaslui (15,9%); în iulie 2004, județul Hunedoara se plasează între primele **trei județe** cu rată de șomaj de peste 10%, alături de Vaslui și Brașov.

Pentru Valea Jiului, în ianuarie 2000 – perioadă caracterizată prin puternice tensiuni sociale cauzate de ieșirea din plată – ajutoare de șomaj

și alocații de sprijin – a primilor disponibilizați, rata de șomaj raportată era de 19,5%, în iulie 2001 – de 15,13%, pentru ca în octombrie a aceluiași an, să fie de 17,9%. Această ultimă valoare am preluat-o dintr-un studiu (PJH, 2000, anexa 3), ce indica (pentru perioada amintită) în Valea Jiului:

- total populație activă	90.033 persoane
- total personal angajat	30.816 persoane
- total șomeri înregistrați	16192 persoane
- șomeri neînregistrați și forță de muncă neangajată	43.025 persoane

Ne aflăm deci în situația că, din 147.880 locuitori ce formează populația Văii Jiului (recensământ martie 2002), 60,89% să fie populație **activă** iar din aceasta, doar 34,22% să fie **angajată**, deci rata șomajului ar fi de 17,9% conform metodologiei de calcul cunoscute și, pe de altă parte, ea ar avea o valoare reală de 65,8%, dacă am lua în calcul întreaga populație activă estimată a fi neocupată. Numărul raportat al **șomerilor înregistrați** a avut și el valori fluctuante iar situațiile în care acesta scădea ar fi fost îmbucurătoare dacă cei ieșiți din evidență ar fi fost angajați. Diferențele mari (vezi tabelul nr.5.1) sunt între anii 1990 – 2000 (3354 persoane) și 2002 – 2003 (4380 persoane), având în vedere că în Valea Jiului, nu s-au oferit atâtea locuri de muncă pe perioadă determinată, ceea ce ne întărește convingerea că, după încetarea formelor de plată sau a perioadei de angajare sezonieră, mulți nu mai revin la agențiile de ocupare, fiind excluși din evidențe. Astfel considerăm că pot fi explicate – cel puțin parțial – diferențele mari dintre cifrele raportate și percepția locuitorilor, autorităților și specialiștilor, în ceea ce privește populația neocupată a zonei.

Disponibilizările **masive** de personal din mineritul Văii Jiului s-au cam încheiat în 1998 dar numărul de șomeri – chiar și cel oficial – are o tendință foarte lentă de scădere până în 2002. Unul din motive ar putea fi **continuarea** reformei economice pe calea reducerii de personal, disponibilizarea efectuându-se în număr mai mic (1500 persoane în aprilie 2004, 1800 în mai 2005) și fără prea multă mediatizare. Pe de altă parte, faptul că numărul persoanelor fără loc de muncă a scăzut încet (ba chiar a avut o ușoară tendință ascendentă în 2002

față de 2001, așa cum rezultă din tabelul nr.5.1), pare a se fi datorat tocmai lipsei de alternative economice, deci a lipsei locurilor de muncă.

Dacă la mijlocul anului 2002 AJOFM raporta 12.143 șomeri (din care 5390 erau indemnizați), în luna octombrie a aceluiași an, aceeași sursă declara **doar** 7500 șomeri în evidență în Valea Jiului. O astfel de reducere a populației fără loc de muncă (cu 38% în 2-3 luni) ar fi fost îmbucurătoare, dacă asta ar însemna ieșiri din evidență ale șomerilor. De încadrări în muncă nu poate fi vorba, un număr de aproximativ 4500 de locuri de muncă (în aceea perioadă) era exagerat chiar și pentru integrarea lor în programele de tip comunitar. Ideea conform căreia, pe lângă șomerii în evidență mai existau **cel puțin** încă o dată pe atât persoane fără loc de muncă, este susținută și de faptul că, tot în acea perioadă, Valea a primit o atenție specială din partea autorităților centrale, beneficiind de numirea unui **guvernator** ce urma să se ocupe de implementarea strategiei de redresare economică. Ori, pentru **doar** 7500 de șomeri, necesitatea unei astfel de măsură părea oarecum exagerată.

Un alt exemplu ni-l pot oferi situațiile de mediere a muncii care includ numărul de **dispoziții de repartizare** în muncă emise cu data primului val al disponibilizațiilor (tabelul nr.5.2).

Tabelul nr.5.2

Dispoziții de repartizare în muncă emise în perioada septembrie 1997 - mai 2001 și numărul de angajări

Localitatea	număr dispoziții de repartizare în muncă	total angajări	șomeri		beneficiari OUG nr.22/1997	
			abs.	%	abs.	%
Aninoasa	281	281	113	40,2	74	26,3
Lupeni	5309	5309	3466	65,3	1104	20,8
Petrita	2191	2191	1002	45,7	469	21,4
Petroșani	8062	7979	4687	58,7	2089	26,2
Vulcan	4037	4037	2326	57,6	824	20,41
Total Valea Jiului	19880	19797	11594	58,6	4560	23,0

Sursa: ALOFM Petroșani, Medierea Muncii, 05.06.2001

Din totalul persoanelor angajate, doar puțin peste jumătate (58,6%) au fost șomeri iar dintre aceștia, aproximativ 40% au provenit din disponibilizările efectuate în minerit. Dar repetăm, problema majoră o reprezintă faptul că, de la această cifră, nimeni nu poate indica cel puțin cu aproximație, numărul de angajări pe perioadă nedeterminată. O analiză comparativă (mai – iunie 2001) a aceluiași tip de situație, lasă din nou loc interpretărilor (tabelul 5.3).

Inadverdențele sunt evidente: numărul de șomeri neindemnizați care ies din evidență este **mai mare** decât **totalul** șomerilor aflați în aceeași situație (care, în mod normal, îi include pe primii) iar numărul șomerilor “plecați” reprezintă doar 73% din numărul de angajări efectuate. Pe de altă parte, este vizibil că, într-o perioadă de 4 ani, din totalul șomerilor angajați, doar 23% au fost persoane provenite din restructurarea mineritului. Revine întrebarea: unde au dispărut disponibilizații care au fost **obligatoriu** înregistrați de AJOFM (18.312 numai în septembrie – decembrie 1997), dacă după 4 ani nici un sfert dintre ei nu au primit dispoziții de repartizare în muncă ? Singura explicație plauzibilă rămâne faptul că, depășind toate formele legale de plată, au devenit persoanele fără loc de muncă care au format ulterior “armata ”asistaților social, beneficiari ai venitului minim garantat și ai ajutoarelor de urgență. În cel mai rău caz, este vorba de neglijența în înregistrări; de altfel, AJOFM-ul a și renunțat la o situație atât de detaliată (care conținea numărul beneficiarilor OUG nr.22/1997), începând cu luna septembrie a aceluiași an.

Raportorilor oficiali li s-a părut și așa exagerat numărul persoanelor fără loc de muncă (neafiate în evidențe) și au insistat pe datele AJOFM-ului.

Discrepanțele dintre diversele prezentări oficiale nu se rezumă doar la numărul de șomeri și la rata șomajului. Conform celor prezentate în tabelul 5.2, din totalul de repartiții în muncă emise în perioada 1997 – 2001, numărul de **angajări efective** ar reprezenta 99,60%, situație ce ar putea părea extrem de bună dacă nu luăm în calcul faptul că **nimeni** la ora actuală nu poate oferi o cifră exactă a angajărilor pe perioadă determinată. Mai mult, raportările diferitelor

organisme abilitate sunt contradictorii; astfel, Strategia pentru Dezvoltarea Văii Jiului indica 809 locuri de muncă create în 2001 în Vale, în timp ce AJOFM informa că, în aceeași perioadă, au fost angajate 5700 persoane, dintre care doar 1000 pe perioadă determinată (programe comunitare de 6 luni). Diferența este vizibilă și inexplicabilă cu atât mai mult cu cât AJOFM-ul a colaborat la Strategia amintită.

Tabelul nr.5.3

**Dispoziții de repartizare în muncă emise în perioada 1997 – 2001
și numărul de angajări** (situație comparativă până în lunile mai și iunie 2001, pe total Valea Jiului)

Variabile	Perioada	sept. 1997 – mai 2001	sept. 1997 – iunie 2001	Diferențe	
				abs.	%
Șomeri în evidență, din care		11399	10773	-626	-5,5
Șomeri neindemnizați (fără nici un beneficiu social)		3374	2583	-791	-23,5
Dispoziții de repartizare în muncă emise, din care		19880	20736	+856	-23,5
Beneficiari OUG nr.22/1977		4942	5051	+109	+2,2
Total angajări, din care		19797	20653	+856	+4,2
Șomeri, din care		11594	11981	+387	+3,2
Beneficiari OUG nr.22/1977		4560	4667	+107	+2,3

Sursa ALOFM Petroșani, Situațiile Medierea Muncii 05.06.2001, 07.07.2001

Am încercat creionarea unui cadru general al situației șomajului postdisponibilizare în Valea Jiului. Dacă ne-am lăsa tentați să utilizăm **toate** datele oficiale primite în decursul anilor 2001 – 2004, referitoare la șomaj, nu am reuși decât să încâlcim mai mult prezentarea noastră. Ne rezumăm la a considera **reale** situațiile oficiale care, la nivelul lunii **iulie 2005** indicau un număr de 8214 șomeri în Valea Jiului.

5.2. Politici pasive de protecție socială

Deși alternative reale de ocupare a forței de muncă nu au existat în Valea Jiului, până la finele anului 1999 protecția socială a șomerilor a fost suficientă pentru a ține în frâu stările de tensiune și conflict social. Ieșirea primilor disponibilizați din formele legale de plată (indemnizație de șomaj, alocație de sprijin), a avut ca efect imediat escaladarea formelor de protest și punerea statului în situația de a găsi repede forme de asistare socială mai eficiente. Cei care au fost – în prima fază – extrem de mulțumiți de efectele Ordonanței nr.22, nu și-au pus problema, ori au fost în imposibilitate de a rezolva reversul medaliei: o mulțime de oameni întreținuți de stat, aflați în pragul dezagregării sociale, fără nici un fel de perspective pe piața muncii, situație care – în scurt timp – a devenit cauză a altor fenomene îngrijorătoare. Contrar speranțelor celor ce au gândit reforma sub aspectul concedierilor colective, încercăm să acredităm ideea conform căreia, după o perioadă relativ scurtă, “întreținerea” celor fără loc de muncă a devenit mult mai costisitoare pentru stat, decât dacă aceștia ar fi rămas angajați.

În ceea ce privește protecția socială a șomerilor, aceasta se realizează prin sistemul de asigurări sociale, pe baza beneficiilor contribuției, adică a stagiului de cotizare. Aceste sume sunt plătite de la Bugetul asigurărilor pentru șomaj, care se constituie din contribuțiile angajaților, contribuțiile individuale ale angajaților, cele datorate persoanelor care încheie contracte de asigurare pentru șomaj și venituri din alte surse, inclusiv finanțare externă.

Primele măsuri de protecție socială acordate au fost salariile compensatorii. Ca urmare a disponibilizărilor masive din mineritul Văii Jiului, în iulie 2001 exista în zonă o populație activă de 74.505 persoane, cea ocupată fiind de 11.304 persoane. Conform aceleiași surse – AJOFM Deva – numărul cel mai mare de șomeri a fost raportat pe perioada anului 1999–17.241 persoane.

Salariile compensatorii au fost acordate în ideea unei mai rapide reorientări de domeniu economic, cei din Guvern sperând că aceste sume de

bani vor fi rapid investite în afaceri private. Menționăm aici și una dintre stupiditățile sistemului de atunci: primeai plăți compensatorii ca să inițiezi o afacere pe cont propriu dar, dacă înaintea disponibilizării aveai o asemenea afacere sau erai asociat la una, nu primeai salariile promise decât dacă făceai dovada că ai renunțat la aceasta. În fapt mult prea puțini au fost cei care au încercat o asemenea variantă, banii fiind cheltuiți repede pe nevoi personale. Studiile ulterioare au demonstrat că nu a fost vorba numai de dezinteresul oamenilor față de munca în sectorul privat, deoarece marea majoritate din cei care au optat pentru o asemenea încercare, s-au lovit de costuri prea mari sau de impedimente de ordin legislativ, abandonând încercarea de a-și realiza o firmă proprie, în favoarea întreținerii familiei. Concomitent cu primirea plăților compensatorii, cei disponibilizați au devenit șomeri cu “acte-n regulă” – beneficiind de ajutorul de șomaj pentru o perioadă de 270 de zile calendaristice, cu posibilitatea prelungirii suportului financiar prin intermediul alocației de sprijin. Un ajutor financiar destul de substanțial – salariile de disponibilizare – la care se adăuga lunar indemnizația de șomaj, avea drept scop asigurarea unui trai de minimă decență, într-o perioadă în care cei în cauză să se poată reorienta spre alte locuri de muncă.

La nivel național, cheltuielile cu protecția socială a șomerilor, au avut un trend ascendent din 1997 până în 2002, chiar dacă numărul de șomeri s-a diminuat în fiecare an (tabelul nr.5.4).

Tabelul nr.5.4

**Cheltuieli cu protecția socială a șomerilor în perioada 1997 – 2002,
la nivel național**

Anul	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Număr șomeri înregistrați (mii persoane)	881,4	1025,1	1130,3	1007,1	826,9	760,6
Total cheltuieli (miliarde lei)	3215,9	5332,5	8290,3	9333,1	9404,4	11344,3
Indemnizația de șomaj ca % din salariul minim	135,8	103,8	118,9	96,6	72,5	77,5

Sursa: Anuarul Statistic al României 2003, p.110,164

Odată cu apariția Legii privind sistemul asigurărilor pentru șomaj și stimularea ocupării forței de muncă (Legea nr.76/martie 2002), în contul acestor cheltuieli (ajutor de șomaj, ajutor de integrare profesională, alocație de sprijin, cheltuieli cu formarea profesională, plata absolvenților, plăți compensatorii în programele de lichidare, restructurare, privatizare, alte cheltuieli) au intrat și cele referitoare la stimularea șomerilor ce se reangajează înainte de expirarea perioadei de șomaj, stimularea forței de muncă și stimularea angajatorilor, iar cuantumul indemnizației de șomaj a fost prevăzut prin lege, ca reprezentând maxim 75% din salariul de bază minim brut pe economie.

La finele anului 1999 cheltuielile cu **ajutoarele de șomaj** în tot județul Hunedoara crescuseră de 3,5 ori, cea mai spectaculoasă majorare sesizându-se la cheltuielile cu alocațiile de sprijin – de 18,4 ori mai mari.

În anul 2002, din totalul de 11.344 miliarde lei, sumele alocate județului Hunedoara au reprezentat 2,38% (270.231 milioane lei) iar în iulie 2004, situația cheltuielilor se prezenta conform datelor din tabelul nr. 5.5.

Deși numărul șomerilor este mult redus față de anul 2002, sumele alocate le depășesc semnificativ pe cele de atunci, numai cheltuielile cu plata măsurilor active de stimulare a ocupării forței de muncă crescând pe parcursul a șapte luni cu aproape 90% (57.909 mii lei față de 5958 mii lei pe întreg anul 2002). Din nefericire, nici AJOFM-ul și nici Direcția Județeană de Statistică nu au consemnat sumele totale alocate protecției șomerilor (măcar din 1997 și până în prezent) și nici sumele alocate pe regiuni: Valea Jiului, Hunedoara, Brad etc. Situația este incomparabil mai bună în ceea ce privește cheltuielile cu asistența socială a celor neocupați.

Ținând cont de situațiile fără precedent la care s-a ajuns la începutul anului 2000 – forme de protest extreme din partea celor fără loc de muncă – soluția rapid adoptată a fost cea de continuare a acordării de sprijin financiar, pentru care, la acea oră, nici nu exista un cadru legal bine precizat. Astfel au apărut **alocațiile de solidaritate** acordate pe baza anchetelor sociale ce aveau

menirea de a stabili numărul și situația beneficiarilor. La această formă de protecție socială s-au adăugat **ajutoarele sociale** și cele **de urgență**, acordate populației defavorizate, pe baza hotărârilor de guvern.

Tabelul nr.5.5

Cheltuieli efectuate cu protecția socială a șomerilor la nivelul județului Hunedoara, în perioada 1 ianuarie – 31 iulie 2004 (mii lei)

Perioada	1 ianuarie – 31 iulie 2004	iulie 2004
Indemnizație șomaj 75%	322.320.897	48.428.522
Indemnizație șomaj 50%	9.676.025	565.416
Alocație sprijin	57.909	2.485
Cheltuieli cu plata măsurilor active	52.454.434	6.461.128
Total cheltuieli	384.509.265	55.457.581

Sursa: AJOFM Deva, Situația Șomajului nr.4056/03.09.2004

Pentru a avea o imagine mai conturată a sumelor plătite în Valea Jiului pentru acest tip de protecție socială, am apelat la situațiile primite de la Direcția Generală a Ministerului Muncii și Solidarității Sociale (DGMSS) Deva (tabelul nr.5.6), lucru pe care îl menționăm tocmai pentru că – deși provenind din același loc și referindu-se la aceleași perioade – și în acest caz ne confruntăm cu mari contradicții în situații. Aceste date nu fac decât să confirme ceea ce am tot semnalat pe parcursul demersului nostru – situația extrem de gravă a celor fără loc de muncă din Vale, situație care s-a agravat sesizabil începând cu anul 2000.

Populația totală a Văii Jiului reprezenta în anul 2000, 30,63% din cea a județului iar ponderea sumelor plătite pentru protecție socială, depășea trei sferturi din bugetul alocat întregului județ. În ceea ce privește **ajutoarele de urgență**, ponderea extrem de mare a sumelor (peste 90%) din totalul pe județ, se explică prin faptul că acestea se acordă pe baza hotărârilor de guvern, iar sumele

alocate variază de la caz la caz, funcție de concluziile anchetelor sociale efectuate.

Tabelul nr.5.6

Situația acordării alocațiilor de solidaritate, a ajutoarelor sociale și a ajutoarelor de urgență, în perioada 2000 și ianuarie-iulie 2001

	Alocații de solidaritate				Ajutoare sociale			
	2000		2001		2000		2001	
	nr. beneficiari	sume (mil.lei)	nr. beneficiari	sume (mil.lei)	nr. beneficiari	sume (mil.lei)	nr. beneficiari	sume (mil.lei)
În județ	32524	19530,7	11828	16574,7	35234	9692,9	10544	2327,9
În Valea Jiului	24308	15054,4	5066	4938,1	15691	4666,8	4040	814,7
% Valea Jiului în județ	74,74	77,08	42,83	29,79	44,53	48,15	38,31	35,00

(continuare)

Ajutoare de urgență				Total sume ian.2000 – iulie 2001 (mil.lei)
2000		2001		
nr. beneficiari	sume (mil.lei)	nr. beneficiari	sume (mil.lei)	
3744	3416,1	3785	9629,5	61171,8
2786	3085,4	3647	9138,0	
74,41	90,32	96,35	94,90	61,63

Sursa: DGMSS Deva

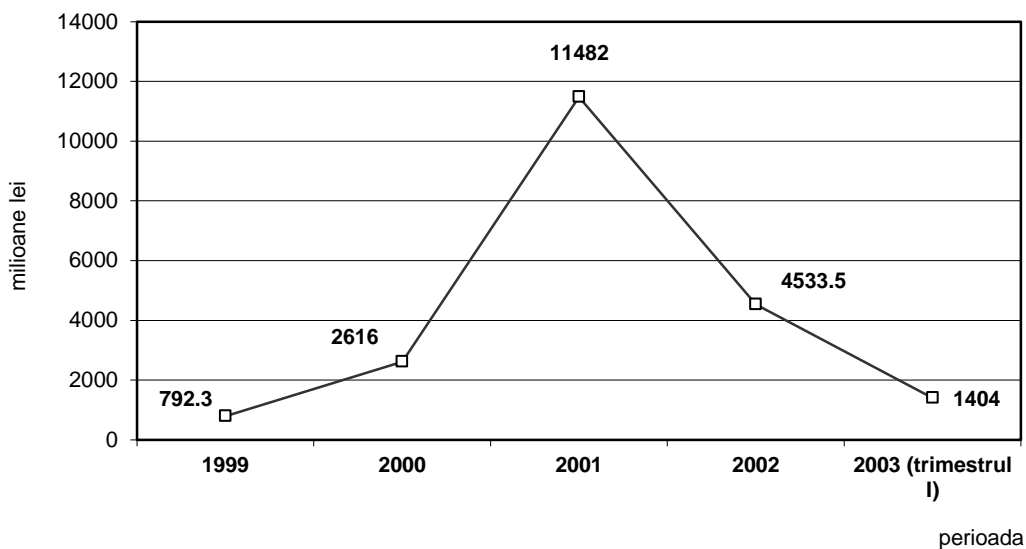
Pe parcursul unui an și jumătate, 60% din cheltuielile cu protecția socială ale județului, au fost canalizate către Valea Jiului, pentru **alte** persoane decât cele aflate în plata indemnizațiilor de șomaj sau a alocațiilor de sprijin. Conform aceleiași surse, dacă în anul 2000 s-au cheltuit în Vale 22,806 miliarde lei în

acest scop, pentru doar primele șapte luni ale lui 2001, suma s-a ridicat la 26,204 miliarde (diferența de la 14,9 miliarde lei reprezintă sume alocate de la bugetele locale, cele prezentate în tabelul nr.5.6 fiind provenite exclusiv de la bugetul de stat). Sumele plătite cu ajutoarele de urgență în perioada 1999 – 2003 au totalizat 20,83 miliarde lei, anul 2001 deținând recordul în acest sens (fig.nr.5).

Figura nr. 5

Situația ajutoarelor de urgență acordate în Valea Jiului, milioane lei

(sursa: DGMSS Deva)

Explicația faptului că din anul 2002 cuantumul acestor ajutoare a scăzut vertiginos, rezidă în acordarea venitului minim garantat, de care au beneficiat o mare parte din cei care primeau astfel de ajutoare.

În concluzie, adăugând sumelor plătite de la bugetul de stat, contribuțiile de la bugetele locale, în decursul unui an și jumătate (2000-2001), sumele plătite în Valea Jiului au totalizat 77,16 miliarde lei, lor adăugându-se plățile indemnizațiilor de șomaj, alocațiilor de sprijin, ajutoarelor de integrare

profesională și cheltuielile de reconversie a forței de muncă, bani pe care statul i-a pierdut întreținând oameni care nu produceau nimic și care, din nefericire, nici nu-și mai puteau achita obligațiile cotidiene (întreținere, utilități casnice, dobânzi, datorii etc.).

Acordarea ajutorului social sub forma **venitului minim garantat** (Legea nr.416/2001) a devenit forma universală de protecție socială dar și în această situație, numărul persoanelor care au întrunit condițiile pentru a fi astfel asistate a crescut continuu (tabelul nr.5.7).

Tabelul nr.5.7

Situația aplicării Legii 416/2001 în județul Hunedoara și în Valea Jiului

	iulie 2002		iulie 2004	
	județ	Valea Jiului	județ	Valea Jiului
Număr beneficiari (cumulat de la începutul anului)	35031	2592	52541	31861
Sumele plătite cu ajutoarele sociale (milioane lei, cumulat de la începutul anului)	36436,7	1266,9	83634,6	52353,1
Alte sume* (milioane lei, cumulat de la începutul anului)	3384,4	95,2	2577,8	7328,3
Total sume plătite (milioane lei)	39821,1	1362,1	86212,4	59681,4

* cheltuieli pentru încălzirea locuinței, ajutoare de urgență și ajutoare de înmormântare
sursa: DGMSS Deva, Raport statistic privind aplicarea Legii nr.416/2001 în județul Hunedoara, nr.1605/08.2002 și 2933/08.2004

În doar doi ani de zile, sumele plătite în baza menționatei legi, au crescut cu 53%, numărul de beneficiari – la nivelul județului – cu 33% iar ponderea numărului de persoane astfel asistate din Vale în totalul județului, a ajuns de la **7,4%** la **60,6%**.

Considerăm aproape inutile alte comentarii referitoare la situația șomajului în Valea Jiului, atât timp cât și la nivelul anului 2004, peste treizeci de mii de persoane au beneficiat în șapte luni de zile de asistență din partea statului, alta decât cea acordată șomerilor înregistrați. În afară de acest aspect, nu putem

să nu remarcăm că banii alocați în această direcție sunt tot mai mulți; spre exemplu, suma plătită pentru **întreaga** Vale a Jiului în luna ianuarie 2002 (peste un miliard lei), a fost alocată un an mai târziu (mai 2003) **doar** celor din municipiul Petroșani, iar în iulie 2004 (CLMP, 2004) pentru cei 7439 de beneficiari de aici, sumele cheltuite au fost de 11 miliarde lei.

Am pornit, în această prezentare a protecției sociale postdisponibilizare în Valea Jiului, de la ideea că asistarea financiară a unui număr atât de mare de persoane care, la ora actuală nici nu-și mai pot achita obligațiile de întreținere către stat, **nu poate** fi mai eficientă decât situația în care acești oameni ar avea un loc de muncă, ar produce totuși ceva și și-ar achita contribuțiile la stat (cotizații la asigurările sociale, la utilități etc.). Un exemplu relevant în acest sens este dat de rezultatele unui studiu (Krausz, 2000, p.45-47) realizat în Petroșani, în luna iulie 2000, pe un număr de 464 beneficiari de ajutor social:

- neachitări de taxe și tarife de întreținere, apă, electricitate = 91,10%
- imposibilitatea cumpărării de lucruri strict necesare = 86,15%
- amânarea unei călătorii din lipsa banilor = 76,31 %
- renunțarea la o consultație medicală ori la cumpărarea de
medicamente = 72,48%
- vânzarea de lucruri din casă pentru a obține bani = 60,35%
- neputința de a cumpăra cele necesare școlarizării copiilor = 48,62%

Având în vedere cuantumul redus al ajutorului social la acea dată (o medie de 310.344 lei/persoană), este evident că o asemenea sumă nu putea asigura minimul de subzistență; de altfel, 50% dintre asistații intervievați au declarat că au fost nevoiți să se împrumute cu sume destul de importante de bani, deci au contractat **datorii**.

Sărăcia – “stare de lipsă permanentă a resurselor necesare pentru a asigura un mod de viață considerat decent, acceptabil la nivelul unei colectivități date” (E.Zamfir, 1995, p.57) – a devenit omniprezentă în zonă, cu atât mai mult cu cât nimic nu se mișca pe piața muncii, alternativele de dezvoltare economică

fiind aproape inexistente. Cercetările noastre realizate pe șomeri (2001) și pe beneficiari de venit minim garantat (2002, 2004) nu au făcut decât să confirme o continuă înrăutățire a situației vieții celor în cauză (tabelul nr.5.8).

Pe parcursul perioadelor de timp ce au separat anchetele, considerarea **înrăutățirii** vieții crește de la 67% la 79% în 2002 și se menține la 70% în 2004; opinia conform căreia viața s-a **îmbunătățit** este ne semnificativă ca pondere, dar justificabilă: pentru aceia care nu au avut nici odată un loc de muncă – deci nici un fel de venit – ajutorul social primit nu poate decât să constituie un progres față de situația anterioară.

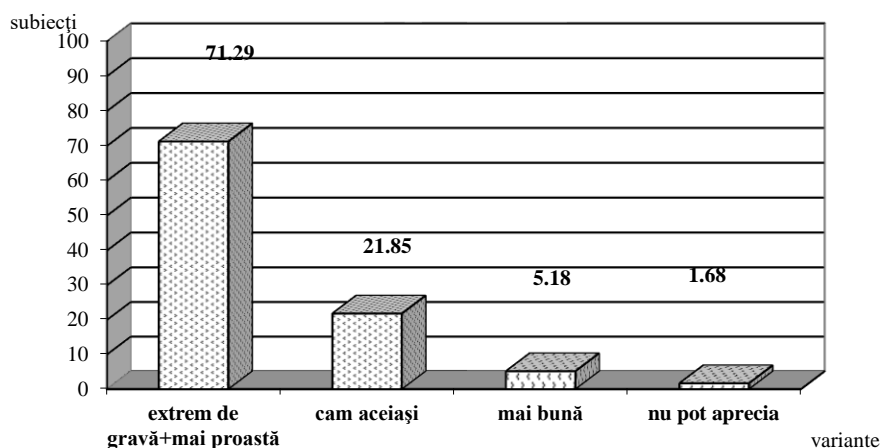
Tabelul nr.5.8 (%)

Opinia despre situația vieții

Variante Subiecți	extrem de gravă	mai proastă	cam aceeași	mai bună	nu pot aprecia	TOTAL
Șomeri 2001	21,68	45,70	28,62	4,00	-	1024=100
Asistați social 2002	46,99	31,87	13,17	4,55	3,42	615=100
Asistați social 2004	27,63	42,35	18,69	8,35	2,98	503=100
TOTAL	30,34	40,95	21,85	5,18	1,68	2142=100

Figura nr. 6 (%)

Opinia despre situația vieții

“Situația vieții” celor fără loc de muncă nu a făcut decât să reflecte starea generală a zonei. Deși formele extreme de protest au cam încetat în anul 2000, grevele ce aveau drept unică revendicare “locuri de muncă” au continuat să coloreze peisajul Văii Jiului încă trei ani de zile. “Situația din Vale tinde să ajungă la cote alarmante din cauza răbufnirilor sociale tot mai insistente datorate celor 2305 cetățeni care au primit răspunsul din partea primăriilor și AJOFM-ului că, din cauza terminării banilor alocați trimestrului I, contractele lor de muncă privind lucrările comunitare vor fi anulate” (Bran, 2003). Este încă un exemplu contra culturii nemuncii și care poate oferi imaginea disperării colective în zonă. Sărăcia generalizată, dublată uneori de lipsa de interes a organismelor abilitate, n-a făcut decât să perpetueze o situație închisă, în care singurul colac de salvare îl reprezenta protecția socială de tip pasiv.

“Măsurile speciale din partea Guvernului României, de a menține oarecum populația de aici la limita de subzistență sunt ineficiente [...] mii de familii nu au curent electric în apartamente, mii de familii s-au debransat de la căldură datorită imposibilității de a plăti aceste servicii, mii de familii nu-și pot trimite copiii la școală, zeci de cerșetori au împânzit Valea Jiului etc.” (Beldie, 2003). Anul 2003 a fost anul recordurilor la debransări; în Valea Jiului, pentru neplata facturilor la energia electrică, au fost decuplați 15.994 consumatori (cotidianul Matinal nr.3819/20.11.2003), sumele ce trebuiau recuperate de la populație totalizând 3547,4 milioane lei. Din 5549 apartamente aparținând fondului locativ al orașului Petrița, 63% au fost debransate de la agentul termic; sumele pe care furnizorul de agent termic în municipiul Petroșani – TERMOPREST S.A. – trebuia să le încaseze în luna august 2004 totalizau 100 miliarde lei, din care 70% reprezentau servicii neachitate de către populație.

Toate domeniile și activitățile din zonă au fost afectate de continua lipsă a posibilităților de reorientare economică. Bugetele locale și-au canalizat puținele încasări de la populație tot spre ajutoare sociale. “Toate demersurile făcute în ultimii doi ani nu au avut rezultatele scontate, de aceea, nu de puține

ori, aleșii cetățenilor din Valea Jiului s-au deplasat pe la diferite ministere. «Nu știu ce să plătesc mai întâi curentul, apa, serviciile, penalitățile, datoriile, salariile» se întreabă primarul orașului Uricani” (Matinal, 2003). În primăvara anului 2004, patru dintre primăriile Văii au fost decuplate de la energia electrică și peste 1600 de consumatori casnici, decuplați într-o singură lună.

Blocajul financiar întreținut – în cea mai mare măsură – de către Compania Națională a Huilei, a afectat toate sferele vieții economice și sociale iar lucrurile au continuat să “meargă “ din inerție, singurele momente tensionate în viața publică intervenind atunci când banii pentru ajutoarele sociale nu ajungeau la timp.

Efectele perverse, colaterale, ale unei asemenea stări de fapt nu au încetat să apară: deteriorarea rapidă a stării de sănătate a populației, apariția fenomenelor de vagabondaj, cerșetorie, “copii ai străzii”, intensificarea actelor de corupție și de infracțiuni economice ș.a.m.d. Spre exemplu, în anul 2002 au existat 1584 internări la secția de psihiatrie a Spitalului din Petroșani, medicul șef al secției declarând “cauza este una singură: cea socială” (Matinal, nr.3818, 19.11.2003).

Beneficiarilor de venit minim garantat anchetați în 2002 și în 2004 și asistenților sociali din primăriile Văii Jiului anchetați în 2004, li s-a cerut părerea cu privire la acest tip de protecție socială, ei fiind cei mai avizați să o evalueze (tabelul nr.5.9). În sprijinul ipotezei noastre, aproape o treime dintre cei investigați sunt de părere că acest sistem de protecție – ce continuă să funcționeze în detrimentul creării locurilor de muncă – “costă” statul mult mai mult decât dacă oamenii ar fi fost lăsați să lucreze și să producă câte ceva.

Percepția **favorabilă** “o metodă bună pe termen scurt, pentru asigurarea subzistenței”este relativ redusă – o treime – față de cea care însumează aspectele **negative**: sistem de a plăti nemunca, acoperirea lipsei locurilor de muncă și ineficiență financiară.

Opinia despre protecția socială de tip pasiv, bazată exclusiv pe suport financiar

Variante Subiecți	metodă bună pe termen scurt	metodă prin care statul mai mult pierde	metodă prin care autoritățile scuză lipsa locurilor de muncă	metodă greșită, sistem de a plăti nemunca	Total
Asistați social 2002	31,54	31,22	23,58	13,66	615=100
Asistați social 2004	34,19	29,42	24,85	11,54	503=100
Asistenți sociali 2004	21,28	29,78	21,28	27,66	47=100
TOTAL	32,27	30,39	24,03	13,31	1165=100

Deși marea majoritate a asistaților sociali au un nivel relativ redus de instruire și pentru ei acest tip de protecție ar părea o metodă “bună” pe termen scurt, opțiunile a aproape două treimi dintre ei (la doi ani distanță) pentru variantele de răspuns enumerate mai sus, ne întăresc convingerea că oamenii sunt conștienți că o asemenea asistență nu poate dura la infinit și, mai ales, că ei nu sunt potrivnici ideii de reangajare. A înțelege că statul “cheltuie” mai mult ca ei să nu muncească este similar cu a conștientiza nevoia de statut de salariat, adică a unei situații mai sigure din punct de vedere material, punct de plecare pentru revenirea la normalitate și a altor aspecte ale vieții.

Conform tabelului de corelație nr.3 (Anexă) cei care apreciază că susținerea financiară a celor neocupați reprezintă o formă de a masca lipsa locurilor de muncă sunt în special cei care au studii medii și superioare, vârste cuprinse între 36 – 45 de ani, care au ajuns în această situație în urma concedierilor colective sau au fost absolvenți fără repartiție în muncă și care speră să-și găsească locuri de muncă conform pregătirii lor profesionale. Cei care consideră protecția socială de tip pasiv o metodă bună doar pe termen scurt, sunt cei cu nivel de instruire mai redus, care nu speră să-și găsească locuri de muncă indiferent de calificare, care le-ar accepta doar în arealul Văii Jiului,

în special cei care nu au avut niciodată un loc de muncă, au vârste peste 45 de ani și sunt în general femei. De altfel, părerea aproape unanimă (90,39%) a subiecților este că ajutorul social primit nu poate – sub nici o formă – să asigure cele necesare unui trai decent (tabelul nr.5.10).

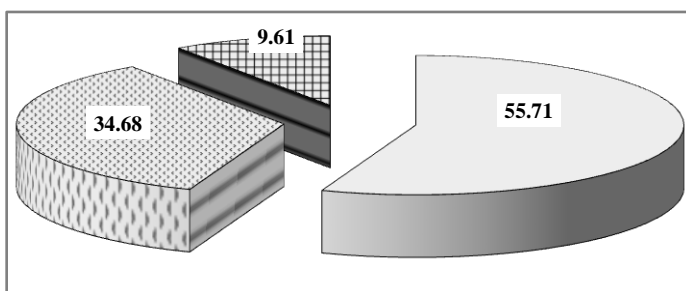
Tabelul nr.5.10 (%)

**Opinia despre quantumul ajutorului social comparativ cu
necesitățile unui trai decent**

Variante Subiecți	total insuficient	insuficient	suficient pentru strictul necesar	Total
Asistați social 2002	57,40	33,82	8,78	615=100
Asistați social 2004	55,47	34,19	10,34	503=100
Asistenți sociali 2004	36,17	51,06	12,77	47=100
TOTAL	55,71	34,68	9,61	1165=100

Figura nr.7. (%)

**Opinia despre quantumul ajutorului social comparativ cu
necesitățile unui trai decent (total răspunsuri)**

□ total insuficient   □ insuficient   ▣ suficient pentru strictul necesar

Explicația faptului că în 2004, starea de nemulțumire față de quantumul ajutorului primit este ușor diminuată, rezidă în indexarea acestuia (conform

HG1447/2004) în așa fel încât suma alocată unei persoane singure era de 1.480.000 lei iar pentru o familie de 5 persoane – de 3.041.000 lei, ceea ce echivala cu un salariu minim pe economie. Cu toate acestea – după cum am prezentat anterior – unii din beneficiarii de venit minim garantat ar fi fost dispuși să se reangajeze chiar și pentru un salariu echivalent cu ajutorul social primit. Recapitulând, protecția socială bazată exclusiv pe susținere financiară nu a făcut decât să acutizeze problemele în Valea Jiului, să mențină o oarecare stare de liniște socială (în ultimii doi ani) atât timp cât aceste ajutoare erau primite la timp dar, fără măsuri active reale care să învioreze piața muncii în zonă, colapsul economico-social de aici devine iminent.

5.3. Politici și măsuri active de protecție socială în Valea Jiului

Încercările de a contracara efectele masivelor disponibilizări de personal au apărut relativ târziu – la o durată de unu-doi ani de la momentul 1997 – atunci când rata șomajului crescuse simțitor iar soluții de reducere a acesteia pe plan local nu existau.

5.3.1 Legea zonelor defavorizate

A fost prima încercare de a stabili situația economico-socială din Valea Jiului (și nu numai). În Vale apăruseră tensiuni majore ca urmare a nerealizării unei prevederi a Ordonanței nr.22 care stipula crearea de “locuri de muncă alternative”. Aserțiunea uzuală a reprezentanților puterii era că “guvernul nu creează locuri de muncă, ci adoptă **politici** care să favorizeze apariția acestora...”; o astfel de politică socială corectivă (în raport cu eșecul politicii disponibilizărilor) fiind și teoria zonelor defavorizate. La momentul apariției, a fost apreciată ca un veritabil panaceu, seducătoare prin durata aplicării ei și, mai ales, prin facilitățile prevăzute.

Carierea conceptului de **zonă defavorizată** începe în 1998 odată cu publicarea “Ordonanței de urgență privind regimul zonelor defavorizate”

(Monitorul Oficial nr.378/12.10.1998); în 1999 ea a fost modificată și aprobată sub forma de “Lege privind regimul zonelor defavorizate” (Legea nr.20/1999) iar la 8 iulie 1999 au apărut “Normele metodologice privind aplicarea Legii nr.20/1999” (Monitorul Oficial nr.325/08.07.1999).

Lăsând la o parte **decalajul** de 8 luni între Ordonanță și Normele metodologice de clarificare și aplicare a ei, decalaj ce conduce la ideea că executivul valorizează diferit timpul decât cei ce trăiesc într-o zonă defavorizată, teoria acesteia este destul de atrăgătoare, ea înscriindu-se în sfera generală a **politicilor sociale** particularizate prin faptul că se referă la acele arii geografice caracterizate de indicatori economico-sociali situați la nivele mult **defavorabile** față de alte zone. În sensul legii și a precizărilor din normele metodologice, zona defavorizată este înțeleasă ca o **arie geografică** strict delimitată teritorial, care îndeplinește una sau mai multe din următoarele **condiții**:

- structură productivă **monoindustrială**, aflată în pronunțat **declin** care, în economia zonei mobilizează **mai mult de 50%** din populația salariată și deci, necesită reconversie spre noi activități;
- zonă **minieră** în care, în urma programelor de restructurare personalul a fost **disponibilizat** prin concedieri colective;
- în urma **lichidării, restructurării** sau **privatizării** unui/unor agenți economici apar **concedieri** colective care afectează **mai mult de 25%** din populația angajată domiciliată în zonă;
- existența unei **rate a șomajului** ce depășește cu 25% media la nivel național. Normele metodologice includ (art.2.6) chiar precizarea că trebuie să se fi înregistrat “în ultimele trei luni o rată a șomajului cu cel puțin 30 de puncte procentuale peste media existentă la **nivel național**”; menționăm această prevedere pentru a arăta că “Normele ...” au apărut nu numai foarte târziu dar și **modifică** (și îngreunează) prevederile din lege;

- sunt **lipsite** de mijloace de comunicații iar infrastructura este **slab** dezvoltată.

Acestea fiind **criteriile** ce puteau sta la baza declarării unei zone defavorizate, era evident că Valea Jiului le îndeplinea fără dubii și încă în mod cumulat.

Facilitățile prevăzute fiind problema de interes major, articolul 5 al Legii stipulează că de ele pot beneficia agenți economici înființați **după** declararea zonei, având **sediul** social în ea și desfășurând activitate în **zonă**. Facilitățile se acordă pentru investițiile noi realizate și pot fi **una** sau **mai multe** din următoarele:

- **returnarea** în totalitate a taxelor vamale pentru mașini, utilaje, instalații, echipamente etc. ce se importă pentru investiții în zonă, ca și pentru materii prime, piese de schimb și alte componente necesare producției proprii în zonă;
- **scutirea** de plata impozitului pe profit pe perioada de existență a zonei defavorizate;
- **scutirea** de plata taxelor pentru modificarea destinației sau scoaterea din circuitul agricol a unor terenuri necesare investiției;
- **acordarea** cu prioritate a unor sume pentru stimularea exportului, garantarea creditelor externe, finanțarea unor programe speciale etc.;
- în cazul în care rata șomajului (art.6) depășește cu peste 50% media națională, se stabilesc facilități suplimentare de genul: **tarife reduse** la transportul auto, pe căi navigabile sau pe calea ferată și **reducerea** impozitului pe venit cu până la 50%, cu excepția salariatilor ce își desfășoară activitatea în afara zonei.

Aspectul care părea cel mai atrăgător în intenția de a convinge investitorii să înceapă o afacere într-o astfel de zonă, era **declararea** ei pe **cel puțin 3 ani** și nu mai mult de 10 ani.

Din punct de vedere teoretic, aplicarea legii părea să beneficieze de toate șansele posibile, dar situația “din teren” le-a infirmat aproape în totalitate.

Putem exemplifica acest lucru cu o cercetare (I.Stegar, 2000, p.19-24) realizată în anul 2000, pe trei loturi de subiecți:

- reprezentanți ai **autorităților**: primari, viceprimari, șefi servicii din primărie, poliție, poliție sanitar-veterinară etc., în număr de 24, care au fost supuși unei anchete sociologice de tip indirect, bazată pe chestionar autoadministrat;
- **oameni de afaceri** în activități de producție, comerț și alte servicii, 25 de persoane, care au răspuns tot unui chestionar autoadministrat;
- **disponibilizați din minerit** – 65 de persoane, ieșiți din plata indemnizațiilor de șomaj și a alocațiilor de sprijin, înscriși la Oficiul Prefectural Petroșani în vederea obținerii de ajutoare sociale, cărora li s-au aplicat interviuri protocolate.

Chestionarul de anchetă și protocolul de interviu au avut tematici diferite dar și o pondere de 25% comună (șansele de supraviețuire economico-sociale ale Văii Jiului, declararea ei ca zonă defavorizată, căile reducerii șomajului etc.). Reprezentanții autorităților și investitorii fiind mai **avizați** și mai **interesați** de problematica zonei defavorizate (declarare, facilități, rețineri ale investitorilor, șansele redresării), au fost sondați mai în amănunt în acest sens, fiind totodată solicitați și la aprecieri mai generale. Astfel, li s-a cerut să aprecieze diferite constatări/concluzii ale unor studii speciale făcute asupra Văii Jiului, să evalueze orientarea generală a țării sau politica sectorială a guvernului.

În ceea ce-i privește pe subiecți, vom prezenta câteva structuri pe criterii comune tuturor, menționând că peste trei sferturi (per total) sunt bărbați (79,82%).

Tabelul nr.5.11 (%)

Structura după vârstă a subiecților

Vârstă Subiecți	până la 30 ani inclusiv	31 – 40 ani	peste 40 ani	TOTAL
Autorități	12,5	33,33	54,17	24 = 100
Oameni de afaceri	4,00	16,00	80,00	25 = 100
Disponibilizați	32,30	41,55	26,15	65 = 100
TOTAL	21,92	34,21	43,87	114 = 100

Cea mai redusă medie de vârstă o au disponibilizații, în timp ce oamenii de afaceri cuprinși în cercetare, aparțin unor grupe de vârste mai ridicate.

Cum este și normal, majoritatea autorităților și a oamenilor de afaceri au studii superioare, nivelul instruirii scăzând accentuat la disponibilizați.

Subiecții cercetării au fost chestionați referitor la potențialele șanse de supraviețuire a Văii Jiului în condițiile restrângerii activității în minerit (tabelul nr. 5.13).

Tabelul nr.5.12 (%)

Structura după nivelul de studii al subiecților

Nivel de studii Subiecți	școală gimnazială	școală profesională	liceu+ postliceal	universitar postuniver -sitar	TOTAL
Autorități	-	-	20,83	79,17	24 = 100
Oameni de afaceri	-	-	44,00	56,00	25 = 100
Disponibilizați	33,85	21,54	36,92	7,69	65 = 100
TOTAL	19,30	12,28	35,08	33,34	114 = 100

Șanse economico-sociale de supraviețuire ale Văii Jiului

Șanse Subiecți	nici una	puține	destul de multe	nu știu	TOTAL
Autorități	4,16	70,84	25,00	-	24 = 100
Oameni de afaceri	12,00	48,00	40,00	-	25 = 100
Disponibilizați	23,08	64,62	6,15	6,15	65 = 100
TOTAL	16,66	62,29	17,54	3,51	114 = 100

Cei mai **sceptici** în acest sens sunt disponibilizații, din rândul cărora doar 6% prevăd șanse “destul de multe” în absența revigorării mineritului, opinia lor explicându-se prin faptul că 85 % dintre ei sunt muncitori disponibilizați în 1997 din minerit și deci, prin tipul și locul muncii pe care au efectuat-o anterior, ei leagă speranțele și șansele Văii de minerit.

În altă ordine de idei, la jumătatea anului 2000, când cel puțin o **politică socială activă** (legea zonelor defavorizate) era în derulare, nici autoritățile implicate în această problemă nu par să fie prea încrezătoare. Până și oamenii de afaceri își reconsideră poziția atunci când sunt sondați cu privire la **utilitatea** declarării Văii ca zonă defavorizată.

În acest caz, cele mai generoase aprecieri aparțin disponibilizaților iar cele mai critice – oamenilor de afaceri (64% considerând-o formală, fără efect practic + 32% necesară, dar puțin utilă), motiv pentru care considerăm că nivelul cunoașterii **reale**, efective a situației este invers proporțional cu optimismul aprecierii, adică cei care știu mai **precis** în ce constă politica zonei defavorizate sunt și mai critici față de aceasta.

Cei mai avizați (autoritățile și oamenii de afaceri) au fost de părere că principalul avantaj al declarării (și funcționării) zonei defavorizate îl reprezintă scutirea impozitului pe profit (67%), urmat de scutirea taxelor pentru terenuri, durata declarării zonei și rambursarea taxelor vamale. Deși toate acestea erau

prevăzute de lege iar legea era deja în vigoare, investitorii așteptați nu au apărut. Studiile realizate în Valea Jiului au motivat lipsa de atracție a zonei, prin riscul ridicat de conflicte sociale în zonă, imaginea creată Văii de succesiunea mineriadelor ori generalizarea nivelului de sărăcie. Punctul de vedere al celor “din interior” (autorități și investitori locali) clasează pe primele locuri alte posibile cauze (tabelul nr.5.14).

Tabelul nr.5.14 (%)

Motive de rețineri ale investitorilor pentru a demara o afacere în Valea Jiului

(rezultate totale pentru întrebare cu trei variante de răspuns)

Motive Subiecți	legislație nestimula- tivă și contra- dictorie	biro- crație excesivă	dezinteres al autorită- ților	imaginea creată de mineriade	nerespec- tarea legislației	sărăcia din zonă	risc de confli- ct în zonă
Autorități	83,33	75,00	33,33	37,50	29,17	29,17	8,33
Oameni de afaceri	72,00	52,00	52,00	40,00	36,00	32,00	16,00
TOTAL	77,55	63,27	42,86	38,78	32,61	30,61	14,28

Motivele probabile sugerate de diverse studii nu întrunesc pe total decât ceva mai mult de o treime din opțiuni, în special mult invocatul **risc de conflict** social în zonă este doar de 14%, ceea ce înseamnă în cifre absolute 7 oameni. Se constată oricum că motivele principale considerate a determina reținerile investitorilor sunt mai mult – din păcate – cele uzuale: **legislația** contradictorie, **birocrația** excesivă și **slabul interes** al autorităților. În general, autoritățile publice menite să-și dea tot concursul la aplicarea strategiei de zonă defavorizată, au fost cele care au frânat procesul; cei care au susținut ideea de conflict social în zonă, n-au făcut-o în mod gratuit, ci la sfatul autorităților. Un exemplu în acest sens îl putem oferi amintind că în aprilie 2000, firma Martini –

Baccardi s-a interesat de posibilitatea de a investi în zonă și în final și-a canalizat potențialul financiar spre o alta, lămurită fiind de viceprimarul de atunci al municipiului Petroșani: “aici nu e sigur, sunt prea multe scandaluri și greve”. Scandaluri și greve începuseră la începutul anului 2000 dar tocmai pentru că oamenii solicitau locuri de muncă iar cei îndrituiți să se ocupe de problemă, scăpau alungând și foarte puținii investitori. În fine, dincolo de aceste situații – sperăm să fi fost cât mai puține – principalele **cauze** pentru care strategia de zonă defavorizată nu a avut succes în Vale sunt:

- **contradicțiile** la nivel legislativ, reglementările favorizante ale Legii zonelor defavorizate fiind în contradicție cu alte acte normative aflate în vigoare. Spre exemplu, deși legea prevedea scutirea impozitului pe profit sau returnarea taxelor, investitorul trebuia să **le achite** integral, să depună un dosar de activitate la Agenția Națională de Dezvoltare iar banii i-ar fi fost returnați la **finele anului**, în măsura **posibilităților** financiare ale Agenției;
- **încetineala** – uneori deliberată – cu care s-a avut în vedere materializarea măcar a unor elemente ale strategiei;
- **penuria** cvasi-totală de fonduri necesare punerii în practică a facilităților promise;
- **monopolul economic** “de interior”, mentalitate potrivnică infuziei de capital extern în zonă, investitori locali care au încercat să frâneze demersurile economice ale celor din afara zonei;
- **dezinteres** și chiar lipsă de competență a autorităților în a încerca să redreseze starea economică prin atragerea de investitori externi;
- **birocrația excesivă** în special în ceea ce privește regimul terenurilor și spațiilor necesare privatizării.

Într-o asemenea situație, autorităților și oamenilor de afaceri cuprinși în cercetarea amintită, li s-au cerut eventuale **soluții de principiu** pentru redresarea

zonei, precodificarea întrebării folosind și unele din propunerile studiilor efectuate în Vale, în 1999:

- accesul mai direct și fără mulți intermediari la finanțări externe;
- crearea unei singure autorități din partea statului, care să se ocupe de redresarea Văii Jiului;
- declararea ei ca zonă specială;
- privatizarea unor mine;
- constituirea unui “comitet de criză”.

Felul în care s-a optat pentru asemenea situații este prezentat în tabelul nr.5.15. Este clar că autoritățile preferă accesul direct la finanțările externe și declararea Văii ca zonă specială, în timp ce oamenii de afaceri sunt mai **interesați** de existența unei singure autorități care să se ocupe de probleme. Se constată și un consens ridicat în privința faptului că există prea multe organisme (ANDR, ANDRIPZM, ANOFM) ce au ca obiect cam aceeași activitate, de unde fragmentarea și “lungirea” lanțului de verigi prin care trebuie să treacă deciziile, proiectele, finanțările etc.

Menționăm încă odată că cercetarea în cauză a fost realizată la foarte scurt timp după intrarea în vigoare a legii zonelor defavorizate și cu toate acestea, scepticismul oamenilor în ceea ce privește șansele ei de implementare este vădit. Anul 2000 a fost perioada în care s-au finalizat cele mai multe studii “externe” realizate în Vale, motiv pentru care am cerut părerea autorităților și a investitorilor și asupra unor aprecieri generale formulate în concluziile acestora (tabelul nr.5.16).

Tabelul nr.5.15 (%)

Soluții de redresare a Văii Jiului

(rezultate totale pentru întrebare cu două variante de răspuns)

Soluții Subiecți	acces direct la finanțare	o singură autoritate	zonă specială	privatizarea minelor	comitet de criză
Autorități	62,50	41,67	54,17	20,83	4,17
Oameni de afaceri	52,00	68,00	48,00	20,00	8,00
TOTAL	57,16	55,10	51,02	20,41	6,12

Acordul cu unele aprecieri globale asupra Văii Jiului

Aprecierea “Valea Jiului este...”	% acorduri		TOTAL
	autorități	oameni de afaceri	
o zonă cu imagine intenționat deformată de alții...”	58,33	76,00	67,35
un teren de experiențe economico-sociale eșuate ...”	58,33	60,00	59,18
o zonă pe care guvernarea s-au “răzbunat” pentru mineriade...”	48,83	68,00	57,14
o zonă care își merită imaginea proastă în țară și în străinătate...”	25,00	28,00	26,53
principala pungă de sărăcie a României...”	16,67	32,00	24,49
un nucleu dur de sărăcie și criminalitate...”	29,17	12,00	20,41

Cele șase aserțiuni supuse judecății se grupează în două categorii: primele trei cu acord majoritar, ultimele trei cu dezacord majoritar (acord 20 – 27 % în total). Un acord pe total de 57 – 67 % se înregistrează față de concluziile ce sugerează un tratament **deliberat** și nemeritat pentru această zonă, constând într-o imagine intenționat deformată, o răzbunare a guvernanților și în faptul că toate politicile aplicate postdisponibilizare s-au dovedit a fi un eșec. Dezacordul privește referirile la sărăcia și criminalitatea din zonă ca și constatarea că imaginea proastă a Văii Jiului este meritată.

Comparația între cele două categorii de subiecți indică poziția mai radicală (exprimând ponderi superioare de acord) a oamenilor de afaceri în privința tratamentului inadecvat aplicat zonei, sărăcia acestora fiind recunoscută în proporție aproape dublă de către aceștia, ei suferind în mai mare măsură consecințele fenomenului.

Rezumând, sentimentul de **frustrare** vine din sentimentul de apartenență la o zonă detestată, căreia i s-a aplicat un tratament discriminatoriu, în bună

măsură nemeritat. **Decepția** este și ea generală, provocată de nerespectarea promisiunilor de creare alternativă a locurilor de muncă, de constatarea că prevederile legale nu se respectă, ori de apariția unor reglementări contradictorii. Decepcionantă este și absența unei linii politice clare, a unei strategii economice care să stipuleze în mod clar poziția unei activități ca minierul. Expresie a faptului că decepția este cvasi-generală – ea atingându-l nu numai pe miner dar și pe reprezentantul autorității, omul de afaceri, medic ori profesor – majoritatea aprecierilor sunt de genul: “greșită”, “proastă”, “puțin utilă”, “formală”, “eșuată” etc. Pentru a întări cele spuse, alăturăm concluziilor noastre, câteva din aspectele referitoare la aceeași problematică dintr-unul din studiile finalizate în Valea Jiului, în același an:

“1. cel puțin pe termen scurt – următorii zece ani – orice variantă de supraviețuire economică a Văii este condiționată de menținerea activității miniere. La ora actuală, aproape jumătate din numărul de salariați din regiune lucrează în industria extractivă, de veniturile acestora depinzând în mod direct peste 40% din populația totală a Văii;

2. factorii care influențează negativ șansele unei evoluții pozitive a situației social-economice din zonă sunt:
  - legislație inaplicabilă;
  - generalizarea și instituționalizarea corupției;
  - numărul redus și ineficiența măsurilor active de protecție a șomerilor;
  - existența unei imagini publice negative a regiunii;
  - politizarea managementului economic.

3. chiar dacă sunt îndeplinite **toate** condițiile unei dezvoltări economice favorabile: legislație funcțională, creșterea numărului de întreprinderi mici și mijlocii, este puțin probabil ca pe termen scurt și mediu să poată fi acoperit actualul deficit de aproape **36.000 locuri de muncă**” (Chiribucă ș.a., op.cit., p.56-60). Strategia de zonă defavorizată a avut un impact nesesizabil în Valea Jiului; la un an după intrarea ei în vigoare, se eliberaseră 369 de certificate de

investitori în zonă, 92% dintre ele pentru afaceri de mică anvergură, în special comerciale. Deși a fost gândită ca un fel de soluție rapidă în a stopa continua degradare economică a zonei, eșecul acestei politici nu a făcut decât să întărească convingerea locuitorilor că zona este ocolită de interesul autorităților și că, atât timp cât nu va exista un program viabil care să stipuleze exact **ce, când, unde, cu cine și cu ce bani** se va realiza ceva în folosul regiunii, situația va continua să se deterioreze.

5.3.2. Venitul minim garantat

Legea a apărut în iulie 2001 (Monitorul ..., 2001, nr.401) și în sensul ei, beneficiază de venit minim garantat familiile și persoanele singure cu cetățenie română. Acesta se acordă ca formă de asistență socială, cuantumul lui stabilindu-se pe baza anchetelor sociale și luând în calcul toate veniturile realizate (indemnizații de șomaj, alocații de stat pentru copii, alocații de întreținere pentru copiii încredințați sau dați în plasament, alocații suplimentare pentru familiile cu copii, creanțe legale, indemnizații cu caracter permanent, burse).

Deși se încadrează tot în setul de politici sociale de suport (de tip pasiv), legea prevede totuși **obligativitatea** beneficiarilor de a presta lunar “cel mult 72 de ore, la solicitarea primarului, acțiuni sau lucrări de interes local, fără a se putea depăși regimul normal de lucru și cu respectarea normelor de igienă și securitate a muncii”. Este o încercare de **măsură activă** care stipulează acordarea ajutorului social funcție de o anumită activitate, beneficiarul fiind condiționat de prestarea unei **munci** contra sumei primite iar numărul de ore de muncă în folosul comunității este calculat funcție de cuantumul ajutorului social.

Chiar dacă prevederile legii în sensul obligativității efectuării acestui tip de muncă nu echivalează cu o **ofertă** de locuri de muncă, este pentru prima oară când se pune problema asistării sociale mai puțin gratuite. Cu alte cuvinte, ajutorul social trebuie “meritat” cumva iar autoritățile locale pot utiliza munca

beneficiarilor în diverse scopuri comunitare. În Valea Jiului cel puțin, activitatea de acest gen nu a fost prea diversificată, ea limitându-se în general, la activități de ecologizare. Subiecții celor două anchete sociologice realizate pe beneficiarii de venit minim garantat (**B₁** și **B₂**), au fost chestionați cu privire la obligativitatea prestării muncii comunitare în schimbul ajutorului financiar primit (tabelul nr.5.17).

Tabelul nr.5.17

Aprecierea activității în folosul comunității

Subiecți \ Variante	obligativitatea de a munci e acceptabilă și normală	ar presta indiferent ce muncă li se cere	ar presta muncă indiferent în ce loc
asistați social 2002	71,87	88,13	85,37
asistați social 2004	70,97	86,08	85,49
TOTAL	71,47	87,21	85,60

În ceea ce privește **obligativitatea** efectuării acestor activități, 12% și le-ar dori **eșalonate** pe anumite perioade de timp iar 16% sunt în **total dezacord** cu prevederile legii în acest sens. **Modalitatea** de realizare a acestei obligații este **indiferentă** pentru marea majoritate (87%), restul preferând doar anumite activități (în special sunt evitate cele de genul curățeniei pe străzi, subiecții reclamând că pentru asta există firme specializate; preferințele lor îndreptându-se spre activitățile de salubritate în zone mai puțin expuse publicului (parcuri, cartiere laterale, zone de periferie). Cu toate acestea, locul **desfășurării** acestor activități este **indiferent** mării majorități (86%), oamenii fiind dispuși în general, să muncească orice și oriunde.

Alăturăm aceste rezultate celor pe care le-am prezentat anterior, referitoare la cultura nemuncii; chiar dacă nu reprezintă loc de muncă stabil, activitatea desfășurată în folosul comunității contra ajutorului social primit este

acceptată fără probleme de cei mai mulți beneficiari, care sunt dispuși să muncească **orice și oriunde** li se cere .

5.3.3. Legea privind sistemul asigurărilor pentru șomaj și stimularea ocupării forței de muncă

A intrat în vigoare la 1 martie 2002 (Legea nr.76/2002), dată la care a fost abrogată Legea nr.1/1991 privind protecția socială a șomerilor și reintegrarea lor profesională. Legea prevede în mod cuprinzător **măsuri active** de protecție a persoanelor neocupate:

1. prevenirea șomajului și combaterea acestuia;
2. încadrarea/reîncadrarea în muncă a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă;
3. sprijinirea ocupării persoanelor aparținând unor categorii defavorizate de populație;
4. asigurarea egalității șanselor pe piața muncii și stimularea șomerilor în vederea ocupării unui loc de muncă;
5. stimularea angajatorilor pentru încadrarea persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă;
6. îmbunătățirea structurii ocupării pe ramuri economice și geografice, creșterea mobilității forței de muncă în condițiile schimbărilor de ordin structural care se produc în economia națională;
7. protecția persoanelor în cadrul sistemului asigurărilor pentru șomaj.

Nou în acest sens este faptul că nivelul indemnizației de șomaj se stabilește ca “sumă fixă lunară, neimpozabilă, reprezentând 75% din salariul de bază minim brut pe țară, în vigoare la data intrării în șomaj”. În plus, articolul 42 al Legii 76/2002 prevede că **nu beneficiază** de indemnizația de șomaj persoanele care, la data solicitării dreptului, **refuză un loc de muncă** conform pregătirii sau studiilor, situat la o distanță de cel mult 50 km de domiciliu, sau

refuză participarea la servicii pentru stimularea ocupării forței de muncă.

Menționăm că în decursul celor opt ani trecuți de la primele disponibilizări, nu s-a înregistrat în Valea Jiului **nici un caz** în care această indemnizație să nu fie acordată din astfel de motive.

Spre deosebire de textul vechii legi, aceasta preconizează măsuri **active** în vederea creșterii șanselor de ocupare:

- a) informare și consiliere profesională;
- b) medierea muncii;
- c) formare profesională;
- d) consultanță și asistență pentru începerea unei activități independente sau pentru inițierea unei afaceri;
- e) completarea veniturilor salariale ale angajaților – persoanele care primesc indemnizația de șomaj și care se angajează potrivit legii pentru programul normal de lucru, beneficiază din momentul angajării până la sfârșitul perioadei pentru care erau îndreptățite să primească indemnizație de șomaj de o **sumă lunară** neimpozabilă, acordată din bugetul asigurărilor pentru șomaj, în cuantum de 30% din indemnizația de șomaj;
- f) stimularea mobilității forței de muncă – persoanele care în perioada în care beneficiază de indemnizație de șomaj, se încadrează în muncă, într-o localitate situată la o distanță mai mare de 50 km de domiciliul stabil, beneficiază de o **primă de încadrare** neimpozabilă, acordată din bugetul asigurărilor pentru șomaj, egală cu nivelul a **două salarii** minime brute pe țară, în vigoare la data acordării; persoanele care se încadrează în muncă într-o altă localitate și ca urmare a acestui fapt își schimbă domiciliul, primesc o **primă de instalare** egală cu nivelul a **șapte salarii** minime brute pe țară.

Referitor la **stimularea** angajatorilor în vederea încadrării în muncă a șomerilor, mecanismele puse la dispoziție prin intermediul legii sunt:

a) **subvenționarea locurilor de muncă**

- **servicii publice** de refacere și întreținere a infrastructurii, de ecologizare și realizare a unor lucrări edilitare, organizate de autoritățile publice locale, firme private sau ONG-uri, cu avizul administrației publice locale;
- **servicii sociale** care cuprind activități de îngrijire la domiciliu a copiilor, bolnavilor, persoanelor vârstnice, persoanelor cu handicap, organizate de autoritățile publice locale, ONG-uri și alte organisme, în condițiile legii.

Quantumul subvențiilor acordate – pe o perioadă de cel mult 12 luni pentru fiecare persoană încadrată cu contract individual de muncă din rândul șomerilor – este de 70% din salariul de bază minim brut pe țară.

b) **acordarea de credite** în condiții avantajoase, pentru o perioadă de cel mult trei ani pentru **investiții**, inclusiv perioada de grație de la 6 luni la 1 an, pentru asigurarea producției (proporțional cu numărul de locuri de muncă create). Beneficiarii acestor credite sunt nevoiți să îndeplinească următoarele condiții:

- să aibă **cel mult 250** angajați;
- activitatea de bază să se realizeze în **producție, servicii sau turism**;
- pe **cel puțin 50%** din locurile de muncă nou create să fie încadrat personal provenind din rândurile șomerilor iar cei angajați să fie **menținuți** în activitate cel puțin 3 ani;
- locurile de muncă avute în vedere la acordarea de credite să nu fie **vacante**, rezultate în urma disponibilizărilor de personal în ultimele 12 luni.

Cu alte cuvinte, tot ceea ce au însemnat – până la apariția legii – programe, proiecte și strategii de protecție socială elaborate de diverse organisme ale statului sau private, sunt reunite sub litera legii și finanțate din bugetul asigurărilor pentru șomaj. Astfel de facilități – oferite în special angajatorilor pentru stimularea creării de noi locuri de muncă – au mai fost prevăzute și în cadrul proiectelor de dezvoltare a sectorului întreprinderilor mici și mijlocii (IMM-urilor), proiecte ce au fost derulate prin intermediul Agenției Naționale de Dezvoltare Regională (ANDR) și a Agenției Naționale de Dezvoltare și Implementare a Programelor pentru Restructurarea în Zonele Miniere (ANDIPRZM), dar care nu au avut efectul scontat.

Apariția legii a ocazionat lansarea “Programului de acțiuni pentru creșterea gradului de ocupare a forței de muncă în județul Hunedoara pentru perioada 2002 - 2005” elaborat în colaborare cu Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă (ANOFM), program ce prevedea crearea și ocuparea a **peste 100.000** noi locuri de muncă, prin derularea următoarelor acțiuni:

- **crearea a peste 80.000** locuri de muncă prin **servicii de mediere** a încadrării în muncă a persoanelor neocupate, conform locurilor vacante comunicate de agenții economici din județ;
- **crearea a 5.800** noi locuri de muncă prin **stimularea angajatorilor** pentru realizarea lucrărilor și activităților publice de interes local, cum ar fi: refacerea infrastructurii drumurilor din raza municipiilor, orașelor și comunelor; salubrități, igienizări și ecologizări ale cartierelor de locuințe aparținând comunităților locale; regularizări ale râurilor; reabilitări ale rețelelor de canalizare și de aducțiune a apei potabile; reparații ale școlilor, grădinițelor și spitalelor; realizarea de locuințe sociale;

- **înființarea** a **2.800** noi locuri de muncă prin **stimularea angajatorilor** pentru încadrarea în muncă a absolvenților de învățământ;
- **ocuparea** a peste **2.600** noi locuri de muncă în urma **reconversiei profesionale** a diferitelor grupuri țintă defavorizate (șomeri de lungă durată, femei în vârstă de peste 45 de ani, tineri cu vârsta între 18 – 25 ani)
- **obținerea** a peste **2.000** de noi locuri de muncă prin acordarea de **credite** cu dobândă subvenționată;
- **aplicarea** programului MARR care să aducă în Valea Jiului peste 2000 milioane lei pentru 1100 persoane neocupate, disponibilizate din sectorul minier;
- **aplicarea de măsuri active** de ocupare a forței de muncă prin: servicii de ocupare și mutare a forței de muncă, servicii de calificare și recalificare în meseriile căutate pe piața muncii, servicii de consultanță și consiliere în tehnici de căutare a unui loc de muncă pentru absolvenții din Petroșani, Hunedoara și Deva, înființarea centrelor de instruire a șomerilor defavorizați, cu vârste peste 45 de ani, organizarea de burse a locurilor de muncă.

Posibilitățile de ocupare a forței de muncă prin prestațiile AJOFM Hunedoara pentru perioada 2002 – 2005, au fost estimate la 100.040 locuri de muncă, astfel: 24.488 în 2002, 24.836 în 2003, 25.184 în 2004 și 25.532 locuri de muncă în anul 2005 (tabelul nr.5.18).

Deși au fost prevăzute a fi nou înființate doar 6000 locuri de muncă prin stimularea angajatorilor pentru realizarea lucrărilor și activităților publice de interes local, cel puțin în Valea Jiului, cele mai multe locuri de muncă au fost ocupate astfel.

**Posibilități de ocupare a forței de muncă în județul Hunedoara,
în perioada 2002 – 2005 (număr locuri de muncă)**

Perioada	2002	2003	2004	2005	Total 2002- 2005
Posibilități de ocupare prin:					
Stimularea angajatorilor pentru realizarea lucrărilor publice de interes local	1444	1458	1473	1488	5863
Cursuri de calificare – recalificare	657	664	671	678	2670
Creditarea IMM-urilor	388	466	559	670	2083
Stimularea angajatorilor privind încadrarea absolvenților	698	705	712	719	2834
Medierea muncii	21301	21543	21769	21977	86590
Total locuri de muncă	24488	24836	25184	25532	100040

Sursa: Prefectura Județului Hunedoara . Strategia de dezvoltare economică și socială a județului Hunedoara, 2001-2005.

Spre exemplu, numărul șomerilor angajați la lucrări de interes comunitar, în perioada 1 noiembrie 2003 – 31 martie 2004, a fost de 65.707 persoane la nivel național, din care 24.566 în anul 2004, cei mai mulți fiind angajați în județele Buzău (5760 persoane), Hunedoara (5310 persoane) și Vâlcea (4925 persoane) (Anghel, Matinal, 27.05.2004).

Județul Hunedoara și-a depășit în câteva luni cifrele estimate pe doi ani de zile, semn că astfel de programe sunt singurele cu șanse de succes, chiar dacă pe perioade determinate. Pe de altă parte, la numărul mare de persoane neocupate din Vale, ponderea celor cuprinși în asemenea activități a fost ne semnificativă: “Deci în mod spectaculos, în Vale, în 2002, problema șomajului aproape s-a rezolvat, dar ce ne facem cu cei care și-au terminat toate formele de șomaj, aproape **jumătate** din populația activă ? Ce înseamnă 18,1 miliarde lei credite în condiții avantajoase date unui număr de 23 de întreprinderi mici și mijlocii care vor crea 245 locuri de muncă, din care minim 125 pentru șomeri ? [...]. Se mai spune că 875 de șomeri au avut norocul să se

angajeze înainte de a li se fi terminat șomajul, în timp ce 131 persoane au inițiat activități independente [...] 2362 de persoane au beneficiat în anul 2002 de contracte individuale pe perioadă determinată iar prin programul de «mediere» AJOFM a ocupat 5480 persoane, din care 4039 pe perioadă nedeterminată” (Bran, Matinal, 03.04.2003).

Articolul din care am spicuit câteva date s-a vrut un rechizitoriu tranșant la raportul Guvernatorului Văii Jiului – Octavian Costescu – privind activitatea de implementare a Strategiei de redresare a Văii Jiului. Intenția noastră a fost de a demonstra că totuși, ceva a început să se concretizeze în urma apariției Legii nr.76/2002.

Și în această situație apar **neconcordanțe** între realizări și raportări; spre exemplu, “Strategia pentru dezvoltarea zonei Văii Jiului “Noroc Bun” 2001 – 2010 a concluzionat că în anul 2001 s-au **creat** în întreaga Vale doar 809 locuri de muncă iar estimările pentru perioada 2002 – 2004 prevedeau cel mult 2608 locuri de muncă, în programele de dezvoltare comunitară.

5.3.4. Bursa locurilor de muncă

Înființarea și funcționarea burselor locurilor de muncă reprezintă una din **măsurile active** prevăzute de Legea 76/2002 căreia – ca și problemei reconversiei profesionale – îi alocăm un subcapitol special, motivați fiind de controversele iscate în jurul acestora. În principiu, bursa locurilor de muncă părea a fi soluția ideală pentru reducerea neocupării forței de muncă, iar procedura de desfășurare era extrem de simplă: pe de o parte angajatorii, teoretic interesați în a alege cei mai potriviți oameni, de cealaltă parte șomerii, la fel de interesați în a-și găsi un loc de muncă. Cel puțin pentru Valea Jiului, bursele organizate încă din 2001, nu au avut succes, cauza principală constituind-o eterna lipsă de cerere pe piața muncii: prea puțini agenți economici interesați, prea puține locuri de muncă. La o estimare optimistă a unei populații neocupate

de 30-40 mii de oameni, în data de 22 martie 2001, numărul locurilor de muncă vacante oferite la bursă, pentru întreaga Vale era de 301 (tabelul nr.5.19).

Tabelul nr.5.19

Situația locurilor de muncă vacante în Valea Jiului

Perioada	martie 2001	aprilie 2002	octombrie 2002	aprilie 2003	august 2004
Locuri de muncă	301	633	295	677	414

Sursa: ALOFM Petroșani, Situațiile locurilor de muncă vacante

La nivelul Văii Jiului, în primele opt luni ale anului 2004 au existat 5433 locuri de muncă vacante (AJOFM, 03.09.2004). Ineficiența acestor burse s-a datorat mai multor cauze:

- în primul rând meseriile solicitate de către agenții economici sunt foarte variate (croitor, tâmplar, vânzător, contabil, telefonist, barman, operator calculator, cofetar, reporter) iar unii dintre aceștia își rezervă dreptul de a impune la angajare o condiție de vechime în meserie de 3- 4 ani, ceea ce face ca, pentru un șomer de curând calificat, aceste locuri de muncă să fie practic inaccesibile;

- o situație mai aparte este dată de **modul** în care decurg angajările prin intermediul burselor: persoanele aflate în căutarea unui loc de muncă susțin că – în afara celor ce sunt încadrați pe loc – cei care primesc dispoziții de repartizare în muncă în urma selecției, au prea puține șanse de angajare. În rândul șomerilor s-a încetățenit opinia conform căreia agenții economici nu mai sunt interesați să angajeze din momentul în care au părăsit bursa, că totul pare un “aranjament pentru presă” care să dezvăluie bunele lor intenții și – mai ales – că nici unitățile locale de ocupare nu mai au evidența celor repartizați în vederea unei selecții ulterioare. Exemplificăm cu o situație primită de la Agenția

Locală de Ocupare a Forței de Muncă (ALOFM) Petroșani, în data de 12 aprilie 2002 (pentru întreaga Vale a Jiului):

◆ număr agenți economici contactați	189
◆ număr agenți economici participanți	47
◆ număr total de locuri de muncă oferite	633
◆ număr șomeri participanți	2190
◆ număr persoane selecționate în vederea angajării	1004
◆ număr persoane angajate pe loc	56

Această situație poate fi oferită și ca argument contra “culturii nemuncii”, adică dezinteresul pare a veni din partea agenților economici care s-au prezentat doar în proporție de 25%. Procentul celor “angajați pe loc” a fost de 5,57% din cei selecționați dar în perioada imediat următoare bursei (până la finele lunii mai 2002) Agenția Locală nu a putut oferi nici un fel de date privitoare la statutul celor (948) care urmau să fie supuși unei a doua selecții.

De altfel, în situațiile lunare care indică numărul locurilor de muncă vacante, se regăsesc cam aceiași agenți economici care oferă cam aceleași locuri de muncă, o dovadă clară că acestea nu se ocupă luni de-a rândul. Angajatorii motivează cu faptul că nu găsesc în masa de șomeri persoane care să corespundă cerințelor lor, în timp ce aceștia susțin că planificarea interviurilor în vederea angajării – care le sunt promise la bursă – când sunt selecționați, nu mai au loc, patronii fiind total dezinteresați.

Încă un aspect – pe care l-am mai menționat – îl reprezintă faptul că, pentru același loc de muncă se emit mai multe dispoziții de repartizare în muncă (pentru 633 de locuri de muncă au fost selecționate 1004 persoane), dispoziții care sunt **raportate** în detrimentul angajărilor reale.

La data de 12 aprilie 2003 (Neamțu, Matinal, 17.04.2003) la nivel național, au fost oferite prin intermediul Bursei Locurilor de Muncă 41.728 locuri de muncă, au fost selecționate 27.801 persoane din care 4486 încadrate

pe loc. Deși ofertanții au fost doar în număr de 3179 agenți economici, au participat 74.253 persoane, cele mai multe locuri de muncă fiind oferite în municipiul București și în județele Constanța, Brașov, Argeș, Galați, Dâmbovița și Suceava.

Deși județul Hunedoara nu este în topul ofertelor, a fost clasat pe locul al treilea în cel al numărului de participanți, după Vâlcea și Constanța. În Valea Jiului, la aceeași dată oferta a fost de 677 locuri de muncă iar solicitanții – 1861 persoane, din care au fost încadrate pe loc 57 persoane. Din 323 locuri de muncă oferite la Bursa Locurilor de Muncă pentru femei (5 martie 2005) au fost angajate pe loc 27 din 798 și selectate în vederea angajării alte 540 persoane. Exemplele ar putea continua, rezultatul acestor situații fiind faptul că oamenii și-au pierdut încrederea în această posibilitate de a reuși să obțină un loc de muncă. “Ni se cer tot felul de calificări, pregătire și experiență, le faci și când le ai nu te mai cheamă la interviu... Ne aduc aici numai ca să poată spune că au făcut-o și pe asta” (șomer disponibilizat din minerit) (Mitrache, Matinal, 26/27.06.2004)

Pentru a nu fi părținitori în demersul nostru de a contrazice teoria nemuncii, trebuie să admitem și opinia – diametral opusă – a unor agenți economici care ne-au mărturisit că nu-și prea permit să renunțe la oamenii pe care îi au, pentru că nu găsesc alții în loc. Am încercat să căutăm cauze de genul lipsei de calificare, a minimei salarizări, a condițiilor de muncă nesatisfăcătoare, dar angajatorii acuză invariabil lipsa de interes pentru muncă a celor neocupați.

Cercetările noastre realizate pe beneficiarii de venit minim garantat (2002 și 2004), care - în mod normal – ar trebui să fie mai dornici de angajare decât șomerii aflați încă în plată, au relevat că mai mult de jumătate din cei chestionați au încercat să-și găsească un loc de muncă prin intermediul burselor de acest gen (tabelul nr.5.20).

Tabelul nr.5.20 (%)

**Interesul pentru participarea la cel puțin o bursă
a locurilor de muncă**

Au participat Subiecți	da	nu	total
Asistați social 2002	55,93	44,07	615 = 100
Asistați social 2004	55,86	44,14	503 = 100
TOTAL	55,90	44,10	1118 =100

Din totalul beneficiarilor de ajutor social, 20,49% nu au avut niciodată un loc de muncă iar 24,42% au fost absolvenți care nu au primit repartiție în muncă. Cei care nu au fost niciodată angajați, consideră că venitul primit le asigură o situație mai bună decât cea anterioară, motiv pentru care nu par a fi interesați de participarea la astfel de burse. Rămâne totuși o pondere de 56% a celor care au testat și această posibilitate și care – până în momentul desfășurării anchetelor – tot nu reușiseră să se angajeze.

Deși nu toți și-au încercat șansele la burse, am căutat să aflăm de la toți subiecții, care consideră că sunt **motivele** pentru care nu au reușit să depășească statutul de asistați social, opinii la care le-am adăugat și pe cele ale asistenților sociali (ancheta **D** 2004), aceștia lucrând în contact direct cu beneficiarii de venit minim garantat și cunoscând mai îndeaproape situația lor (tabelul nr.5.21).

În ceea ce-i privește pe asistenții sociali, aceștia au indicat la „alte motive” mai ales: **numărul real al celor fără loc de muncă este mai mare decât cel oficial (23%), bursele locurilor de muncă oferă prea puține posibilități de angajare (17%), nivelul redus de instruire/calificare al celor asistați (8%) și oamenii s-au obișnuit să fie plătiți pentru nemuncă (3%)**. Precodificarea acestei întrebări a fost diferită pentru acest lot de subiecți, tocmai din cauză că am dorit să evidențiem aspectele prezentate mai sus. În general, părerile tuturor converg spre ideea lipsei locurilor de muncă, a salarizării

minime (apropiate de cuantumul ajutorului social), a lipsei de alternative de ocupare, inclusiv prin intermediul burselor.

Tabelul nr.5.21(%)

Motive pentru care oamenii nu reușesc să se angajeze

Motive Subiecți	locurile de muncă sunt foarte puține	nu găsesc locuri de muncă conform calificării	salariile oferite sunt foarte mici	locurile de muncă sunt nesigure	nu s-au interesat	alte motive	total
Asistați social 2002	31,22	23,90	15,45	15,77	6,67	6,99	615 = 100
Asistați social 2004	21,87	18,09	16,50	14,72	13,51	15,31	503 = 100
Asistenți sociali 2004	17,03	-	31,91	-	-	51,06	47 = 100
TOTAL	26,61	20,43	16,57	14,68	9,35	12,36	1165 = 100

Dacă asistații social ar mima doar interesul pentru angajare, nu la fel stau lucrurile cu cei angajați (asistenții sociali din primării) care – exceptând procentul celor ce acuză obișnuința de a fi plătiți pentru nemuncă și nivelul redus de calificare (11%) – sunt de părere că șansele acestora de reîncadrare în muncă sunt cvasiinexistente.

Problema salarizării minime nu este nouă în zonă iar cei care calculează ajutorul social pe baza anchetelor sociale derulate, cunosc foarte bine diferențele dintre cuantumul acestuia și salariile oferite de angajatori. Este o tactică cunoscută a agenților economici de a oferi doar salariul minim pe economie – indiferent de anvergura afacerii – știind că potențialul candidat la angajare nu-l va refuza, pe motiv că, în cazul în care nu-i convine, poate fi extrem de ușor înlocuit cu altul. Nu de puține ori, în convorbirile pe care le-am purtat cu persoane care au avut șansa să se reangajeze, concluziile acestora au fost “Nu

putem spune, nu putem face nimic. Ne desfac contractele de muncă, spunându-ne că alții stau la coadă pentru angajare.” Lăsând la o parte ideea că orice agent economic ar trebui să investească în oameni, să-i cointereneze în așa fel încât aceștia să fie implicați total în bunul mers al firmei, pe angajații proveniți din rândurile numeroase ale șomerilor, teama de revenire la un statut de asistat social îi determină să accepte orice condiții, în speranța menținerii locului de muncă. Nu excludem de loc posibilitatea ca unii agenți economici să nu găsească oamenii de care au nevoie – după cum ne-au declarat câțiva – dar generalizarea unei asemenea stări de fapt la nivelul unei populații de mii de persoane care doresc să se angajeze, este exagerată.

Bursa locurilor de muncă este un exemplu de **măsură activă** în vederea combaterii șomajului dar ea are succes numai în zonele mai diversificate dezvoltate din punct de vedere economic. Pentru Valea Jiului, atât timp cât nu există reale posibilități de alternanță în economia regiunii, bursele nu pot oferi decât prea puține locuri de muncă, care, de cele mai multe ori rămân neocupate și – considerăm – nu doar din lipsa de interes a celor fără loc de muncă.

5.3.5. Reconvertia profesională

Programul de **măsuri active** cuprinse în Legea privind sistemul asigurărilor pentru șomaj și stimularea ocupării forței de muncă, conține prevederi clare cu privire la șansele de ocupare prin intermediul reconversiei profesionale.

“Succesul programelor de calificare/recalificare a forței de muncă e dependent de capacitatea pieței muncii de a **recompensa** prin locuri de muncă **costul** participării la un astfel de program” (Chiribucă ș.a., op.cit., p.23).

Programele de calificare/recalificare în Valea Jiului au demarat relativ repede, la câteva luni după masivele disponibilizări din 1997 dar efectul lor nu a fost nici pe departe cel scontat. O asemenea stare de lucruri a fost cauzată de:

- **neîncrederea beneficiarilor** în utilitatea acestor cursuri, mai bine spus, în finalitatea lor. Până în anul 2000, participarea persoanelor neocupate (șomeri sau asistați social) la asemenea cursuri s-a făcut în mod gratuit, pe baza convențiilor încheiate de către angajatori cu Centrul de Formare Profesională. Foarte mulți dintre angajatori au încălcat aceste convenții care prevedeau angajarea persoanelor la absolvirea cursurilor, deși **tipurile de meserii** pentru care acestea au fost inițiate au fost propuse tot de către ei.
- **superficialitate** din partea **organizatorilor**; au existat situații în care se anunța derularea unui curs, pentru ca acesta să nu se materializeze în practică, deși numărul de persoane doritoare era întrunit. La aceasta mai putem adăuga slaba mediatizare a acestor programe; în general foarte puțini șomeri au avut cunoștință de ele, anunțarea unor astfel de cursuri realizându-se doar prin intermediul AJOFM-ului și mai puțin prin mijloacele de informare în masă.
- **oferta de cursuri** pentru calificare/recalificare nu a fost întotdeauna corelată cu oferta de pe piața muncii și cum locuri de muncă disponibile nu existau, programele de reconversie profesională s-au derulat din inerție, pentru că trebuiau făcute și raportate; spre exemplu, în perioada 1997 – 1998, în Valea Jiului au fost organizate 8 cursuri de calificare, la care s-au înscris 251 șomeri, au absolvit 171 și doar 21 de persoane au fost angajate. În 1999 s-au derulat 6 asemenea cursuri pe care le-au urmat și absolvit 22 de șomeri, 13 dintre ei reușind să se încadreze în muncă (idem, p.21). Dacă până în anul 2000 cursurile de calificare au fost gratuite pentru neocupați, în perioada 2000-2002 situația s-a inversat, adică cei fără nici o formă de venit trebuiau să-și plătească pregătirea, în timp ce șomerii aflați în plată, beneficiau de gratuitate. A fost un alt motiv pentru care prezența la aceste forme de calificare a scăzut sesizabil. În anul 2002, prin intermediul proiectului PHARE 120 9809.02.02 – 79 JV finanțat de Uniunea Europeană în cadrul MARR GRAND FUND, s-au organizat din nou cursuri gratuite pentru

calificarea și recalificarea forței de muncă neocupate, ceea ce a mai stimulat intențiile de reorientare profesională a celor neocupați. Și în raportările referitoare la “succesul” acestor cursuri, au existat neconcordanțe: la data de 21 mai 2002, situația cursurilor de calificare prezentată de AJOFM Deva indica – pentru întreg județul – un număr de 23 de cursuri în derulare la care participau 795 de persoane. În Valea Jiului, Centrul de Formare Profesională (aflat în subordinea AJOFM) avea înscriși 195 cursanți iar în 27 iunie 2002, un reprezentant al conducerii AJOFM anunța pe un post local de televiziune că în urma finalizării acestor cursuri, în Vale au absolvit 820 de persoane.

Deși cursurile au început să fie realizate într-o nouă formulă (o treime teorie și două treimi practică, cu posibilitatea ca pregătirea practică să se desfășoare chiar în cadrul unităților economice unde urmau să fie angajați), șansele de ocupare în urma recalificării nu au crescut. Exemplificăm cu câteva situații (AJOFM, 03.09.2004): pentru întreg anul 2003, în Valea Jiului au absolvit cursuri de calificare 679 persoane (din 809 înscrise) și s-au angajat 46, deci 7%. În primele 7 luni ale anului 2004, au finalizat cursurile 39 din 214 și s-au încadrat în muncă 8 persoane.

“Noi organizăm cursuri în funcție de meseriile care sunt cerute pe piața muncii în zonă, iar în urma calificării oamenii se pot angaja direct în producție, mai ales că partea practică se face în locurile în care ulterior sunt angajați” (Mitrache, Matinal, 18.06.2004). Afirmăția directorului Centrului de Formare Profesională nu prea a avut o bază reală, cu atât mai mult cu cât, după absolvirea cursurilor, angajatorii reclamă, de obicei, “experiență în domeniu”.

“Oamenii se mulțumesc să primească mereu bani și să nu muncească, iar acest lucru nu va mai fi posibil, pentru că avem de gând să atragem cât mai mulți șomeri la cursuri de calificare în meserii cerute pe piața muncii” (Vochițoiu, Matinal, 21.07.2004). Era poziția oficială a AJOFM-ului, care este obligat să deruleze astfel de programe dar care, la finalizarea lor, raportează sub 10% angajați din totalul absolvenților.

Meseriile pentru care s-au organizat cele mai multe cursuri au fost: operator-confeccioner industrial, ospătar-chelner, vânzător în alimentație, zidar, tencuitor și instalator de încălzire centrală pe gaz. În general, cursurile pentru aceste tipuri de meserii se hotărăsc de comun acord cu cerințele angajatorilor, dar pentru meseriile de genul ospătar, chelner, bucătar, cererile au fost mai multe din partea șomerilor. Una din explicații rezidă în faptul că marea majoritate a celor care doresc să se califice în astfel de meserii sunt tineri care pleacă să se angajeze în perioada verii în stațiunile turistice.

Un indicator semnificativ al eficienței programelor de reconversie îl reprezintă gradul de informare al celor vizați (persoanele aflate în căutarea unui loc de muncă) cu privire la derularea acestora. Cel puțin în primii ani ce au urmat disponibilizărilor din 1997, slaba mediatizare a acestor cursuri a condus la un număr extrem de mic (față de cel scontat) al amatorilor de calificare. Nu e mai puțin adevărat că insuccesul acestor programe s-a datorat și lipsei de interes a multor șomeri, uneori motivată de faptul că oamenii aveau cel puțin o calificare pentru care nu-și găseau loc de muncă.

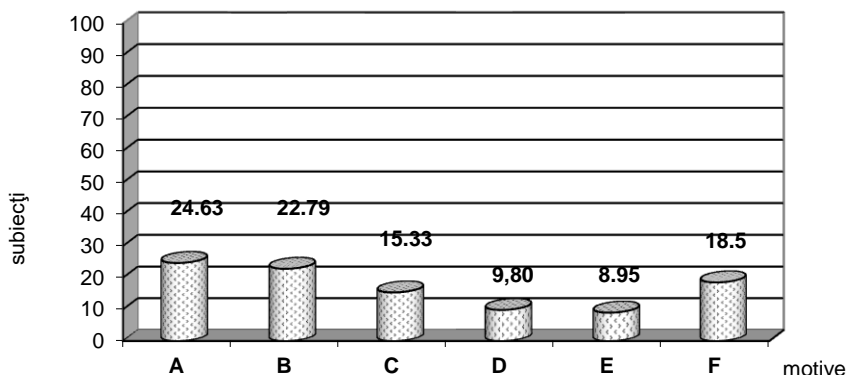
Dintre subiecții anchetei **A** realizată pe 1024 șomeri în plată la mijlocul anului 2001, doar 20,31% au declarat că au urmat un curs de calificare în perioada de șomaj.

Pentru cei care **nu s-au înscris** (816 persoane) la astfel de programe, motivele au fost variate, așa cum se prezintă în fig. 8.

Vechiul și cunoscutul obicei al celor ce au fost obișnuiți cu permanența unui loc de muncă – de a aștepta inițiativa din partea statului – se constată și în această situație, un sfert dintre subiecții cercetării motivându-și neparticiparea la cursuri cu “nu am fost solicitați de AJOFM, nu am știut, nu ne-a spus nimeni”. Adăugându-i pe cei care n-au fost de loc interesați, obținem o pondere destul de mare (40%) a celor care nu au făcut nici un fel de demers în acest sens.

Motive pentru care nu au urmat un curs de calificare/recalificare

(total subiecți = 816)

*A - nu au fost solicitați**B – nu au încredere că găsesc loc de muncă**C – nu i-a interesat**D – nu au știut să se orienteze**E – și-au continuat studiile**F – alt motiv*

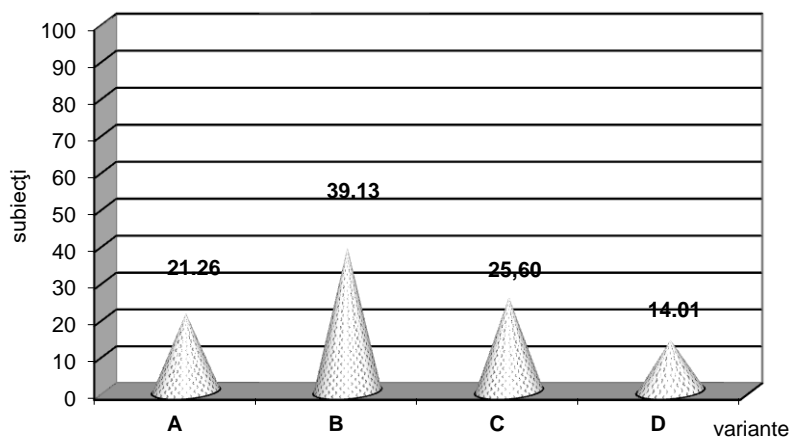
Subiecții care au indicat “alt motiv” s-au referit la faptul că sunt deja calificați (unii având chiar 2 – 3 calificări), că au vârste destul de înaintate la care reorientarea de acest gen se face mai greu, sau că nu le-a permis starea sănătății. Opinia generală conform căreia “indiferent de calificare, locuri de muncă tot nu se găsesc” răzbate și din felul în care cei calificați sau care au urmat astfel de cursuri (207 persoane) își evaluează perspectivele de angajare (fig.9).

Majoritatea (60%) dintre subiecți sunt foarte sceptici în ceea ce privește șansele de angajare ulterioare pregătirii sau perfecționării profesionale. În perioada când a fost realizată această cercetare (iulie 2001) existau deja cazuri în care angajatorii din Valea Jiului încălcaseră convențiile cu Centrul de Formare

Profesională, chiar după ce recrutaseră personalul calificat și promisese angajări.

Figura nr.9

Speranțe de angajare conform calificării (%)
(total subiecți = 207)

A – nu speră să-și găsească loc de muncă conform calificării

B – au puține speranțe

C – au mari speranțe

D – sunt siguri că-și vor găsi loc de muncă

Cei mai siguri în privința angajării au fost în special cei care aveau două sau mai multe calificări, probabil din considerentul că ceva, oricum, trebuie să găsească în aceste condiții. Încrederea și optimismul lor au părut atunci – ca și acum – în contradicție totală cu situația generală existentă, anii 2000 și 2001 fiind cei mai marcați de tensiuni sociale în zonă, tocmai datorită lipsei posibilităților de ocupare. Dar oamenii erau încă în plata indemnizației de șomaj, iar o perspectivă de câteva luni (cu un venit cât de cât sigur) la care se adăuga și încrederea în cunoștințele și calificările lor, a condus la această stare de spirit. Oferta de cursuri de calificare a Centrului de Formare Profesională nu a fost – de multe ori – corelată cu oferta de pe piața muncii. Deși angajatorii cereau

fiind principala soluție de reducere a șomajului în zonă. Interesul pentru domeniul informatic era și atunci foarte scăzut, ceea ce a condus la eșecul cursurilor organizate pentru acesta.

Preferința pentru sectorul productiv era firească, având în vedere că marea majoritate a șomerilor proveneau din acest tip de activitate.

În primele șapte luni ale anului 2005, cursurile derulate în Valea Jiului s-au făcut pentru calificarea în meseriile de ospătar-chelner, vânzător, confecționar textile (croitor) și lucrător în construcții.

Ceea ce poate fi considerat un aspect pozitiv este faptul că, pentru anii 2003 și 2004 au fost depășite cifrele estimate de “Strategia de dezvoltare economică și socială a județului Hunedoara” referitoare la numărul persoanelor calificate: 1023 față de 860 în 2003 și 1141 față de 870 în 2004.

Ponderea persoanelor calificate prin intermediul acestor programe din Valea Jiului a fost de 53% în 2003 și de 38% în 2004. Ceea ce nu a fost îndeplinit din amintita strategie este numărul locurilor de muncă prevăzute a fi ocupate în urma programelor de calificare, care, pentru întregul județ era apreciat la 664 în 2003 și 671 în 2004.

Insuccesul reconversiei profesionale ca măsură activă – și nu numai a acesteia – este relevat și de felul în care oamenii aflați în căutarea unui loc de muncă își evaluează perspectivele de angajare. Întrebarea a fost comună subiecților anchetelor **A**, **B₁** și **B₂**, deci șomerilor din 2001 și beneficiarilor de venit minim garantat (2002 și 2004), aceștia având posibilitatea de a opta pentru două variante de răspuns indicate în ordinea importanței acordate (tabelul nr.5.22).

Jumătate dintre subiecți sunt sceptici în ceea ce privește șansele de a-și găsi un loc de muncă stabil, cei mai optimiști dintre cei care mai au totuși speranțe, sunt calificații, care țin la pregătirea lor și nădăjduiesc să obțină locuri de muncă conform acesteia.

Opinia subiecților despre perspectivele de angajare (total variante de răspuns)

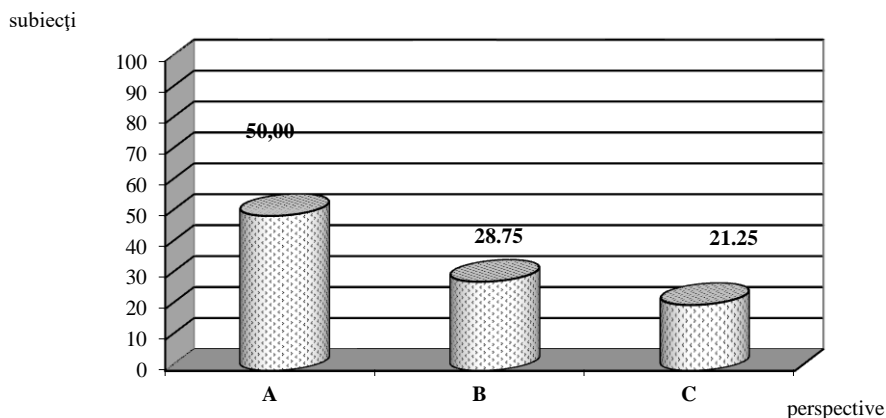
Variante Subiecți	speră mai mult munci ocazionale	speră loc de muncă stabil conform calificării	speră loc de muncă stabil cu calificare diferită	nu speră loc de muncă stabil conform calificării	nu speră loc de muncă stabil indiferent de calificare	total variante
Șomeri 2001	25,11	29,91	23,53	12,83	8,62	1832=100
Asistați social 2002	30,72	29,47	21,72	8,62	9,47	1045=100
Asistați social 2004	34,30	23,71	17,20	13,60	11,19	831=100
Total	28,75	28,40	21,60	11,81	9,44	3708=100

În ceea ce-i privește pe asistații social, din tabelul de corelație nr.4 (Anexă) putem deduce că cei care mai nutresc încă speranțe să se angajeze conform calificărilor pe care le au sunt în special:

- cei care nu cred că ar accepta un loc de muncă de necalificat;
- cei cu studii medii și superioare, cu vechime în muncă de peste 10 ani, cu vârste cuprinse între 36 – 45 de ani, în special bărbați;
- cei care apreciază că politica de protecție socială de tip pasiv cumulează pierderi mai mari pentru stat decât dacă “întreținuții” societății ar avea locuri de muncă;
- persoanele care ar accepta locuri de muncă oriunde în țară sau în străinătate.

Este vizibil că pe măsură ce trec anii, optimismul se diminuează și așteptările se canalizează spre muncile de tip ocazional, în special spre programele comunitare finanțate de către AJOFM, singurele care au mai reușit să mobilizeze – fie și pentru scurte perioade – forța de muncă din zonă.

Opinia subiecților despre perspectivele de angajare
(total variante de răspuns)

A – speră loc de muncă stabil conform calificării + indiferent de calificare;

B – speră mai mult munci ocazionale

C – nu speră loc de muncă stabil, indiferent de calificare

Asistații social care nu mai au speranțe de angajare sunt cei cu vârste peste 45 de ani, care consideră suportul financiar al statului o metodă bună numai pe termen scurt, femeile în general.

Rezumând, încă de la începutul perioadei “șomajului cronic” (1997) în Valea Jiului, programele de reconversie profesională s-au soldat cu un real eșec în ceea ce privește posibilitățile de ocupare în urma absolvirii lor. Trecând peste problemele de natură organizatorică – seriozitatea organizării și derulării cursurilor sau neconcordanța dintre oferta de cursuri și meseriile cerute pe piața muncii în zonă – eșecul acestora nu poate fi atribuit autorităților sau organizatorilor ci eternei probleme a Văii: lipsa alternativelor reale și viabile de dezvoltare economică.

Chiar dacă modalitatea de derulare a cursurilor de calificare/recalificare a fost bine gândită (partea practică realizându-se la agentul economic care urma să angajeze ulterior absolventul cursului), lipsa de seriozitate a acestora sau pur și simplu lipsa locurilor de muncă, a condus la situația în care oamenii nu mai au încredere în utilitatea acestor programe.

Programele de recalificare profesională au beneficiat în ultimii trei ani de o creștere substanțială a fondurilor alocate protecției sociale **active**, dar rămân în mare parte nefuncționale, dacă nu sunt însoțite de programe care să vizeze crearea de noi locuri de muncă.

5.3.6 Legea privind prevenirea și combaterea marginalizării sociale

Apărută ca Legea nr.116/05.02.2002 (Monitorul..., 21.03.2002), ea are ca obiect “garantarea accesului efectiv, în mod deosebit al **tinerilor**, la drepturi elementare și fundamentale, cum sunt: **dreptul** la un **loc de muncă**, la o **locuință**, la **asistență medicală**, la **educație**, precum și instituirea unor măsuri de prevenire și combatere a marginalizării sociale și mobilizarea instituțiilor cu atribuții în domeniu”. În sensul legii, **marginalizarea socială** este definită prin “poziția socială periferică, de izolare a indivizilor sau grupurilor cu **acces limitat** la resursele economice, politice, educaționale și comunicaționale ale colectivității”, ea manifestându-se prin absența unui minim de condiții sociale de viață. O menționăm în rândul inițiativelor legislative cu caracter de politici sociale active deoarece ea introduce – suplimentar față de Legea asigurărilor de șomaj – prevederi pentru stimularea ocupării forței de muncă pe baza așa numitelor “**contracte de solidaritate**” încheiate între angajatori și tinerii cu vârste cuprinse între 16–25 ani. ANOFM este obligată să ramburseze lunar angajatorilor salariul de bază stabilit la data angajării, dar nu în cuantum mai mare de 75% din câștigul salarial mediu net pe economie. O modalitate suplimentară de stimulare a angajatorilor o reprezintă și faptul că acestora li se

rambursează lunar 50% din indemnizația de șomaj pe care tânărul ar fi primit-o dacă nu ar fi fost angajat cu contract individual de muncă pe perioadă nedeterminată.

Din informațiile pe care le avem de la reprezentanții AJOFM Deva și de la cei ai agențiilor locale, de la data intrării în vigoare a Legii și până în prezent, în Valea Jiului **nu s-a încheiat** nici un astfel de contract și nici unul din agenții economici din zonă **nu a beneficiat de prevederile acestei legi**.

5.4 Programe și proiecte derulate în Valea Jiului în vederea reducerii șomajului și a stimulării ocupării forței de muncă

Începând cu anul 1998, Valea Jiului a devenit obiect de studiu pentru numeroase cercetări care au încercat să creioneze situația reală și să ofere soluții de redresare. Multe dintre acestea nu au ajuns pe masa de lucru a factorilor de decizie ori au fost ignorate. Rata mare a șomajului, tensiunile sociale acumulate și pauperizarea continuă a zonei au convins – în cele din urmă – guvernanții că trebuie luate măsuri urgente. Programele și strategiile care au apărut au avut toate același obiectiv: reducerea șomajului prin oferirea posibilităților alternative de ocupare. Nu avem intenția de a comenta prea mult faptul că, dacă ar fi avut inspirația să-și arunce privirile pe cercetările sociologilor, inițiatorii acestor programe le-ar fi adaptat mai mult la situația reală; dorim doar să le enumerăm, pentru a demonstra că totuși, s-au încercat diverse variante de reabilitare economică a regiunii.

1. Programul de Restructurare Industrială și Reconversie Profesională (RICOP) a vizat (1999 – 2000) finanțarea IMM-urilor, a lucrărilor publice, **măsuri active** de ocupare a forței de muncă și măsuri pentru atenuarea impactului social al restructurării industriale. Pentru aceste componente s-a asigurat asistență financiară nerambursabilă (granturi PHARE) furnizorilor de dezvoltare, investiții directe în IMM-uri, lucrări publice ș.a.m.d. “Acordarea

acestor granturi era însă condiționată de asigurarea de către beneficiari a unor cofinanțări (în numerar sau în natură) în procent de 10% din valoarea proiectului, excepție făcând componenta «măsuri pentru atenuarea impactului social» în cazul căreia cofinanțarea era de 20% (I.Stegar, 2000, p.356).

Implementarea acestui program prognoza crearea unui număr de aproximativ 14.000 locuri de muncă, 17.500 persoane asistate în centre de urgență și 600 persoane incluse în programele de reconversie profesională.

Condiția de cofinanțare impusă beneficiarilor a fost aproape imposibil de îndeplinit în cazul Văii Jiului, unde blocajele economice, lipsa de lichidități, puterea extrem de scăzută de cumpărare și lipsa de investiții, nu au putut ocaziona astfel de posibilități.

2. Fondul pentru Reconstrucția Zonelor Miniere afectate de Restructurare. Cunoscut sub denumirea de fondul MARR, a fost accesat cu 1 septembrie 2000, având două componente:

- sprijin pentru crearea și dezvoltarea IMM-urilor în Valea Jiului, cu un buget de 4 milioane euro;
- sprijin pentru dezvoltare socială – 6 milioane euro.

Fondurile alocate pentru proiecte variaau între 20 – 30 mii euro, firma solicitantă fiind obligată să participe cu 25% și, din valoarea proiectului se permitea rambursarea a 50% în maxim 6 ani, cu o perioadă de grație de doi ani.

Comunicatul de presă dat de către Șeful Delegației Comisiei Europene – Jonathan Schelle – cu ocazia încheierii fondului MARR (22 octombrie 2002) a menționat: “în cadrul componentei de rambursare nefinanțabilă pentru dezvoltarea economică și socială au fost selectate 66 de proiecte, din care 32 în județul Gorj și 34 în Valea Jiului. Pe lângă impactul social imediat asupra beneficiarilor diverselor proiecte (elevi, copiii preșcolari, în special cei provenind din familii defavorizate, bolnavi, locuitori de la sate sau ai orașelor din cele două

județe etc.) prin implementarea proiectelor s-au creat 854 de locuri de muncă permanente și 574 locuri de muncă temporare”.

Valea Jiului a beneficiat de proiecte în renovarea unor sedii sociale, în infrastructură și de măsuri active privind piața forței de muncă prin înființarea unui JOB CLUB, a unui centru de consultanță în afaceri și a unui centru de informare turistică.

3. Programul de redistribuire a forței de muncă – prevedea măsuri active de ocupare a persoanelor disponibilizate conform OUG nr.5/1997 și 22/1997, având ca obiective:

- servicii de ocupare și mutare;
- servicii de calificare/recalificare;
- asistență pentru înființarea de mici întreprinderi și consultanță în afaceri;
- programe de ocupare în servicii publice (crearea de locuri de muncă în cadrul comunității);
- servicii de planificare a dezvoltării economice locale.

Obiectivele au rămas – în general – numai pe hârtie, până în momentul în care au fost cuprinse în Legea 76/2002 și astfel au beneficiat și de finanțarea necesară.

4. Programe ale Agenției Naționale pentru Dezvoltarea și Implementarea Programelor de Reconstrucție a Zonelor Miniere (ANDIPRZM). Închiderea minelor și atenuarea impactului social, facilita crearea de locuri de muncă prin:

- acordarea de **microcredite** (în limită de 10.000 \$);
- acordarea de **subsidii** pentru angajare (500 \$/an/angajat)
- înființarea a **14 centre de afaceri** dintr-un fond revolving și servicii de consultanță pentru sprijinirea întreprinzătorilor.

- asistență tehnică pentru dezvoltarea capacităților locale de rezolvare a problemelor comunitare, finanțarea unor proiecte comunitare în sistem grant (schema de grant comunitar – PHARE).

Spicuim câteva idei din programele ANDIPRZM doar pentru a releva faptul că nu s-au deosebit cu nimic comparativ cu obiectivele altor asemenea proiecte, în sensul că toate au fost exprimate în termeni vagi și generali: “Durata de implementare este de 5 ani (perioadă de implementare 2000 – 2004) și are ca obiectiv general **revitalizarea** și **diversificarea** economiei în regiunile miniere. De rezultatele acestui program vor beneficia disponibilizații din sectorul minier și membrii familiilor acestora, persoane fără loc de muncă, firme cu potențial de angajare, precum și comunitățile locale din zonele miniere”.

Perioada de implementare a trecut, de microcredite au beneficiat 16 firme din Valea Jiului, iar din cele 14 centre de afaceri au fost realizate 3 (două în Petroșani și unul în Aninoasa).

5. Programe ale Agenției Naționale de Ocupare a Forței de Muncă

Până la apariția Legii nr.76/2002 privind sistemul asigurărilor de șomaj, programele ANOFM-ului s-au axat pe:

- credite din fondul de șomaj pentru IMM-uri, unități cooperatiste și șomeri: credite pe termen scurt (maxim 1 an); credite pentru investiții – dezvoltare (până la 3 ani inclusiv, perioadă de grație de 6 luni); credite pentru investiții completate cu credite pe termen scurt;
- programe permanente de calificare/recalificare a forței de muncă (în special a celei disponibilizate), oferte de cursuri gratuite, cu practică la angajatori și cu posibilitatea încadrării ulterioare în același loc de muncă;
- posibilități de ocupare a forței de muncă prin:
  - ❖ stimularea angajatorilor pentru realizarea lucrărilor și activităților publice de interes local;
  - ❖ creditarea IMM-urilor;

- ❖ servicii de consultanță în afaceri, consiliere în tehnici de căutare a unui nou loc de muncă; centre de instruire a șomerilor defavorizați, cu vârste peste 45 de ani;
- ❖ stimularea angajatorilor privind încadrarea absolvenților în învățământ.

6. Strategii de dezvoltare

- a) **Strategia de dezvoltare economică și socială a județului Hunedoara, 2001– 2004;**
- b) **Strategia pentru dezvoltarea Zonei Văii Jiului “Noroc Bun” 2001 – 2010, cu obiectivele:**
  - ❖ **“infrastructură și investiții”** conectate cu dezvoltarea turismului;
  - ❖ **“transfer tehnologic și inovare”** pentru companiile din zonă care acționează în special în sectorul minier și în sectoarele interdependente;
  - ❖ **“construind viitorul”**- instruire pentru valorificarea avantajelor zonei;
  - ❖ **“industria de turism”** – dezvoltarea serviciilor și sectorului productiv pornind de la reducerea poluării și construind atracții pentru turiști;
  - ❖ **“agricultură focalizată pe mărci înregistrate de bio produse”** – creșterea animalelor și procesarea produselor acestora, piscicultura;
  - ❖ **“dezvoltarea sectorului particular”** ce implică: consultanță și informații, facilități fiscale și financiare, spații, instruire.

Pentru anul 2001, Strategia menționa la “Obiective realizate” 809 locuri de muncă create în Valea Jiului (fără a specifica dacă acestea au fost ocupate pe

perioade determinate sau nu), un total de 69 de obiective realizate (în marea lor majoritate lucrări de infrastructură și ecologizare) care au costat 506,5 miliarde lei, finanțarea lor fiind asigurată de Banca Mondială, programele PHARE, bugetul de stat, bugetele locale și BERD.

La “principalele obiective propuse pentru a fi realizate în perioada 2002 – 2004” s-a estimat crearea a 2608 locuri de muncă pentru îndeplinirea a 128 de obiective, necesarul de fonduri fiind apreciat la 1065 miliarde lei.

Concluziile “analizei economice” realizată de acest proiect (inițiat de Banca Mondială cu sprijinul Prefecturii județului Hunedoara) nu au diferit de cele ale studiilor anterioare:

- forța de muncă angajată în companii **cu pierderi**: peste 50%;
- forța de muncă angajată în companii **cu profit**: 10%;
- puținii **investitori** atrași de zona defavorizată sunt din Valea Jiului;
- **protecție socială mai profitabilă decât salariile oferite de sectorul particular**;
- necesități mari în **infrastructură**;
- **mari probleme ecologice** (lipsă gropi de gunoi ecologice și stații de epurare a apelor reziduale);
- rata mică de **participare la cursuri** de instruire;
- rata mică de **angajare a recalificaților**;
- **condiții de locuit** modeste;
- **piața locală** de bunuri și servicii limitată;
- tendință mare de **părăsire a zonei** de către tineri;
- **puține** centre de consultanță, **un singur** incubator de afaceri (nefuncțional);
- **slabă coordonare** a eforturilor locale, slabă comunicare între primării;
- angajați în **minerit** peste 60%, nivel mare de **șomaj** (17–33%), forța de muncă **angajată** sub 50% din forța totală de muncă.

c) **Programul PHARE 2002 – COEZIUNE ECONOMICĂ ȘI SOCIALĂ**

A însumat fonduri de 1686 milioane euro pentru Regiunea V Vest, din contribuția comună a Uniunii Europene și a Guvernului României, listele de finanțare fiind destinate proiectelor realizate pentru cele două domenii prioritare ale programului:

- **calificarea și recalificarea** forței de muncă pentru a răspunde mai bine nevoilor în evoluție pe piața forței de muncă, grupul țintă în acest caz fiind toate nivelurile manageriale din întreprinderi (management de vârf, mediu și de linie);
- **intensificarea măsurilor active** de ocupare, grupul țintă fiind tinerii șomeri, tinerii care părăsesc instituțiile de ocrotire fără o calificare, persoane care doresc să se întoarcă pe piața forței de muncă după o perioadă de absență, alte grupuri vulnerabile (în special populația rromă).

7. Programe ale asociațiilor și ONG-urilor din zonă

- activitatea **Asociației Comunităților Miniere (RO – ACOM)** cu obiectivul principal de a atrage fonduri de la donatorii internaționali pentru a investi cât mai mult în zonele miniere. S-a constituit la Petroșani în 29.08.2000 dar rezultatele activității sale nu au fost remarcate nici până în prezent;
- programe ale **Fundației pentru Asistența Întreprinzătorilor din România (FAIR)** centrate pe servicii de consultanță, instruire pentru întreprinzătorii particulari, asistență în înființarea și dezvoltarea de noi centre de promovare a sectorului IMM, elaborarea de studii și publicarea de documentație referitoare la sectorul particular ș.a.m.d. Nici unul din aceste programe nu a înregistrat vreo activitate sau rezultat în Valea Jiului.

- programe ale **Fundației CREDO – Valea Jiului** – cu aceleași obiective: atragerea de investitori în zonă, consiliere și instruire pentru stimularea ocupării forței de muncă;
- activitatea **Asociației “Valea Jiului”** constituită la data de 02.12.2002 ca organizație nonguvernamentală și care își propusese ca obiectiv principal “restructurarea economiei Văii Jiului prin **înlocuirea dependenței** acesteia de industria minieră, ca urmare a **creării unei diversități** de sectoare, afaceri și calificări” (Alitudini, 1/2003, p.4), acestuia subsumându-i-se obiectivele specifice cunoscute:
  - stimularea creării de locuri de muncă prin dezvoltarea sectorului privat și atragerea de noi investiții;
  - atragerea de investiții în scopul modernizării și reabilitării infrastructurii din regiune;
  - implicarea comunității locale în dezvoltarea regiunii;
  - promovarea și prezentarea Văii Jiului și a oportunităților sale pe piața locală, națională și internațională etc.

Toți cei înscriși în Asociație (AVJ) și-au pus mari speranțe în proiectele acesteia, cu atât mai mult cu cât Valea Jiului primise o atenție specială din partea autorităților centrale prin numirea unui **guvernator** al zonei, care devenise și președintele asociației. Guvernatorul a cerut atunci un răgaz de șase luni pentru a lua contact cu realitățile zonei dar un an mai târziu, raportul de activitate pentru anul 2002 al asociației, releva că nimic nu se schimbase în bine. “Valea Jiului arată ca după război, cu sute de clădiri aflate în ruină, cu străzi pline de gropi care alungă și investitorul cel mai optimist, cu gări care stau să pice, cu oameni triști și flămânzi, iar în raport se vorbește de «eficiență» în îmbunătățirea mediului și în crearea de alternative viabile pentru ca tânăra generație să rămână și să lucreze în Vale [...]. afirmațiile făcute în raport sunt

contradictorii: că nu ați reușit să transformați orașele din Vale în «zone favorabile dezvoltării sectorului privat» și nu ați relansat nici activitatea CNH, nu ați realizat nici un obiectiv în infrastructură în afară de cele derulate prin programul MARR (care s-ar fi realizat oricum) atunci despre ce alternative **viabile** se vorbește?” (Bran, Matinal, 01.04.2003).

Nici în anul 2005 activitatea Asociației nu a reușit să modifice nimic din peisajul economico-social al zonei. Nici măcar obiectivul cel mai des invocat “crearea unui sector turistic care să stimuleze creșterea economică și ocuparea forței de muncă” nu a ajuns cel puțin în faza de reabilitare a infrastructurii.

Am încercat să enumerăm inițiativele și tentativele de aplicare a măsurilor active de protecție socială în Valea Jiului, din dorința de a demonstra că zona nu a fost deloc lipsită de proiecte, programe și strategii, mai mult sau mai puțin bazate pe cunoașterea reală a situației. Multe dintre aceste programe s-au realizat în termeni foarte vagi și generali și deși unele au fost mai bine ancorate în problemele existente, toate au avut aceleași obiective considerate ca fiind soluțiile prioritare în redresarea zonei.

Indiferent de cât interes a existat în implementarea lor, proiectele elaborate nu puteau avea șanse prea mari de reușită atât timp cât alternativele de ocupare nu au existat.

Reiterăm faptul că singurele posibilități semnificative de încadrare a celor fără loc de muncă, au fost cele de tip sezonier, prin intermediul programelor finanțate de ANOFM, aportul investitorilor și al agenților economici din regiune fiind aproape nul. Tentativele de susținere a dezvoltării sectorului privat, în special al IMM-urilor, s-au lovit de barierele birocrăției, a lipsei terenurilor și spațiilor necesare, a lipsei de cunoștințe în domeniu, a unui nivel, în general, redus de instruire. Dezinteresul autorităților locale, dublat de o imagine negativă asociată zonei, au frânat atragerea investitorilor externi regiunii, iar reconversia profesională se mai realizează doar în măsura în

care asigură calificări în meserii cerute pe piața muncii în alte zone ale țării sau în străinătate.

Una din concluziile Strategiei de dezvoltare a zonei Văii Jiului Noroc Bun 2001 – 2010 “protecție socială mai profitabilă decât salariile oferite de sectorul particular” (la nivelul anului 2001), exprimă sintetic nivelul de dezvoltare al acestuia și mentalitatea privaților încă tributară ideii că «au de unde alege din miile de șomeri» (deși tocmai angajatorii acuză lipsa de interes a celor neocupați).

Din punct de vedere economic, după opt ani de la primul val de disponibilizări din minerit, Valea Jiului rămâne încă dependentă de acesta, soluțiile de diversificare economică fiind încă în faza de proiecte.

5.5. Soluții pentru redresarea economică a Văii Jiului

“Tranziția a fost plătită nu numai prin căderea economiei și sărăcirea populației, ci și prin grave procese de dezagregare socială, cele mai multe dintre ele imposibil de cuantificat: degradarea forței de muncă, dezagregarea familiilor, abandonul copiilor, creșterea delincvenței, mai ales a crimei organizate, creșterea violenței; forme noi precum șantajul, răpirile, taxele de protecție, traficul de persoane, exploatarea economică și sexuală, mergându-se până la traficul de copii, creșterea fenomenului copiilor străzii, creșterea dificultății de integrare socială a tinerilor din mediile sărace, mai ales a celor care ies din instituțiile de ocrotire socială, degradarea participării școlare și a stocului profesional al populației active[...]. Deși căderea economică poate fi corectată într-o perioadă relativ scurtă, procesele sociale dezagregative sunt însă mult mai greu de absorbit, cu costuri apreciabile eșalonate pe o perioadă de timp imposibil de determinat.” (Zamfir, 2004, p.51).

Eficiența politicilor sociale aplicate pe piața muncii depinde în mod direct de capacitatea acesteia de a oferi posibilități de creștere a ratei de ocupare.

Evaluarea politicilor sociale pe baza a cel puțin două dintre criteriile –

universalitatea asigurării unui minim de bunăstare și reabilitarea bunăstării individuale – conduce la rezultate nedorite în Valea Jiului.

Reiterăm ideea conform căreia, în această zonă, timp de opt ani (1997 – 2005), oferta pe piața muncii a fost ne semnificativă în raport cu cererea, singurele politici sociale aplicate cu “succes” fiind cele de protecție pasivă a persoanelor neocupate.

Am amintit (vezi capitolul 1) că un sistem de protecție **eficient** este considerat cel care nu creează o dependență durabilă a individului de sprijinul social, care nu îl conduce pe acesta la situația de a se complăce în postura de asistat social. Din nefericire, sintagme de genul “șomeri de lungă durată”, “șomaj cronic”, “armata asistaților social” au devenit uzuale în Valea Jiului, dependența de susținerea financiară a statului devenind – pentru mii de oameni – un mod de viață intrat deja în obișnuință. Activitatea productivă de bază a zonei a rămas tot mineritul și probabil, într-o situație ipotetică în care mâine, acesta ar fi total desființat, Valea ar intra într-un colaps economico-social total.

Toate studiile, cercetările, programele și proiectele realizate în Valea Jiului din 1997 și până în prezent au încercat să contureze direcții **reale** de dezvoltare economică alternativă. Concluziile lor au mers invariabil cam pe aceleași coordonate: dezvoltarea turismului și a agroturismului, a sectorului privat, a celui de servicii către populație, relansarea industriei de prelucrare a lemnului, refacerea infrastructurii ș.a.m.d.

Mai mult sau mai puțin realizabile pe termen scurt și mediu, aceste variante de redresare au ajuns la cunoștința populației care și-a exprimat – nu de puține ori – neîncrederea în posibilitățile lor de implementare. Suntem tentați să credem că asemenea opinii nu erau bazate pe informații exacte, oamenii nu erau avizați (nici măcar parțial) de conținutul programelor (obiective, mod de abordare, fonduri destinate, termene de realizare) și cu toate acestea, realitatea a confirmat aprecierile lor pesimiste.

Deși nu este un caz singular, exemplificăm cu câteva obiective propuse a fi **realizate** până în anul 2002 de către Strategia și Planul de Acțiuni pentru Valea Jiului, realizat de IMC Consulting Limited și finanțat de Programul PHARE (proiect nr.RO9504-01.04-2005): “estimăm că în urma implementării măsurilor se vor crea 9400 locuri de muncă, din care 3900 vor fi de lungă durată și 5500 vor fi de scurtă durată. Pentru a calcula impactul real al acestor măsuri, trebuie să facem o estimare a efectului de creare a locurilor de muncă indirecte. Ținând cont de aceste efecte, Strategia va putea crea un număr total de locuri de muncă cuprins între 18.900 și 28.300”. La doi ani după aceste optimiste estimări a apărut Strategia pentru dezvoltarea Văii Jiului “Noroc Bun” care estima **maxim** 2608 locuri de muncă nou create în perioada 2002 – 2005.

Este lesne de înțeles – chiar la nivelul simțului comun – că nu se poate face turism “peste noapte”, fără infrastructură, fără fonduri și personal calificat, că industria de prelucrare a lemnului este greu de relansat atunci când și cele două fabrici care au existat (Livezeni și Petrila) au fost desființate ca urmare a metodei de “privatizare prin lichidare”, că serviciile către populație nu se pot dezvolta atât timp cât puterea de cumpărare în zonă este în cădere liberă etc.

Subiecții cercetărilor noastre (anchetele **A**, **B₁**, **B₂** și **D**) au fost sondați în privința posibilelor soluții de redresare economică a Văii (tabelul nr.5.23).

Posibilitatea de ocupare a forței de muncă în turism – atât de mult vehiculată ca principală modalitate de relansare economică a zonei – este real valorizată de mai puțin de 20% dintre cei investigați. Dacă pentru șomerii anului 2001 părea soluția cea mai bună – susținută ca atare și de către studiile efectuate în Vale – la nivelul anului 2004, asistenții sociali (angajați în primării) au rămas cei mai optimiști în această privință.

Turismul – ca metodă de diminuare a șomajului și alternativă viabilă de creare de locuri de muncă, este un obiectiv pe termen lung a cărui realizare depinde în mod imperios de rezolvarea infrastructurii. De altfel, și autoritățile locale au sfârșit prin a se lămuri că astfel de programe implică perioade mari

pentru implementare: “dacă luăm ca alternativă turismul, trecut întotdeauna pe primul loc datorită calității resurselor de care dispune Valea Jiului, atunci trebuie să remarcăm că dezvoltarea acestuia este condiționată de transformări structurale radicale, inclusiv în ceea ce privește capitalul uman și, ceea ce este mai important, nu numai la nivelul Văii Jiului.

Tabelul nr.5.23 (%)

Soluții pentru reducerea șomajului (total variante de răspuns)

Soluții Subiecți	eliminare interdicție de reangajare a disponi- bilizațiilor	ocupare în turism	recon- struire fond locativ	dezvol- tare sector privat	ocupare în infra- structură	servicii cătore populație	alta*	TOTAL
Șomeri 2001	23,22	26,96	11,89	20,69	12,49	-	4,75	1977=100
Asistați social 2002	22,78	12,50	20,12	10,65	13,12	17,64	3,19	1128=100
Asistați social 2004	14,53	14,23	24,70	10,47	18,90	11,79	5,38	984=100
Asistenți sociali 2004	10,75	20,43	10,75	21,51	11,83	20,43	4,30	93 =100
Total	20,78	19,92	17,09	15,59	14,16	7,98	4,48	4182=100

* au fost menționate: activități de ecologizare, privatizarea mineritului, emigrarea spre alte zone mai bine dezvoltate economic.

Din punct de vedere investițional va fi necesară o sumă de aproximativ 136 milioane euro doar pentru dezvoltare și amenajări turistice, fără să se ia în calcul lucrurile necesare pentru înlăturarea izolării din punct de vedere al căilor de comunicații a Văii Jiului și reconstrucția ecologică a zonei constând în reconstrucția haldelor și iazurilor de steril, demolarea unor construcții și incinte miniere, demontări de instalații, ecologizarea râului Jiu, fără toate acestea nu poate fi vorba de o eventuală promovare a turismului internațional în zonă” (PJH, 3-4.04.2001).

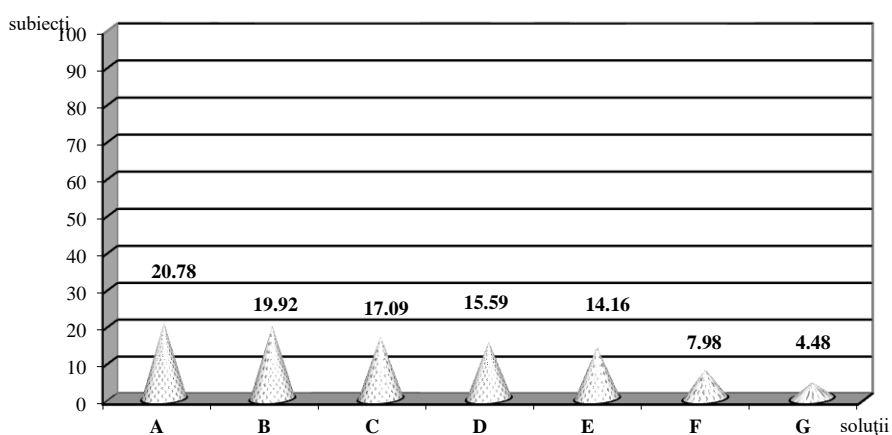

“În ceea ce privește posibilitatea de materializare a intențiilor de dezvoltare turistică a zonei, se pare că soluția optimă constă în acțiunea convergentă a efortului investițional al statului (orientat îndeosebi spre realizarea infrastructurii necesare – drumuri de acces modernizate și telecomunicații) și al inițiativei particulare” (Bogdan, 1999, pp.180-181).

Figura nr.12 (%)

Soluții pentru reducerea șomajului

(total variante răspuns 4.182 = 100)

A – eliminarea interdicției de reangajare a disponibilizaților

B – ocupare în turism

C – reconstruirea fondului locativ

D – dezvoltarea sectorului privat (IMM)

E – ocupare în infrastructură

F – servicii către populație

G - alta

În general, lucrările în infrastructură – în special cele care vizau dezvoltarea domeniului turistic – au cam rămas blocate la nivelul anului 2003. Drumurile de acces – de genul celui Câmpu lui Neag – Herculane – au rămas în faza de proiecte sau în parțială realizare (câțiva kilometri), lucrările fiind sistate

din cauza lipsei de fonduri. Dacă în stațiunea montană Straja, investitorii locali – cu sprijinul autorităților publice și a exploatărilor miniere din zonă – au reușit să o integreze cât de cât în circuitul turistic, în Parâng abia la începutul lunii august 2005 au demarat lucrările pentru realizarea drumului de acces. Inutil să mai menționăm că proiectele pentru canalizare, aducțiune de apă, ecologizare și căi de acces, au fost aprobate din anul 2003. Pe de altă parte, și cei implicați în turism au dat dovadă de o inerție cvasitotală, fiecare încercând să realizeze ceva în folosul propriu. Ne confruntăm în zonă cu o noțiune de turism prost înțeleasă: proprietarii și administratorii cabanelor și caselor de vacanță montane, folosesc tot potențialul acestora în perioada de iarnă, practicând de multe ori tarife ce nu corespund calității serviciilor oferite, pentru ca în alte luni ale anului să închidă practic activitatea.

Am fost martori la situații în care – în masivul Parâng – în lunile de vară, grupuri de excursioniști străini, căutau cu disperare un loc de cazare sau un punct alimentar pentru a-și cumpăra pâine, uluiți de faptul că în plin sezon estival, zona era pustie.

Turismul perceput în majoritatea situațiilor ca “afacere” pe trei-patru luni, oferind condiții precare contra unor sume exorbitante, gândit pe termen scurt și doar în folosul propriu, nu poate deveni astfel o soluție importantă în reducerea șomajului și în crearea posibilităților de ocupare. Pentru exemplificare, vom folosi câteva din concluziile unei anchete sociologice (Roșia, licență 2004) de tip panel realizată pe parcursul a trei ani, pe 20 de investitori (proprietari și administratori de cabane) din masivul Parâng și 50 de turiști. În ceea ce privește agenții economici ai turismului, ei au fost în totalitate bărbați, ca și 88% dintre turiști. Din punct de vedere al vârstei, agenții economici au ponderi echilibrate (câte o treime) pe intervale de vârstă 30 – 39 ani, 40 – 49 ani și 50 – 59 ani, în timp ce majoritatea turiștilor (52%) au fost foarte tineri (până în 29 de ani). Au fost cuprinși în cercetare trei agenți economici cu studii gimnaziale, marea lor majoritate având totuși studii medii

(45%) și superioare (35%), ponderea turiștilor absolvenți a formelor de învățământ superior fiind de 68%.

În general, agenții economici susțin că motivația lor de a deveni întreprinzători în turism a fost stimulată de dorința de a integra Parângul în circuitul turistic național (70%), de faptul că acesta e activitatea la care se pricep (25%) și doar puțini pentru că este o afacere profitabilă. Și proprietarii de case de vacanță și turiștii, convin că problemele cele mai mari ce trebuie rezolvate sunt investițiile în **infrastructură**, amenajarea și **sistematizarea zonei**, obținerea de **facilități fiscale**, declararea ca **zonă turistică** și **mediatizarea** ei.

Dintre agenții economici, 90% nu au angajat nici o persoană calificată în turism și servicii, 98% dintre ei își asigură singuri managementul unității sau îl lasă în seama altor membri ai familiei în timp ce doar 2% au angajat personal calificat în acest sens iar 5% dintre ei au doar studii gimnaziale!

Dificultățile generale întâmpinate de către cei care investesc în zonă, aduc în prim plan problemele de legislație (30%), de imagine negativă a zonei (17%), de mentalitate a populației și lipsă a resurselor financiare (câte 15%), de sărăcie, birocrație și dezinteres al autorităților. Mai specific, problemele mari în dezvoltare le reprezintă drumul de acces (23%), lipsa aducțiunii de apă pentru toată zona turistică (20%), probleme legate de telecomunicații, privatizare a telescaunului, energie electrică ș.a.m.d. Zonei Parâng – în viziunea celor care au investit în ea – **îi lipsesc** în primul rând condițiile bune de cazare (58%), activitățile de ecologizare și de divertisment. Cu toate acestea, agenții economici în cauză, situează încă turismul pe primul loc într-o ierarhizare viitoare a domeniilor economice ce vor revitaliza Valea, urmat de serviciile către populație, minerit, comerț etc. În final, în unanimitate, toți agenții economici sunt de acord cu privatizarea pârtiilor de schi și cu declararea municipiului Petroșani oraș turistic. Spicuiem câteva dintre concluziile cercetării menționate: “Turismul din masivul Parâng trebuie să se transforme într-un turism practicabil atât iarna cât și vara, lucru care acum nu se întâmplă. Participarea cabanierilor și

a lucrătorilor din turism care își desfășoară activitatea la munte la diferite cursuri de pregătire, de specializare, ar face foarte mult pentru turismul local, prin ridicarea nivelului de pregătire (în domeniu n.n.) al cabanierilor. Turismul în Valea Jiului nu se face doar în Parâng, Straja sau Retezat. El începe de la gara CFR Petroșani, poartă de intrare a turiștilor în Vale pe calea ferată, de la Bănița sau Defileul Jiului pe șosea. Din aceste locuri trebuie pornită amenajarea zonei; trebuie amenajate toate traseele, curățate arterele de acces, astfel ca ele să încânte privirea turiștilor” (Roșia R., op.cit.p.58).

O schimbare de mentalitate se impune deci și în felul în care cei direct implicați privesc această posibilitate de redresare economică – turismul, care trebuie gândit pe termen lung și în folosul tuturor.

Revenind la aspectele generale, mai bine este valorizată “eliminarea interdicției de reangajare a disponibilizaților ” cunoscut fiind faptul că, în contractul de concesiune colectivă aferent ordonanțelor nr.9 și 22/1997, este stipulată condiția ca cei care părăsesc astfel locul de muncă, nu au voie să se reangajeze “la același loc de muncă” timp de minim un an. Beneficiarii de ajutoare sociale preferă ocuparea în reconstruirea fondului locativ și în lucrările de infrastructură, tocmai datorită nivelului lor redus de calificare sau faptului că au doar astfel de calificări.

Dar, indiferent de opiniile oamenilor – fie ele chiar la nivelul simțului comun – și de strategiile de dezvoltare elaborate din 1997 și până în prezent, în **nici unul** din aceste posibile domenii de reorientare economică nu s-au consemnat evoluții semnificative. Rezumăm:

- turismul s-a dezvoltat lent, proiectat mai mult pe termen scurt. Cel montan nu oferă decât într-o măsură mult prea mică condițiile necesare unui turism civilizată și modern, iar cei din exteriorul Văii Jiului care poposesc aici, nici nu au auzit poate și nici nu au **de unde** se informa că – spre exemplu – la Petroșani există unicul Muzeu al Mineritului carbonifer din țară;

- lucrări de anvergură în domeniul infrastructurii nu s-au realizat. Cele câteva reparații de drumuri și șosele, ecologizări de albie de râuri și reabilitări de rețele termice care au fost susținute de finanțări acordate prin intermediul proiectului MARR au fost insuficiente;
- în ceea ce privește domeniul locativ, situația pare a fi mai proastă decât înainte de anii '90. Reparații și lucrări de întreținere s-au realizat foarte puține (tot prin intermediul proiectului MARR), existând și la ora actuală în Valea Jiului blocuri de locuințe rămase nefinisate din anii '90. Singurele construcții de acest fel – foarte puține la număr – care s-au realizat din decembrie 1989 încoace, au fost locuințele sociale construite de ANL în Petrița și Uricani;
- dezvoltarea sectorului privat (IMM-urilor) și a serviciilor către populație, pare a fi sectorul în care nu se întâmplă mai nimic. Agenții economici privați din zonă au – în general – domeniu de activitate comercial, cei axați pe producție fiind foarte puțini. Aproape s-ar putea spune că majoritatea firmelor de producție sau de prestări servicii din Vale sunt mai mult filiale ale unor firme exterioare regiunii sau sunt privatizate în parteneriat cu firme străine (fabricile de tricotaje Petroșani și Vulcan, atelierele de producție – instalare a tâmplăriei și geamurilor termopan, firmele de decorațiuni interioare etc.).
- alte posibile variante de redresare economică – propuse de studiile realizate în vale sau chiar de repondenții anchetelor noastre – de genul: eliminarea interdicției de reangajare a disponibilizaților, privatizarea mineritului, emigrarea spre zone mai bine dezvoltate din țară, sunt doar alternative pe termen scurt pentru a reduce șomajul și a oferi posibilitatea creșterii ratei de ocupare. Cât despre eliminarea interdicției de reangajare a celor plecați din sistem, nici nu poate fi vorba de o revenire în masă în cadrul acestuia, atâta timp cât – în fiecare an – continuă restructurarea prin concedieri colective.

Șomerilor din 2001 (ancheta A) le-a fost pusă problema avantajelor și dezavantajelor ocazionate de menținerea în exploatare a unităților miniere, tocmai datorită faptului că – după patru ani de la începerea restructurării prin disponibilizare – aceasta părea să fie – ca și acum de altfel – unica formă sau încercare de eficientizare în domeniu (tabelul nr.5.24).

Tabelul nr.5.24

**Avantaje și dezavantaje ale menținerii în exploatare
a unităților miniere (ancheta A, șomeri = 1024)**

Avantaje	%	Dezavantaje	%
menținerea locului de muncă	38,26	tineretul pleacă din zonă pentru a lucra în alte domenii	28,65
creșterea nivelului de trai	29,03	zona e ocolită de investitori	22,51
dezvoltarea economică a zonei	14,81	afectează starea de sănătate a populației	18,13
atragera de investitori în zonă	10,71	poluarea continuă a mediului	11,99
avantaje economice pentru cei angajați în minerit	3,52	activitatea e nerantabilă și nu produce creștere economică	10,24
importanță pentru economia națională	1,91	frânează dezvoltarea altor sectoare de activitate	8,48
menținerea tradiției regiunii	1,76		
TOTAL	682=100	TOTAL	342=100

Două treimi (66,6%) dintre șomerii investigați consideră că există doar **avantaje** în menținerea activității în minerit, primul de acest fel nominalizat fiind “**menținerea** locurilor de muncă”, repondenții fiind cei care s-au confruntat cu situația pierderii acestuia. Creșterea nivelului de trai și – oarecum implicit – dezvoltarea economică a zonei, sunt speranțe legate tot de menținerea în funcție a capacităților de producție din minerit, fapt ce confirmă concluziile altor cercetări, conform cărora, încă pentru mult timp supraviețuirea economică a zonei este legată de supraviețuirea mineritului. Se explică într-un fel cauzele grevei minerilor din ianuarie 1999 când executivul preconiza închiderea

a două exploatare miniere (Dâlja și Aninoasa), pe fondul unei rate extrem de mari a șomajului în Vale.

Problema **emigrării** din Vale a fost gândită ca o soluție de reducere a șomajului, dar fenomenul n-a luat amploare în anii următori disponibilizărilor. Cu toate acestea, el este resimțit ca un **dezavantaj** al menținerii în funcție a mineritului: “tineretul pleacă din zonă pentru a se angaja în alte domenii de activitate” ceea ce confirmă – pe de altă parte – lipsa acestor posibilități în Vale. Faptul că oamenii consideră că “zona e ocolită de investitori” poate fi pus mai mult pe seama imaginii negative create de succesivele mineriade și acțiuni revendicative din Vale și mai puțin pe seama menținerii activității în domeniu.

Există și păreri (3,41% din totalul subiecților) care acuză lipsa de rentabilitate a acestei activități ori care apreciază (2,83%) că aceasta frânează dezvoltarea altor sectoare de activitate. Mineritul reprezintă totuși un domeniu economic strategic, de importanță națională, motiv pentru care nu poate fi nici eliminat și destul de dificil de privatizat .

În anul 2003, cadrele de conducere implicate în ancheta sociologică privind “înțelegerea problemelor sociale” (ancheta **C**) au fost puse în situația de a indica **problemele** majore cu care se confruntă în Valea Jiului și în domeniul lor de activitate. Lor nu li s-a solicitat o ierarhizare a posibilelor soluții de redresare economică, ci una a dificultăților existente, fiecare dintre respondenți având posibilitatea să numească cinci astfel de probleme (atât în zonă cât și în domeniul de activitate) dintr-o precodificare care a cuprins 17 aserțiuni la care puteau – evident – să adauge și altele (tabelul nr.5.25).

Celelalte probleme indicate – care nu apar în tabel – au fost (în ordinea importanței lor pentru Valea Jiului): nivelul ridicat al birocrăției (23%), nivelul redus de instruire și cultură (22%), lipsa de interes față de muncă (22%), veniturile mici realizate în zonă (17%), monopolul economic local (14%), managementul defectuos în afaceri (12%), lipsuri sau insuficiențe legislative (7%) și lipsa terenurilor cu potențial agricol (4%).

Tabelul nr.5.25 (%)

Probleme ale Văii Jiului și ale domeniului de activitate
(ancheta C – 394 subiecți, total variante de răspuns)

în Valea Jiului					Probleme	în domeniul de activitate				
poziția	% alegeri total	AE	AP	S		poziția	% alegeri total	AE	AP	S
1	74	74	76	69	dependența de exploatarea cărbunelui	1	51	51	36	71
2	64	66	60	59	lipsa locurilor de muncă	5	36	32	44	43
3	48	45	53	59	sărăcia generalizată din zonă	2	48	47	54	45
4	41	45	20	49	dezinteres al autorităților	7	33	34	24	37
5	41	39	50	37	infrastructura insuficientă	8	30	30	36	22
6	36	34	40	41	influența reducerii activității de exploatare	3	42	42	29	55
7	28	30	17	35	nivel ridicat al corupției	14	22	25	11	20
8	27	29	17	29	management defectuos în administrație	12	25	25	29	22
9	26	26	31	18	mentalitate rezistentă la schimbări	4	38	36	43	41

AE – agenți economici de stat și privați;

AP – autorități publice

S – sindicaliști

Fiecare dintre cele trei loturi de subiecți cuprinse în cercetare apreciază diferit problematica zonei și a domeniului de activitate.

Comparativ cu ceilalți, în ceea ce privește Valea, agenții economici valorizează superior problema lipsei locurilor de muncă în timp ce, în domeniul lor de activitate, sunt mai preocupați de nivelul ridicat al corupției. Autoritățile

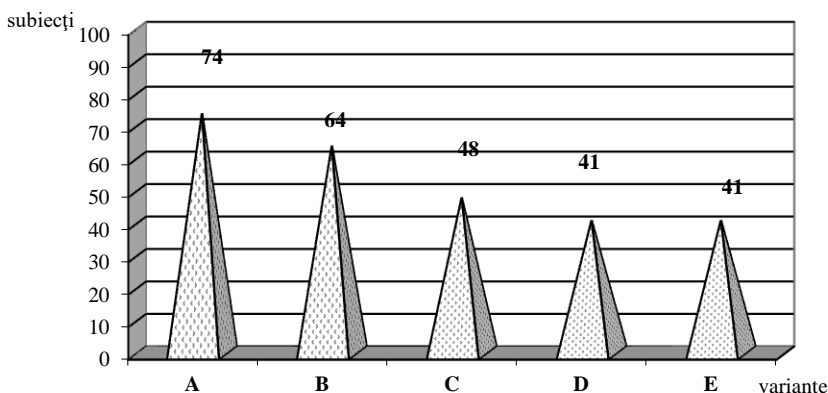

publice reclamă dependența economică a zonei de menținerea în funcție a exploatărilor miniere, infrastructura necorespunzătoare și mentalitatea conservatoare, în activitatea lor confruntându-se mai mult cu lipsa locurilor de muncă (în sistemul administrativ), sărăcia generalizată din zonă, aceleași probleme de infrastructură (pe care ei trebuie să le rezolve), cu un management defectuos în propria lor activitate și cu un același tip de rezistență la schimbare, caracteristică de această dată celor ce activează în domeniu.

Procesul de schimbare a mentalității apare mult mai vizibil ca problemă în ceea ce privește domeniile de activitate, el clasându-se pe locul patru, semn că oamenii conștientizează că acest fel de conservatorism nu poate decât să frâneze buna desfășurare a activităților. Dacă în ambele situații (Valea Jiului și domeniul de activitate a celor anchetați) dependența economică a zonei de minerit obține cele mai multe procente, în ceea ce privește domeniile de activitate, apare superior valorizată influența restrângerii și restructurării acestuia, sindicatele și agenții economici fiind cei care simt efectele cel mai puternic.

Figura nr.13 (%)

Cele mai importante probleme ale Văii Jiului
(ancheta C, total variante răspuns)

A – dependența de exploatarea cărbunelui

B – lipsa locurilor de muncă

C – sărăcia generalizată din zonă

D – dezinteres al autorităților

E – infrastructura insuficientă

Problemele **mari** ale Văii Jiului sunt – în fond – cele pe care le-am prezentat pe tot parcursul acestei lucrări: imposibilitatea de a supraviețui în lipsa principalei activități a zonei (mineritul) și cele două consecințe directe ale restructurării unei zone de tip monofactorial prin concedieri colective: lipsa acută a locurilor de muncă, generalizarea stării de sărăcie și polarizarea societății.

Reducerea dependenței economice de minerit nu se poate realiza decât prin intermediul unor alternative viabile de dezvoltare economică, alternative care – la ora actuală – sunt ori într-o fază incipientă de implementare, ori au rămas la stadiul de obiective (propuse de nenumăratele studii, proiecte, programe și strategii) pentru care nu există fonduri sau interes.

În lipsa acestora, protecția socială de tip pasiv aplicată în zonă și cele câteva măsuri active (programele de dezvoltare comunitară) nu fac decât să mențină o stare fragilă de liniște, să cosmetizeze pe alocuri o realitate extrem de sumbră, să contribuie la instaurarea unor situații de dependență durabilă a oamenilor față de ajutoarele oferite de către stat.

Capitolul 6

DEPENDENȚA EFICIENȚEI POLITICILOR SOCIALE EFECTIVE DE ÎNȚELEGEREA PROBLEMEI SOCIALE

Ideea de a completa în 2003 programul nostru cu această cercetare (simbolizată cu **C** și bazată pe ipoteza **3**), ne-a venit în mod inductiv după anchetele realizate în 2001 și 2002 (anchetele **A** și **B**).

La baza acestei cercetări a stat deci o constatare din cele anterioare, dar care poate fi oarecum la îndemâna tuturor celor care gândesc mai aplicat asupra fenomenelor sociale. De aproape 15 ani, un areal ca acela al Văii Jiului se zbate în confruntări cu probleme de mare gravitate, într-o situație care îl fixează în ultimii ani într-o stare perpetuă de colaps iminent.

Politicile sociale aplicate succesiv în Valea Jiului s-au dovedit rând pe rând incapabile de a produce **redresări de fond și majore**. „Soluțiile” problemelor au fost mai ales de natură pasivă, constând în încercări de relaxare pe moment a unor tensiuni sociale structurale. Indiferent de guvernare, soluția a fost găsită în disponibilizări cu salarii compensatorii, indemnizații de șomaj, ajutoare sociale, ajutoare speciale etc. Chiar dacă unele guvernări (spre exemplu, aceea dintre 1996-2000) s-au remarcat în mod deosebit în oficializarea plății nemuncii, rezultatul global este că în ultimii ani personalul angajat în industria de extragere a cărbunelui din Valea Jiului a scăzut sub 1/3. Dacă în 1989 producția de ulei (Valea Jiului, Anina, Țebea) utiliza aproximativ 54.000 salariați, actuala Companie Națională a Huilei folosește doar cu puțin peste 13.200. Simplificând mult lucrurile, totul pare ca o dispută în care actorii sunt „centrul” și „bazinul”. „**Centrul**” înseamnă puterea de stat centrală, înseamnă București-ul cu guvernul, președinția și parlamentul. Într-o primă etapă (1990-1994) centrul a **dat** fără rețineri, mai ales în perioada mineriadelor (1990-1992)

satisfăcând **orice** cereri ale bazinului. Abia în a doua parte a guvernării 1992-1996, centrul a încercat să avanseze idei ce difereau de intenția bazinului de perpetuare a statu-quoului. Deci au apărut **intenții** de reformă, de **reducere** a activității miniere, de **limitare** a subvențiilor, de **neacceptare** a producției cu costuri (pierderi) foarte mari. Guvernarea 1996-2000 s-a ilustrat prin încercarea de rezolvare **formală** a restructurării (ca etapă a reformei) prin disponibilizări masive pe bază de salarii compensatorii, operație ce n-a făcut decât să accentueze problemele sociale ale bazinului.

Toate măsurile ultimilor 10 ani, cu programe de tipul **zonei defavorizate, zonelor de dezvoltare, venit minim garantat, dezvoltarea turismului**, crearea **Asociației Valea Jiului** și a numirii unui **guvernator**, crearea structurii de **dezvoltare a zonelor miniere** ș.a.m.d. au condus la efecte cu totul neglijabile. Ca cercetător îți pui firesc întrebarea dacă cei de la centru **înțeleg** (conștientizează, formulează, propun soluții) **corect** problemele Văii Jiului. Dacă acest lucru s-ar întâmpla, nu s-ar lua măsuri „pe picior”, fără șansă de aplicare, cu logistică neasigurată, creând structuri inutile și ineficiente, care sunt la scurt timp modificate ori abandonate. Exemple le pot constitui renunțările la prerogativele de zonă defavorizată ori renunțarea la funcția de guvernator al Văii Jiului. Și probabil că dacă s-ar face o cercetare asupra „centrului” (minister, agenții, guvern, parlament, organizații patronale, centrale sindicale etc.) ar rezulta măcar **insuficiențe** de înțelegere, conștientizare, formulare și asumare a **problemelor sociale specifice** Văii Jiului. Cu totul în treacăt semnalăm faptul că într-una din comunicările susținute la Conferința anuală a Asociației Române de Sociologie și a Asociației Române pentru Asistență Socială (Cluj – Napoca, 7-8 mai 2004), am propus în secțiunea I-a colegilor eventual interesați, să realizăm pe baza unui instrument comun o anchetă asupra unor diferite segmente de “centru” (ministere, agenții guvernamentale, alte organe centrale), care coordonează politici sociale în activități și zone diferite. O asemenea cercetare ar fi putut evidenția, comparativ,

dacă doar ramura mineritului – și în cadrul ei Valea Jiului – “beneficiază” de insuficienta înțelegere a organelor centrale, sau fenomenul privește și metalurgia, chimia, transporturile, agricultura etc., manifestându-se și la Hunedoara, Călan, Călărași, Ocna Mureș, Slobozia, Zimnicea, Târgu Mureș ș.a.m.d. Din păcate – pentru noi – propunerea nu a părut să intereseze pe cineva așa că am rămas cu concluziile asupra înțelegerii pe plan local. Celălalt actor în ipotetica dispută la care am făcut referire este **bazinul carbonifer** al Văii Jiului. Îl considerăm reprezentat de **autoritățile publice, conducerea mineritului, oamenii de afaceri, specialiștii** din diferite domenii ale **intelectualității locale**.

Deseori se aud acuze de **neimplicare**, de propuneri **nerealiste**, de **așteptare pasivă** a efectelor presupuse favorabile, ori **de dezinteres** manifest față de o reformă reală. Pe plan local actorii principali sunt administrația din minerit, administrația publică, sindicatele, agenții economici privați, mass-media și diferitele organizații neguvernamentale. Presupuse a fi convergente, **interesele** acestor actori nu concordă în toate și tot timpul, existând viziuni sensibil diferite asupra problemelor sociale ale Văii Jiului. Reiterăm ipoteza de bază a cercetării: **dacă înțelegerea teoretică a problemei sociale este corectă, atunci și soluțiile adoptate pot avea efecte pozitive**.

Din acest motiv am inițiat în iulie 2003 o cercetare în care să abordăm lucrurile cu începutul lor firesc, încercând să constatăm **ce înțeleg** reprezentanții acestor actori ca **fiind problemele sociale**.

Date despre subiecții **C₁** și **C₂** au fost oferite în capitolul 2. Cum loturile investigate în 2003 reprezentau exclusiv Valea Jiului și în cadrul lor mineritul era puternic reprezentat (ca agenți economici, sindicalişti și chiar în cadrul autorităților), am încercat să supunem comparativ investigației și subiecți **din afara** Văii Jiului și a mineritului. Pentru aceasta în aprilie 2004 am făcut o anchetă în rândul participanților la întrunirea anuală a sistemului **bibliotecilor** din județ. Chestionarul a fost adaptat, rămânând întrebările de cunoștințe la care au răspuns și celelalte categorii de subiecți, dar punând și întrebări specifice

problematicii sistemului. În toate situațiile statistice ce se referă la aspecte comune, cei **67** de subiecți apar sub indicativul „**bibliotecii**”.

Am menționat la “metodologie” că din cele 11 întrebări de opinie ale chestionarului, 8 au avut și oarecari caracteristici de întrebări de cunoștințe. Înaintea analizei propriu-zise să precizăm modul în care am lucrat. Am stabilit câteva puncte – cheie ale teoriei problemei sociale privind chestiuni de genul: care este **obiectul** unei probleme sociale, cum se **formulează** ea, **natura** ei, **fazele** prin care trece, **nivelul** la care se manifestă, cum se **conștientizează** ea etc. Aceste probleme – cheie le-am transformat în întrebări de cunoștințe formulate **precodificat deschis**. În cadrul precodificării, am prevăzut și **varianta** (variantele) “**adevărată**” (adevărate), dar și accepțiuni în diferite grade eronate. Chestionarul a fost compus în principal din aceste întrebări – test la care s-au mai adăugat doar cele de identificare și despre problemele speciale ale activității și ale Văii Jiului. Chestionarul a fost completat în 2003 de 394 subiecți iar în 2004 de alți 67 subiecți, deci de un total de 461 persoane. Deși am făcut-o la metodologie, reamintim că cei 394 de subiecți din 2003 erau exclusiv din Valea Jiului și aparțineau unor categorii (autorități publice, agenți economici de stat și privați, lideri sindicali), având **responsabilități de conducere**. Era deci vorba de un grup de aproape 400 de persoane consistent implicate în viața politică, economică și socială locală și de a căror înțelegere a ceea ce este o problemă socială depindea și concepția despre politicile sociale necesare și practicate. Cei cuprinși în subancheta **C₂** aparțineau unei alte categorii profesionale (angajați în sistemul **bibliotecilor**), fiind în imensă majoritate “rupți” de problematica Văii Jiului prin faptul că activau în alte localități ale județului Hunedoara.

6.1. Ce este o problemă socială ?

Acesta este aspectul fundamental în corecta înțelegere a ei. În literatura de specialitate definițiile mai uzual folosite sunt: “în termeni foarte generali, o

problemă socială poate fi definită în următorul fel: **un proces social, o caracteristică, o situație despre care societatea sau un subsistem al ei consideră că trebuie schimbat**” (Zamfir, 1977, p.). O definiție de dicționar enunță că problema reprezintă o “caracteristică, situație apărută în dinamica unui sistem social, care afectează negativ funcțiunea sa și necesită intervenția pentru corectarea (modificarea) eliminarea sa” (Teodorescu, 1993, p.453).

Rezultă că problemele sociale indică o **dificultate**, o **perturbare** în funcționarea sistemului și având **consecințe** negative cer **schimbare**, care poate fi sub forma eliminării, reducerii ori creșterii. Nu trebuie comisă eroarea de a considera ca problemă doar ceva **exclusiv negativ**. Problemă poate deveni și ceva (proces, situație, caracteristică) în esență pozitiv dar care lipsește, ori are nivel insuficient. Spre exemplu, poate deveni problemă nevoia reconversiei profesionale, când ea lipsește ori are proporții scăzute. Ori poate deveni problemă faptul că o protecție socială consistentă și de durată prea mare (fapt în sine pozitiv) conduce la dependență și permanentizarea acesteia. Aici este vorba de **efectul** negativ al unui proces social pozitiv în sine.

La începutul anchetei, i-am întrebat pe subiecții noștri “dacă auzind sintagma «problemă socială» se gândesc la ceva (aspect, situație, proces) ce se cere ...”. În precodificarea întrebării, posibilitățile de răspuns au fost date în ordinea: creat, consolidat, diminuat, stabilizat, schimbat, altceva... Această precodificare indică în fond două sensuri:

- **schimbarea** (care este și gen proxim pentru „creat” ori „diminuat”);
- **neschimbarea** („stabilizat”, „consolidat”).

Din cele **5** variante de răspuns **una este cea mai bună** („schimbat”), două oarecum **acceptabile** („creat”, „diminuat”) și alte două **de-a dreptul eronate** („stabilizat”, „consolidat”). Considerăm variantele “creat” și “diminuat” doar oarecum acceptabile pentru că ele arată o viziune (înțelegere) **unilaterală** în timp ce varianta “schimbat” le implică pe ambele.

După aceste explicații introductive, să vedem ce au răspuns subiecții noștri.

Tabelul nr.6.1 (%)

Problema socială este ceva ce se cere:

Cerință Subiecți	dimi- nuat	schim- bat	creat	stabilizat/ consolidat	altceva	NR	total
Agenți economici	33,82	21,09	24,00	15,64	4,00	1,45	275=100
Autorități publice	44,43	14,29	27,14	10,00	5,71	1,43	70=100
Sindicate	34,69	18,37	30,61	16,33	-	-	49=100
Biblioteci	19,40	53,73	7,46	13,44	4,48	1,49	67=100
Total	32,97	24,51	22,78	14,53	3,90	1,31	464=100

Tabelul 6.1 clasează categoriile de răspunsuri în ordinea ponderilor și constatăm că răspunsul pe care l-am considerat **cel mai (integral) bun** nu obține pe total nici 25%! Oarecum surprinzător, angajații din sistemul bibliotecilor sunt cei cu înțelegerea cea mai corectă (54%), posibil că atât dintr-o detașare mai mare față de concret dar și dintr-un fond de cunoștințe mai consistent. Îi urmează agenții economici aflați deja sub media totalului iar reprezentanții autorităților publice îngrijorează cu o pondere (14%) aflată pe ultimul loc.

Autoritățile publice “recuperează” însă la capitolul înțelegerii **unilaterale** plasându-se în vârful ierarhiei cumulate (“diminuat” + “creat”) cu 71%, ceea ce le va fixa și în vârful înțelegerii (corecte + unilaterale) cu 84%. În ierarhia acestei înțelegeri nesigure în ceea ce este o problemă socială, urmează liderii sindicali, agenții economici și angajații din biblioteci.

Un procent de 15% dintre repondenți (67 persoane) au răspuns integral greșit la această întrebare – test, liderii sindicali și agenții economici depășind media pe total. Pentru ambele aceste categorii, se constată și un procent sub medie al înțelegerii absolut corecte. Oricum, rezumând lucrurile, dacă doar sub

¼ dintre cei – în majoritate cu responsabilități – înțeleg absolut corect ce este o problemă socială, acest lucru se va repercuta și în alte aspecte colaterale.

Am încercat să verificăm această înțelegere și prin întrebarea “în celebra formulă «o problemă bine pusă este pe jumătate rezolvată», pentru dumneavoastră sintagma «**bine pusă**» are sensul ...” Precodificarea oferea variantele: conștientizată, formulată corect, incluzând soluții, sesizată din timp ori alt sens. În ceea ce ne privește, sintagma de problemă “bine pusă” se referă la **formularea** ei, deci considerăm că acesta este răspunsul ce s-ar cere dat. Acceptăm că și alte variante ar putea fi luate în calcul, deși una cum ar fi “conștientizată” este doar premiză a formulării. Aceasta pentru că – anticipând un paragraf viitor – ceva neconștientizat **nu devine problemă**.

Tabelul nr.6.2 (%)

Sensul în care problema este “bine pusă”

Sens Subiecți	corect formulată	incluzând soluții	conștien- tizată	sesizată din timp	alt sens	total
Agenți economici	37,09	30,91	19,27	11,64	1,09	275=100
Autorități publice	47,14	24,29	20,00	8,57	-	70=100
Sindicate	34,69	36,73	16,33	12,25	-	49=100
Biblioteci	34,33	26,86	35,83	1,49	1,49	67=100
Total	37,96	29,94	21,47	9,76	0,87	464=100

Deci cei 1/5 pe total dintre repondenți ce aleg varianta “conștientizată” sunt în eroare, deoarece enunțul stipula deja că “problema bine pusă” există, dificultatea fiind deja conștientizată ca să devină problemă. Și celelalte variante “incluzând soluții” ori “sesizată din timp” permit același tip de comentariu. Putem formula o problemă fără a include soluțiile rezolvării ei. Spre exemplu formulăm ca problemă necesitatea reconversiei profesionale, a reducerii

șomajului, a privatizării, a ridicării calității învățământului, a diminuării corupției etc. fără a fi obligați a include în formulare și toate soluțiile posibile. Aceasta nu exclude ideea – la care vom face ulterior referire – ca în formularea problemei să fie implicată și existența /inexistența soluțiilor de rezolvare. Aici însă era vorba de includerea soluțiilor.

Nici “sesizarea din timp” nu ține de formulare ci de conștientizarea mai rapidă a ceea ce se va formula ca problemă, toate acestea (ca și alte sensuri posibile) putând fi cel mult considerate accepțiuni colaterale și/sau consecutive formulării.

Tabelul de rezultate arată o înțelegere corectă de doar 38% dintre subiecți, cu un plus semnificativ (9%) în favoarea autorităților publice. Cei ce acordă prioritate formulării corecte sunt mai ales cei ce consideră că problema socială poate fi ceva atât pozitiv cât și negativ, sunt de sex feminin, în vârstă de peste 35 de ani și posedând studii superioare. Ceva mai bună decât la aspectul anterior, înțelegerea corectă rămâne și aici sub 40%.

6.2. Obiectul și natura problemei sociale

Ca un aspect consecință a înțelegerii a ceea ce este o problemă socială se situează și **obiectul și natura ei**, în sensul de a se referi la ceva (caracteristică, situație, proces) **negativ, pozitiv ori neutru**.

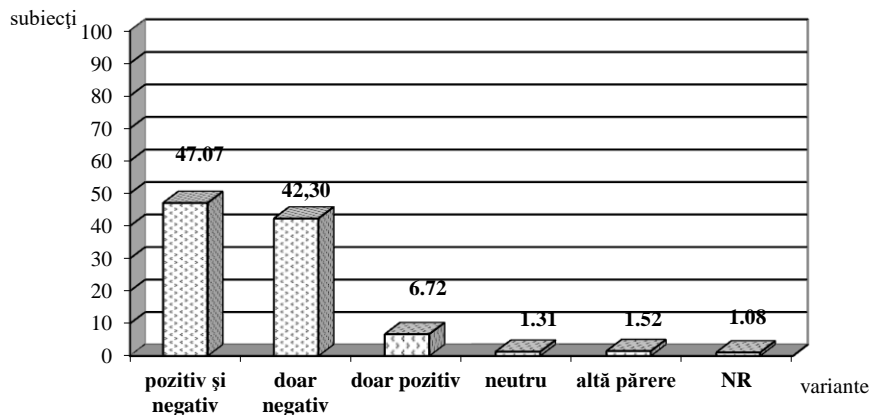
Am anticipat deja în deschiderea capitolului că problemă poate fi ceva **atât pozitiv cât și negativ**. În această privință s-a obținut procentul cel mai mare de răspuns corect, aproape jumătate (47%) optând pentru varianta că problema socială se poate referi atât la ceva negativ cât și la ceva pozitiv. Un procent apropiat (42%) adoptă înțelegerea unilaterală dominantă în gândirea comună (problemă e doar ceva negativ) și aproape 7% accepțiunea că problemă este doar ceva pozitiv (vezi tabelul nr.6.3).

Tabelul nr.6.3 (%)

Ce poate reprezenta obiectul unei probleme sociale

Obiect Subiecți	pozitiv și negativ	doar negativ	doar pozitiv	neutru	altă părere	NR	total
Agenți economici	41,09	49,45	5,82	0,73	1,09	1,82	275=100
Autorități publice	45,71	44,29	5,71	1,43	2,86	-	70=100
Sindicate	51,03	32,65	12,24	4,08	-	-	49=100
Biblioteci	70,15	17,91	7,46	1,49	2,99	-	67=100
Total	47,07	42,30	6,72	1,31	1,52	1,08	464=100

Figura nr.14 (%)

Ce poate reprezenta obiectul unei probleme sociale
(total variante de răspuns)

Aspectul tratat se referă la natura problemei sociale și poate fi detaliat și în privința obiectului ei. Din unele exemple s-a dedus deja că în mod concret probleme sociale pot deveni o mare gamă de situații ori procese (Zamfir, 1977, p.50-55).

a – o stare socială învechită fie ca forme sociale de organizare depășite, fie ca fenomene tradiționale ce nu concordă cu realitățile contemporane și pe care societățile actuale nu le acceptă. Putem da numeroase exemple mai ales din societatea ce face tranziția de la socialism la economia de piață. Structurile de proprietate colectivă din agricultură au trebuit să fie desființate și au apărut în România postrevoluționară peste 5 milioane de proprietari funciari a 1 –2 ha. Această fărâmițare excesivă devine și ea o problemă de vreme ce suprafața minim eficientă pentru exploatațile agricole este de aproximativ 50 ha, deci noua problemă este a unei noi concentrări a proprietății. Întreprinderile de talie foarte mare și forme centralizate de organizate (combinat, centrale, regii, companii naționale etc.) se cer în multe cazuri înlocuite cu IMM-uri. În Valea Jiului, chiar la începutul anilor '90, diminuarea cererii de cărbune a reclamat abandonarea unor capacități de producție (mine) ca Lonea Pilier, Petrila Sud, Cariera Jieț și Cariera Câmpu lui Neag.

b – procese sociale considerate în sine ca negative, unele existând în orice tip de societate, altele doar în anumite societăți și etape. Exemple le constituie furtul, omuciderea, delincvența juvenilă, drogurile, prostituția, tulburările psihice de masă, sinuciderea, incestul, dezorganizarea familiei, corupția, dezastrele naturale ori economice etc.

Spre exemplu, în minerit erau și înainte de 1989 la ordinea zilei **sustragerile** (de plasă de sârmă, ulei de motor, șnur Alecu, ciment, lemn, ulei de compresor, bolțari, pânză de filtru etc.) și ele au continuat chiar și în anii 2000, iar restructurarea a fost însoțită de apariția firmelor **private** “căpușe” care au parazitat subvențiile acordate de stat. Tot probleme pot apare din **stilurile autoritare** de conducere, din **slaba implicare** a autorităților locale în viața comunităților, din **rezistența la nou** ș.a.m.d.

c – consecințele negative ale unui proces social pozitiv. În fond orice proces social chiar dacă este în sine pozitiv, poate implica consecințe colaterale

negative. Procesul – legitim și necesar – al privatizării poate fi însoțit de aspecte negative ca subevaluarea obiectivelor, solicitarea/primirea de comisioane, apariția firmelor căpușă, nerespectarea obligațiilor (profil de activitate, investiții, forță de muncă) asumate, nerambursarea datoriilor, evaziune fiscală etc. Iar libera circulație a informației, produselor și persoanelor poate fi însoțită de apariția producției și consumului de droguri, a contrabandei, a traficului de persoane ș.a.m.d.

d – fluctuații ale factorilor externi naturali și sociali de tipul catastrofelor naturale (cutremurul din decembrie 2004 din Asia de Sud-Est, uraganul Katrina, cutremurele din Turcia și Japonia), a influenței războiului din Irak asupra pieții mondiale a petrolului, a influenței penuriei de produse petroliere asupra prețului barilului de petrol etc. Integrarea României în NATO și perspectiva aderării la UE generează și ele o vastă categorie de probleme de tipul compatibilizării legislației, a acceptării cotelor de producție și de conformare cu standardele UE.

e – decalajele produse de dezvoltare. Este cazul eficienței care să mențină competitive întreprinderile noastre în context european, adaptarea conținutului învățământului la cerințele pieții muncii, decalajele dintre prețurile aliniate european (energie, combustibil etc.) și salariile rămase “românești” ca și necesitatea informatizării în toate domeniile de activitate. Faptul că nu toate componentele (subsistemele) unui sistem se schimbă (modernizează) în același ritm, produce decalaje între nivelele superioare și cele rămase în urmă ale dezvoltării.

f – apariția de noi necesități. Sistemele sociale își modifică pragul de necesități în funcție de evoluție, iar apariția unei noi necesități în dinamica sistemului echivalează cu apariția unei noi probleme ce se impune a fi soluționată. Exemplu: restructurarea economiei poate duce la restrângeri de activitate, acestea generează șomaj, iar șomajul generează nevoia de protecție,

de reconversie profesională, de deplasare a forței de muncă din sectorul industrial spre cel de servicii etc.

g – probleme de dezvoltare. Orice sistem tinzând să se dezvolte, apariția unor direcții de dezvoltare ridică noi probleme pe traseul conștientizare/formulare – asumare – soluționare. Toate sistemele sociale tind să se schimbe, în **ritmuri** mai lente sau mai alerte, pe **front social** mai larg (cuprinzând mai multe subsisteme sociale) ori mai îngust. Schimbarea poate viza structuri, instituții, organizarea, tehnicile, tehnologiile, stilurile de viață etc. Exemplele pot reprezenta **informatizarea** inexistentă ca problemă cu decenii în urmă, problema **clonării** (animale și umane, măcar a aceleia terapeutice), nevoia apariției unor noi **instituții și mecanisme** în acord cu noile realități (Consiliul Național al Audiovizualului, Garda Financiară, Garda de Mediu, Consiliul Concurenței ș.a.m.d.).

Natura acestor probleme poate fi clasificată în termenii de probleme **structurale, funcționale și accidentale** (Teodorescu, loc.cit.). Structurale sunt problemele generate de tranziția la economia de piață, deci problemele **proprietății, privatizării, concurenței** etc. Funcționale sunt probleme ce apar în virtutea funcționării sistemului, exemple putând fi **corupția, polarizarea socială, marginalizarea/excluziunea socială, șomajul, traficul de persoane, contrabanda, evaziunea fiscală** ș.a.m.d. Probleme accidentale pot fi de natura dezastrelor **economice (crah financiar, crize de supraproducție, epuizarea unor resurse, accident nuclear** etc.) ori **naturale (foamete, inundații, epidemii, cutremure, incendii pe teritorii vaste** etc.).

Analiza problemelor sociale poate fi pusă și în alți termeni. Majoritatea pot proveni din constituirea și funcționarea **instituțiilor** (Dabu, Ielici, 1995, p.59) adică din nedefinirea corectă a **scopurilor și domeniilor** în care acționează, din erori de **diviziune și organizare** a muncii, din grade diferite de

depersonalizare a funcțiilor ori din lipsa de **încredere și recunoaștere** din partea colectivității.

În mod analog putem considera că problemele sociale pot fi clasificate și în funcție de **relația ierarhică** dintre conducători și conduși, deci pot exista probleme de **influență, control, putere și autoritate** (Dabu, Ielici, op.cit., p. 96-99).

Încheiem sumara abordare teoretică a naturii problemelor sociale și a **definirii lor** cu diferența dintre două accepțiuni a naturii acestor definiții: cea **lineară** și cea **ciclică**. O definire lineară a procesului/problemă socială este una **anterioară și independentă** în raport cu formularea soluțiilor. Altfel spus, enunț problema fără să mă gândesc dacă ea are soluții de rezolvare și care ar fi acelea. În definirea de proces ciclic, existența ori inexistența soluțiilor influențează însăși definirea problemei, deci aspectul “soluții” răzbate în modul de definire a problemei.

Întrebarea “ce poate deveni o problemă socială” a fost precodificată cu cele 7 variante semnalate anterior de la a la g plus “altele”. S-a admis alegerea dintre acestea a maximum 3 variante din intenția de a forța o detașare în ierarhia ce va rezulta a câtorva dintre ele.

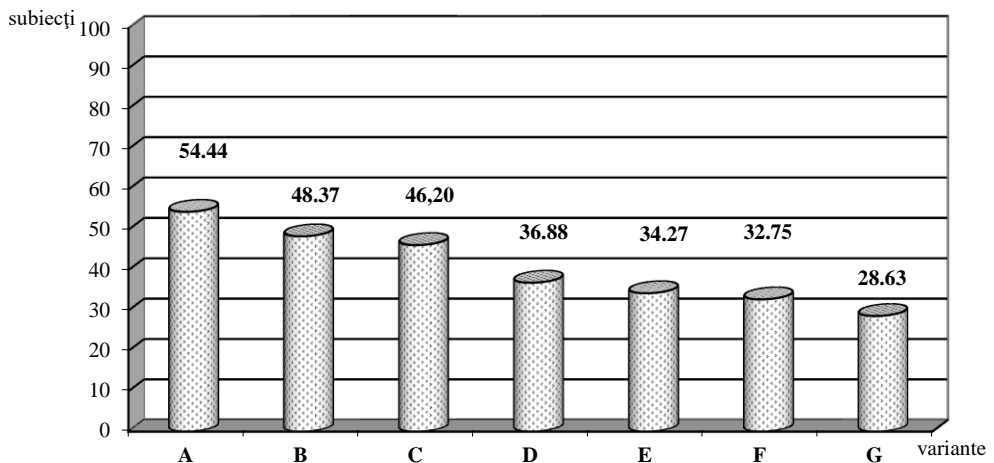
Pe totalul **numărului de alegeri** (care au fost 1304), s-a uzat în procent de 94% de dreptul la 3 alegeri (media de alegeri pe subiect a fost de 2,82) dar nu s-a obținut o ierarhie decalată ci una “strânsă”. În fond, cea mai bine plasată variantă de ceea ce poate fi problemă socială (“o situație depășită”) a obținut 19,25% din alegeri pe total (între 16 – 22 % pe categorii de repondenți) iar ultima, cea de a șaptea variantă, care a fost “consecințe negative ale unor procese pozitive” a obținut 10,12% pe total (între 5 – 11 % pe grupe de subiecți).

Tabelul nr.6.4 (%)

Ce poate deveni problemă socială (% din subiecți ce au ales varianta)

Problema / Subiecți	situație socială depășită	decalaje de dezvoltare	apariția de noi necesități	processe sociale negative	probleme de dezvoltare	factori naturali și/sau sociali	consecințe negative de proces pozitiv
Agenți economici	57,09	43,27	44,73	38,91	35,27	33,09	30,54
Autorități publice	44,29	58,57	47,14	34,28	30,00	40,00	28,57
Sindicate	61,22	59,18	44,90	30,61	30,61	32,65	14,28
Biblioteci	44,25	50,75	52,24	35,82	37,31	23,88	31,34
Total	54,44	48,37	46,20	36,88	34,27	32,75	28,63

Figura nr. 15 (%)

Ce poate deveni o problemă socială?
(total variante de răspuns)

- A – situație socială depășită   E – probleme de dezvoltare*
B – decalaje de dezvoltare   F – factori naturali / sociali
C – apariția de noi necesități   G – consecințe negative de proces pozitiv
D – processe sociale negative

Concluzia evidentă este **dispersarea** pe intervalul procentual de doar 10% (între 10,12% și 19,25%) a tuturor variantelor. Aceasta ne indică lipsa conștiinței faptului că o problemă poate deveni **mai ales ori în primul rând** un număr mai redus de situații.

Dar putem prezenta aceeași informație (opinia despre ce poate deveni problemă socială) nu prin raportare la numărul de alegeri ci ca pondere a opțiunilor din **numărul de subiecți**.

Ierarhia rezultată prin raportarea la subiecți, deci la % celor ce nominalizează o variantă ori alta este mai diferențiată. Ordinea ierarhică nu se modifică față de ierarhia alegerilor, ca și faptul că toate categoriile de respondenți plasează pe primele trei locuri aceleași variante. Este drept că ordinea pe total (1, 2, 3) este la agenții economici 1, 3, 2, la autoritățile publice 3, 1, 2, la biblioteci 3, 2, 1 și coincide doar la liderii sindicali 1, 2, 3. Cum aceștia din urmă erau doar 70 din 461 de subiecți, ei nu puteau influența decisiv ierarhia pe total cu care coincid, acest lucru fiind încă o dovadă a apropierei opiniilor celor patru categorii de respondenți.

Comentând ierarhia variantelor la extreme, observăm conștientizarea mai ales a situațiilor sociale depășite, a decalajelor existente provocate de dezvoltare ca și problemele generate de noi necesități. În același timp aspectele problematice mai puțin evidente și imperioase cum ar fi probleme ale dezvoltării în viitor sau consecințele negative ale unor procese sociale pozitive în sine, sunt mai puțin sesizate. Am remarcat totuși că la aceste ultime variante, cele mai bune ponderi – comparativ cu celelalte categorii de respondenți – aparțin angajaților din sistemul bibliotecilor.

6.3. Conștientizarea problemei sociale

Am anticipat faptul că pentru formularea ca problemă a unei dificultăți, conștientizarea ei reprezintă o premiză. La rândul ei ea este legată de două condiții referitoare la acel proces perturbator (Zamfir, 1977, p.56):

- **să nu existe ori să fie slab eficace mecanismele de contracarare a perturbării.** De exemplu, pentru combaterea crimei organizate, a consumului de droguri, a evaziunii fiscale, a traficului de persoane sau a doping-ului sportivilor etc., România n-a fost pregătită cu instituții, personal, logistică și experiență. Au trebui create compartimentele poliției pentru combaterea crimei organizate, Comisia Națională Antidrog și serviciile respective din cadrul poliției, Garda financiară etc. Au trebuit specializați oameni, cumpărată aparatură de laborator, asigurată o bază logistică și stabilite cooperări cu instituții similare din străinătate.
- **procesul perturbator trebuie să atingă și să depășească un anumit prag de acceptabilitate.** Numai când fenomenul/procesul atinge un nivel considerat critic, de neacceptat în continuare, el este conștientizat ca problemă ce reclamă soluționare. Faptul că un sportiv se dopează, că un om de afaceri dă mită, că un individ se droghează ori că o firmă își diminuează profitul pentru a nu plăti impozite, nu constituie o problemă câtă vreme fenomenul este **singular, izolat** și de **proporții reduse**. Dar când fenomenul tinde să devină **de masă**, să se **generalizeze**, el este conștientizat ca problemă. În alți termeni (Teodorescu, 1993, loc.cit.) problema trece prin mai multe **faze: incubația, conștientizarea, conflictul** și încercarea de soluționare și **declinul**.

Nu există problemă socială **“în general”**, deci nu vorbim despre faptul că ar exista în general corupție, alcoolism, evaziune fiscală ori consum de droguri. Problema este întotdeauna **a unui sistem**, deci trebuie să ne preocupăm de corupția la o anumită primărie ori universitate, de evaziunea fiscală la o anumită firmă, de consumul de droguri în anumite localuri ori cămine studentești etc.

Aceasta ridică și problema **cine** conștientizează/formulează problema, cine constată că perturbarea există și a depășit un anumit prag. **Sursa** conștientizării, implicit a formulării problemei poate fi **internă** ori **exterioară** sistemului. Sursele interne sunt **conducerea** (la diferite niveluri) a sistemului și **participanții** la el. Sursele exterioare pot fi **beneficiarii**, **sistemele intermediare** producător – beneficiar, sistemele **supraordonate** și sistemele de **control** politic ori profesional.

Nivelul conștientizării poate fi **informal** și **formal**, în acest ultim caz problema fiind înregistrată și recunoscută în mod oficial. Ca o problemă să aibă **șansa de a fi soluționată**, ea trebuie să fie conștientizată (și) din interiorul sistemului, recunoscută și asumată oficial de către conducerea acestuia.

Repondenții noștri au fost rugați să ierarhizeze **factorii** de care depinde conștientizarea/formularea problemelor sociale, precodificarea oferind trei factori interni și patru factori externi, cu posibilitatea de a nominaliza și alții.

Ierarhia poate fi prezentată pe totalul alegerilor, menționând că s-au permis trei alegeri ce s-au cerut ordonate în ordinea importanței, posibilitate de care au uzat 96% dintre repondenți. Privită ca pondere din alegeri, 22% din totalul lor revine conducerii interne a sistemului, 19% sistemului politic, câte 16% participanților din sistem, beneficiarilor activității și controlului intern din sistem și doar 6% vizează sistemele supraordonate. Grupate pe factori interni și externi, 54% din totalul alegerilor s-au îndreptat spre factori interni și 46% din opțiuni vizează factorii exteriori.

Dar analiza se poate face și pentru **prima alegere**, caz în care datele se “închid” și “pe subiecți”, deci constatăm implicit ponderea acordată de fiecare categorie de subiecți fiecăruia dintre factori.

Aceste date vor fi oferite în tabelul nr.6.5 și ulterior le vom grupa în tabelul 6.6 pe categorii de factori, adică cei **din** și **din afara** sistemului. Comentând ambele tabele prezentate, remarcăm ca un lucru bun că factorul

considerat cel mai important este **conducerea internă** a sistemului în care apare perturbarea ce va tinde să fie formulată ca problemă.

Tabelul nr.6.5 (%)

Factorii ce determină conștientizarea/formularea problemei sociale

Factori Subiecți	conducerea internă	beneficiarii activit.	sistemul politic	participanții din sistem	control prof. din sistem	sistemele supraordonate	intermediari prod. benef.	NR	total
Agenți economici	26,91	22,18	23,27	10,18	9,66	5,09	2,18	0,73	275=100
Autorități publice	40,00	24,29	17,14	5,71	7,14	1,43	4,29	-	70=100
Sindicate	32,65	20,41	18,37	12,24	12,24	-	4,09	-	49=100
Biblioteci	28,88	29,86	11,94	14,93	11,94	1,49	2,98	2,98	67=100
Total	29,07	23,47	20,17	10,41	9,76	3,47	2,82	0,87	461=100

Tabelul nr.6.6 (%)

Factorii interni și externi sistemului în conștientizarea problemei sociale

Factori Subiecți	interni sistemului*	externi sistemului**	total
Agenți economici	46,55	53,45	275=100
Autorități publice	52,85	47,15	70=100
Sindicate	57,13	42,85	49=100
Biblioteci	50,35	49,65	67=100
Total	49,24	50,76	461=100

*conducerea internă a sistemului + participanții din sistem + controlul intern din sistem

**beneficiarii activității sistemului + sistemul politic + sistemele supraordonate + intermediarii producători – beneficiari + NR

Vom vedea ulterior că va exista totuși un decalaj de 12 – 13 % între rolul conducerii interne în conștientizarea problemei și acela de **asumare** a ei. În fond

dacă conducerea unui sistem **nu recunoaște** că ceva este problemă și mai ales **nu-și asumă** problema, șansele soluționării ei sunt foarte reduse. Să ne imaginăm situația în care într-o primărie, o întreprindere ori într-o universitate participanții sunt la curent că se dau și se iau șpăgi ori se traficează examene, dar primarul, directorul ori rectorul declară “la noi nu există corupție”. Deci **nu recunoaște** (conștientizează) și implicit nu asumă problema; în atari condiții este aproape sigur că problema nu se rezolvă fără schimbarea conducerii în cauză.

În privința raportului dintre factorii interiori/exteriori sistemului constatăm – pe total – un echilibru aproape perfect: 49% față de 51%. Credem că **așteptarea** din partea factorilor externi (51%) este **prea mare**, că ea exprimă o atitudine **pasivă**, de așteptare ca **alții** (beneficiarii, sistemul politic, eșaloanele superioare) **să observe care sunt problemele tale!** De altfel, cunoașterea acestor rezultate de cercetare recoltate în 2003 ne-au determinat să propunem la Conferința Națională de Sociologie din 2004 o tentativă de anchetare și a **factorilor externi**. Remarcăm totuși că cel mai corect, după opinia noastră, dozaj intern/extern aparține liderilor sindicali, urmași de autoritățile publice. Și înțelegerea cea mai puțin corectă aparține agenților economici, lucru explicabil prin faptul că aproape jumătate dintre ei (135 persoane) sunt agenți economici de stat ce reprezintă mineritul. Ori este notoriu faptul că cei din minerit așteaptă ca problemelor lor să fie sesizate și rezolvate “de sus”, de către guvern, minister ori alte agenții exterioare întreprinderilor miniere.

Una dintre întrebările adresate subiecților s-a referit și la accepțiunea **lineară ori ciclică** a naturii problemelor sociale, noi anticipând deja că accepțiunea lineară este independentă de soluții iar cea ciclică ține cont de existența sau inexistența soluțiilor chiar în momentul formulării problemei. Peste 58% din totalul respondenților (39% dintre sindicaliști și 73% dintre cei din bibliotecă) au apreciat accepțiunea – corectă și după opinia noastră – de proces ciclic. Iar dintre factorii care fac ca problema să treacă din faza latentă în

faza manifestă, principalii în ordinea ponderilor obținute au fost considerați **conștientizarea problemei** (40% pe total), **existența soluțiilor de rezolvare** (21%) și **asumarea problemei de către conducerea internă a sistemului** (16%). Făcând o analiză comparativă între categoriile de respondenți la acești factori principali amintiți, conștientizarea problemei este valorizată superior de către autoritățile publice și bibliotecii (49 – 50 %), soluțiile de rezolvare de către bibliotecii și agenții economici (21–24 %) iar asumarea de către conducerea problemei, valorizată superior de către liderii sindicali și agenții economici (18–22 %).

În ancheta din 2003 care a avut ca respondenți doar subiecți implicați în conducerea Văii Jiului s-a mai pus și întrebarea privind **conștientizarea, formularea, asumarea, soluțiile** preconizate etc. în raport cu **problemele specifice Văii Jiului**. La fiecare caracteristică au existat trei posibilități de răspuns, spre exemplu că problemele sunt **corect** sau **defectuos** formulate, că ele sunt **bine** ori **insuficient** conștientizate etc.; evident a existat și posibilitatea nonrăspunsului.

Luând în calcul doar aprecierile **pozitive** (corect, bine, costuri reduse, soluții eficiente etc.) construim tabelul 6.7. În acest caz analizăm nu **care** sunt problemele (acest lucru a fost făcut într-un capitol anterior) ci **cum** sunt apreciate problemele Văii Jiului.

Situația prezentată ne indică **cât de reduse sunt aprecierile favorabile** pe diferite aspecte privind problemele sociale ale Văii Jiului. Cu o formulare în proporție de doar 17% considerată corectă, cu o conștientizare considerată bună de doar 16%, cu o asumare considerată doar în proporție de 5% corectă și cu doar 3% soluții considerate eficiente, complexul de probleme specifice Văii Jiului **are șanse foarte scăzute de soluționare**. S-ar putea remarca și faptul că nu există diferențe deosebite în apreciere între categoriile de subiecți. Doar autoritățile publice valorizează superior, comparativ cu ceilalți, aspectul formulării problemelor iar sindicatele pe cel al asumării lor. Dar faptul că toți

apreciază pozitiv doar în procent de 2 – 3 % eficacitatea soluțiilor de rezolvare a problemelor sociale ale Văii Jiului, spune aproape totul despre efectul acestora.

Tabelul nr.6.7 (%)

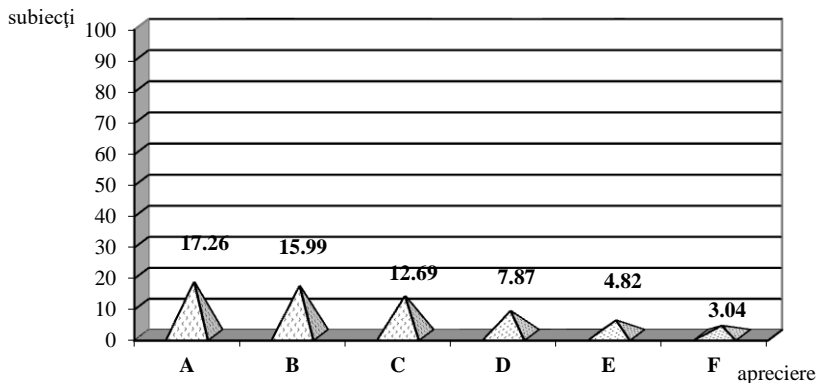
Aprecierile favorabile privind problemele specifice Văii Jiului

Subiecți Aprecieri	agenți economici	autorități publice	sindicate	medie pe total
- sunt corect formulate	15,63	22,86	18,37	17,26
- sunt bine conștientizate	14,91	18,57	18,37	15,99
- au costuri economice scăzute	15,27	7,14	6,12	12,69
- au costuri sociale reduse	8,73	5,51	6,12	7,87
- sunt corect asumate	4,36	4,28	8,16	4,82
- sunt însoțite de soluții eficiente	3,27	2,86	2,04	3,04

Notă: diferența până la 100% o reprezintă aprecierile defavorabile (incorect, defectuos, insuficient...) + NR

Menționăm că întrebarea nu s-a referit la o singură problemă ci la **situația Văii Jiului în general**, deci nu doar la sectorul (primărie, întreprindere, afacere privată, ligă sindicală etc.) în care activează repondentul. Tabelul 6.7 nu conține și răspunsul celor din sistemul bibliotecilor, deși întrebarea le-a fost pusă și lor în 2004, dar nu cu privire la problemele Văii Jiului pe care se presupune că nu le cunosc suficient, fiind rezidenți în alte localități ale județului. Amintim totuși că având ca adresă specifică problemele din sistemul bibliotecilor, ponderea aprecierilor favorabile este de 2 – 5 ori mai mare ! Spre exemplu, opinia că problemele sunt corect formulate atinge 42%, că ele sunt bine conștientizate însumează 37%, că ele sunt corect asumate = 28% iar faptul că soluțiile sunt eficiente este afirmat de 15% dintre angajații bibliotecilor. Nu afirmăm că în sistemul bibliotecilor situația ar fi ideală, existând și acolo probleme de asumare ori soluții, dar ele sunt considerate la un nivel mult mai bun decât în minierit și Valea Jiului.

Aprecieri favorabile privind problemele specifice Văii Jiului
(total variante de răspuns)

A – sunt corect formulate

B – sunt bine conștientizate

C – au costuri economice scăzute

D – au costuri sociale reduse

E – sunt corect asumate

F – sunt însoțite de soluții eficiente

Situația devine și mai evidentă dacă ne raportăm doar la **totalul aprecierilor** (pozitive și negative) exprimate, deci dacă eliminăm nonrăspunsurile. Numărul nonrăspunsurilor pe diferite aspecte (formulare, conștientizare, asumare...) nu a fost identic, respondenții considerându-se în grad diferit apti de a formula o apreciere asupra aspectului respectiv. Eliminând un termen (nonrăspunsul) din totalul la care ne raportăm, ponderile cresc puțin dar ordinea se menține și se vede mai ales că cei ce au formulat aprecieri asupra, spre exemplu, soluțiilor problemelor sociale, le-au apreciat favorabil în proporție de doar 5% și defavorabil în procent de 95%.

6.4. Sinteză asupra înțelegerii corecte a problemelor sociale

Am tratat în paragrafele anterioare câteva aspecte cheie în înțelegerea corectă a unei probleme sociale. Chestionarul a cuprins și întrebări ale căror răspunsuri nu le-am comentat, cum ar fi aceea a **nivelului** (societate, organizație, individ) la care se manifestă mai ales problemele sociale.

Tabelul nr.6.8

(% rotunjite)

**Aprecierea favorabilă/defavorabilă în opiniile privind
problemele sociale ale Văii Jiului**

Aspectul \ Aprecierea	favorabilă	defavorabilă
- formularea problemelor	34	66
- conștientizarea problemelor	25	75
- costurile sociale	14	86
- asumarea problemelor	9	91
- soluțiile problemelor	5	95

Vom concluziona acum, evidențiind într-un tabel (6.9) câteva aspecte ale teoriei problemei sociale pe care le considerăm relevante și în privința cărora s-au pronunțat și repondenții anchetei noastre.

Tabelul nr.6.9 (%)

Opinia despre diverse aspecte ale teoriei problemei sociale

(% răspunsurilor considerate teoretic a fi cele mai corecte)

Aspecte \ Subiecți	problema poate consta în ceva pozitiv ori negativ	conștient- zarea de căt-re conducerea internă	problema presupune schimbare	problema implică conștient- zare	problema trebuie asumată de conducere
Agenți economici	41,09	26,11	21,09	19,27	17,81
Autorități publice	45,71	40,00	14,29	20,00	7,14
Sindicate	51,03	32,65	18,37	16,33	22,45
Biblioteci	70,15	28,88	53,73	35,83	14,93
Total	47,07	29,07	24,51	21,47	16,26

Cu excepția deja amintită în text, a faptului că problemă poate fi atât ceva pozitiv cât și negativ, toate celelalte aspecte obțin ponderi între 29% și 16%.

Când peste 400 de oameni dintre care imensa majoritate au răspunderi de conducere pe plan local, dovedesc o atât de slabă înțelegere corectă a teoriei problemei sociale, explicarea concluziilor din capitolele anterioare devine mult mai consistentă și evidentă.

Ipoteza acestei componente a sistemului nostru de cercetări s-a confirmat deci în sensul că o **înțelegere teoretică defectuoasă** a problemelor sociale, conduce și la formularea defectuoasă a celor specifice Văii Jiului și la **adoptarea unor soluții cu eficiență scăzută**. Iar realitățile economico-sociale din ultimii 15 ani ale Văii Jiului atestă evident în mod negativ enunțul concluziv al ipotezei noastre.

CONCLUZII ȘI SUGESTII

Dacă la începuturile perioadei de tranziție din România (anii 1990 – 1995), declinul economic a fost considerat inevitabil și chiar firesc în vederea reformării unei economii super centralizate și conduse după cu totul alte principii decât cele de piață, pe măsura trecerii timpului a devenit tot mai clar că această situație nu numai că a continuat dincolo de previziuni, dar s-a și deteriorat continuu.

Prelungirea termenului estimat de redresare a economiei a avut multiple cauze și, chiar dacă astăzi putem vorbi de o etapă posttranziție, economia românească abia începe să se așeze pe un fâgaș normal. De altfel “aproape întotdeauna analiza efectelor produse de schimbare se concentrează mai mult asupra destinației spre care ne duce schimbarea decât asupra vitezei cu care se face călătoria” (Toffler, 1973, p.15).

În ceea ce privește metodele de reformare a economiei putem afirma, fără teamă de a greși, că cea mai des utilizată a fost cea a concedierilor colective. A încerca să eficientizezi un sistem economic reducând numărul de personal a părut la început (anii 1996 – 1998) o soluție binevenită, în condițiile în care se preconiza redresarea rapidă a sistemului. Dar dislocarea masivă a forței de muncă dintr-un subsistem al economiei naționale ar fi avut rezultate pozitive doar dacă piața muncii ar fi fost în măsură să translateze această forță de muncă în alte sectoare. Realitatea a fost însă alta iar consecința directă a reformei economice astfel gândite a fost o explozie a sărăciei și o polarizare accelerată a societății.

Deși este evident că metoda concedierilor colective nu a avut rezultatele scontate, ea este aplicată și astăzi, fiind una dintre cauzele majore care frânează rentabilizarea economiei. Pentru că sub aspectul costurilor economice

subsistemele economice din care a plecat mult personal angajat, nu s-au redresat, ci s-au adăugat **costurile sociale**, bugetul statului a fost pus în situația de a suporta cheltuieli crescânde cu pensiile, salariile compensatorii, indemnizațiile de șomaj, ajutoarele sociale etc.

Efectele restrângerii activităților economice sau ale restructurării lor prin metoda disponibilizărilor de personal s-au făcut simțite cu precădere în zonele cu economie de tip monofactorial, dependente de un singur domeniu ori sector economic, cu atât mai mult dacă acesta era vizat de reformă. Valea Jiului este un caz tipic în acest sens.

Ipoieza generală a demersului nostru a fost: “dacă se aplică soluții alternative dezvoltării monoindustriale, atunci politicile sociale de reabilitare a Văii Jiului pot avea succes”. Din întregul efort documentar și de cercetare pe care l-am întreprins, a rezultat că, deși au trecut opt ani de la primele dislocări de personal, în Valea Jiului nu există nici acum soluții alternative **viabile** de ocupare a forței de muncă. Cu toate programele, proiectele și strategiile elaborate în vederea redresării situației din zonă, **locuri de muncă** în alte activități ori sectoare economice **nu au apărut**. Nici cel puțin în industria turismului, oferită de cele mai multe ori drept soluție principală în eradicarea șomajului și dezvoltarea zonei.

Reiterăm succint câteva din cauzele lipsei de alternative economice: lipsa surselor de finanțare pentru implementarea obiectivelor propuse, sărăcia generalizată din zonă, rezistență și atitudine de monopol a agenților economici locali față de infuzia de capital exterior regiunii, lipsa spațiilor și terenurilor necesare noilor investiții, incoerențe de ordin legislativ, dezinteres al autorităților locale combinat cu birocrăție și corupție instituționalizată, imaginea Văii Jiului etc. În aceste condiții, singurele politici sociale aplicate cu “succes” în Valea Jiului au fost, în cea mai mare măsură, cele de tip pasiv, calate în special pe susținerea material – financiară a celor neocupați. N-au lipsit tentativele de tip activ – pe baza cărora poate fi evaluată în fond eficiența

politicilor sociale – dar pentru ca acestea să poată fi aplicate, era nevoie de o existență reală a posibilităților de diversificare economică.

Exemple de soluții active pot fi bursele locurilor de muncă, programele de reconversie profesională, stimulentele și facilitățile acordate angajatorilor și șomerilor, pentru toate acestea existând și cadrul legal și posibila disponibilitate a organismelor abilitate de a le implementa, dar lipsește conjunctura concretă: unde și în ce condiții ? Bursele locurilor de muncă au succes numai în zonele diversificate dezvoltate din punct de vedere economic, calificări și recalificări nu se prea pot face în zonele în care oamenii și-au pierdut speranța în finalitatea acestor programe (angajarea) iar angajatorii – oricât de stimulați ar fi – nu pot oferi locuri de muncă de care nu dispun. Suntem de părere că cea de a doua ipoteză a lucrării noastre “ cu cât politicile sociale apelează la soluții active, cu atât ele sunt mai eficiente” este valabilă tot numai în condițiile existenței unor alternative de ocupare în alte activități și domenii.

Măsurile active care au avut cel mai semnificativ impact în Valea Jiului au fost programele de dezvoltare comunitară, care – deși pe perioade de timp determinate – au reușit să crească cu puțin gradul de ocupare.

Reamintim teoria conform căreia un sistem de protecție socială **eficient** este considerat cel care nu creează o dependență durabilă a individului de sprijinul social și care nu ajunge să-l determine pe acesta la a se complăce în situația de asistat social. Pentru a nu se ajunge la aceasta, protecția de tip pasiv – firească pentru o anumită perioadă – trebuie dublată de eforturi în reorientarea economiei zonei, în pregătirea și lansarea altor activități economice, în reorientarea profesională a celor neocupați, în schimbarea mentalității generale referitoare la atitudinea față de muncă și față de posibilitățile oferite de piața muncii.

Atât timp cât aceste eforturi nu dau rezultate – adică mai nimic nu se modifică în mentalitatea oamenilor deci nici în peisajul economic al zonei – **asistarea socială de lungă durată devine politică de bază** iar rezultatul este

menținerea unei stări de apatie, în care lucrurile merg din inerție și în care oamenii devin tot mai sceptici în ceea ce privește perspectivele lor profesionale și șansele de redresare economică.

Contrar teoriei nemuncii – consecință firească a situației mai sus expuse – una din ipotezele noastre de cercetare s-a referit la interesul celor neocupați de a-și găsi un loc de muncă. Mai precis, am opinat că aceștia vor accepta – în condițiile de viață cunoscute din Valea Jiului – **să muncească orice și oriunde**, accept care este direct proporțional cu starea tot mai precară a situației lor economice. Situația acestora s-a agravat în decursul ultimilor ani (2000 – 2005), dar oamenii încă nu și-au pierdut interesul pentru muncă, iar cei aflați în condiția de a fi dependenți de ajutorul social al statului, valorizează cel mai bine acest lucru. Asistații social – deveniți șomeri de lungă durată – își exprimă disponibilitatea de a accepta un loc de muncă oriunde în afara Văii Jiului (52%), de a accepta chiar și muncă necalificată (87%) și de a accepta salarii echivalente cu cel minim pe economie (62%), uneori chiar echivalent cu ajutorul social primit (39%).

Din acest punct de vedere și contrar opiniilor autorităților și angajatorilor din zonă, rămânem ferm convingși că interesul oamenilor de a se reîncadra în muncă este real, că numai o situație economică deplorabilă îi poate determina să accepte un loc de muncă **oriunde**, de **orice fel** și chiar **prost plătit**. Teoria nemuncii a fost și rămâne vehiculată de către aceia – autorități și agenți economici – care ar trebui să găsească soluții de creare a noi locuri de muncă. În lipsa acestora, corelată cu dezinteresul celor amintiți, scuzele de genul “oamenii nu vor să muncească” sunt încercări de a voala neputința de a rezolva problemele sociale.

Rezolvarea problemelor reprezintă un proces ce depinde în mod imperios **de mai mulți factori**: ce este sau ce poate deveni o problemă socială, înțelegerea obiectului și a naturii acesteia, conștientizarea problemei inclusiv a factorilor ce determină procesul de conștientizare și abia apoi căutarea soluțiilor

necesare rezolvării. Considerăm că nu poate exista decât o dependență directă între înțelegerea teoretică a problemei “problemelor sociale” și eficiența soluțiilor adoptate. Rezultatele cercetării referitoare la acest aspect au relevat o slabă înțelegere a teoriei problemelor sociale, situație cu atât mai gravă cu cât repondenții au fost în marea lor majoritate, cadre de conducere, oameni puși să caute soluții și să ia decizii în favoarea rezolvării acestora. Atât timp cât foarte puțini (16%) știu că o astfel de problemă trebuie să fie **asumată de către conducere**, că ea implică **conștientizare** (21%), că presupune **schimbare** (25%), că sarcina conștientizării revine în primul rând **conducerii interne** a sistemului (29%) sau că o problemă socială poate consta în aspecte atât **pozitive** cât și **negative** (47%), este evident că nici soluțiile adoptate în aceste condiții nu pot avea efectele scontate. De altfel, doar 3% dintre cei cu răspunderi de conducere pe plan local, sunt de părere că problemele Văii Jiului sunt însoțite de **soluții eficiente**, 4% că ele sunt **corect asumate** și 17% că ele sunt **corect formulate**. Cu alte cuvinte, cei în cauză par a conștientiza mai bine situația reală decât teoria care stă la baza rezolvării ei. Dacă atât de puține cadre de conducere (3%) apreciază că soluțiile găsite pentru problemele zonei sunt eficiente, ne punem firesc întrebarea: cine ar trebui totuși să se ocupe de acestea sau care ar fi totuși soluțiile prioritare pentru o cât de cât remediere a situației ?

S-au avansat zeci de variante și propuneri pentru creșterea gradului de ocupare în zonă, de la industria turismului și a prelucrării lemnului până la activitățile de ecologizare sau culesul fructelor de pădure. Marea majoritate au fost gândite pe termen scurt, iar cele cu termen de implementare mai îndepărtat (turismul, amenajări în infrastructură) sunt încă în faza incipientă. Despre eliminarea interdicției de reangajare în minerit a celor disponibilizați sau despre privatizarea sectorului minier nu poate fi încă vorba, iar dezvoltarea sectorului privat este încetinită de sărăcie, neajunsuri legislative și de ordin birocratic. Și la ora actuală locuitorii zonei – fie ei angajați sau nu – sunt de părere că singura activitate care o mai menține la limita de supraviețuire este mineritul.

Previzunile specialiștilor conform cărora o mare parte a celor ieșiți din minerit vor emigra spre alte zone ale țării nu s-au adeverit, iar pentru cei rămași toate politicile active de ocupare s-au lovit de lipsa elementului principal: locurile de muncă.

În concluzie, putem fi de acord cu faptul că zona nu a dus lipsă de strategii de redresare, de atenție din partea autorităților centrale, de politici și măsuri active care să redreseze situația economico-socială. Dar toate acestea nu au avut și nu vor avea șanse de reușită atât timp cât lipsește o strategie globală, cu programe de implementare folosind oameni insuficient pregătiți, cu lipsă de fonduri și mai ales, cu mentalități conservatoare.

O poziție centrală în cadrul acestor neajunsuri o ocupă problema resurselor umane și a celor financiare. Reiterăm ideea conform căreia, chiar și în economiile avansate, gradul de atenție acordat resurselor umane a fost – comparativ – mai scăzut decât cel acordat celorlalte resurse. În situația în care lipsa unei politici eficiente de creare și gospodărire a resurselor umane se combină cu disfuncționalități de ordin financiar, legislativ sau instituțional, oricât de bine gândite ar fi politicile sociale, șansele ca ele să fie eficient implementate se reduc drastic.

Redresarea unei situații economico-sociale de genul celei din Valea Jiului nu poate fi realizată în absența unei planificări strategice pe **termen lung**, adoptarea de măsuri “pe picior” sau “în salturi”, funcție de cerințele momentului ne făcând decât să agraveze fenomenele specifice.

După cum am menționat în introducerea acestui demers, el a urmărit să surprindă măcar câteva **constante** ale efectelor politicilor sociale și ale percepției asupra acestora în Valea Jiului. În lumina ideii că “în domeniul socio-umanului, distanța dintre cunoașterea comună și cea științifică este mai mică și zona lor de intersecție foarte întinsă” (Iluț, 1997, p.10), nu de puține ori am sesizat că percepția repondenților noștri (șomeri, beneficiari de venit minim garantat) a fost mai corectă decât cea a autorităților, cei din urmă nerealizând

gravitatea sau implicațiile problemelor ori încercând să disimuleze efectele acestora. În încercarea de a sintetiza rezultatele cercetărilor noastre, vom încerca să creionăm câteva concluzii pe mai multe direcții:

1. Premiza de bază în vederea dezvoltării economice și sociale a comunității – **nivelul de educație și instruire** – este **deficitar** în zonă. Marea majoritate a celor neocupați au un nivel redus de școlarizare și există cazuri numeroase de oameni de afaceri aflați în situație similară. În ceea ce îi privește pe cei meniți să se ocupe de rezolvarea problemelor (cadre de conducere, autorități publice, organisme abilitate), chiar dacă sunt aproape în totalitate absolvenți de învățământ superior, locurile de muncă pe care le dețin **nu sunt conforme** specializărilor (cazuri numeroase de primari, șefi servicii, asistenți sociali etc., cu pregătire exclusiv tehnică). O atare situație îngreunează mult percepția și înțelegerea problemelor sociale chiar în condițiile în care există disponibilitatea necesară pentru acestea.

2. **Lipsa unei strategii unitare** de redresare economică a condus la dependența oamenilor de susținerea financiară a statului și la aplicarea sporadică a câtorva măsuri cu caracter activ, al căror impact a fost nesemnificativ în ceea ce privește creșterea gradului de ocupare în zonă. Soluțiile oferite până în prezent au fost prezentate la modul general, ca posibile direcții de redresare economică, neexistând proiecte ferme în vederea implementării lor. Cele – puține – variante alternative de ocupare care au existat în zonă (fabrici de mobilă, fabrici de tricotaje, de produse lactate) au dispărut sau și-au restrâns activitatea. Pare oarecum paradoxal că într-o zonă în care se preconizează dezvoltarea industriei lemnului și în care există potențial zootehnic, metoda “privatizării prin lichidare” a dus la dispariția tehnologiei necesare pentru acestea. Este încă o dovadă a faptului că planurile de redresare au fost elaborate **fragmentat** și fără să se țină cont de realități în timp ce, pe de altă parte, deși se vorbea întruna de alternanță economică, se reduceau la zero chiar posibilitățile deja existente.

3. **Lipsa fondurilor necesare** implementării strategiilor de dezvoltare a condus la o situație aproape ilară: foarte mulți bani au fost cheltuiți cu elaborarea studiilor și a proiectelor, dar pentru punerea acestora în aplicare n-a existat finanțarea corespunzătoare. Blocajele economice din zonă – generate în special de către Compania Națională a Huilei – au redus la limită bugetele locale și dacă aproape orice proiect, chiar cu participarea majoritară a fondurilor externe, necesita cofinanțare locală, ea era cvasimposibil de asigurat.

Singurele fonduri **realmente** alocate și cheltuite în Valea Jiului au fost cele puse la dispoziție de către bugetul de stat, prin intermediul măsurilor active prevăzute în Legea nr.76/2002 privind posibilitățile de ocupare a forței de muncă, adică cele distribuite programelor de tip comunitar, pentru salarizarea celor încadrați pe perioade determinate.

4. Economia Văii Jiului se caracterizează prin existența unui **sector privat** prea **puțin dezvoltat**, mai ales în ceea ce privește activitățile de producție și servicii către populație. Cu excepția a câtorva întreprinzători locali și a firmelor cunoscute care au filiale în zonă, activitățile economice private sunt în marea lor majoritate de tip **comercial** și de mică anvergură. Una dintre cele mai des propuse soluții pentru redresarea regiunii – dezvoltarea sectorului privat și al întreprinderilor mici și mijlocii – a rămas la faza de proiect, motivele pentru care procesul privatizării nu a reușit fiind variate: de la lipsa fondurilor necesare, la aspecte privind legislația, birocrăția, lipsa de informații, puterea de cumpărare redusă din zonă etc.

5. **Dezinteresul** și – nu de puține ori – **incompetența** celor aflați în poziția de a lua decizii în ceea ce privește rezolvarea problemelor Văii, au reprezentat în mod cert o frână puternică în derularea activităților de relansare economică. Investitorii externi zonei nu au găsit deseori înțelegerea și disponibilitatea necesară la autoritățile publice locale, o atitudine obedientă a celor din urmă față de monopolul economic local, lipsa de comunicare între organismele abilitate, interesele personale care au avut prioritate în lansarea

proiectelor de reabilitare economică, toate pe fondul unor bugete locale insuficiente, a lipsei spațiilor și terenurilor necesare (aflate în mare parte în patrimoniul Companiei Naționale a Huilei, puțin interesată în a le pune la dispoziția investitorilor) au concurat la menținerea unei stări deplorabile a economiei zonei. Adăugăm aici și faptul că îngrijorător de multe persoane aflate în funcții de conducere (menite să ia decizii sau să participe la procesul decizional) nu au calificarea necesară pentru aceasta. Marea majoritate a cadrelor de conducere – de la primari, viceprimari, directori de întreprinderi miniere, șefi servicii primăriei sau CNH – au pregătire exclusiv tehnică, rezolvarea problemelor de natură economico-socială implicând și o altfel de viziune asupra lor. Unicul aport al autorităților publice locale la soluționarea situației a fost cel de colaborare cu organismele centrale (prefectură, guvern) și externe (Banca Mondială) în vederea **proiectării** soluțiilor. Putem afirma fără teamă de a greși că și în situația în care ar fi existat **toate** finanțările necesare implementării programelor de redresare economică, procesul ar fi fost mult îngreunat de lipsa de competență, dezinteresul și mentalitatea celor abilitați să rezolve problemele.

Sugestiile se cer a fi o **consecință** a concluziilor. De altfel, justificarea acestor sugestii se găsește în explicațiile diseminate în capitolele lucrării și dintre care unele au fost reiterate sumar în concluzii.

În principiu **concluziile pozitive**, favorabile, consemnând îndeplinirea în diferite grade a obiectivelor, cer sugestii de tipul: “să se continue”, “să se aprofundeze”, “să se diversifice”, “să se dezvolte” ș.a.m.d. Din păcate din studiul nostru au rezultat puține asemenea concluzii, putând fi enunțate ca sugestii doar:

- continuarea și îmbunătățirea sistemului **burselor locurilor de muncă**,

- ocuparea măcar **temporară** pe perioadă determinată, în cadrul muncii în favoarea comunității,
- mai buna **adaptare a reconversiei profesionale** la cerințele pieței **locale** a forței de muncă,
- **aplicarea** legislației favorabile (Legea nr. 76/2002, Legea nr. 116/2002) în vederea îmbunătățirii ocupării, a combaterii șomajului și a marginalizării,
- toate acestea ar converge spre **utilizarea mării disponibilități** a celor neocupați de a munci **orice și oriunde**.

Dar sunt și concluzii **negative, defavorabile** – din păcate în majoritate în studiul nostru – care cer sugestii de tipul “să se schimbe”, “să se abandoneze”, “să se înceapă”, “să se reconsidere” etc.

Pe acestea le-am putea subîmpărți după **natura** factorilor preponderent implicați în sugestii privind aspecte **obiective** și **subiective** iar după **orizontul temporal** al realizării sugestiilor în **imediate** (pe termen scurt) și de **perspectivă** (pe termen lung). Ar mai putea fi practică o clasificare după **sfera** efectelor preconizate, în sugestii pentru acțiuni cu efect **global**, marcând deci domeniul mai multor politici sociale și cele cu efect **sectorial** care se referă preponderent la un singur domeniu de politică socială.

- a) O primă sugestie privind un factor **subiectiv**, având efect de **perspectivă** și **global**, ar fi **schimbarea pronunțată** (dacă nu chiar radicală) a **mentalității** celor implicați în ocuparea forței de muncă. Această cerință îi vizează **pe toți**: autoritățile publice, agenții economici și șomerii înșiși. Ea implică aspectul **cunoaștere** (informație, înțelegere) și **atitudine** (convingeri provenind din componente cognitive, afective și conative).

Într-o formulare mai sintetică, cerința este de îmbunătățire radicală a **educației profesionale** a tuturor celor implicați. Educația profesională vizează și autoritățile (să dovedească interes și

competență), **agenții economici** (să aplice cerințele ce ei înșiși le impun bursei locurilor de muncă) ori **neocupații** (să dovedească interes real și să depună un efort real în îndeplinirea obligațiilor).

- b) O sugestie extrem de importantă se referă la **dezvoltarea infrastructurii** Văii Jiului. Ea reprezintă un aspect **obiectiv**, de **perspectivă** și **global**. În absența unor **investiții** de amploare în infrastructură: căi de acces, linii de comunicație, utilități (rețele de apă, canalizare, electricitate, gaze etc.) orice soluții de tipul “alternativei turism” sunt sortite din start eșecului. Nu este de neglijat nici faptul că în privința ocupării propriu zise, dezvoltarea infrastructurii **implică** ea însăși creșterea gradului de ocupare prin forța de muncă suplimentară necesară creării și extinderii ei.

Există însă posibilitatea formulării și unor sugestii privitoare la acțiuni cu efect **sectorial** și pe **termen scurt**. Ele ar ocupa – fiecare în parte – un număr mai mic de forță de muncă nefolosită dar prin efect **cumulat** ar consuma resurse umane și materiale relativ importante. Enunțăm în continuare câteva asemenea **posibilități**:

- a) crearea unei (unor) linii de **captare/îmbuteliere** a apei de izvor. Toată Valea Jiului este plină de izvoare a căror gust le situează între cele mai bune din țară. Și cu toate acestea în Vale se “importă” din țară (parțial și din străinătate) diferite sorturi de apă plată;
- b) potențialul zootehnic al Văii Jiului ar permite instalarea unor capacități de **valorificare a produselor lactate**. Fosta “fabrică de lapte” de la Livezeni a fost dezafectată de un deceniu iar astăzi magazinele sunt pline de produse lactate industrializate la Cluj-Napoca, Alba Iulia, Timișoara, Bistrița etc.;
- c) resursele naturale specifice **zonei montane** oferă posibilitatea unor activități de genul **colectării rășinilor naturale** pentru industria farmaceutică și cosmetică, **colectarea** (dar și industrializarea)

- plantelor medicinale** și a **fructelor de pădure**, recoltarea **pământului pentru flori** ori a semințelor pentru gazon, care actualmente se importă în majoritate din străinătate;
- d) redeschiderea capacităților de **prelucrare a lemnului** pentru mobilă, obiecte casnice tradiționale ori artizanat;
  - e) utilizarea **capacității hidroenergetice** a extrem de numeroaselor cursuri de ape de munte, prin instalarea (la cabane, zone turistice, puncte de lucru forestiere, cătune etc.) a unor generatoare de energie electrică de mică capacitate;
  - f) în fine s-ar putea ocupa un număr de oameni în activitatea de **reciclare a reziduurilor, deșeurilor și a gunoiului** (halde de mină, cenuși de termocentrale, gunoi menajer) pentru care ar fi necesari oameni pentru construcția capacităților, sortare, exploatare etc.

Am încheia cu o constatare de **principiu**: majoritatea politicilor, programelor de acțiune, studiilor declară (ori măcar subînțeleg) existența unei soluții **“unice”**, ori **“totale”**. Credem că în realitatea socială **nu există un remediu unic**, o soluție – panaceu, care să rezolve integral problema. **Complexitatea** socialului cere – în rezolvarea problemelor – de regulă un **set de soluții**, care să fie complementare, să se sprijine reciproc. Apelând la o metaforă, suntem de regulă în prezența unei claviaturi pe care trebuie să apăsăm **mai multe** clape pentru a obține efectul dorit, deoarece atingând o singură clapă – oricare ar fi aceea – obținem doar un sunet nu și melodia.

BIBLIOGRAFIE

1. Agenția Județeană de Ocupare a Forței de Muncă (AJOFM) Hunedoara, **Situația concedierilor colective din septembrie 1977**, 03.12.1997.
2. AJOFM Hunedoara, **Situația populației active și ocupate din județul Hunedoara**, 10.07.2001.
3. AJOFM Hunedoara, **Medierea muncii**, situații din: 04/2001; 06/2001; 02/2002.
4. AJOFM Hunedoara, **Situația șomajului în Valea Jiului**, nr.4056/03.09.2004.
5. AJOFM Hunedoara, **Situații privind totalul concedierilor colective realizate în județul Hunedoara pe perioada 1997 – 2004 (01/2005) și numărul de șomeri din Valea Jiului (06/2005)**.
6. Agenția Locală de Ocupare a Forței de Muncă (ALOFM) Petroșani, **Bursa generală a locurilor de muncă**, 12.04.2002.
7. ALOFM Petroșani, **Situațiile locurilor de muncă vacante**: 03/2001; 04/2002; 11/2002; 02/2003; 08/2004.
8. Agenția Națională de Ocupare a Forței de Muncă (ANOFM), **Cum poți depăși momentul concedierilor beneficiind de serviciile ANOFM**, 10/2002.
9. ANOFM, **Facilități oferite șomerilor și angajatorilor**, 10/2002.
10. Agenția Națională pentru Dezvoltare Regională, **Planul de dezvoltare, Regiunea V Vest**, 1999.
11. Agenția Națională pentru Dezvoltarea și Implementarea Programelor de Reconstrucție a Zonelor Miniere (ANDIPRZM), **Notă privind înființarea Asociației Comunităților Miniere din România RO-ACOM, Petroșani**, 30.08.2000.
12. Anghel A., **Peste 65000 de șomeri angajați la lucrări de interes comunitar**, cotidianul **Matinal** nr.3948/27.05.2004, Petroșani.

13. Asociația Văii Jiului, publicația **Altitudini** nr. 1/2003, 4/2003, 8/2004.
14. I.C.C.V. **Barometrul opiniei publice, Revista de Cercetări Sociale** nr.: 1/1994, 2/1995, 1/1996, 2/1996, 3/1996.
15. Baron Mircea, **Cărbune și societate în Valea Jiului**, Editura Universitas, Petroșani, 1998.
16. Beldie Vasile, **Sărăcia – boala Văii Jiului**, cotidianul **Matinal** nr. 3774/18.09.2003, Petroșani.
17. Boboc Ion, **costurile sociale ale restructurării mineritului în România, Studiu de caz Valea Jiului**, I.C.S. PROTECTOR – A.S. București, 1999.
18. Bocancea Cristian, Neamțu George, **Elemente de asistență socială**, Editura Polirom, Iași, 1999.
19. Bogdan Mihai, **Considerații privind organizarea turismului montan în Valea Jiului**, în vol. Krausz S. (coord.) **Sociologia tranziției**, Editura Universitas, Petroșani, 1999.
20. Boiangiu Magdalena, **În fiecare luni**, în **dilema veche**, anul I, nr.34/3, 09.09.2004.
21. Botkin J.W., Elmandjra M., Malița M., **Orizontul fără limite al învățării. Lichidarea decalajului uman**, Editura Politică, București, 1981.
22. Boudon Raymond (coord.) ș.a., **Dicționar de sociologie, Larousse**, Editura Univers Enciclopedic, București, 1996.
23. Bran Corneliu, **Greva foamei și azil politic în ..... Cuba**, cotidianul **Matinal** nr. 3635/28.02.2003, Petroșani.
24. Bran Corneliu, **„Bunăstarea Văii” sintetizată în „raportul Costescu”**, cotidianul **Matinal** nr. 3657/01.04.2003, Petroșani, 2003.
25. Bran Corneliu, **Valea Jiului – raiul lui Costescu și purgatoriul nostru**, cotidianul **Matinal** nr. 3659/03.04.2003, Petroșani, 2003.

26. Chelcea Septimiu, Mărginean Ioan, Cauc Ion, **Cercetarea sociologică. Metode și tehnici.** Editura Destin, Deva, 1998.
27. Chelcea Septimiu, **Cum să redactăm în științele socio-umane,** SNSPA, București, 2000.
28. Chiribucă Dan, Comșa Mircea, Dâncu Vasile Sebastian, Rotariu Traian, **Efectele sociale ale restructurării economice a zonelor monoindustriale,** Studiu regional Valea Jiului, 2000.
29. Codin Mihaela, **Șomajul în Europa. Dimensiuni și soluții,** în Revista **Calitatea Vieții** nr.1/1990, Editura Academiei Române, București, 1990.
30. Cojocaru Maria, **Asistența socială și protecția socială la nivelul pieții muncii în România,** în vol. Neamțu George (coord.) **Tratat de asistență socială,** Editura Polirom, Iași, 2003.
31. Comisia Comunităților Europene, Direcția Generală pentru ocupare, relații industriale și afaceri sociale, **Acțiuni pentru dezvoltare, manual practic.** LEDA 3, Bruxelles, Louxemburg, 1995.
32. Compania Națională a Huilei Petroșani, **Situații ale evoluției producției, productivității muncii și numărului de personal,** Petroșani, 11.08.2004.
33. Covaci Ștefan, Dobra Gheorghe, Krausz Septimiu, **The Future of Mining and Tomorrow's Mining Engineer, The VIII World Mining Congress,** Lima, Peru, 1974.
34. Dabu Romulus, Ielici B., **Sociologie industrială,** Editura de Vest, Timișoara, 1995.
35. DC Communication – **European Union Assistance to Job Creation in Gorj County and Jiu Valley,** Programe ale UE în România, 1999.
36. Delegația Comisiei Europene în România, **Comunicat de presă: „Cel mai recent program al UE pentru zonele miniere a creat peste 1000 locuri de muncă”,** Petroșani, 21.10.2002.
37. Ferréol Gilles, **Dicționar de sociologie,** Editura Polirom, Iași, 1998.

38. Fodor Dumitru, Baican Gavril, **Impactul industriei miniere asupra mediului**, Editura Infomin, Deva, 2001.
39. Friedmann John, **O reconsiderare a sărăciei: autonomizarea și drepturile cetățenilor**, în vol. Neculau A., Ferréol Gilles (coord.) **Minoritari, marginali, excluși**, Editura Polirom, Iași, 1996.
40. Frunzaru Valeriu, **De la statul bunăstării naționale la politicile sociale europene**, Revista **Calitatea Vieții**, anul XIII, nr. 1-4/2002.
41. Fundația CREDO, Banca Mondială, Prefectura Județului Hunedoara, **Raportul comitetului de inițiativă la Seminarul Internațional „Oportunități de dezvoltare social-economică în Valea Jiului”**, Petroșani, 3-4.04.2001.
42. Fundația Internațională de Management (FIMAN), **Noi strategii de combatere a șomajului de lungă durată în Belgia, Danemarca și Regatul Unit al Marii Britanii și al Irlandei de Nord**, București, noiembrie 1995.
43. Fundația Internațională de Management (FIMAN), **Centrul de mediere a muncii – manual de înființare și operare**, Editura Expert, București, 1996.
44. Gabor D., Colombo U., King A., Galli R., **Să ieșim din epoca risipei**, Editura Politică, București, 1983.
45. Galbraith John Keneth, **Știința economică și interesul public**, Editura Politică, București, 1982.
46. Guvernul României, **Notă privind discuțiile purtate la întâlnirea cu reprezentanții greviștilor din orașul Vulcan, județul Hunedoara**, adresa nr. 4326/20.07.2000.
47. Guvernul României, Ministerul Dezvoltării și Prognozei, **Programul PHARE 2000 Coeziune Economică și Socială**, CFP 1/2001, București, mai 2001.

48. Horghidan C., Nicolau T., **Ghid de mediere. Programme PHARE „Developpment du Marche duTravail”**, iulie 1994.
49. Iatan Bogdan, **Salariul minim – instrument al politicii sociale**, Revista **Calitatea Vieții** nr. 3-4/1991, Ed. Academiei Române, București, 1991.
50. Ilie Simona, **Aspecte metodologice ale dimensiunilor sărăciei în România**, în **Revista de Asistență Socială** nr. 3–4/2003, Universitatea din București, 2003.
51. Iluț Petru, **Abordarea calitativă a socio-umanului**, Editura Polirom, Iași, 1997.
52. Iluț Petru, **Iluzia localismului și localizarea iluziei, Teme actuale ale psihosociologiei**, Editura Polirom, Iași, 2000.
53. IMC Consulting Limited, **Rezumat al strategiei și planului de acțiuni pentru Valea Jiului**, Proiect nr. RO 9504-01.04-L005, Petroșani, 1999.
54. Institutul Național de Statistică (INS), **Anuarul statistic al României** din 1990, 1996, 2000, 2003.
55. INS – Direcția județeană de statistică Hunedoara, **Buletine statistice lunare**: 4/1996; 4/1997; 4/1998; iulie 2000, 2001, 2002; octombrie 2003, august 2004, mai – iunie 2005.
56. Isărescu Mugur, Postolache Tudorel, **Strategia națională de dezvoltare economică a României pe termen mediu**. Centrul Român de Economie Comparată și Consensuală, București, iulie 2000.
57. King F. Ronald, **Strategia cercetării**, Editura Polirom, Iași, 2005.
58. Krausz Septimiu, **Populația și mineritul. Actualități și perspective**, în vol. Ionescu Al. (coord.). **Populația și mediul înconjurător**, Deva, 1974.
59. Krausz Septimiu, **Protecția socială la Regia Autonomă a Huilei din Petroșani**, contract de cercetare nr.2/1996 cu RAH Petroșani, 1996.

60. Krausz Septimiu, **Percepția asupra stării mineritului și vieții în Valea Jiului**, în **Cercetări și rezultate în știință și tehnică**, Universitatea din Petroșani, octombrie 1997.
61. Krausz Septimiu, **Obsesiile tranziției**, în vol. Krausz S. (coord.) **Sociologia tranziției**, Editura Universitas, Petroșani, 1999.
62. Krausz Septimiu, Stegar Irinel, **Cât de voluntară a fost disponibilizarea în 1997 a minerilor din Valea Jiului**, în **Lucrările Științifice ale Simpozionului Internațional „Universitaria ROPET”**, Editura Universitas, Petroșani, 1999.
63. Krausz Septimiu, **Beneficiarii de ajutoare sociale din Petroșani**, în **Lucrările Științifice ale Simpozionului Internațional „Universitaria ROPET”**, Editura Universitas, Petroșani, 1999.
64. Krausz Septimiu, **Valea Jiului după '89 – un deceniu de probleme și convulsii**, în vol. Zamfir E., Zamfir C. (coord.) **Starea societății românești după 10 ani de tranziție**, Editura Expert, București, 2000.
65. Krausz Septimiu, Stegar Irinel, **Înțelegerea problemelor sociale**, în **Lucrările Științifice ale Simpozionului Internațional „Universitaria ROPET”**, Editura Universitas, Petroșani, 2003.
66. Larionescu Maria, Rughiniș Cosima, Rădulescu Sorin, **Cu ochii minerului. Reforma mineritului în România**. Editura Gnosis, București, 1999.
67. * * * **Legea șomajului**, Editura Ere Press, București, 2004.
68. Maisonneuve Hervé, **Redactarea științifică**, Editura Dan, Iași, 1999.
69. Malița Mircea, **Aurul cenușiu**, vol.II, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1972.
70. Marina Lucian, **Populația activă, încotro?**, în **Annales Universitatis Apulensis**, seria Sociologie, nr.1/2001, Universitatea 1 Decembrie 1918, Alba Iulia, 2001.
71. Marshall George (editor), **Dicționar de sociologie**, Oxford, Editura Univers Enciclopedic, București, 2003.

72. Mărginean Ioan, **Politica socială**, în Zamfir C., Vlăsceanu L. (coord.), **Dicționar de sociologie**, Editura Babel, București, 1993.
73. Mărginean Ioan, **Asigurările sociale în România**, în **Revista de Cercetări Sociale**, nr.1/1995.
74. Mărginean Ioan, **Coordonarea deschisă a politicilor sociale în Uniunea Europeană. Puncte de reper pentru România**, în **Revista Calitatea Vieții**, anul XIV, nr. 2/2003.
75. Mesarovic Mihajlo, Pestel Eduard, **Omenirea la răspântie. Al doilea raport către Clubul de la Roma**, Editura Politică, București, 1975.
76. Miftode Vasile, **Metodologia sociologică**, Editura Porto Franco, Galați, 1995.
77. Mihăilescu Constanța, **Populație și ocupare**, Editura Economică, București, 2001.
78. Ministerul Muncii și Protecției Sociale (MMPS), Direcția Județeană Hunedoara, **Statistica și prognoza pieții muncii (ghid practic pentru personalul MMPS)**, 1994.
79. MMPS, **Populația în accepțiunea Organizației Internaționale a Muncii**, anexa 2, 1995.
80. MMPS, **Programul de redistribuire a forței de muncă – Asistența tehnică USDOL**, martie 2001.
81. Ministerul Muncii și Solidarității Sociale (MMSS), **Adresa nr. 1046 din 29.06.2000 către Prefectura județului Hunedoara privind distribuirea fondurilor destinate protecției sociale din Fondul Național de Solidaritate**.
82. MMSS, Direcția Generală Hunedoara, **Notă privind acțiunile întreprinse pentru soluționarea problemelor sociale din județul Hunedoara**, Deva, 30.04.2001.

83. MMSS, Direcția Generală Hunedoara, **Rapoarte statistice privind aplicarea prevederilor Legii nr. 416/2001 privind venitul minim garantat**, nr.1605/14.06.2001 și 1969/28.09.2003.
84. MMSS, Direcția Generală Hunedoara, **Tabele cu persoanele din județul Hunedoara propuse pentru acordarea unui ajutor financiar conform Legii nr. 366/2001**, nr. 550/01.03.2002 și nr. 552/04.03.2002.
85. MMSS, Direcția Generală Hunedoara, **Situația privind acordarea în Valea Jiului a ajutoarelor sociale, a alocațiilor de solidaritate și a ajutoarelor de urgență în perioada 2000-2001**.
86. MMSS, Direcția Generală Hunedoara, **Situație privind numărul beneficiarilor de ajutoare de urgență acordate în Valea Jiului în perioada 1999-2003**.
87. Mitrache Diana, **Zeci de șomeri se înscriu la cursurile de calificare**, cotidianul **Matinal**, nr.3964/18.06.2004.
88. Mitrache Diana, **Șomerii nu mai au încredere în bursa locurilor de muncă**, cotidianul **Matinal**, nr.3970/27.06.2004.
89. Monitorul Oficial al României, partea I, nr. 378/12.10.1998, **Ordonanța de urgență privind regimul zonelor defavorizate**.
90. Monitorul Oficial al României, partea I, nr. 325/08.07.1999, **Normele metodologice privind aplicarea Legii nr. 20/1999 privind regimul zonelor defavorizate**.
91. Monitorul Oficial al României, partea I, nr. 401/20.07.2001, **Legea nr. 416/2001 privind venitul minim garantat**.
92. Monitorul Oficial al României, partea I, nr. 719/12.11.2001, **Normele metodologice de aplicare a legii veniturii minim garantat**.
93. Monitorul Oficial al României, partea I, nr. 814/18.12.2001, **Legea privind Sistemul Național de Asistență Socială**.

94. Monitorul Oficial al României, partea I, nr. 193/21.03.2002, **Legea nr. 116/05.02.2002 privind prevenirea și combaterea marginalizării sociale.**
95. Moser C.A., **Metodele de anchetă în investigarea fenomenelor sociale**, Editura Științifică, București, 1967.
96. Naisbit John, **Megatendențe. Zece tendințe care ne transformă viața**, Editura Politică, București, 1989.
97. Neamțu Dorel, **Rezultatele bursei generale a locurilor de muncă în țară**, cotidianul **Matinal** nr.3669/17.04.2003.
98. Parlamentul României, **Raportul comisiei speciale pentru analiza problemelor economice, sociale și a condițiilor de viață din minerit**, București, 1992.
99. Pașa Florin, Pașa Luminița, **Cadrul juridic și organizatoric al asistenței sociale în România**, Editura Polirom, Iași, 2003.
100. Pașa Florin, Pașa Luminița, **Asistența socială în România**, Editura Polirom, Iași, 2003.
101. Pârvulescu Ion, **Delicvența juvenilă în Valea Jiului**, Editura Universitas, Petroșani, 2000.
102. PHARE CFCU România, **Fondul de reconstrucție a Regiunilor Miniere Afectate (MARR)**, Petroșani, 27.09.2000.
103. Pop Miruna Luana, **Politici sociale. Elemente de teorie, analiză și evaluare a politicilor sociale**, Editura Economică, București, 2005.
104. Popescu Emilian, **Piața muncii**, în Zamfir C., Vlăsceanu L. (coord.), **Dicționar de sociologie**, Editura Babel, București, 1993.
105. Preda Marian, **Politica socială românească între sărăcie și globalizare**, Editura Polirom, Iași, 2002.
106. Prefectura Județului Hunedoara, Oficiul Prefectural Petroșani, **Raportul „Dezvoltarea capacității organizatorice a comunității locale pentru elaborarea strategiei de dezvoltare a Văii Jiului”**, Petroșani, 2000.

107. Prefectura Județului Hunedoara, **Strategia de dezvoltare economică și socială a județului Hunedoara 2001-2004**, Deva, octombrie 2001.
108. Prefectura Județului Hunedoara, **Strategia pentru dezvoltarea zonei Văii Jiului „Noroc Bun” 2001-2010**, Deva, octombrie, 2001.
109. Primăria Municipiului Petoșani, **Rapoarte statistice privind aplicarea prevederilor Legii nr. 416/2001 privind venitul minim garantat**, nr. 598/05.2003; 268/07.2004; 625/08.2004; 499/08.2005.
110. Radu C., Aruxandei S., **Evaluarea impactului Legii venitulului minim garantat asupra reducerii sărăciei extreme**, în **Revista de Asistență Socială** nr.1/2004, Universitatea din București, 2004.
111. Richta R. ș.a., **Civilizația la răscruce**, Editura Politică, București, 1970.
112. Rotariu Traian, **Curs de metode și tehnici de cercetare sociologică**, U.B.B. Cluj-Napoca, 1986/1991.
113. Rotariu Traian, Iluț Petru, **Ancheta sociologică și sondajul de opinie. Teorie și practică**, Editura Polirom, Iași, 1997.
114. Rotariu Traian, Mezei Elemer, **Considerații asupra migrației interne din România 1948-1996**, în **Lucrările Științifice ale Simpozionului Internațional „Universitaria ROPET”**, Ed.Universitas, Petroșani,1999
115. Rotariu Traian, **Starea demografică a României în context european. Posibile politici demografice și consecințele lor**, în vol. Zamfir E., Bădescu I., Zamfir C. (coord.) **Starea societății românești după 10 ani de tranziție**, Editura Expert, București, 2000.
116. Rotariu Traian (coord.), **Metode statistice aplicate în științele sociale**, Editura Polirom, Iași, 2000.
117. Rotariu Traian, **Despre oportunitatea adoptării în România a unor măsuri de politică demografică**, în **Annales Universitatis Apulensis**, seria Sociologie, nr.1/2001, Universitatea 1 Decembrie 1918, Alba Iulia, 2001.

118. Roth Szamosközi Maria, **Perspective teoretice și practice ale asistenței sociale**. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2003.
119. Roșia Romeo, **Impactul socio-economic al turismului în Valea Jiului**, lucrare de licență, coord. Krausz S., Stegar I., Universitatea din Petroșani, 2004.
120. Stahl Henri, **Teoria și practica investigațiilor sociale**, vol. I, Editura Științifică, București, 1974.
121. Stanciu Mariana, **Situația socială a României din perspectiva obiectivelor de dezvoltare ale mileniului, adoptate la O.N.U.** Revista **Asistența Socială**, Universitatea din București, 1/2004.
122. Stegar Irinel, **Zona defavorizată între mit și realitate**, în **Lucrările Științifice ale Simpozionului Internațional „Universitatea ROPET”**, Universitatea din Petroșani, 1999.
123. Stegar Irinel, **Strategia de zonă defavorizată între speranță și eșec**, în **Lucrările Științifice ale Simpozionului Internațional „Universitatea ROPET”**, Universitatea din Petroșani, 2000.
124. Stegar Irinel, **Valea Jiului – reformă și colaps economico-social**, în vol. Zamfir E., Bădescu I., Zamfir C. (coord.) **Starea societății românești după 10 ani de tranziție**, Editura Expert, București, 2000.
125. Stegar Irinel, **Reconversia profesională a șomerilor din Valea Jiului**, în **Analele Universității „Aurel Vlaicu”**, seria Economie, Arad, 2002.
126. Stegar Irinel, **Protecția socială a șomerilor din Valea Jiului în perioada 2000-2002**, în **Annales Universitatis Apulensis**, seria Asistență Socială, Universitatea 1 Decembrie 1918, Alba Iulia.
127. Stegar Irinel, **Perspectivile profesionale ale beneficiarilor de venit minim garantat din Valea Jiului**, în **Lucrările Științifice ale Simpozionului Internațional „Universitatea ROPET”**, Editura Focus, Petroșani, 2002.

128. Stegar Irinel, **Cultura nemuncii și protecția socială în Valea Jiului**, în **Lucrările Științifice ale Simpozionului Internațional „Universitatea ROPET”**, Editura Focus, Petroșani, 2003.
129. Stegar Irinel, Krausz Septimiu, **Problema problemei sociale**, Conferința anuală a Asociației Române de Sociologie și a Asociației Române de Promovare a Asistenței Sociale, **„România socială. Drumul schimbării și al integrării europene”**, Ed. EiKon, vol. 2, Cluj-Napoca, 2004.
130. Stegar Irinel, **Protecția socială de tip pasiv și consecințele aplicării ei în Valea Jiului**, Conferința anuală a Asociației Române de Sociologie și a Asociației Române de Promovare a Asistenței Sociale, **„România socială. Drumul schimbării și al integrării europene”**, Ed. EiKon, vol. 2, Cluj-Napoca, 2004.
131. Stegar Irinel, **Impactul aplicării politicilor sociale active asupra situației economico-sociale din Valea Jiului**, a X-a Sesiune de comunicări științifice **„Leadership și management la orizonturile secolului al XXI-lea”**, vol. IX, Editura Academiei Forțelor Terestre, Sibiu, 2005.
132. Teodorescu Alin, **Problema socială**, în Zamfir C., Vlăsceanu L. (coord.), **Dicționar de sociologie**, Editura Babel, București, 1993.
133. Toffler Alvin, **Șocul viitorului**, Editura Politică, București, 1973.
134. Trandafir Cornel, **Politica socială în context european**, în **Annales Universitatis Apulensis**, seria Asistență Socială, nr. 3/2002, Universitatea 1 Decembrie 1918, Alba Iulia, 2002.
135. Tudosie Ana, **Reformă și conflict social în Valea Jiului**, lucrare de licență, coord. Vlăsceanu L., Facultatea de Sociologie, Psihologie și Pedagogie, Universitatea din București, 1999.
136. TVR1, teletext, 12.08.2005, p.161.
137. TVR1, teletext, 28.08.2005, p.141.

138. Vlăsceanu Lazăr, **Reforma, guvernarea și politicile sociale: premise pentru o opțiune**, în **Revista de Cercetări Sociale**, nr. 1/1995.
139. Vlăsceanu Lazăr, **Metodologia cercetării sociale**, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1986, p.178.
140. Vochițoiu Haralambie, Gagyi Tiberiu, Stegar Irinel, **Șomajul și reconversia profesională în Valea Jiului**, contract de cercetare nr. 2/2001 cu AJOFM Hunedoara, 2001.
141. Vochițoiu Haralambie, **Anul 2004 – anul formării profesionale în Valea Jiului**, cotidianul **Matinal** nr.3987/21.07.2004.
142. Voinea Maria, **Șomaj**, în Zamfir C., Vlăsceanu L. (coord.) **Dicționar de sociologie**, Editura Babel, București, 1993.
143. Zamfir Cătălin, **Strategii ale dezvoltării sociale**, Editura Politică, București, 1977.
144. Zamfir Cătălin, **Politica de protecție socială**, în **Revista de Cercetări Sociale**, nr. 1/1995.
145. Zamfir Cătălin, **Evaluarea politicilor sociale ale bunăstării**, în Zamfir E., Zamfir C. (coord.) **Politici sociale. România în context european**, Editura Alternative, București, 1995.
146. Zamfir Cătălin, **Dimensiuni ale sărăciei** (coord.), Editura Expert, București, 1995.
147. Zamfir Cătălin, **Politica socială în tranziție**, în Zamfir C. (coord.) **Politici sociale în România**, Editura Expert, București, 1999.
148. Zamfir Cătălin, **De la reforma socială la politica socială: o nouă direcție a sociologiei**, în Zamfir C. (coord.) **Politici sociale în România**, Editura Expert, București, 1999.
149. Zamfir Cătălin, **Politica socială în România în tranziție**, în vol.Zamfir E., Bădescu I., Zamfir C. (coord.), **Starea societății românești după 10 ani de tranziție**, Editura Expert, București, 2000.

150. Zamfir Cătălin, **O analiză critică a tranziției. Ce va fi după.**”, Editura Polirom, Iași, 2004.
151. Zamfir Elena, **Statul bunăstării. Mecanismele producerii bunăstării într-o societate modernă**, în revista de **Cercetări Sociale** nr.1/1995.
152. Zamfir Elena, **Statul bunăstării**, în Zamfir E., Zamfir C.(coord.) **Politici sociale. România în context european**, Editura Alternative, București, 1995.
153. Zamfir Elena, **Asistența socială: caracteristici și dimensiuni**, în Krausz S. (coord.), **Sociologia tranziției**, Editura Universitas, Petroșani, 1999.
154. **Ziarul Financiar**, anul VII, nr. 1698/19.08.2005.

LISTA FIGURILOR DIN TEXT

(numerotate la nivelul lucrării)

Figura nr. 1.	Acțiuni întreprinse în vederea angajării	107
Figura nr. 2.	Aria spațială unde ar accepta un loc de muncă	110
Figura nr. 3.	Ar accepta un loc de muncă de necalificat	113
Figura nr. 4.	Salariul minim pentru care ar accepta un loc de muncă	115
Figura nr. 5.	Situația ajutoarelor de urgență acordate în Valea Jiului	136
Figura nr. 6.	Opinia despre situația vieții	139
Figura nr. 7.	Opinia despre cuantumul ajutorului social comparativ cu necesitățile unui trai decent	143
Figura nr. 8.	Motive pentru care nu au urmat un curs de calificare/recalificare	173
Figura nr. 9.	Speranțe de angajare conform calificării	174
Figura nr. 10.	Domeniul în care doresc să se califice	175
Figura nr. 11.	Opinia subiecților despre perspectivele de angajare	178
Figura nr.12.	Soluții pentru reducerea șomajului	193
Figura nr. 13.	Cele mai importante probleme ale Văii Jiului	201
Figura nr. 14.	Ce poate reprezenta obiectul unei probleme sociale	211
Figura nr. 15.	Ce poate deveni o problemă socială?	216
Figura nr. 16.	Aprecieri favorabile privind problemele specifice Văii Jiului	224

LISTA TABELELOR DIN TEXT

Tabelul nr.1.1	Situația șomajului în România în perioada 1991 – iunie 2005	48
Tabelul nr.1.2	Șomajul și rata șomajului prognozate pentru perioada 2000-2004	48
Tabelul nr.1.3	Câștigul minim pe cap de locuitor în unele țări europene	52
Tabelul nr.2.1	Structura după sex a subiecților (șomeri)	61
Tabelul nr.2.2	Structura după vârstă a subiecților (șomeri)	61
Tabelul nr.2.3	Structura după starea civilă (șomeri)	61
Tabelul nr.2.4	Structura după studii a subiecților (șomeri)	61
Tabelul nr.2.5.	Structura după vechimea în muncă (șomeri)	62
Tabelul nr.2.6	Structura după sex (v.m.g.)	63
Tabelul nr.2.7	Structura după vârstă (v.m.g.)	63
Tabelul nr.2.8.	Structura după studii (v.m.g.)	63
Tabelul nr.2.9	Structura după vechimea în muncă (v.m.g.)	64
Tabelul nr.2.10	Structura după sex (problema socială)	65
Tabelul nr.2.11	Structura după vârstă (problema socială)	65
Tabelul nr.2.12	Structura după studii (problema socială)	66
Tabelul nr.2.13	Structura după sex (asistenți sociali)	67
Tabelul nr.2.14	Structura după vârstă (asistenți sociali)	67
Tabelul nr.2.15	Structura după studii (asistenți sociali)	67
Tabelul nr.2.16	Structura după vechimea la locul de muncă (asistenți sociali)	67
Tabelul nr.3.1	Populația Văii Jiului	76
Tabelul nr.3.2	Populația Văii Jiului și a județului Hunedoara în perioada 1989-2002	77
Tabelul nr.3.3	Efectivul schimbărilor de domiciliu între orașele Văii între 1990-1998	77
Tabelul nr.3.4	Populația activă și ocupată în perioada 1997-2002	78
Tabelul nr.3.5	Situația populației active, ocupate și a șomerilor	

în Valea Jiului, în iulie 2001 și august 2004	80
Tabelul nr.3.6 Numărul mediu al salariaților la nivel național	80
Tabelul nr.3.7 Numărul mediu al salariaților în județul Hunedoara	81
Tabelul nr.3.8 Evoluția producției de cărbune pe perioada 1990-2003	83
Tabelul nr.3.9 Opinia subiecților față de situația mineritului și viața populației	84
Tabelul nr.3.10 Structura după nivelul de studii (disponibilizați)	88
Tabelul nr.3.11 Structura după nivelul de calificare (disponibilizați)	88
Tabelul nr.3.12 Structura pe meserii a muncitorilor disponibilizați	89
Tabelul nr.3.13 Structura după vârstă a personalului disponibilizat	89
Tabelul nr.3.14 Evoluția numărului de angajați, a producției realizate și a productivității fizice a muncii în perioada 1990-2004	90
Tabelul nr.3.15 Caracteristici ale eșantionului (disponibilizați)	93
Tabelul nr.3.16 Cunoașterea conținutului Ordonanței	94
Tabelul nr.3.17 Sursele de informare	94
Tabelul nr.3.18 Principalele motive ale cererii disponibilizării	95
Tabelul nr.3.19 Câteva aspecte caracteristice situației postdisponibilizare	98
Tabelul nr.4.1 Acțiuni întreprinse în vederea angajării	106
Tabelul nr.4.2 Motive pentru care nu au reușit să se angajeze	107
Tabelul nr.4.3 Unde ar accepta șomerii/asistații social un loc de muncă	110
Tabelul nr.4.4 Ar accepta un loc de muncă de necalificat	112
Tabelul nr.4.5 Salariul minim pentru care ar accepta un loc de muncă	116
Tabelul nr.4.6 Acceptarea unui loc de muncă stabil, plătit la nivelul ajutorului social primit	117

Tabelul nr.5.1 Evoluția ratei șomajului și a numărului de șomeri, în perioada 1996 – 2005	124
Tabelul nr.5.2 Dispoziții de repartizare în muncă emise în perioada septembrie 1997 – mai 2001 și numărul de angajări	128
Tabelul nr.5.3 Dispoziții de repartizare emise în perioada 1997 – 2001 și numărul de angajări (comparativ pe total Valea Jiului)	130
Tabelul nr.5.4 Cheltuieli cu protecția socială a șomerilor în perioada 1997 – 2002 la nivel național	132
Tabelul nr.5.5 Cheltuieli efectuate cu protecția socială a șomerilor la nivelul județului Hunedoara în perioada 1 ianuarie – 31 iulie 2004	134
Tabelul nr.5.6 Situația acordării alocațiilor de solidaritate și ajutoarelor de urgență, în perioada 2000 și ianuarie - iulie 2001	135
Tabelul nr.5.7 Situația aplicării Legii 41 /2001 în județul Hunedoara și în Valea Jiului	137
Tabelul nr.5.8 Opinia despre situația vieții	139
Tabelul nr.5.9 Opinia despre protecția socială de tip pasiv, bazată exclusiv pe suport financiar	142
Tabelul nr.5.10 Opinia despre quantumul ajutorului social comparativ cu nevoile unui trai decent	143
Tabelul nr.5.11 Structura după vârstă a subiecților (zonă defavorizată – z.d)	148
Tabelul nr.5.12 Structura după nivelul de studii al subiecților (z.d)	148
Tabelul nr.5.13 Șanse economico-sociale de supraviețuire ale Văii Jiului	149
Tabelul nr.5.14 Motive de rețineri ale investitorilor pentru a demara o afacere în Valea Jiului	150
Tabelul nr.5.15 Soluții de redresare a Văii Jiului	152
Tabelul nr.5.16 Acordul cu unele aprecieri globale asupra Văii Jiului	153

Tabelul nr.5.17	Aprecierea activității în folosul comunității	156
Tabelul nr.5.18	Posibilități de ocupare a forței de muncă în județul Hunedoara, în perioada 2002 – 2005	162
Tabelul nr.5.19	Situația locurilor de muncă vacante în Valea Jiului	164
Tabelul nr.5.20	Interesul pentru participarea la cel puțin o bursă a locurilor de muncă	167
Tabelul nr.5.21	Motive pentru care oamenii nu reușesc să se angajeze	168
Tabelul nr.5.22	Opinia subiecților despre perspectivele de angajare	177
Tabelul nr.5.23	Soluții pentru reducerea șomajului	192
Tabelul nr.5.24	Avantaje și dezavantaje ale menținerii în exploatare a unităților miniere	198
Tabelul nr.5.25	Probleme ale Văii Jiului și ale domeniului de activitate	200
Tabelul nr.6.1	Problema socială este ceva ce se cere:	208
Tabelul nr.6.2	Sensul în care problema este “bine pusă”	209
Tabelul nr.6.3	Ce poate reprezenta obiectul unei probleme sociale	211
Tabelul nr.6.4	Ce poate deveni o problemă socială	216
Tabelul nr.6.5	Factorii ce determină conștientizarea/formularea problemei sociale	220
Tabelul nr.6.6	Factorii interni și externi în conștientizarea problemei sociale	220
Tabelul nr.6.7	Aprecieri favorabile privind problemele specifice Văii Jiului	223
Tabelul nr.6.8	Aprecierea favorabilă/defavorabilă în opiniile privind problemele sociale ale Văii Jiului	225
Tabelul nr.6.9	Opinia despre diverse aspecte ale teoriei problemei sociale	225

ANEXE STATISTICE

**Ancheta B: Beneficiari de venit
minim garantat**

Tabel de corelație nr.1 (%)

2002 – 615 subiecți + 2004 – 503 subiecți = 1118 subiecți

Corelarea locului unde ar accepta loc de muncă cu alte variabile

Unde ar accepta loc de muncă		Numai în localitate	Numai în Valea Jiului	Oriunde (în țară și străinătate)	Total
Variabile					
Perspective* profesionale	speră loc de muncă conform calificării	26,74	18,48	54,78	460=100
	speră munci ocazionale	33,69	19,57	46,74	276=100
	speră loc de muncă cu calificare diferită	22,92	19,44	57,64	144=100
	nu speră indiferent de calificare + alta	31,58	17,98	50,44	228=100
Ar accepta loc de muncă necalificat	da	28,63	18,85	52,52	971=100
	nu + nu știu	32,65	17,01	50,34	147=100
Opinia despre politica de protecție socială de tip pasiv	metodă bună pe termen scurt	33,06	22,13	44,81	366=100
	statul pierde mai mult decât dacă ar fi angajați	25,88	17,65	56,47	340=100
	autoritățile scuză lipsa locurilor de muncă	27,78	15,56	56,66	270=100
	metodă greșită, sistem de a plăti nemunca	29,58	17,60	52,82	142=100
Sex	masculin	21,24	17,52	61,24	485=100
	feminin	35,23	19,43	45,34	633=100
Vârsta	până la 25 ani inclusiv	19,72	15,49	64,79	213=100
	26-35 ani	30,45	16,59	52,96	440=100
	36-45 ani	30,53	22,46	47,01	285=100
	peste 45 ani	35,00	21,11	43,89	180=100
Studii	fără studii + primare	32,02	18,72	49,26	203=100
	gimnaziale	31,00	18,75	50,25	400=100
	școală profesională	27,30	18,99	53,71	337=100
	liceale + superioare	25,28	17,42	57,30	178 =100
Vechime în muncă	fără vechime	32,64	19,21	48,15	484=100
	până la 4 ani	28,04	15,89	56,07	107=100
	4-10 ani	30,27	11,93	57,80	218=100
	peste 10 ani	23,30	23,30	53,40	309=100

* totalul de răspunsuri la „perspective profesionale” însumează 1108

**Ancheta B: Beneficiari de venit
minim garantat**

Tabel de corelație nr.2 (%)

2002 – 615 subiecți + 2004 – 503 subiecți = 1118 subiecți

Corelarea acceptării unui loc de muncă de necalificat cu alte variabile

Ar accepta loc de muncă de necalificat		Da	Nu + nu știu	Total
Variabile				
Perspective profesionale*	speră loc de muncă conform calificării	80,65	19,35	460 = 100
	speră munci ocazionale	93,48	6,52	276 = 100
	speră loc de muncă cu calificare diferită	97,22	2,78	144 = 100
	nu speră indiferent de calificare + alta	84,21	15,79	228 = 100
Unde ar accepta loc de muncă	numai în localitate	85,28	14,72	326 = 100
	numai în Valea Jiului	87,98	12,02	208 = 100
	indiferent (în țară și străinătate)	87,33	12,67	584 = 100
Opinia despre politică de protecție socială de tip pasiv	metodă bună pe termen scurt	96,62	3,38	366 = 100
	statul pierde mai mult decât dacă ar fi angajați	86,76	13,24	340 = 100
	autoritățile scuză lipsa locurilor de muncă	88,52	11,48	270 = 100
	metodă greșită, sistem de a plăti nemunca	85,92	14,08	142 = 100
Sex	masculin	84,54	15,46	485 = 100
	feminin	88,62	11,38	638 = 100
Vârsta	până la 25 ani inclusiv	88,73	11,27	213 = 100
	26-35 ani	88,18	11,82	440 = 100
	36-45 ani	85,61	14,39	285 = 100
	peste 45 ani	83,33	16,67	180 = 100
Studii	fără studii + primare	91,63	8,37	203 = 100
	gimnaziale	92,25	7,75	400 = 100
	școală profesională	82,19	17,81	337 = 100
	liceale + superioare	78,09	21,91	178 = 100
Vechime în muncă	fără vechime	89,05	10,95	484 = 100
	până la 4 ani	87,85	12,15	107 = 100
	4-10 ani	90,82	9,18	218 = 100
	peste 10 ani	80,26	19,74	309 = 100

* totalul de răspunsuri la „perspective profesionale” însumează 1108

**Ancheta B: Beneficiari de venit
minim garantat**

Tabel de corelație nr.3 (%)

2002 – 615 subiecți + 2004 – 503 subiecți = 1118 subiecți

Corelarea opiniei despre politica socială de tip pasiv cu alte variabile

Politica socială de tip pasiv este:		Metodă bună pe termen scurt pentru asigurarea subzisten- ței	Statul pierde mai mult decât dacă acești oameni ar avea locuri de muncă	Autorită- țile scuză lipsa locurilor de muncă	Metodă greșită, sistem de a plăti nemunca	Total
Variabila						
Perspective profesionale*	speră loc de muncă conform calificării	29,56	33,04	24,13	13,27	460=100
	speră mai mult munci ocazionale	36,96	28,98	26,45	7,61	276=100
	speră loc de muncă cu calificare diferită	25,69	29,86	27,78	16,67	144=100
	nu speră indiferent de calificare + alta	39,04	27,63	17,98	15,35	228=100
Unde ar accepta un loc de muncă	numai în localitate	37,12	26,99	23,01	12,88	326=100
	numai în Valea Jiului	38,94	28,85	20,19	12,02	208=100
	oriunde în țară și străinătate	28,08	32,88	26,20	12,84	584=100
Ar accepta loc de muncă de necalificat	da	32,44	30,38	24,61	12,57	971=100
	nu + nu știu	34,69	30,61	21,09	13,61	147=100
Sex	masculin	28,04	33,40	24,95	13,61	485=100
	feminin	36,33	28,12	23,54	12,01	633=100
Vârsta	până la 25 ani inclusiv	35,68	32,39	18,78	13,15	213=100
	26-35 ani	31,59	30,45	25,68	12,28	440=100
	36-45 ani	29,47	27,72	30,53	12,28	285=100
	peste 45 ani	37,22	32,22	16,67	13,89	180=100
Studii	fără studii + primare	40,39	25,62	16,26	17,73	203=100
	gimnaziale	34,00	32,50	23,25	10,25	400=100
	școală profesională	29,97	31,75	25,52	12,76	337=100
	liceale + superioare	26,40	28,66	32,58	12,36	178=100
Vechime în muncă	fără vechime	37,40	28,92	19,63	14,05	484=100
	până la 4 ani	26,17	28,97	28,04	16,82	107=100
	4-10 ani	30,27	31,65	28,44	9,64	218=100
	peste 10 ani	29,45	32,36	26,86	11,33	309=100

* totalul de răspunsuri la „perspectivele profesionale” însumează 1108

**Ancheta B: Beneficiari de venit
minim garantat**

Tabel de corelație nr.4 (%)

2002 – 615 subiecți + 2004 – 503 subiecți = 1118 subiecți

Corelarea perspectivelor profesionale cu alte variabile^{1*}

Perspective profesionale		Speră un loc de muncă conform calificării	Speră munci ocazionale	Speră loc de muncă cu calificare diferită	Nu speră + altceva	Total
Variabile						
Unde ar accepta un loc de muncă	numai în localitate	37,73	28,53	10,12	22,08	326 = 100
	numai în Valea Jiului	40,86	25,96	13,46	19,72	208 = 100
	oriunde în țară și străinătate	43,15	22,09	14,21	19,69	584 = 100
Ar accepta loc de muncă de necalificat	da	38,21	26,57	14,42	19,77	971 = 100
	nu + nu știu	60,55	12,24	2,72	24,49	147 = 100
Opinia despre politica de protecție socială de tip pasiv	metodă bună pentru asigurarea subzistenței	37,16	27,87	10,11	24,32	366 = 100
	statul pierde mai mult decât dacă ar fi angajați	44,71	23,53	12,65	18,53	340 = 100
	autoritățile scuză lipsa locurilor de muncă	41,11	27,04	14,81	15,19	270 = 100
	metodă greșită, sistem de a plăti nemunca	42,96	14,79	16,90	24,65	142 = 100
Sex	masculin	48,86	18,14	12,99	18,97	485 = 100
	feminin	35,23	29,70	12,80	21,48	633 = 100
Vârsta	până la 25 ani inclusiv	31,92	35,21	9,39	20,19	213 = 100
	26-35 ani	43,86	24,09	15,00	17,05	440 = 100
	36-45 ani	48,77	18,95	12,28	19,30	285 = 100
	peste 45 ani	33,33	22,78	12,78	30,56	180 = 100
Studii	fără studii+primare	22,17	40,89	11,82	21,18	203 = 100
	gimnaziale	34,00	32,75	12,75	20,50	400 = 100
	școală profesională	53,41	13,35	12,76	19,88	337 = 100
	liceale + superioare	55,62	9,55	14,61	20,22	178 = 100
Vechime în muncă	fără vechime	28,51	36,98	11,98	21,07	484 = 100
	până la 4 ani	49,53	18,69	12,15	18,69	107 = 100
	4-10 ani	49,08	17,89	13,76	18,81	218 = 100
	peste 10 ani	52,43	12,30	13,91	21,03	309 = 100

* totalul de răspunsuri la „perspective profesionale” însumează 1108

**Ancheta B: Beneficiari de venit
minim garantat**

Tabel de corelație nr.5 (%)

2002 – 615 subiecți + 2004 – 503 subiecți = 1118 subiecți

Corelarea variabilei sex cu altele

Variabile		Sex	Masculin	Feminin	Total
Perspective profesionale *	speră loc de muncă conform calificării		51,52	48,48	460 = 100
	speră munci ocazionale		31,88	68,12	276 = 100
	speră loc de muncă calificare diferită		43,75	56,25	144 = 100
	nu speră indiferent de calificare + alta		40,35	59,65	228 = 100
Unde ar accepta loc de muncă	numai în localitate		31,59	68,41	326 = 100
	numai în Valea Jiului		40,86	59,14	208 = 100
	indiferent (în țară și străinătate)		50,86	49,14	584 = 100
Ar accepta loc de muncă de necalificat	da		42,22	57,78	971 = 100
	nu + nu știu		51,02	48,98	147 = 100
Opinia despre politica de protecție socială de tip pasiv	metodă bună pe termen scurt		37,16	62,84	366 = 100
	statul pierde mai mult decât dacă ar fi angajați		47,65	52,35	340 = 100
	autoritățile scuză lipsa locurilor de muncă		44,81	55,19	270 = 100
	metodă greșită, sistem de a plăti nemunca		46,48	53,52	142 = 100
Vârsta	până la 25 ani inclusiv		41,31	58,69	213 = 100
	26-35 ani		42,05	57,95	440 = 100
	36-45 ani		48,42	51,58	285 = 100
	peste 45 ani		41,11	58,89	180 = 100
Studii	fără studii + primare		30,05	69,95	203 = 100
	gimnaziale		39,75	60,25	400 = 100
	școală profesională		54,01	45,99	337 = 100
	liceale + superioare		46,63	53,37	178 = 100
Vechime în muncă	fără vechime		24,79	75,21	484 = 100
	până la 4 ani		34,58	65,42	107 = 100
	4-10 ani		55,50	44,50	218 = 100
	peste 10 ani		66,99	33,01	309 = 100

* totalul de răspunsuri la „perspective profesionale” însumează 1108

**Ancheta B: Beneficiari de venit
minim garantat**

Tabel de corelație nr.6 (%)

2002 – 615 subiecți + 2004 – 503 subiecți = 1118 subiecți

Corelarea variabilei vârstă cu altele

Variabile		Vârsta	Până la 25 ani inclusiv	26-35 ani	36-45 ani	Peste 45 ani	Total
Perspecti- vele profesio- nale*	speră loc de muncă conform calificării		14,78	41,96	30,22	13,04	460 =100
	speră mai mult munci ocasionale		27,17	38,41	19,57	14,85	276 =100
	speră loc de muncă cu calificare diferită		13,89	45,83	24,31	15,97	144 =100
	nu speră indiferent de calificare + alta		18,87	32,89	24,12	24,12	228 =100
Unde ar accepta un loc de muncă	numai în localitate		12,88	41,10	26,69	19,33	326 =100
	numai în Valea Jiului		15,86	35,10	30,77	18,27	208 =100
	oriunde în țară și străinătate		26,63	39,90	22,94	13,53	584 =100
Ar accepta loc de muncă de necalificat	da		19,46	39,96	25,13	15,45	971 =100
	nu + nu știu		16,33	35,37	27,89	20,41	147 =100
Opinia despre politica de protecție socială de tip pasiv	metodă bună pe termen scurt		20,77	37,98	22,95	18,30	366 =100
	statul pierde mai mult decât dacă ar fi angajați		20,29	39,41	23,24	17,06	340 =100
	autoritățile scuză lipsa locurilor de muncă		14,82	41,85	32,22	11,11	270 =100
	metodă greșită, sistem de a plăti nemunca		19,72	38,03	24,65	17,60	142 =100
Sex	masculin		18,14	38,14	28,46	15,26	485 =100
	feminin		19,75	40,28	23,22	16,75	633 =100
Studii	fără studii + primare		36,45	26,11	13,79	23,65	203 =100
	gimnaziale		19,75	44,25	21,75	14,25	400 =100
	școală profesională		10,38	41,25	32,94	15,43	337 =100
	liceale + superioare		14,04	39,89	33,15	12,92	178 =100
Vechime în muncă	fără vechime		38,84	41,32	12,60	7,24	484 =100
	până la 4 ani		19,63	55,14	19,63	5,60	107 =100
	4-10 ani		1,83	54,59	32,11	11,47	218 =100
	peste 10 ani		-	20,06	43,04	36,90	309 =100

* totalul de răspunsuri la „perspective profesionale” însumează 1108

**Ancheta B: Beneficiari de venit
minim garantat**

Tabel de corelație nr.7 (%)

2002 – 615 subiecți + 2004 – 503 subiecți = 1118 subiecți

Corelarea variabilei studii cu altele

Variabile		Studii	Fără studii + primare	Gimnaziale	Școală profesională	Liceale + superioare	Total
Perspectiv ele profesio nale*	speră loc de muncă conform calificării	9,78	29,57	39,13	21,52	460 = 100	
	speră mai mult munci ocazionale	30,08	47,46	16,30	6,16	276 = 100	
	speră loc de muncă cu calificare diferită	16,67	35,42	29,86	18,05	144 = 100	
	nu speră indiferent de calificare + alta	18,86	35,96	29,38	15,80	228 = 100	
Unde ar accepta un loc de muncă	numai în localitate	19,94	38,04	28,22	13,80	326 = 100	
	numai în Valea Jiului	18,27	36,06	30,77	14,90	208 = 100	
	oriunde în țară și străinătate	17,12	34,42	30,99	17,47	584 = 100	
Ar accepta loc de muncă de necalificat	da	19,16	38,00	28,53	14,31	971 = 100	
	nu + nu știu	11,56	21,09	40,82	26,53	147 = 100	
Opinia despre politica de protecție socială de tip pasiv	metodă bună pe termen scurt	22,40	37,16	27,59	12,85	366 = 100	
	statul pierde mai mult decât dacă ar fi angajați	15,29	38,24	31,47	15,00	340 = 100	
	autoritățile scuză lipsa locurilor de muncă	12,22	34,44	31,85	21,49	270 = 100	
	metodă greșită, sistem de a plăti nemunca	25,35	28,87	30,28	15,50	142 = 100	
Sex	masculin	12,58	32,78	37,53	17,11	485 = 100	
	feminin	22,43	38,07	24,49	15,01	633 = 100	
Vârsta	până la 25 ani inclusiv	34,74	37,09	16,43	11,74	213 = 100	
	26-35 ani	12,05	40,23	31,59	16,13	440 = 100	
	36-45 ani	9,82	30,53	38,95	20,70	285 = 100	
	peste 45 ani	26,67	31,67	28,88	12,78	180 = 100	
Vechime în muncă	fără vechime	29,34	44,21	17,56	8,89	484 = 100	
	până la 4 ani	14,02	30,84	33,64	21,50	107 = 100	
	4-10 ani	10,09	28,90	43,12	17,89	218 = 100	
	peste 10 ani	7,77	29,13	39,48	23,62	309 = 100	

* totalul de răspunsuri la „perspectiv
ele profesionale” însumează 1108

**Ancheta B: Beneficiari de venit
minim garantat**

Tabel de corelație nr.8 (%)

2002 – 615 subiecți + 2004 – 503 subiecți = 1118 subiecți

Corelarea vechimii în muncă cu alte variabile

Vechime în muncă Variabile		Fără vechime	Până la 4 ani	4-10 ani	Peste 10 ani	Total
		Perspecti- vele profesio- nale*	speră loc de muncă conform calificării	30,00	11,52	23,26
speră mai mult munci ocasionale	64,85		7,25	14,13	13,77	276 = 100
speră loc de muncă cu calificare diferită	40,28		9,03	20,83	29,86	144 = 100
nu speră indiferent de calificare + alta	44,74		8,77	17,98	28,51	228 = 100
Unde ar accepta un loc de muncă	numai în localitate	48,47	9,20	20,24	22,09	326 = 100
	numai în Valea Jiului	44,71	8,17	12,50	34,62	208 = 100
	oriunde în țară și străinătate	39,90	10,27	21,57	28,26	584 = 100
Ar accepta loc de muncă de necalificat	da	44,39	9,68	20,39	25,54	971 = 100
	nu + nu știu	36,05	8,84	13,61	41,50	147 = 100
Opinia despre politica de protecție socială de tip pasiv	metodă bună pe termen scurt	49,45	7,65	18,03	24,87	366 = 100
	statul pierde mai mult decât dacă ar fi angajați	41,18	9,12	20,29	29,41	340 = 100
	autoritățile scuză lipsa locurilor de muncă	35,18	11,11	22,96	30,75	270 = 100
	metodă greșită, sistem de a plăti nemunca	47,89	12,68	14,79	24,64	142 = 100
Sex	masculin	24,74	7,63	24,95	42,68	485 = 100
	feminin	57,50	11,06	15,32	16,12	633 = 100
Vârsta	până la 25 ani inclusiv	88,26	9,86	1,88	-	213 = 100
	26-35 ani	45,45	13,41	27,05	14,09	440 = 100
	36-45 ani	21,40	7,37	24,56	46,67	285 = 100
	peste 45 ani	19,45	3,33	13,89	63,33	180 = 100
Studii	fără studii + primare	69,95	7,39	10,84	11,82	203 = 100
	gimnaziale	53,50	8,25	15,75	22,50	400 = 100
	școală profesională	25,22	10,68	27,89	36,21	337 = 100
	liceale + superioare	24,16	12,92	21,91	41,01	178 = 100

* totalul de răspunsuri la „perspectivă profesională” însumează 1108

Corelarea obiectului problemei sociale cu alte variabile

Obiectul problemei sociale poate fi:		Doar ceva negativ	Ceva atât pozitiv cât și negativ	Ceva pozitiv + neutru + altă părere	Total
Variabile					
Problema socială, aspect ce se cere	diminuat	51,80	36,69	11,51	139 = 100
	schimbat	40,26	48,05	11,69	77 = 100
	creat + consolidat + stabilizat + altceva	44,94	46,07	8,99	178 = 100
Problema „bine pusă” are sensul	formulată corect	38,81	51,97	9,22	152 = 100
	incluzând soluții	50,83	35,83	13,34	120 = 100
	conștientizată	54,67	38,67	6,66	75 = 100
	sesizată din timp + altul	46,81	40,42	12,77	47 = 100
Problemele sociale au efect la nivelul	societății	44,49	43,22	12,29	236 = 100
	organizației	33,33	57,57	9,10	33 = 100
	individului + altă părere	53,60	39,20	7,20	125 = 100
Definirea naturii problemei sociale	proces ciclic	43,38	46,57	10,05	219 = 100
	proces linear + dezacord + altă părere	50,29	38,86	10,85	175 = 100
Criteriul tregerii la stadiul manifest	conștientizarea problemei	40,40	48,34	11,26	151 = 100
	existența unor soluții de rezolvare	60,00	25,00	15,00	80 = 100
	asumarea de către conducerea sistemului	40,00	46,15	13,85	65 = 100
	interferarea cu probleme constatate + lipsa inerției sociale + altul	48,98	47,96	3,06	98 = 100
Sex	masculin	44,72	42,68	12,60	246 = 100
	feminin	49,32	43,92	6,76	148 = 100
Vârsta	până la 35 ani inclusiv	43,24	46,85	9,91	111 = 100
	peste 35 ani	47,70	41,70	10,60	283 = 100
Studii	liceale și asimilate lor	38,89	45,56	15,55	90 = 100
	superioare	48,68	42,43	8,89	304 = 100

**Ancheta C₁: Problema socială
2003 – 394 subiecți**

Tabel de corelație nr.10 (%)

**Corelarea întrebării referitoare la sensul sintagmei
„problemă socială bine pusă” cu alte variabile**

Problema socială „bine pusă” are sensul		Formulată corect	Incluzând soluții	Conștientizată	Sesizată din timp + altul	Total
Variabile						
Problema socială, aspect ce se cere	diminuat	36,69	30,94	16,55	15,82	139=100
	schimbat	27,27	41,56	22,08	9,09	77=100
	creat +consolidat + stabilizat + altceva	44,94	25,28	19,66	10,12	178=100
Problemele sociale au efecte la nivelul	societății	37,29	33,47	17,37	11,87	236=100
	organizației	36,36	24,24	24,24	15,16	33=100
	individului + altă părere	41,60	26,40	20,80	11,20	125=100
Obiectul problemei sociale	ceva negativ	32,24	33,33	22,40	12,03	183=100
	ceva atât pozitiv cât și negativ	46,47	25,29	17,06	11,18	170=100
	ceva pozitiv + neutru + altă părere	34,15	39,02	12,20	14,63	41=100
Definirea naturii problemei sociale	proces ciclic	34,70	31,96	21,00	12,34	219=100
	proces linear + dezacord + altă părere	43,43	28,57	16,57	11,43	175=100
Criteriul trecerii la stadiul manifest	conștientizarea problemei	39,74	29,14	23,18	7,94	151=100
	existența unor soluții de rezolvare	28,75	41,25	13,75	16,25	80=100
	asumarea de conducerea sistemului	38,46	21,54	24,62	15,38	65=100
	înterferarea cu probleme constate+ lipsa inerției sociale + altul	44,90	29,59	13,27	12,24	98=100
Sex	masculin	38,21	31,71	16,67	13,41	246=100
	feminin	39,19	28,38	22,97	9,46	148=100
Vârsta	până la 35 ani inclusiv	36,94	24,32	26,13	12,61	111=100
	peste 35 ani	39,22	32,86	16,25	11,67	283=100
Studii	liceale și asimilate lor	35,56	27,78	26,66	10,00	90=100
	superioare	39,47	31,25	16,78	12,50	304=100

**Ancheta C₁: Problema socială
2003 – 394 subiecți**

Tabel de corelație nr.11 (%)

Corelarea aspectului esențial implicat de problema socială cu alte variabile

Aspect ce se cere:		Diminuat	Schimbat	Creat+ stabilizat+ consolidat+ altceva	Total
Variabile					
Problema „bine pusă” are sensul	formulată corect	33,55	13,82	52,63	152=100
	incluzând soluții	35,83	26,67	37,50	120=100
	conștientizată	30,67	22,67	46,66	75=100
	sesizată din timp + altul				47= 100
Problemele sociale au efecte la nivelul	societății	36,86	20,76	42,38	236=100
	organizației	24,24	24,24	51,52	33=100
	individului + altă păreră	35,20	16,00	48,80	125=100
Obiectul problemei sociale	ceva negativ	39,34	16,94	43,72	183=100
	ceva atât pozitiv cât și negativ	30,00	21,76	48,24	170=100
	ceva pozitiv + neutru + altă păreră	39,02	21,96	39,02	41= 100
Definirea naturii problemei sociale	proces ciclic	36,53	21,00	42,47	219=100
	proces linear + dezacord + altă păreră	33,71	17,71	48,58	175=100
Criteriul tregerii la stadiul manifest	conștientizarea problemei	39,74	15,89	44,37	151=100
	existența unor soluții de rezolvare	36,25	31,25	32,50	80=100
	asumarea de către conducerea sistemului	20,00	16,92	63,08	65=100
	interferarea cu probleme constatate + lipsa inerției sociale + altul	37,76	17,35	44,89	98=100
Sex	masculin	36,58	15,85	47,57	246=100
	feminin	33,12	25,67	41,21	148=100
Vârsta	până la 35 ani inclusiv	38,74	16,22	45,04	111=100
	peste 35 ani	33,92	20,85	45,23	283=100
Studii	liceale și asimilate lor	32,22	21,11	46,67	90=100
	superioare	36,18	19,08	44,74	304=100

Corelarea nivelului la care au efect problemele sociale cu alte variabile

Problemele sociale au efect la nivelul		Societății	Organizației	Individului +altă părere	Total
Problema socială, aspect ce se cere	diminuat	62,59	5,75	31,66	139 = 100
	schimbat	63,64	10,39	25,97	77 = 100
	creat + consolidat + stabilizat + altceva	56,18	9,55	34,27	178 = 100
Problema „bine pusă” are sensul	formulată corect	57,89	7,89	34,22	152 = 100
	incluzând soluții	65,83	6,67	27,50	120 = 100
	conștientizată	54,67	10,67	34,66	75 = 100
	sesizată din timp + altul	59,57	10,64	29,79	47 = 100
Obiectul problemei sociale	doar ceva negativ	57,38	6,01	36,61	183 = 100
	ceva atât pozitiv cât și negativ	60,00	11,18	28,82	170 = 100
	ceva pozitiv + neutru + altă părere	70,73	7,32	21,95	41 = 100
Definirea naturii problemei sociale	proces ciclic	60,73	7,76	31,51	219 = 100
	proces linear + dezacord + altă părere	58,86	9,14	32,00	175 = 100
Criteriul trecerii la stadiul manifest	conștientizarea problemei	61,59	5,30	33,11	151 = 100
	existența unor soluții de rezolvare	53,75	12,50	33,75	80 = 100
	asumarea de către conducerea sistemului	60,00	7,69	32,31	65 = 100
	interferarea cu probleme constatate + lipsa inerției sociale + altul	62,24	10,20	27,56	98 = 100
Sex	masculin	59,76	10,57	29,67	246 = 100
	feminin	60,14	4,73	35,13	148 = 100
Vârsta	până la 35 ani inclusiv	13,51	6,31	80,18	111 = 100
	peste 35 ani	78,09	9,19	12,72	283 = 100
Studii	liceale și asimilate lor	56,67	16,67	26,66	90 = 100
	superioare	60,86	5,92	33,22	304 = 100

**Corelarea întrebării referitoare la accepțiunile definirii naturii
problemelor sociale cu alte variabile**

Problema socială poate fi definită ca:		Proces ciclic	Proces linear + dezacord + altă părere	Total
Variabile				
Problema socială, aspect ce se cere	diminuat	57,55	42,45	139 = 100
	schimbat	59,74	40,26	77 = 100
	creat + consolidat + stabilizat + altceva	52,25	47,75	178 = 100
Problema „bine pusă” are sensul	formulată corect	50,00	50,00	152 = 100
	incluzând soluții	58,33	41,67	120 = 100
	conștientizată	61,33	38,67	75 = 100
	sesizată din timp + altceva	57,45	42,55	47 = 100
Problemele sociale au efect la nivelul	societății	56,36	43,64	236 = 100
	organizației	51,52	48,48	33 = 100
	individului + altă părere	55,20	44,80	125 = 100
Obiectul problemei sociale	doar ceva negativ	51,91	48,09	183 = 100
	ceva atât pozitiv cât și negativ	60,00	40,00	170 = 100
	ceva pozitiv + neutru + altă părere	53,66	46,34	41 = 100
Criteriul trecerii la stadiul manifest	conștientizarea problemei	55,63	44,37	151 = 100
	existența unor soluții de rezolvare	53,75	46,25	80 = 100
	asumarea de către conducerea sistemului	53,85	46,15	65 = 100
	interferare cu probleme constatate + lipsa inerției + altul	58,16	41,84	98 = 100
Sexul	masculin	55,28	44,72	246 = 100
	feminin	56,08	43,92	148 = 100
Vârsta	până la 35 ani inclusiv	54,05	45,95	111 = 100
	peste 35 ani	56,18	43,82	283 = 100
Studii	liceale și asimilate lor	55,56	44,44	90 = 100
	superioare	55,59	44,41	304 = 100

Corelarea criteriului trecerii la stadiul manifest cu alte variabile

Problema trecerii la stadiul manifest:		Conștientizarea problemei	Existența unor soluții de rezolvare	Asumarea de către conducerea sistemului	Interferența cu probleme constatate + lipsa inerției sociale + altul	Total
Variabile						
Problema socială, aspect ce se cere	diminuat	43,16	20,86	9,35	26,63	139 = 100
	schimbat	31,17	32,47	14,28	22,08	77 = 100
	creat + consolidat + stabilizat + altceva	37,64	14,61	23,03	24,72	178 = 100
Problema „bine pusă” are sensul	formulată corect	39,47	15,13	16,45	28,95	152 = 100
	incluzând soluții	36,67	27,50	11,67	24,16	120 = 100
	conștientizată	46,67	14,67	21,33	17,33	75 = 100
	sesizată din timp + altul	25,53	27,66	21,28	25,53	47 = 100
Problemele sociale au efect la nivelul	societății	39,41	18,22	16,52	25,85	236 = 100
	organizației	24,25	30,30	15,15	30,30	33 = 100
	individului + altă părere	40,00	21,60	16,80	21,60	125 = 100
Obiectul problemei sociale	doar ceva negativ	33,33	26,23	14,21	26,23	183 = 100
	ceva atât pozitiv cât și negativ	42,94	11,76	17,65	27,65	170 = 100
	ceva pozitiv + neutru + altă părere	41,46	29,27	21,95	7,32	41 = 100
Definirea naturii problemei sociale	proces ciclic	38,36	19,63	15,98	26,03	219 = 100
	proces linear + dezacord + altă părere	38,29	21,14	17,14	23,43	175 = 100
Sex	masculin	39,43	17,89	15,45	27,23	246 = 100
	feminin	36,49	24,32	18,24	20,95	148 = 100
Vârsta	până la 35 ani inclusiv	46,85	18,02	16,22	18,91	111 = 100
	peste 35 ani	34,98	21,20	16,61	27,21	283 = 100
Studii	liceale și asimilate lor	30,00	22,22	22,22	25,56	90 = 100
	superioare	40,79	19,74	14,80	24,67	304 = 100

**Ancheta C₁: Problema socială
2003 – 394 subiecți**

Tabel de corelație nr.15 (%)

Corelarea variabilei sex cu altele

Sex		Masculin	Feminin	Total
Variabile				
Problema socială, aspect ce se cere	diminuat	64,75	35,25	139 = 100
	schimbat	50,65	49,35	77 = 100
	creat + consolidat + stabilizat + altceva	65,73	34,27	178 = 100
Problema „bine pusă” are sensul	formulată corect	61,84	38,16	152 = 100
	incluzând soluții	65,00	35,00	120 = 100
	conștientizată	54,67	45,33	75 = 100
	sesizată din timp + altceva	70,21	29,79	47 = 100
Problemele sociale au efect la nivelul	societății	62,29	37,71	236 = 100
	organizației	78,79	21,21	33 = 100
	individului + altă părere	58,40	41,60	125 = 100
Obiectul problemei sociale	doar ceva negativ	60,11	39,89	183 = 100
	ceva atât pozitiv cât și negativ	61,76	38,24	170 = 100
	ceva pozitiv + neutru + altă părere	75,61	24,39	41 = 100
Definirea naturii problemei sociale	proces ciclic	62,10	37,90	219 = 100
	proces linear + dezacord + altă părere	62,86	37,14	175 = 100
Criteriul trecerii la stadiul manifest	conștientizarea problemei	64,24	35,76	151 = 100
	existența unor soluții de rezolvare	55,00	45,00	80 = 100
	asumarea de către conducerea sistemului	58,46	41,54	65 = 100
	interferare cu probleme constatate + lipsa inerției + altul	68,37	31,63	98 = 100
Vârsta	până la 35 ani inclusiv	61,26	38,74	111 = 100
	peste 35 ani	62,90	37,10	283 = 100
Studii	liceale și asimilate lor	61,11	38,89	90 = 100
	superioare	62,83	37,17	304 = 100

Corelarea variabilei vârstă cu altele

Vârsta		Până la 35 ani inclusiv	Peste 35 ani	Total
Variabile				
Problema socială, aspect ce se cere	diminuat	30,94	69,06	139 = 100
	schimbat	23,38	76,62	77 = 100
	creat + consolidat + stabilizat + altceva	28,09	71,91	178 = 100
Problema „bine pusă” are sensul	formulată corect	26,97	73,03	152 = 100
	incluzând soluții	22,50	77,50	120 = 100
	conștientizată	38,67	61,33	75 = 100
	sesizată din timp + altceva	29,79	70,21	47 = 100
Problemele sociale au efect la nivelul	societății	6,36	93,64	236 = 100
	organizației	21,21	78,79	33 = 100
	individului + altă părere	71,20	28,80	125 = 100
Obiectul problemei sociale	doar ceva negativ	26,23	73,77	183 = 100
	ceva atât pozitiv cât și negativ	30,59	69,41	170 = 100
	ceva pozitiv + neutru + altă părere	26,83	73,17	41 = 100
Definirea naturii problemei sociale	proces ciclic	27,40	72,60	219 = 100
	proces linear + dezacord + altă părere	29,14	70,86	175 = 100
Criteriul trecerii la stadiul manifest	conștientizarea problemei	34,44	65,56	151 = 100
	existența unor soluții de rezolvare	25,00	75,00	80 = 100
	asumarea de către conducerea sistemului	27,69	72,31	65 = 100
	interferare cu probleme constatate + lipsa inerției + altul	21,43	78,57	98 = 100
Sex	masculin	27,64	72,36	246 = 100
	feminin	29,05	70,95	148 = 100
Studii	liceale și asimilate lor	36,67	63,33	90 = 100
	superioare	25,66	74,34	304 = 100

